

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA
BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NARENDRA MODİ DÖNEMİ HİNDİSTAN DIŞ POLİTİKASININ YAKIN
ÇEVREYE ETKİSİ

YUSRA TOPRAK

2501170853

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Hasan DURAN

İSTANBUL - 2022

ÖZ

NARENDRA MODİ DÖNEMİ HİNDİSTAN DIŞ POLİTİKASININ YAKIN ÇEVREYE ETKİSİ

Bu çalışma, mevcut Baharatiya Janata Parti (BJP) hükümetinin Hindistan'ın dış politikasına ilişkin amaçları, önceki hükümetlerden farklı olan girişimleri ve bu girişimlerin sonuçlarını vurgulamaktadır. Narendra Modi liderliğindeki yönetim, Doğu'ya Hareket Et, Önce Komşuluk politikası gibi atılımlarla Hindistan'ın bölgede önemli bir güç olarak tanınmasını sağlamak; çok kutuplu dünya düzenini gerçekleştirmek amacıyla stratejik özerklik kavramı çerçevesinde Hindistan'ın uluslararası ve bölgesel çıkarlarının korunmasında önemli olan devletlerle kazan-kazana dayalı ilişkiler sürdürmek ve yumuşak gücü etkin bir şekilde kullanırken Hindutva ideolojisi çerçevesinde terörizme karşı sert bir tutum takınarak maddi güce vurgu yapmayı Hindistan'ın dış politika önceliği olarak belirlemiştir. Dolayısıyla çalışmada liderlik tarzı ve kişiliği üzerinden, yürütülen dış politikanın mevcut sonuçlarının Hindistan yakın çevresine ve uluslararası ilişkiler bağlamındaki etkisine odaklanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Narendra Modi, Liderlik, Stratejik Özerklik, Yumuşak Güç, Hindutva,

ABSTRACT

This study highlights the aims of the current Baharatiya Janata Party (BJP) government regarding India's foreign policy, the initiatives that differ from previous governments and the results of these initiatives. Under the leadership of Narendra Modi, the administration has determined India's foreign policy priority reached a win-win situation with the states that are important in protecting India's international and regional interests within the framework of the concept of strategic autonomy in order to ensure that India is recognized as an important power in the region and to realize the multipolar world order, with breakthroughs such as Act East, Neighborhood First policy; to maintain relations based on relationships and to emphasize material power by taking a hard stance against terrorism within the framework of Hindutva ideology while using soft power effectively. Therefore, the study focuses on the impact of the current results of the foreign policy carried out on the near abroad of India and in the context of international relations, through the style and personality of the leadership.

Keywords: Narendra Modi, Leadership, Strategic Autonomy, Soft Power, Hindutva

ÖNSÖZ

Uluslararası siyasetin merkezinin Atlantik'ten Asya'ya geçiş gösterdiği bir dönemde Hindistan, 1,3 milyardan fazla nüfusuyla dünyanın en büyük üçüncü ekonomisi ve uluslararası siyasette yükselen bir güç olma yolunda ilerlemektedir. Süreç, Hindistan'ın uluslararası sahnede gittikçe daha güçlü ve görünür bir devlet olarak kabul görmesi, küresel itibarını sağlamlaştırması ve çıkarlarını koruması için aktif politikalar izlemesini gerektirmiştir. Özellikle Çin Halk Cumhuriyeti'nin revizyonist tutumundan rahatsız olan ülkeler Hindistan'la iş birliğine yönelmektedirler. Nitekim, Hindu milliyetçisi olarak bilinen Narendra Modi'nin liderliğini üstlendiği Bharatiya Janata Partisi'nin (BJP) 2014 seçimlerinde en yüksek oyu alarak hükümeti tek başına kurma hakkına sahip olmasıyla Hindistan dış politikası uluslararası toplumun yoğun ilgisine neden olmuştur. Yukarıda belirtilenlerin yanı sıra Türkçe literatürde Hindistan dış politikasına yönelik geniş ve sistematik bir çalışmanın olmayışı çalışma konusunun belirlenmesinde en etkili faktörlerden birisidir. Araştırma, 2014 sonrası Hindistan dış politikası makale analizleri, Asya üzerine araştırmalarda bulunan think-tank kuruluşlarının bildirimleri, Modi'nin halka ve uluslararası topluma açık konuşmalarından faydalanılmıştır. Tez yazımında karşılaşılan en önemli handikap özellikle Modi'nin halka açık olarak yaptığı söyleşilerde Hintçe gibi yerel dilleri tercih etmesi ve altyazı olarak İngilizce'ye yer verilmemesi sebebiyle yapılan bazı konuşmaların ikincil kaynaklardan takip edilmesidir.

Tez döneminde desteğini ve yardımlarını esirgemeyen lisans döneminden bu yana birçok konuda her zaman danıştığım ve derslerini özenle takip ettiğim danışman hocam Doç. Dr. Hasan Duran'a; ve eğitim öğretimimde her zaman desteğini yanımda hissettiğim anneme ve babama çok teşekkür ederim.

Yusra TOPRAK

İSTANBUL, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
GİRİŞ	iii
BİRİNCİ BÖLÜM	13
NARENDRA MODİ DÖNEMİ DIŞ POLİTİKA KALIPLARI	13
1.1. Önce Komşuluk Politikası	21
1.2. Doğu'ya Hareket Politikası	28
1.2.1. ASEAN	36
1.2.2. BIMSTEC	42
1.3. Hint Pasifik Kavramsalı ve Bölgede Yürütülen Politikalar	44
1.3.1. Sagar	48
1.3.2. Mausam Projesi	51
1.4. Hindistan'da Üret Politikası	52
1.5. Hindistan'ın Nükleer Politikası	56
1.6. Bağlantısızlıktan Stratejik Özerkliğe	59
1.7. Dış Politika Önceliklerinin Gerçekleştirilmesinde Karşılaşılan Uluslararası ve Ulusal Sorunlar	63
İKİNCİ BÖLÜM	66
BÖLGE VE ÖTESİNDEKİ DEVLETLERLE İLİŞKİLER	66
2.1. Pakistan ile İlişkiler	66
2.2. Bangladeş ile İlişkiler	70
2.3. ABD ile İlişkiler	73
2.4. Çin Halk Cumhuriyeti ile İlişkiler	77
2.5. Japonya ile İlişkiler	84
2.6. Batı Asya ile İlişkiler	90

2.7. İsrail ve Filistin ile İlişkiler.....	92
2.8. Avrasya’da Güç İlişkileri ve Hindistan.....	97
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	100
HİNDUTVA GÜNDEMİ’NİN İÇ VE DIŞ POLİTİKAYA ETKİSİ	100
3.1. Hindutva’nın Doğuşu, İlkeleri ve Günümüz.....	100
3.2. Hindutva Dış Politikası.....	108
3.2.1. Vatandaşlık Değişikliği Yasası (CAA).....	111
3.2.2. Madde 370’in Kaldırılmasının Uluslararası Konjonktürel Sebepleri ve Dış Politikaya Etkisi.....	115
3.3. Neo-Hindutva.....	121
3.3.1. Yumuşak Güç Kullanımı	123
3.3.2. Diaspora ile İlişkiler	127
SONUÇ.....	130
KAYNAKÇA	134

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Olayları Kontrol Etmeye Yönelik İnanç.....	6
Tablo 2: Bilgiye Açıklık Bakımından Liderlik	6
Tablo 3: Hedef-Görev Odağı Açısından Liderlik.....	7
Tablo 4: Uluslararası Siyasette Liderin Motivasyonu.....	7
Tablo 5: Modi LTA-Profil Plus Kişilik Analizi Sonucu.....	8

KISALTMALAR LİSTESİ

AAGC	: Asia-Africa Growth Corridor-Asya Afrika Büyüme Koridoru
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AEC	: ASEAN Economic Community-ASEAN Ekonomik Topluluğu
Age	: Adı Geçen Eser
AI	: Artificial Intelligence-Yapay Zeka
AIFTA	: ASEAN-India Free Trade Area-ASEAN-Hindistan Serbest Ticaret Bölgesi
ASEAN	: Association of Southeast Asian Nations-Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BIMSTEC	: Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation-Bengal Körfezi Çok Sektörlü Teknik ve Ekonomik İş birliği Girişimi
BJP	: Bharatiya Janata Parti
BRICS	: Brazil Russia India China South Africa-Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika
CAA	: Citizenship Amendment Act-Vatandaşlık Değişikliği Yasası
CAATSA	: Countering America's Adversaries Through Sanctions Act Amerika'nın Hasımlarıyla Yaptırımlar Yoluyla Mücadele Etme Yasası
COMCASA	: Communications CompAtibility and Security Agreement-İletişim Uyumluluğu ve Güvenlik Anlaşması
CPEC	: China-Pakistan Economic Corridor-Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru

FIPIC	: Forum for India-Pacific Islands cooperation-Hindistan-Pasifik Adaları İş birliği Forumu
FPC	: Foreign Policy Change
IMT	: India–Myanmar–Thailand Trilateral Highway-Hindistan Myanmar Tayland üçlü Otoyolu
INSTC	: International North–South Transport Corridor-Uluslararası Kuzey-Güney Ulaşım Koridoru
IoT	: Internet of Things
İŞİD	: Irak ve Şam İslam Devleti
JICF	: Japan-India Coordintion Forum-Japonya-Hindistan Koordinasyon Forumu
LTA	: Leadership Trait Analysis
NATO	: North Atlantic Treaty Organization-Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NRC	: National Register of Citizens-Vatandaşların Ulusal Kaydı
NSG	: Nuclear Suppliers Group
ODA	: Official Development Assistance Resmi Kalkınma Yardımı
ORF	: Observer Research Foundation
RCEP	: Regional Comprehensive Economic Partnership-Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık
RIC	: Rusya-Hindistan-Çin
RSS	: Rashtriya Swayamsevak Sangh
SAARC	: South Asian Association for Regional Cooperation-Güney Asya Bölgesel İş birliği Teşkilatı
ŞİÖ	: Şanghay İş birliği Örgütü
PLAN	: People's Liberation Army Navy-Çin Halk Kurtuluş Ordusu Donanması

- UNRWA** : The United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East-Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistin Mültecileri Yardım ve Çalışma Ajansı
- UNESCO** : The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
- USCIRF** : US Commission on International Religious Freedom-ABD Uluslararası Dini Özgürlükler Komisyonu
- UPA** : United Progressive Alliance-Birleşik İlerici İttifak

GİRİŞ

"Değişiklik, hükümetin dış politikasının yaygın bir niteliğidir".

Charles F. Hermann

Uluslararası ilişkiler uzmanlarının dış politika değişikliği (Foreign Policy Change-FPC) ile ilgili yaptığı çalışmalar, devletlerin dış politika tutumlarını değiştirmeye ya da güncellemeye iten ana sebepler olarak sistemin yapısal değişimi ve iç politikayı ön plana çıkarmaktadır. FPC, küçük çaplı düzenlemelerden politikaların yeniden yapılandırılmasına kadar, seviye ve içerik bakımından farklılık gösterir. Bu durumu Charles F. Hermann'ın FPC'yi dört seviyeye ayırdığı tipolojisi ortaya koymaktadır. Bunlar: bir politikanın uygulanmasına yönelik yapılan küçük değişiklikler; politika değişikliği veya temel amaçları değiştirmeden kullanılan araçlarda ve yöntemlerde meydana gelen değişiklik; sorun, amaç ve hedeflerde değişiklik ve bir devletin uluslararası ilişkilere veya devlet meselelerine yöneliminde makro seviyede bir değişiktir. Çoğu FPC araştırması, değişimi bağımlı bir değişken olarak ele alarak bağımsız değişkenler üzerinden değişimi açıklamaya çalışır. K.J. Holsti değişimi etkileyen dış-iç etkiler ile tarih ve kültürü bağımsız değişkenler; liderlerin algıları ve kişilikleri, politika oluşturma sürecini araya giren değişkenler olarak tanımlamaktadır. Buradan hareketle Hermann, değişikliğin liderin tutumu, bürokrasi, iç yapılanma ve dış şoklar olmak üzere 4 sebepten kaynaklanabileceğini ifade etmiştir. Daha farklı modellemeler ise uluslararası sistemin özelliklerini, bölgesel anlaşmazlık veya bütünleşmeye yönelik isteği ve bir devletin iç yapısı ile uluslararası konumu arasındaki etkileşimlere odaklanmaktadır.¹

Uluslararası ilişkilerde devletlerin karar verme sürecini ve meydana gelen değişiklikleri realistler güç politikaları üzerinden okurken liberaller ise karşılıklı

¹ Yang, Y. E. (2010). Leaders' conceptual complexity and foreign policy change: Comparing the Bill Clinton and George W. Bush foreign policies toward China. *The Chinese Journal of International Politics*, 3(4), 415-425.

bağımlılığa odaklanır. Fakat uluslararası ilişkilerde meydana gelen olaylar dış politikanın temel ve tek analiz birimi olarak yalnızca devletlerin değil uluslararası sorunlarla ilgilenen liderlerin, kimliklerinin ve liderlik tarzlarının analizi yoluyla incelenmesi ve açıklanması gerektiği varsayımını doğurmuştur.² Bu yaklaşıma göre değişim, ancak dış politika kararlarını veren liderlerin belirtilen faktörleri algılayarak yorumlaması ve tepki vermesiyle gerçekleşir. Kullanılan faktörlerin tüm liderlerde aynı tepkiye yol açacağı varsayılmamaktadır. Yeni çevresel faktörler bir liderin sahip olduğu değerlere yönelik bir değişikliği tetiklediğinde veya bu değerler ile çatıştığında değişim olasıdır. Ancak bu tür uyarıcılar bir liderin algısı ile desteklediğinde değişim olası değildir.³

Siyasi tarih, bazı liderlerin inançları ile dış politikayı değiştirdiğini ve radikal değişimleri ortaya koyduğunu göstermektedir. Örneğin Thucydides, Atina ve Sparta arasındaki Peloponez Savaşı'nda, Perikles'in Sparta'ya karşı dikkatli ve mantıklı bir şekilde zafer kazanan bir asker olduğunu belirtirken halefi Alkibiades'in kendisinden önceki askeri seferlerden vazgeçerek uzun vadede Atina'yı yok etmeye itmesini lider algısının ve tarzının çok temel düzeyde uluslararası ilişkilerde analiz düzeyi olabileceğine dikkat çekmiştir. Liderlerin politika yapımındaki etkisi Machiavelli'nin Prens adlı kitabında prensin sahip olması gereken özelliklerin tasvir etmesiyle açıkça ortaya konmuştur.⁴ Yakın tarihlerde gerçekleşen ABD-Çin ilişkilerinin normalleşmesi (1970ler) ve Sovyetler Birliği'nin dağılması (1991), liderlerin arasındaki algı ve tarz farklılığı ile açıklanmaktadır. Bu nedenle, FPC'yi bireysel lider düzeyinde açıklamak için öncelikle liderlerin yeni bilgilere açık olmada ve inanç değişikliğine karşı dayanıklılıkta farklılık yaratan kişisel özelliklerini belmemiz gerekmektedir. Liderlik özellikleri ve FPC'yi açıklamada Margaret G. Hermann'ın Leadership Trait Analysis- Liderlik Profili Analizi (LTA) teorisi en yaygın kullanılan yöntemlerden biridir.⁵

² Sönmezoğlu, F. (1989). **Dış Politika Analizi**. İstanbul: Küre Yayınları.,s.87

³ Yang, Y. E. **a.g.e.**,415-425.

⁴ Sheikh, AM, & Muhammad, A.,(2018). **Leadership trait analysis in Foreign Policy**, International Journal Of Research Culture Society, 2(11).

⁵ Yang, Y. E., **a.g.e.**, s. 416-425

Hermann'ın LTA içerik analizi tekniği, liderlik analizine yönelik mevcut yaklaşımların en yaygın kullanılanıdır. Hermann'ın çalışması, bilgisayar tabanlı, milyonlarca kelimelik metni sistematik olarak kodlayabilen, dünya liderlerinin özellikleri ve liderlik boyutları arasında karşılaştırmalar yapma yeteneğine sahip Profiler-Plus'ın orijinal gelişimini doğurmuştur.⁶ LTA teorisi Margaret Hermann tarafından 1980 yılında geliştirilmiştir. Teori, 46 ülkeden 87 devlet başkanının ve 48 ülkeden 122 ulusal liderin, (devrimci liderler, kabine üyeleri, üyeler, muhalefet partilerinin liderleri ve terörist liderler) röportajları veya basın açıklamaları gibi spontane iletişim araçlarıyla sözlü çıktının içerik analizi yapılarak geliştirilmiştir.⁷

LTA tekniği, öncelikle siyasi liderlerin bireysel karakterlerini yedi özelliğe göre değerlendirir. Bunlar aşağıdaki şekildedir:

1. Bir kişinin olup biteni etkileyebileceği veya kontrol edebileceği inancı:

Bir kişinin olayları kontrol etme yeteneğine olan inancı, bireylerin ve hükümetlerin olan biteni etkileyebileceğine dair algısıdır. Dünyada olup bitenleri etkileyebileceklerine inanan liderler, politika oluşturma sürecinde genellikle daha fazla aktiftir. Bu özelliği yüksek olanlar, gerçekten olmasını istedikleri şeyler üzerinde kontrolü ellerinde tutmak isterler. Müdahale etmedikleri durumda istenilen şeye ulaşamayacaklarını düşünürler. Bu nedenle, bu tür liderlerin politikanın uygulandığı yerlere sürpriz ziyaretler yapmaları ve ne kadar istekli olduklarını göstermek için diğer liderlerle yüz yüze görüşmeye odaklanmaları muhtemeldir. Ayrıca, bu tür liderler hem iç hem de dünya siyasetinde kolaylıkla bir etkiye sahip olabileceklerine inandıklarından başkalarıyla bir anlaşma yapmaya daha az eğilimlidirler. Olayları kontrol edebileceklerine dair inancı düşük olan liderlerin inisiyatif alma olasılıkları daha düşüktür, bunun yerine başkalarının olağandışı

⁶ Preston, T. (2010). **Leadership and foreign policy analysis**. In *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*. s. 14-15

⁷ Khandal, P., (2018). **Leadership Trait Analysis, Foreign Policy & Emerging Powers A Case Of Modi's India**, *Stichting Praesidium Libertatis*, s.5-30

herhangi bir şeyin sorumluluğunu almasına izin vermeyi tercih ederler. Başkalarının da sonuçları etkileme olduğunu düşündüğünden yetki devretmeye isteklidirler. Bu liderler, çalıştıkları kısıtlamalara saygı duyarlar. Ortalama puan alan liderler, duruma bağlı olarak yanıt verebilir. Durum, sınırları zorlamayı gerektiriyorsa, bunu yapacaklardır. Ancak genel olarak, kısıtlamalar içinde çalışma olasılıkları daha yüksektir.

2. **Güç İhtiyacı:** Bir liderin güç ihtiyacının değerlendirileceği durumlar söz konusudur. Bunlardan bazıları, konuşmacının saldırı, sözlü tehdit, suçlama veya kınama gibi kuvvetli bir eylemde bulunması, başka bir kişi, grup veya devletin davranışını düzenlemeye çalışmaktır. Güç ihtiyacı yüksek olan liderler başkalarını kontrol etmek ve kazanan görünmek için çevreyi manipüle etmeye çalışırlar. Güç ihtiyacı düşük olan liderler grup için iyi olanın, kendileri için de iyi olduğunu düşünerek, kendi çıkarlarını grubun çıkarları için feda etmeye isteklidirler. Güç ihtiyacı düşük olan liderler, destekçilerinin temsilcisi olarak hareket ederek grubun kendilerini güçlü ve sorumlu hissetmelerini sağlar. Amaçları, destekçileri arasında bir güven ortamı oluşturarak ortak bir sorumluluk ve hesap verebilirlik duygusu oluşturmaktır. Gerçekte, bu liderler, politika yapımında ihtiyaçlarını ve çıkarlarını temsil eden grubun temsilcisi haline gelirler.
3. **Özgüven:** Özgüven kodlanırken, odak noktası “benim”, “kendim”, “ben” ve “benim” zamirleridir. Özgüveni yüksek olan liderler, özgüveni düşük olan liderlere göre çevreden gelen bilgilere karşı daha kapalıdır. Bununla birlikte, özgüvenleri düşük olan siyasi liderler, ne yapacaklarını ve kendilerini içinde buldukları koşulların taleplerine nasıl uyacaklarını bilmek için sürekli olarak çevreden bilgi arama eğilimindedir. Özgüveninin değerlendirilmesi liderin bilgiye ne kadar açık veya kapalı olduğunu göstermektedir.
4. **Kavramsal Karmaşıklık:** Kavramsal karmaşıklık, liderin politikaları, fikirleri veya insanları tanımlarken ve bunlara karşı aksiyon alırken gösterdiği farklılaşma derecesidir. Kavramsal olarak karmaşık lider, bir

durumu anlamak ve ne yapılacağını planlamak için çok sayıda kişiden bilgi toplayarak görüşlerini araştırmaktadır. Tersine, kavramsal karmaşıklığı düşük olan bireyler, durumları ve fikirleri iyi-kötü, siyah-beyaz olarak sınıflandırma eğilimindedir; ortamdaki belirsizliği algılamakta güçlük çeker. Yüksek kavramsal karmaşıklığı düşündüren kelimeler şunlardır: yaklaşık, olasılık, eğilim ve örneğin; Düşük kavramsal karmaşıklığın göstergesi olan kelimeler ise: kesinlikle, şüphesiz ve geri döndürülemez ifadeleridir.

5. **Görev odağı:** Liderlerin iki farklı işlevi yerine getirdiği kabul edilmektedir. Bunlar, grubu sorunları çözmeye doğru yönlendirme ve grup ile ilişki kurarak grup ruhunu ve moralini korumaktır. Sorunu vurgulayan liderlerin grubu (millet, hükümet, etnik grup, dini grup, birlik vb.) bir hedefe doğru ilerletmek temel amacıdır. Grup ile ilişkiler kurmayı vurgulayanlar için destekçilerinin sadakatini ve moralini yüksek tutmak temel önceliktir. Yapılan araştırmalar karizmatik liderlerin, iki işlevin ortasında kalarak duruma uygun olanı kullandığını belirtmektedir.
6. **Grup İçi Önyargı:** Grup içi önyargısı yüksek olan liderler, grubun (hükümetin, ülkenin, milletin ya da destekçi grubun) tüm sorunlarının nedeni olarak bir dış günah keçisi oluşturmakta ve düşmanlarına karşı halk desteğini aramaktadırlar. Bu liderler, algılanan dış düşmanla başa çıkmak için gruplarını askeri olarak harekete geçirebilirler. Grup içi önyargısı düşük olan liderler, dünyayı siyah beyaz terimlerle görmeye daha az eğilimlidirler. Konferansları ve diplomatik temasları iç huzursuzluğu gidermek için kullanabilirler.
7. **Başkalarına güvensizlik:** Başkalarının eylemlerine karşı şüphe hissini içerir. Başkalarına karşı güvensizliği yüksek olan liderler, rakip olarak

görülenler başta olmak üzere ötekinin eylemleri hakkında şüphe duymaya eğilimlidir.⁸

Yukarıda ifade edilen 7 özellik ile ilgili oranlar Tablo 5’te yer alan 87 devlet başkanının ortalama değerleri dikkate alınarak yüksek, ortalama ve düşük olarak sınıflandırılır. Bazı özelliklerin birbirleri ile korelasyonu ise; liderin olayları kontrol etmeye yönelik inancı, bilgiye açık ya da kapalı olması, hedef odağı ve uluslararası siyasetteki motivasyonu hakkında ipucu vermektedir:

Tablo 1: Olayları Kontrol Etmeye Yönelik İnanç

Güç İhtiyacı	Olayları Kontrol Etmeye Yönelik İnanç	
	Düşük	Yüksek
Düşük	Kısıtlamalara saygı gösterir. Hedeflerine var olan sınırlar içinde ulaşmaya çalışır. Uzlaşma, fikir birliği ve iş birliği oluşturmak önemlidir.	Kısıtlamalara meydan okur fakat güç kullanımı doğrudan ve açık olduğu için bunu yapmakta daha az başarılı olur; insanları nasıl manipüle edeceğini daha az bilir.
Yüksek	Kısıtlamalara meydan okur ancak bunu dolaylı bir şekilde yapar. İpleri elinde tutsa da sonuçlardan daha az sorumlu olmak iyidir.	Kısıtlamalara meydan okur; hem doğrudan hem de dolaylı etki konusunda yeteneklidirler. Eylemlerinin sorumluluğunu üstlenirler.

Kaynakça: Tablo 1, Hermann, “Assessing Leadership Style: A Trait Analysis”, s. 188’den uyarlanmıştır.

Tablo 2: Bilgiye Açıklık Bakımından Liderlik

Kavramsal Karmaşıklık&Özgüven Puanı	Bilgiye Açıklık
Kavramsal Karmaşıklık > Özgüven	Açık
Özgüven > Kavramsal Karmaşıklık	Kapalı
Kavramsal Karmaşıklık ve Özgüven Yüksek	Açık
Kavramsal Karmaşıklık ve Özgüven Düşük	Kapalı

Kaynakça: Tablo 2, Hermann, “Assessing Leadership Style: A Trait Analysis”, s.194’den uyarlanmıştır.

⁸ Hermann, M. G. (2005). *Assessing leadership style: A trait analysis. The psychological assessment of political leaders*, 7(2), 178-212.

Tablo 3: Hedef-Görev Odağı Açısından Liderlik

Hedef Odağı Değeri	Liderin Hedef Odağı
Yüksek	Problem
Ortalama	Problem ve ilişki kurma bağlama göre değişir
Düşük	İlişki

Kaynakça: Tablo 3, Hermann, “Assessing Leadership Style: A Trait Analysis”, s.198’den uyarlanmıştır.

Tablo 4: Uluslararası Siyasette Liderin Motivasyonu

Grup İçi Önyargı	Başkalanna Güvensizlik	
	Düşük	Yüksek
Düşük	Dünya tehditkar bir yer değil; çatışmalar bağlama özel olarak algılanır ve duruma göre tepki verilir. Liderler, ülkelerinin eylem alanını sınırlayan engellerle uğraşmak zorunda olduğunun farkındadır ve esnek karşılık ilkesi izlenir. Dahası başkalarıyla işbirliğinin hem mümkün hem de uygulanabilir olduğu belirli uluslararası ortamlar vardır. (Odak, fırsatlardan yararlanmak ve ilişkiler kurmaktır.)	Dünya çatışmaya yatkın bir yer olarak algılanır, ancak diğer ülkelerin yapabilecekleri konusunda kısıtlamaları olduğu düşünüldüğünden, yanıt vermede bir miktar esneklik mümkündür. Ancak liderler, uluslararası alanda gelişmeleri ihtiyatlı bir şekilde izlemeli ve bir yandan ülkelerinin çıkarlarını gözetmeye devam ederken bir yandan da düşmanın eylemlerini kontrol altına almaya ihtiyatlı bir şekilde hazırlanmalı. (Odak, fırsatlardan yararlanmaya ve uyarık kalırken ilişkiler kurmaya odaklanmaktadır)
Yüksek	Uluslararası sistem temelde sıfır toplam bir oyun olsa da, liderler sistemin belirli bir dizi uluslararası normla sınırlandırıldığını düşünür. Yine de düşmanlar doğası gereği tehdit edici olarak algılanır ve liderler tehdidi sınırlamak ve ülkelerinin yeteneklerini ve göreceli statüsünü geliştirmek için çalışırlar. (Bazı durumlar fırsatlar sunuyor gibi görünse de, tehditlerle başa çıkmaya ve sorunları çözmeye odaklanın.)	Uluslararası siyaset, “kötü” olarak görülen ve ideolojilerini yaymaya veya başkalarının pahasına güçlerini genişletmeye niyetli bir dizi hasım tarafından şekillenmektedir. Liderler, bu düşmanlarla karşı çıkmanın için ahlaki bir zorunlulukları olduğunu algılar. Sonuç olarak, risk almaları ve son derece agresif ve iddialı davranışlarda bulunmaları muhtemeldir. (Odak, potansiyel tehditleri ve sorunları ortadan kaldırmaktadır.)

Kaynakça: Hermann, “Assessing Leadership Style: A Trait Analysis”, s.198’den uyarlanmıştır.

Çalışmanın ana odağı olan Hindistan’da 2014 yılının Haziran ayında, 35 gün süren ve oy kullanma hakkına sahip 815 milyon seçmenden 550 milyon kişinin oy kullandığı bir seçim süreci gerçekleşmiştir. Seçimlerin neticesinde, Gandhi ve Nehru ailelerinin partisi Kongre Partisi aldığı düşük oy oranı sebebiyle iktidarı kaybetmiş, milliyetçi-muhafazakâr ve Hindu kimliği üzerinden politika üreten Bharatiya Janata

Parti (BJP)-Hindistan Halk Partisi tek başına iktidar olabilecek oy oranına ulaşmıştır. Narendra Modi⁹'nin başbakan olmasının ardından ortaya koyduğu dış politika, değişim ve lider kavramları üzerinden FPC ve LTA teorisi dikkate alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, Modi'nin halka açık ve uluslararası camiada yerel ve dış politik düzeylerde yapmış olduğu konuşmalar örneklem seçilerek derlenmiştir. Liderlerin dış politika tarz ve davranışlarını nicel verilerle ile yorumlanabilmesini sağlayan Profiler Plus aracılığıyla yapılan kodlamalar neticesinde aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir. Aşağıda yer alan kişisel davranışların puanları 87 devlet başkanının ortalamasına göre değerlendirilerek lider profili oluşur. Konuşmalar ile ilgili veri toplama çalışma bölümünde yer alan başlıklar üzerinden örneklem seçilerek gerçekleştirilmiştir. Bu verilere Hindistan Dışişleri Bakanlığı'nın web sitesi, Modi'nin web sitesindeki arşivler ve çeşitli Hint haber kanallarının web siteleri aracılığıyla erişilebilir.

Tablo 5: Modi LTA-Profiler Plus Kişilik Analizi Sonucu

Kişilik Değişkeni	Modi'nin ortalama yüzdesi	Yüksek gösterge	Düşük gösterge	87 Devlet Başkanı Ortalaması	Sonuç
Olayları kontrol etmeye yönelik inanç	0,347953216	357	669	Ortalama = %0,44 Düşük < %0,30 Yüksek > %0,58	Ortalama
Güç ihtiyacı	0,2747	283	747	Ortalama = %0,50 Düşük < %0,37 Yüksek > %0,62	Düşük
Özgüven	0,196308725	117	479	Ortalama = %0,62 Düşük < %0,44 Yüksek > %0,81	Düşük
Kavramsal karmaşıklık	0,584615385	1520	1080	Ortalama = %0,44 Düşük < %0,32 Yüksek > %0,56	Yüksek
Hedefe-göreve odaklanma	0,58676307	1055	743	Ortalama = %0,59 Düşük < %0,46 Yüksek > %0,71	Ortalama
İç grup önyargısı	0,183465459	162	721	Ortalama = %0,42 Düşük < %0,32 Yüksek > %0,53	Düşük
Başkalarına karşı güvensizlik	0,136270492	133	843	Ortalama = %0,41 Düşük < %0,25 Yüksek > %0,56	Düşük

Kaynakça: Hermann'ın kişilik analizi çalışması örnek alınarak tarafımdan oluşturulmuştur.

⁹ Sonraki bölümlerde Modi olarak devam edilecektir.

Profil Plus'tan Modi'nin olayları kontrol etmeye yönelik inancı ortalama (Bağlama göre yüksek ve düşük arasında değişiklik gösterir.) iken güç ihtiyacının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu verilerin neticesinde Tablo 1 Modi'nin dış politikada bağlama göre hem uzlaşmayı ön plana çıkararak kısıtlamalara saygı gösterdiğine hem de açık ve doğrudan bir güç kullanımı ile kısıtlamalara meydan okuduğuna erişilebilir. Tablo 2 Modi'nin bilgiye açık olduğunu yani etrafındaki kişilerin görüşlerine ve olup bitene kulak verdiğini göstermektedir. Modi'nin hedef odağının ortalama çıkması Tablo 3'de liderin uluslararası siyasetin bağlamına göre sorunlara ya da ilişkilere odaklandığını ifade etmektedir. Başkalarına karşı güvensizlik ve grup içi önyargının düşük çıkmasıyla dış politikada Modi'nin dünyanın tehditlerle dolu bir yer olmadığı, çatışmalara bağlama ve durumu göre tepki verdiği bir motivasyonla hareket ettiği sonucuna ulaşılır. Elde edilen sonuçlar Hindistan'da Modi'nin yakın çevre etkisi ve liderlik tarzıyla ortaya koyduğu değişiklikleri açıklamamızda faydalı olacaktır.

Genel olarak analistler, Başbakan Modi'nin diplomatik girişimleriyle Hindistan'ın dış politikadaki görünümünü çeşitli şekillerde değiştirdiğini ileri sürmektedir. Modi yönetiminde öncelikli olarak Çin'in Asya'daki artan etkisine karşı koymak amacıyla Batı, özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile ilişkilerde yeni bir döneme girilmiştir.¹⁰ Hindistan'ın hedefleri arasında kendi ekonomik büyümesini artırmak, Hint-Pasifik Okyanusu'nda yayılmakta olan Çin etkisini dengelemek ve Hindistan'ın küresel rolünü büyütmek için Hint-Pasifik ülkeleri ile ekonomik bağları derinleştirmek öncelikli hâle gelmiştir.¹¹ Bu doğrultuda Japonya, Vietnam, Avustralya gibi ülkelerin yanı sıra Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) gibi örgütlerle ilişkileri ilerletmek amacıyla çeşitli adımlar atılmıştır. Modi, Hindistan'ı "öncü bir güce" dönüştüreceğini açıklarken Hint medeniyetine ihtişamını geri kazandıracak ve ülkeyi uluslararası sistemde daha güçlü bir şekilde konumlandıracak vizyonu merkeze alarak ulusal güç ve uluslararası prestij arayışı

¹⁰ Gopalakrishnan & Jha, a.g.e. (2019)

¹¹ Domínguez, G. (2014), **From 'Look East' To 'Act East' – India Shifts Focus**, 25 Aralık 2019 tarihinde <https://www.dw.com/en/from-look-east-to-act-east-india-shifts-focus/a-18141462> adresinden erişildi.

içindeki stratejik duruşuna işaret etmiştir. Bu söylem ve stratejilerin, erken Hindu milliyetçi düşünürlerin dış politika görüşleri ile de uyumlu olması dikkat çekicidir.¹² Buradan hareketle çalışma kapsamında Modi'nin iktidarı ile yürütölmeye başlanan politikalar ve bu politikaların ulusal ve uluslararası boyuttaki sonuçlarına değinilmeye çalışılacaktır

Çalışma kapsamında birtakım sorulara cevap aranmaya çalışılacaktır. Bu sorulara aşağıda yer verilmektedir.

- Başbakan Modi yönetiminde Hindistan dış politikasındaki değışiklikler nelerdir?
- Modi'nin dış politikası tam olarak ne söylüyor?
- Modi'nin dış politikasının hedefleri ve eksikleri nelerdir?
- Modi sonrası Hindistan iç politikasının dış politikaya yansımaları nasıl olmuştur?
- Hindistan, Modi'nin başbakan olarak seçilmesinden bu yana uluslararası ilişkiler açısından ne gibi ilerlemeler kaydetmiştir?
- Uluslararası ve bölgesel politikalar Hindistan'ın yakın çevresini nasıl etkilemiştir?

FPC ve LTA teorisi göz önünde bulundurularak çalışmada kaynak taraması birincil verilere (özellikle Modi, BJP liderleri tarafından yapılan konuşmalar ve BJP manifestosu seçim manifestoları) ve ikincil kaynakların, özellikle Observer Research Foundation (ORF), The Diplomat, Foreign Policy, The Hindu gibi Hindistan ve Asya konusunda güncel araştırmalar gerçekleştiren kuruluşların ve gazetelerin içerik analizinden yararlanılmıştır. Öte yandan, Hindistan dış politikası üzerine çalışmalarda

¹² Vaishnav, M. (2019), **The BJP in Power: Indian Democracy and Religious Nationalism**, 25 Aralık 2019 tarihinde <https://carnegieendowment.org/2019/04/04/bjp-in-power-indian-democracy-and-religious-nationalism-pub-78677> adresinden erişildi.

bulunan Ian Hall¹³, Raja Mohan¹⁴, Chris Ogden gibi akademisyenlerin analizleri ve 2014 itibariyle Hint dış politikası üzerine yazılan makalelerin çözümlemelerine yer verilmiştir. Çalışmada liderin tarzı ve kişiliği dikkate alınarak Modi'nin başbakanlık koltuğuna oturmasıyla ortaya koyduğu politikaların ulusal ve uluslararası sonuçları değerlendirilmekte ve bu dönemde izlenen iç ve dış politikalarda geçmişten bir kopuş olup olmadığının cevabı aranmaktadır. Bu doğrultuda farklı görüşlere sahip uzmanların çalışmaları ve iddiaları araştırılmış, incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde Modi'nin 2014 yılında göreve gelmesinin ardından Hindistan dış politikasında meydana gelen değişimler ile kullandığı dış politika enstrümanlarının uluslararası ve bölgesel çaptaki etkisi incelenmektedir. Öte yandan, Başbakan Modi'nin Hindistan'ın "Doğu'ya Bak" politikasını "Doğu'ya Hareket Et" e yükseltmesinin hedeflere ve yürütülen politikalara tesir ettiği değişimlere; Hindistan'ın komşularıyla daha fazla etkileşim sağlayabileceği, ekonomik kazançlara odaklanan daha merkezi ve proaktif bir politik girişim olan "Önce Komşuluk" politikasının sonuçlarına değinilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda Hint Pasifik kavramının gelişimi ve işlevleri SAGAR ve Mausam Projesi gibi somut politikalar üzerinden incelenirken nükleer alanda izlenen siyasetin önceki hükümetlerden farklı bir yönelime dönüşüp dönüşmediği, Nehru'dan bu yana hükümetlerin Hint dış politikasında takipçisi olduğu bağlantısızlık politikasının stratejik özerkliğe evrilmesi örnekler üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Asya üzerinde "oylanan" güç oyunlarında önemli roller üstlenen ülkeler ile ilişkilerdeki dönüm noktalarına yer vermeye çalışılmıştır. Değişen uluslararası sistem, uluslararası ve bölgesel çıkarlar ile oynanan güç oyunları ışığında Hindistan'ın ABD, Çin ve Japonya gibi uluslararası ve bölgesel alanda etkili olan devletlerle ilişkilerinde ve bu devletlerin Hindistan'la olan politikalarında meydana gelen değişikliklerin somut sonuçlarına değinilmektedir. Pakistan ve

¹³ Ian Hall, Griffith Üniversitesi'nde profesör ve Melbourne Üniversitesi, Avustralya Hindistan Enstitüsü'nün akademik üyesidir. Araştırmaları, uluslararası düşünce tarihi ve Hindistan dış politikası üzerine odaklanmaktadır.

¹⁴ Chilamkuri Raja Mohan Hintli bir akademisyen, gazeteci ve dış politika analistidir. Singapur Ulusal Üniversitesi, Güney Asya Araştırmaları Enstitüsü'nün direktörüdür.

Bangladeş gibi komşu ülkeler ile Hindistan için stratejik öneme sahip bölge olan Orta Doğu ve Avrasya'ya yönelik dış politika incelenmiştir.

Çalışmanın son blmndeysel, Hindutva'nın dış politikaya olan etkisi, kaynağının ve ideolojik anlatılarının dış ve güvenlik politikası üzerindeki yansımalarını anlamak için ortaya çıktığı kavramsal köklere vurgu yapılmıştır. Hindutva'nın temel olarak Hindistan'ın dış ve güvenlik politikasını iki farklı şekilde yönlendirdiği ifade edilerek öncelikle dış politikada Pakistan ve Çin gibi geleneksel rakiplere karşı, daha sert ve giderek daha milliyetçi bir tutumun benimsenmesinin iç politikada ise Modi'nin BJP'nin ideolojik kanadı olan Rashtriya Swayamsevak Sangh'ın (RSS-Ulusall Gönüllü rgt)¹⁵ radikal Hindu milliyetçi fikirleriyle yoğrulduğuna inanılan Vatandaşlık Değişikliği Yasası'nın (Indian Citizenship Amendment Act – CAA) ve Keşmir'e özerklik statüsü veren 370. Maddenin kaldırılmasının uluslararası siyasete etkileri ele alınmıştır. Bölümün sonlarında ise yumuşak güç ve kültürel diplomasi kapsamında Hinduizmin daha kapsayıcı unsurlarının Hindistan'ın politika yapımındaki sonuçları değerlendirilmiştir.

¹⁵ Rashtriya Swayamsevak Sangh (RSS), iktidar partisi Hindistan Halk Partisi (BJP) ile yakın bağları olan bir Hindu milliyetçisi yarı askeri bir örgüttür.

BİRİNCİ BÖLÜM

NARENDRA MODİ DÖNEMİ DIŞ POLİTİKA KALIPLARI

Hintli stratejist Raja Mohan, Hindistan'ın bağımsız olduğu günden bugüne diplomatik tarihini üç döneme ayırmıştır. Bu dönemlerin ilki, Hindistan'ın bağlantısızlık politikasını yürüttüğü, Sovyetler Birliği ile iyi ilişkilerini koruduğu ve komşularıyla ilişkilerde Hint tarzı bir Monreozm versiyonunu takip ettiği bağımsızlıktan Soğuk Savaş'ın sonuna kadar süren dönemi kapsamaktadır. İkinci dönem, Hindistan'ın bağlantısızlık politikasını sürdürdüğü, komşularına karşı daha uzlaşmacı bir tavır benimsediği ve Batı ile ilişkilerini önemli ölçüde ilerlettiği Soğuk Savaş'ın sona ermesinden Modi'nin iktidara gelmesine kadar süreci oluşturmaktadır. Üçüncü dönemse, bağlantısızlığın stratejik özerkliğe değiştirildiği, komşu ülkelerle ilişkilere öncelik verildiği ve Doğu'ya Bak politikasının Doğu'ya Hareket Et politikasına dönüştürüldüğü Modi'nin iktidarıyla başlayan dönemdir. Bahsi geçen dönemde Modi'nin seçimlerde elde ettiği yüksek oy oranı ile Lok Sabha¹⁶'da elde ettiği hâkimiyeti, iddialı kişiliği ve geniş siyasi bağlantıları selefi Manmohan Singh'den farklı olarak dış politikada karar verme gücüne daha fazla sahip olmasına olanak sağlamıştır.¹⁷ Örneğin, Kongre liderliğindeki önceki hükümet başkanı Manmohan Singh'in Doğu Asya ve ASEAN bölgesine yönelik çok şey vaat etmesine rağmen sözlerini yerine getiremediği ileri sürülmektedir. Bununla birlikte, Modi'nin bazı eyalet hükümetlerinin Hindistan'ın komşu ülkelerle ilişkilerini durdurmasına izin vermemesi, yeni hükümetin ortaya koyduğu politikaları gerçekleştirme hususunda harekete geçtiğini ve Hindistan dış politikasının olaylara sadece tepki vermek yerine aktif olarak şekillendirip yönlendirdiği proaktif bir dönüşe tanık olduğunu

¹⁶ Hindistan'ın iki meclisli bir sistemi vardır: Rajya Sabha (Ulusal Komite) ve Lok Sabha (Halk Meclisi). İki meclisin toplam 790 üyesi bulunmaktadır. Üyeler her 5 yılda bir seçilmektedir.

¹⁷ Chunhao, L. (2019). **India's Foreign Policy Re-Orientation in Modi's Second Term and Future Prospects** 2 Eylül 2020 tarihinde <http://www.cicir.ac.cn/UpFiles/file/20200228/6371848243709195014821157.pdf> adresinden erişildi.

göstermektedir.¹⁸ Modi yönetiminde Hindistan, küresel zorlukların çözülmesinde ve bu çabalara referans olan kuralları, normları ve süreçleri şekillendirmede daha büyük bir rol oynamaya çalışmıştır. Özellikle; terörizm, iklim değişikliği ve Çin'in hızlı yükselişi gibi etkenler Hindistan'ın uluslararası sistemde yükselen konumunu hızlandırmada kilit bir rol üstlenmiştir.¹⁹

2014 Mayıs'tan itibaren Modi'nin başbakan olmasıyla birlikte Hindistan'ın dış politika öncelikleri yeniden belirlenmiştir.²⁰ BJP'nin 2014 seçim beyannamesi, dış politika hedeflerini ülkenin küresel stratejik katılımını güçlendirecek şekilde yeniden başlatmak ve yönlendirmek olarak belirlemiştir. Beyanname, Hindistan'ın dünyanın geri kalanıyla olan ilişkisinde yenilenen bir enerji ve canlılık oluşturabilmeyi amaçlayan, yükselen bir güç olabilme yolunda birtakım hedefler belirleyen ve bir önceki Birleşik İlerici İttifak (UPA)²¹ tan başbakan seçilen Manmohan Singh'i aşan diplomatik misyonlar, ziyaretler ve zirvelerdeki önemli artışla desteklenen bir bildiri olma özelliğini taşımaktadır. Kişisel diplomasinin bu şekilde kullanılması dış politika analistlerinin yeni hükümeti, Hindistan dış politikasına “yeni bir dinamizm getiren çok daha kararlı bir hükümet” olarak ilan etmelerine yol açmıştır. Modi hükümeti aynı zamanda Hindistan'ı uluslararası alanda tanıtmaya, küresel sahnede daha fazla statü ve güç elde etme konusunda daha iddialı olmuştur. Hindistan'ı, dünyanın sayılı büyük güçlerinden biri olarak küresel hiyerarşinin en üst sıralarına yerleştirmek, yeni hükümetin ilk büyük stratejik amacı olmuştur. Bu anlamda Modi'nin “*Hindistan büyük güç arzusundan utanmaz.*” ve “*Bu ülkenin [Hindistan] bir kaderi olduğunu garanti ederim, bu ise uluslararası politikada önemli bir rol oynamaktır.*” şeklinde

¹⁸ **The Manmohan Doctrine and Narendra Modi's Foreign Policy**, 20 Aralık 2020 tarihinde <https://www.orfonline.org/research/the-manmohan-doctrine-and-narendra-modis-foreign-policy/> adresinden erişildi.

Parameswaran, P. (2015). **A “new proactive” Indian foreign policy under Modi?**. The Diplomat, 20 Eylül 2020 tarihinde <https://thediplomat.com/2015/07/is-india-advancing-a-new-proactive-foreign-policy-under-modi/> adresinden erişildi.

¹⁹ Younus, U.(2019). **India's Foreign Policy Evolution**, The Diplomat, 20 Eylül 2020 tarihinde <https://thediplomat.com/2019/03/indias-foreign-policy-evolution/> adresinden erişildi.

²⁰ Shujahi, F. K., & Hussain, N. (2016). **Evaluating Modi's Foreign Policy: Continuity or Change**. *Journal of Political Studies*, s. 627

²¹ Hindistan'da bulunan bir siyasi parti olan Hindistan Ulusal Kongresi liderliğindeki ittifak.

açıklamaları yukarıda bahsi geçen yeni politik anlayışın daha iyi anlaşılabilmesi açısından faydalı olacaktır.²²

İlgili literatür incelendiğinde, ülke liderlerinin uluslararası politikada izlediği stratejiyi etkileyen önemli etmenlerden biri ise o liderin uluslararası politika ve uluslararası hukukla ilgili yaklaşımı olduğu görülmektedir. Modi'nin 2018 yılında Singapur'da Shangri La Diyalogu'nda yaptığı konuşma liderin dünya politikasına bakış açısını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Modi, devletlerin uluslararası ve bölge siyasetine katılımlarında dikkat etmeleri gereken ilkeleri şu şekilde ifade etmiştir:

*“Ortak refah ve güvenliğimiz için bölgede diyalog kurarak ortak kurallara dayalı bir düzen geliştirmemizin gerektiğine inanıyoruz. Kurallar, küresel ortakların yanı sıra bireysel olarak da uygulanmalıdır. Böyle bir düzen, büyüklük ve güce bakılmaksızın egemenlik ve toprak bütünlüğünün yanı sıra tüm ulusların eşitliğine dayanmalıdır. Bu kurallar ve normlar, azınlığın gücünü değil, herkesin rızasını dikkate almalıdır. Bu, güce bağımlı olmaksızın diyaloga olan inanca dayanmalıdır.”*²³

Modi yukarıda yer verilen konuşması ile birlikte Hindistan'ın stratejik özerkliğini sağlayabildiği, uluslararası hukuk ve teamüllere dayalı çok kutuplu bir dünya görme isteğini dile getirmektedir.²⁴ Bahsi geçen çok kutuplu dünya düzeninde Hindistan'ı dengeleyici bir güçten ziyade küresel normları proaktif olarak şekillendiren lider bir güç haline getirme arzusu taşıdığı birçok kez ifade edilmiştir.²⁵

Modi'nin hükümet dış politikasında iki slogan öne çıkmaktadır. Bu sloganlar “Sab Ka Sath Sab Ka Vikas” (birlikte herkesin inancıyla herkesin büyümesi için) ve “Vaasudhaiva Kutumbakam (tüm dünya bizim ailemiz) temel değeridir. Modi, dünya ile sürekli etkileşime girmeye çaba göstererek Hindistan'a küresel katılım, yabancı sermaye ve teknolojiyi çekme, Hint ürünleri için dış pazarlar bulma konusunda

²² Ogden, C. (2018), **Tone Shift: India's Dominant Foreign Policy Aims Under Modi**, Indian Politics and Policy, s. 8

²³ Blarel, N., & Paliwal, A. (2019). **Opening The Black Box—The Making Of India's Foreign Policy**. India Review, 18(5), s. 457

²⁴ Blarel, & Paliwal, a.g.e. , s. 457

²⁵ Pant, V.H. (2019), **Jaishankar As Foreign Minister A Sign That Foreign Policy Will Be Key Priority Of Modi Government**, 25 Aralık 2019 tarihinde <https://economictimes.indiatimes.com/blogs/et-commentary/jaishankar-as-foreign-minister-a-sign-that-foreign-policy-will-be-key-priority-of-modi-government/> adresinden erişildi.

kolaylık sağlamayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda, Sri Lanka'ya yaptığı ziyaret sırasında *“Hindistan için hayal ettiğim gelecek komşularımız için de dilediğim gelecek.”* şeklindeki ifadesiyle Hindistan'ın bulunduğu bölgede barış hâkim olmadığı, geniş, stratejik ve politik katılım için ortak bir dil kullanılmadığı sürece ortaya koymuş olduğu gelişim hedeflerinin ulaşılamaz olduğunu ima etmektedir.²⁶

Modi, Hindistan'ın dış ilişkilerinin yönlendirilmesine beş yeni vurgu getirmiştir. Bu vurguların birincisi, Hindistan'ın dış politika hedeflerinin en üst basamağına iç ekonomik gelişmenin hızlandırılmasının ön plana yerleştirilmesidir.²⁷ Bu sebeple, 2014 yılında iş başına geldiğinde ekonomik gelişmenin önündeki engelleri ortadan kaldırmak adına *‘reform, gerçekleştirme ve dönüştürme’* olarak ifade ettiği bir yönetim mantrasını hükümet politikası olarak belirlemiştir.²⁸ Başbakan Modi, Hindistan'ın ekonomik hedeflerini ve iç ekonomik taleplerini karşılanabilmesi, uluslararası güveninin yeniden inşa edilmesi, altyapının modernizasyonunun tüm ülkeye yayılması ve üretimin canlandırılması için diplomasinin araç olarak kullanılmasını dış politikanın ayrılmaz bir parçası olarak görmüştür.

İkinci olarak, Hindistan'ın yakın çevresi ile ilişkilerinin güçlendirilmesi ve geçmişten gelen sorunların ikili diplomasiyle çözülmesi gerekliliği belirtilirken üçüncü olarak ise Hindistan'ın ekonomik ve güvenlik zorlukları ile yüzleşmesinde sertlik yerine esnekliğin yer alması gerekliliği ifade edilmiştir. (Çin ve Pakistan ilişkileri bunun dışındadır.). Dördüncü vurgu ise Hindistan'ın uluslararası alandaki tüm güçlü devletler ile kurulan ilişkilerde engellerin ortadan kaldırılmasına ve kendi gücünü sarf ederek büyük güçler ile ekonomik, siyasi ve askeri alanlarda ilişkilerin sürdürülmesine yönelik gösterdiği cesaretli duruştur.²⁹ Öte yandan, Yeni Delhi,

²⁶ **Narendra Modi: India And Sri Lanka Must Be Good Neighbours** , (2015)

25 Aralık 2019 tarihinde <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-31865470> adresinden erişildi.

²⁷ Sidhu, W. P. S., & Godbole, S. (2015). **Bold Initiatives Stymied by Systemic Weakness**. Modi's Foreign Policy, 365, s.1-4. URL: <https://www.brookings.edu/opinions/bold-initiatives-stymied-by-systemic-weakness/>

²⁸ **“The mantra that PM gave us was – Reform, Perform and Transform”**: Shri Mahesh Sharma, 25 Aralık 2019 tarihinde <https://www.mygov.in/48months/articles/the-mantra-that-pm-gave-us-was-reform-perform-and-transform-shri-mahesh-sharma/index.html> adresinden erişildi.

²⁹ Sidhu, & Godbole, a.g.e., s.1-4.

Hindistan'ın küresel çıkarlarını daha da arttırabilecek stratejik ilişkiler geliştirmek amacıyla uluslararası sistemde birden çok aktörle ilişki kurmuştur. Bu, Hindistan'ın Güney Asya ve Hint-Pasifik Okyanusu bölgesindeki komşu devletleri için olduğu kadar geniş Hint-Pasifik ve Orta Doğu ülkeleri için de geçerlidir.³⁰

Beşinci ve son olarak; mülkiyet, ticaret ve iklim değişikliği gibi tartışmalı konularda ekonomik küreselleşmenin önündeki engelleri kaldırmak ve dünyaya daha güvenilir bir ortaklık vizyonu ile katılmak için seleflerinden daha iddialı bir izlenim ortaya koyma çabasıdır.³¹ Modi iktidarı döneminde Batı ülkesinde görev yapan bir diplomatın geçmişte düzenli olarak diplomatik meslektaşlarıyla görüşürken, şimdi bütün zamanını iş insanlarıyla geçirdiğini dile getirmesi dış politikada ekonomik ilişkilerin almış olduğu yeri gözler önüne sermektedir.³²

Modi'nin dış politikasının önceki dönemlerle karşılaştırıldığında çok daha değişken jeopolitik ve ekonomik bir ortamda yapıldığı dikkat çekmektedir.³³ Yine de selefleri ile karşılaştırıldığında Modi, uzak ve yakın ülkelere daha iddialı bir şekilde ulaşmış ve eski Hintli liderlerin seyahat programında neredeyse hiç bulunmayan ülkeler de dahil olmak üzere daha büyük ve daha küçük ülkeler ile ilişkilerin sağlam bir zeminde devam etmesi için bire bir ziyaretlerde bulunmuştur.³⁴ Brookings India tarafından düzenlenen “*Modi Doktrini'nin Yapısı: Üç Yıllık Modi Dış Politikası*” konulu bir panelde ise geçmişten önemli bir ayrılma olarak ideolojik kaygıları bir kenara bırakarak dış politikanın ulusal çıkara ulaşmada bir araç olarak kullanılması örnek gösterilmiştir. Örneğin, Başbakan Modi, Hindistan güvenliği ile ekonomik çıkarları arasında pragmatik bir ayrım yapmış; Çin'e yönelik artan güvenlik

³⁰ Pant, H. V. (2020). **Shifting terrain for India's foreign policy**, 20 Nisan 2020 tarihinde https://www.orfonline.org/research/shifting-terrain-for-indias-foreign-policy-60533/?amp&research/shifting-terrain-for-indias-foreign-policy-60533/&_twitter_impression=true adresinden erişildi.

³¹ Sidhu, & Godbole, **a.g.e.**, s.1-4.

³² Hall, I. (2015). **Is a 'Modi doctrine' emerging in Indian foreign policy?**. Australian Journal of International Affairs, 69(3), s.3

³³ Sidhu, & Godbole, **a.g.e.**, s.4.

³⁴ Tourangbam, M. (2019). **Invoking Greater Realism in Indian Foreign Policy**, 25 Aralık 2019 tarihinde <https://thedi diplomat.com/2019/12/invoking-greater-realism-in-indian-foreign-policy/> adresinden erişildi.

kaygılarına rağmen ekonomik ilişkileri sabit kalmıştır. Hindistan dış politikası ile iç ekonomik çıkarlar arasındaki sıkı entegrasyon açık bir şekilde dile getirilmiş, yurt içi meselelere rağmen doğrudan yabancı yatırımlar hız kesmeden devam etmiştir.³⁵

Modi'nin başbakanlık koltuğuna oturmasından kısa bir süre sonra yeni hükümetin göstermiş olduğu eğilimler Rajan Kumar tarafından kaleme alınan "India's Foreign Policy under Modi Government" isimli makalede şu şekilde sıralanmıştır:

"Özellikle Pakistan ile olan ilişkilerde dış güvenlik konusunda daha katı bir politika; Japonya, Çin ve Avrupa Birliği gibi potansiyel yatırımcılarla aktif ekonomik ilişkiler ve Çin'i bölgede dengelemek için ABD ve Japonya ile daha yakın bir stratejik iş birliği. Ayrıca tarihi ve jeopolitik nedenlerle Rusya ile daha yakın bir ilişki sürdürmek".³⁶

Modi'nin iktidarının ilk yıllarında yürüttüğü "ilkler" adıyla bilinen dış politika stratejisi dikkatlerin Hindistan'a çekilmesinde etkili olmuştur. Güney Asya Bölgesel İşbirliği Teşkilatı (SAARC) ülkelerinin liderlerini ant içme törenine davet eden; Hindistan Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında bir Amerikan başkanını ve ASEAN liderlerini ağırlayan; İsrail'i, göreve geldikten iki ay içinde Suudi Arabistan'ı ve İran'ı ziyaret eden; Hindistan'ın iklim değişikliğine karşı mücadeleye öncülük etmesini, küresel barış ve güvenliğe yönelik tehditlere karşı koymak için sorumluluk alması gereğini dile getirerek aktif olarak uluslararası ve bölgesel camiada harekete geçen ilk Hindistan başbakanı olmuştur.³⁷ Bununla birlikte Modi, Hindistan ile Rusya arasındaki ilişkilere "yeni bir yön, yeni enerji ve yeni hız" vermek için Eylül 2019'da Rusya Uzak Doğu Bölgesi'ni ziyaret eden ilk Hint başbakanı olmuştur.³⁸ 2018 tarihinde Modi Hindistan'ın yakın çevresinde bulunan ülkelerden olan Maldivleri ardı ardına iki kez ziyaret eden ilk Hint Başbakanı ve Maldivler Devlet Başkanı Solih'in 10 Kasım 2018'de yemin ettiği parlamentonun açık oturumuna katılım göstererek parlamentoda

³⁵ **Deconstructing the Modi Doctrine: Three Years of Modi's Foreign Policy** (2017). 25 Aralık 2019 tarihinde <https://www.brookings.edu/events/deconstructing-the-modi-doctrine-three-years-of-modis-foreign-policy/> adresinden erişildi.

³⁶ Kumar, R. **India's Foreign Policy under Modi Government**. Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, 2(2), s. 101.URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1178>

³⁷ Sidhu, & Godbole, a.g.e. , s.1-4.

Chaudhury, R.R. (2018). **Understanding Modi's vision for the Indo-Pacific**, 25 Aralık 2019 tarihinde <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2018/05/modi-vision-indo-pacific> adresinden erişildi.

³⁸ Pant, a.g.e. (2020).

iki kez bulunan tek dünya lideri olmuştur. Başkanlık Ofisi'ndeki görüşmelerinin sonunda Solih, Modi'ye bir yabancı için en yüksek Devlet Onuru nişanı unvanını vermiştir.³⁹

Hindistan'ın ekonomisini geliştirmek için önemli aktörler ile ikili ilişkiler yakın merceğe alındığı gibi çok taraflı ticaret mimarisinde tecrit edilmesini engellemek adına bölgesel ve alt bölgesel seçenekler bulma çabaları söz konusudur. Bunlardan en önemlileri, Modi'nin en eski dış politika kararlarından biri olan Hindistan'ın mevcut "Doğu'ya Bak" politikasını "Doğu'ya Hareket Et" olarak yeniden adlandırmasıdır. Hindistan'ın hem ekonomik (ticaret, enerji, bağlantı, teknoloji) hem de güvenlik iş birliği sebebiyle oluşturulan bölgesel gruplaşmalar da dahil olmak üzere çok taraflı forumlara katılımını teşvik ederek aktif bir rol oynamasını sağlayan Modi'nin başbakanlığında Hindistan, en son Çin, Rusya ve Orta Asya devletleri tarafından kurulan Şanghay İş birliği Örgütü'ne (ŞİÖ) katılmıştır. Aynı zamanda Çin destekli, Şangay merkezli Asya Altyapı Yatırım Bankası'na ve Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika (BRICS) grubu tarafından teşvik edilen Yeni Kalkınma Bankası'na katılmış; (Her ikisi de batı merkezli kalkınma finans kurumlarına alternatiflerdir.) SAARC ve Bengal Körfezi Çok Sektörlü Teknik ve Ekonomik İş birliği Girişimi (BIMSTEC), ASEAN merkezli diğer gruplar ve Doğu Asya Zirvesi dahil olmak üzere bölgesel organizasyonlarda aktif rol oynamıştır.⁴⁰ Modi'nin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, BRICS ve G 20 Zirvesi gibi çok taraflı forumlara proaktif katılımı yalnızca yatırım gibi genel ekonomik kaygılar sebebiyle olmayıp aynı zamanda ortaya çıkan norm ve kurumları biçimlendirme amacını da içermektedir. Hindistan'ın BRICS zirvesinde, Yeni Kalkınma Bankası'nın kurulmasına aktif katılımı ve Yeni Delhi'nin bankanın açılış başkanlığına atanması; yeni yatırım akışlarını kolaylaştırmak için Çin önderliğinde Asya Altyapı ve Yatırım Bankası'na üye olması; Modi hükümetinin Hindistan için yatırım, altyapı ve insan kaynağı önceliklerini vurgulamış olması;

³⁹ Moorthy, N.S. (2019). **Modi 2.0 two-nation southern visit, full of messages and meanings**, 25 Aralık 2019 tarihinde <https://www.orfonline.org/expert-speak/modi-2-0-two-nation-southern-visit-full-of-messages-and-meanings-51828/> adresinden erişildi.

⁴⁰ Sridharan, E. (2017). **Where is India headed? Possible future directions in Indian foreign policy**. International Affairs, 93(1), s. 62
URL:https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/ia/INTA93_1_04_Sridharan.pdf

dünya liderleriyle çok taraflı forumlara ve zirvelere olan ilgisi Hindistan'ın gücü, yetenekleri ve potansiyeline yönelik tutumlarda önemli bir değişiklik olduğunu göstermektedir.⁴¹ Öte yandan Modi'nin, ülkenin ekonomik gelişimi ve dönüşümüne öncü olma arzusu ve buna yönelik girişimleri Hindistan'ın Deng Xiaoping'i olma isteği ile uymaktadır.⁴²

Modi'nin 2014 yılında başbakanlık koltuğuna oturmasıyla Hindistan'ın dış ilişkilerinde ekonominin yanı sıra güvenliğe de büyük önem verilmiş; ABD, Japonya ve Avustralya'ya önemli bir stratejik erişim gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda bahsi geçen Dörtlü⁴³ (Quad) ittifakın yeniden canlanması bugün Hindistan'ın diplomasisinde pragmatist ve güvenlik odaklı bir dış politikanın büyük bir göstergesi olduğu söylenebilmektedir. Ancak bazı handikapları göz ardı etmemek gerekir. Bu anlamda en ciddi sorun, Hindistan'ın Çin'i bölgesel ve küresel sahnede yönetme becerisi gösterip gösteremeyeceğidir. Nitekim, Hindistan'ın bölgesel odak noktasından biri Çin'le başa çıkmak için politikalar geliştirmek üzerinedir.⁴⁴ Öte yandan Pakistan "terörizmiyle" mücadele etmek doğrultusunda komşu ülkelerle temasları geliştirerek bölgesel bağlantıyı güçlendirmek ve tüm dünya güçlerini terörizmi sona erdirmek için bir araya getirmek diğer bir odak noktası olarak belirlenmiştir.⁴⁵ Bahsi geçen sebeplerden hareketle, Chris Odgen yapılandırmacı merkezli ve söylem odaklı bir yaklaşım kullanarak, Hindistan'ın küresel ve bölgesel oyuncuların yer aldığı satranç tahtasında Modi liderliğindeki rejimin bağımsız bir oyuncu olarak hamle yapabilme özgürlüğünü sağlamak için büyük güç olarak tanımlanmak; çok kutuplu bir dünya düzenini gerçekleştirmek; ve "Doğu'ya Hareket Et" politikasının sahnelenmesi olarak ayrılmaz üç stratejik hedef belirlediğini ifade etmiştir.⁴⁶ Bu hedefleri yansıtan

⁴¹Sidhu, & Godbole, a.g.e., s.1-4.

⁴² **Modi could be India's Deng Xiaoping, says economist Arvind Subramanian**, (2014). 25 Aralık 2019 tarihinde <https://www.thehindu.com/business/Economy/modi-could-be-indias-deng-xiaoping-says-economist-arvind-subramanian/article6054196.ece> adresinden erişildi.

⁴³ Dört Taraflı Güvenlik Diyalogu (QUAD), üye devletler arasındaki müzakereler yoluyla ABD, Hindistan, Japonya ve Avustralya arasında yürütülen stratejik bir diyalogdur.

⁴⁴ Rajagopalan, P. R. (2020). **India's Self-Inflicted Foreign Policy Challenges in 2020**, 20 Nisan 2020 tarihinde <https://thediplotmat.com/2020/01/indias-self-inflicted-foreign-policy-challenges-in-2020/> adresinden erişildi.

⁴⁵ Rajagopalan, a.g.e. (2020)

⁴⁶Ogden, a.g.e., s. 7-14

politikalar Modi'nin "Hindistan'da Üret" kampanyası ve Hindistan'ın komşuları ile siyasi ve ekonomik katılımına olanak sağlayacak "Önce Komşuluk" ve "Doğu'ya Hareket Et" politikalarıdır. İlki, pragmatik ve çok yönlü bir dış politika yoluyla Hindistan'a yatırım çekmeyi amaçlarken ikincisi bölgesel bağlantıyı güçlendirmeye odaklanmaktadır.⁴⁷

1.1. Önce Komşuluk Politikası

Hindistan'ın komşulara yönelik politikaları bağımsızlığın kazanılmasından bu yana algılanan güvenlik ve stratejik çıkarlar ile doğrudan alakalıdır. Pakistan'ın rakip bir komşu olarak ortaya çıkması, komünist Çin'in bölgedeki yükselişi, Soğuk Savaş döneminde Pakistan'ın ABD'nin öncülük ettiği askeri ittifak sistemine dahil edilmesi sebebiyle Hindistan, kendi bölgesindeki stratejik çıkarlarını korumak maksadıyla karşılıklı güvenlik antlaşmaları ve düzenlemeleri yoluyla komşularıyla ilişkilerini güçlendirmeye çalışmıştır. İktisadi ilişkiler, Hindistan'ın içe dönük bir ekonomiye sahip olması ve komşularının artan ekonomik beklentilerini karşılayabilecek potansiyele sahip olmaması sebebiyle ikinci planda kalmıştır. Fakat 1990'larda küreselleşen dünya ile bütünleşmeye yönelik atılan adımlar, 1998'de başarılı nükleer testlerin gerçekleşmesi, 1999'da Kargil'de Pakistan'ın yenilgiye uğratılması ile Hindistan, güvenlik endişelerini garanti altına almış ve kendine güvenen bir devlet olarak küçük dünyasından sıyrılıp dış dünyaya kapılarını açmıştır.⁴⁸ Fakat önceki başbakan Manmohan Singh (2004-2014), Hindistan'ın ekonomik gelişiminde ve dış siyasetinde önemli bir yerde konumlanan komşular için kapsayıcı bir siyasi çerçeve ortaya koyamamıştır. Kongre liderliğindeki hükümet tarafından komşular ile ilgili ana hatlarıyla ortaya konan politikalar büyük ölçüde yerine getirilmemiştir.⁴⁹

⁴⁷ Bajpae, C. (2016). **Modi, India and the emerging global economic order**. Journal of Asian Public Policy, 9(2), s.2-7

⁴⁸ Muni, S. D. (2017). **Modi's 'Neighbourhood First' Initiative**. In *Modi And The World: (Re) Constructing Indian Foreign Policy*, s.117-120

⁴⁹ Chaturvedy, R. R. (2014). **Neighbourhood First': Modi's Foreign Policy Mantra**. Institute of South Asian Studies, October, 3. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/184416/ISAS_Brief_No_346_-_Neighbourhood_First_03102014141625.pdf

Modi'nin 2014 yılında başbakanlık koltuğuna oturmasıyla birlikte başlayan ve 2019 yılında Modi'nin ikinci iktidar döneminde de büyük bir hızla devam eden “Önce Komşuluk” politikası, hükümetin bölge barışı ve etkileşimi en üst seviyede tutmasını sağlama amacıyla en üst dış politika önceliği olarak belirlenmiştir. Güney Asya'ya yönelik bu politika, üç hedefi gerçekleştirmeye yöneliktir. Birincisi, “coğrafya, bölgesel iş birliği ve jeoekonomi, ikincisi, “Vistaarvaad nahi, Vikaasvaad” (Genişlemecilik değil Herkes İçin Gelişim) ve üçüncüsü, bölgeyi güvence altına almak.” İlk hedefi gerçekleştirerek Modi, Güney Asya ülkeleriyle işbirliği yapmak ve entegre olmak için birçok girişimde bulunmuştur.⁵⁰ Modi'nin komşuluk politikası, Güney Asya bölgesindeki komşu ülkelerin yanı sıra daha geniş olarak Hindistan'ın ‘Doğu’ya Hareket Et’ politikası altında Doğu Asya gibi komşu bölgelerle de bölgesel bağlantıyı ve bölgesel barışı güçlendirmeyi amaçlamaktadır.⁵¹ Bunun bir sonucu olarak Yeni Delhi'de barışçıl ve istikrarlı bir ortamın Hindistan'ın gelişimi için kesinlikle gerekli olduğu ve geleceğinin komşu ülkeleriyle ile yakından bağlantılı olduğu çıkarsaması yapılabilir. Bu sebeple Modi hükümeti komşuları ile ilgili belirlemiş olduğu hedeflere en kısa sürede ulaşabilmek için göreve başladığı ilk günden itibaren, Hindistan'ın komşu ülkeleriyle ilişkilerin ilerletilmesine en yüksek önceliği vermiştir.⁵²

Bu aşamada bölge ülkelerine verilen ehemmiyet 2014 yılının Mayıs ayında düzenlenen başbakanlık yemin töreninde SAARC ülkelerinin hükümet başkanlarını davet etmiş olmasından anlaşılabılır. Modi, tüm komşu devlet başkanlarını yemin törenine davet ederek Hindistan'ın bölgedeki ayak izini genişletme hususundaki isteğini ve bağlılığını ifade etmiştir. Modi'nin Önce Komşuluk politikasına kişisel katılımı 2017 yılı başında 45 ülkeye yaptığı ziyaretlerde, stratejik ortaklığa girdiği devlet başkanları ile kurmuş olduğu şahsi alaka kurma girişiminde ve karar verme merciini hem güvenlik hem de ekonomik alanda merkezileştirme gayretinde açıkça

⁵⁰ Shujahi, & Hussain, a.g.e. , s. 620-627

⁵¹ Bajpae, a.g.e., s.1-3

⁵² Pulipaka, S. & Singh, G. A. ve diğerleri, (2017), **India and Connectivity Frameworks** , Delhi Policy Group, s.12, URL: https://www.delhipolicygroup.org/uploads_dpg/publication_file/india-and-connectivity-frameworks-1074.pdf

görülmektedir.⁵³ Yaptığı ziyaretlerde küçük komşuların hedeflerini, hassasiyetlerini, ekonomik büyümeye ve gelişmeye yönelik amaçlarını dikkate almış; ekonomik ve politik ulusal seçkinlerin yanı sıra sıradan halka da ulaşmaya çalışmıştır.⁵⁴ Modi'nin imzasını taşıyan bir girişim olan Önce Komşuluk dış politika adımı, dünyanın en az entegre olmuş bölgesi olan Güney Asya'da Hindistan'ın öncülüğünde bir bütünleşme sağlama amacını taşımaktadır. Hindistan'ın bölgedeki komşularıyla bütünleşmesini karakterize eden ve aynı zamanda sağlam bir komşuluk politikasına sahip olmanın önemini vurgulayan üç katalizör coğrafya, bölgesel entegrasyon ve jeoekonominin itici güçleri; kalkınma zorunlulukları ve güvenlik endişeleri olarak ele alınabilir. Böylece; Bangladeş, Butan, Hindistan, Nepal Girişimi; BIMSTEC; Hindistan ve Bangladeş arasında otobüs seferleri; ve Bangladeş-Hindistan-Butan otobüs servisinin deneme çalışması; Hindistan'ın İran'ın Çabahar limanı yapımına katılımı; ve Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan gaz boru hattı projesi, dünyanın en hızlı büyüyen bölgesinde sürekli büyüme ve bütünleşme çabalarının verdiği meyvelerdir.⁵⁵ Bu bağlamda Modi hükümetinin Güney Asya ülkelerine yönelik politikası; bağlantıyı geliştirmeye, ilişkileri kültürel ve dini bağlar üzerine inşa etmeye, insani yardım sağlamaya odaklanmıştır. Hindistan'ın komşularına gittikçe daha fazla yaklaşması da Çin'in bölgedeki ekonomik ve askeri varlığının artmasına ve genişlemesine yönelik bir cevap olarak görülebilir.⁵⁶

Güney Asya bölgesinin belki de dünyanın en değişken bölgeleri arasında yer alması ve bu sebepten kaynaklanan güvenlik endişesi "Önce Komşuluk" politikasının rotasını belirleyen diğer bir unsurdur. Nükleer silaha sahip devletler, sınır ötesi terörizm, şiddetli ayaklanmalar ve siyasi- ekonomik dalgalanmalar bu bölgenin ülkelerinde yer alan belli başlı özelliklerdir. Hindistan için, yakın ve geniş mahallesindeki gelişmeler her zaman kendi güvenliği ile yakından bağlantılı

⁵³ Gupta, S. & Mullen, R. D. ve diğerleri, (2019). **Indian Foreign Policy under Modi: A New Brand or Just Repackaging?**. *International studies perspectives*, 20(1), s. 1-7

⁵⁴ Muni, a.g.e., s. 123

⁵⁵ Bhatnagar & Passi, a.g.e., s.5-9

⁵⁶ Shah, K. M. (2019), **India in pivotal geographies: South Asia**, 25 Aralık 2019 tarihinde <https://www.orfonline.org/expert-speak/india-in-pivotal-geographies-south-asia-54281/> adresinden erişildi.

olduğundan bölgesel barışın ve istikrarın sağlanması önemlidir. Sri Lanka ve Nepal'in son yıllarda çatışma sonrası kırılğan bir barışa geçiş yapmış olması, 'AfPak' (Afganistan-Pakistan) bölgesindeki Taliban isyanları ile Pakistan'ın Belucistan eyaletinde onlarca yıl süren isyan, Rusya'nın görünmez müdahalesi sebebiyle Orta Asya'ya erişimin güçleşmesi, ABD'nin İran'a yönelik değişken politikaları, Çin'in bölgesel sınır anlaşmazlıkları ve Güney Asya'nın siyasi, ekonomik ve güvenlik politikalarının kırılğan olması gibi sebepler Hindistan'da uluslararası arenada barış ve güvenliğin sağlanmasının ekonomi politikalarının istikrarı için önemli bir unsur olduğu düşüncesine neden olmuştur. Bölgesel güvenliğin sağlanmasındaki en önemli engellerden biri olan dini radikalizm meselesinin sadece Hindistan'ın kuzeybatı sınırında değil özellikle Irak ve Şam İslam Devleti'nin (İŞİD) Bangladeş ve Maldivler de dahil olmak üzere tüm bölgeye yayılma tehdidi Modi hükümetinin komşularıyla ilişkilerini belirleyen bir başka etken olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵⁷

Hindistan'ın yakın komşularıyla sorunları çözme ve bağları güçlendirme vurgusu, birtakım zorunluluklardan kaynaklanmaktadır: İstikrarlı bir bölge olmadan Hindistan ekonomik büyümeyi gerçekleştiremez. Bölgede komşularıyla iş birliği içinde uygulamayı planladığı stratejik hamleleri gerçekleştiremediğinde Asya'da ve ötesinde kabul görülen büyük bir aktör olarak ortaya çıkamaz.⁵⁸ Bu sebeple Modi'nin "Önce Komşuluk" politikası yakın çevre ile ticaret ve ulaşım bağlarını güçlendirerek devlet-devlet, insan-insan ilişkilerinde, ekonomi ve kültür alanlarında daha derin bütünleşme sağlamayı amaçlarken, dünyanın en büyük demokrasisi olarak ifade edilen Hindistan'ın istikrarlı demokratik kurumları ve hukukun üstünlüğünü desteklemek için etkisini kullanmasını da içermektedir. Modi'yi seleflerinden ayıran daha kapsayıcı ve demokratik bir Hindistan'ı yalnızca Hintlilere değil aynı zamanda dünyaya yayma konusundaki kararlılığıdır. Bu durumda Hindistan'ın demokratik değerler ve siyasi

⁵⁷Bhatnagar & Passi, **a.g.e.**, s.7-10

⁵⁸ Gupta & Mullen ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 34-35

haklar bağlamında ortaya koyduğu vizyonun bölgedeki en büyük rakibi Çin'e zıtlık oluşturacağı ileri sürülebilmektedir.⁵⁹

Modi'nin görevinin ilk yıllarında göstermiş olduğu çaba neticesinde Nepal ile ticaret ve şebeke bağlantısı antlaşmalarının, Bangladeş ile Toprak Takası Antlaşması ve Sri Lanka ile sivil nükleer antlaşmanın imzalanması önemli gelişmelerdir. Bhutan ve Nepal ziyaretleri sırasında özellikle ticaret, transit, bağlantı ve hidroelektrik alanlarında karşılıklı alt bölgesel iş birliğinin önemi vurgulanırken Butan, Nepal, Bangladeş ve Hindistan arasında araçların serbest dolaşımına yönelik öneri ortaya atılmıştır. Modi depremler ve su baskınları gibi felaketler komşu ülkeleri vurduğunda, Hindistan'ın afet yönetimindeki yeteneğini ortaya koyacak şekilde yardım teklifi yapmıştır. Aralık 2014'te Maldivler'de meydana gelen içme suyu krizinde 100.000 Male sakinine su tedarik etmiş, Nisan-Mayıs 2015'te meydana gelen yıkıcı depremlerde Nepal'e ve Mayıs 2016 "Roanu" kasırgasının yıkıcı etkisi ile mücadelede Sri Lanka'ya yardım etmiştir. Hindistan Dış Sekreteri Subrahmanyam Jaishankar ise Modi döneminde komşulara yönelik yürütülen politikaların farklılığını *"Komşularımıza günümüzde gösterilen dikkat derecesi muhtemelen daha önce görülmemiştir...Daha iyi kimya; projelerin daha hızlı yürütülmesini, genişletilmiş karşılıklı resmi dış ziyaretleri ve üzerinde mutabakata varılmış daha iddialı hedefleri yansıtıyor"* şeklinde ifadeleri ortaya koymaktadır.⁶⁰

Modi yönetimi altında Hint dış politikasında özellikle Hindistan'ın komşu ülkeleriyle etkileşime girerek bütünleşebileceği, ekonomik çıkarlara odaklanan daha merkezi ve proaktif bir bölgesel odaklanma söz konusudur. Modi iktidara geldiğinde "Önce Komşuluk" söylemi onun dış politikadaki yönünü keskinleştirmiştir. Dış politikada komşulara odaklanması, Hindistan'ın kurucu üyesi olduğu iki yeni

⁵⁹ Piccone, T. (2015). **Modi's Foreign Policy Strikes a Spiritual Chord When It Comes to Democracy**, *Modi's Foreign Policy@ 365: Course Correction*. 25 Ocak 2020 tarihinde <https://www.brookings.edu/opinions/modis-foreign-policy-strikes-a-spiritual-chord-when-it-comes-to-democracy-2/> adresinden erişildi.

⁶⁰ Muni, a.g.e., s.126-127

Ollapally, D. (2019) . **India needs to keep its friends close and its rivals closer**, 25 Aralık 2019 tarihinde <https://www.eastasiaforum.org/2019/01/04/india-needs-to-keep-its-friends-close-and-its-rivals-closer/> adresinden erişildi.

uluslararası finans kurumu olan Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika'nın üye devletlerini oluşturduğu BRICS ve Asya Altyapı ve Yatırım Bankası ile ilişkilerinde de görülmektedir. Bu finans kuruluşlarına katılım daha önceki yönetim tarafından başlatılmış olsa da Hindistan'ın sağladığı fonlar ya da krediler için daha fazla başvuruda bulunulduğuna rastlanılmaktadır.⁶¹

Kalkınma ortaklıkları, Hindistan'ın daha büyük politik ve ekonomik dış politika amaçlarını gerçekleştirebileceği araçlar olarak tanımlanmaktadır. Modi'nin Başbakanlık ofisi iki yeni borç verme aracı olan İmtiyazlı Finansman Programı ve SAARC Özel Amaçlı Fırsat'ı (Concessional Financing Scheme ve SAARC Special Purpose Facility) tasarlayarak 2016-2017 döneminde maliye bakanlığı bütçesiyle yönlendirmiştir. İlk yeni program, Hindistan için stratejik olarak önemli olan Afrika ve Hindistan'ın komşuluk bölgelerinde altyapı projeleri inşa etmek isteyen Hintli özel şirketleri desteklemeyi ve faiz eşitliği sağlamayı amaçlamaktadır. SAARC Özel Amaçlı Fırsat ise Hindistan'ın EXİM Bankası tarafından yönlendirilecek olup; amacı Güney Asya Bölgesi'nde ticareti ve bağlantıyı arttırmayı amaçlayan altyapı projelerini kullanıma sokacak Hintli özel şirketleri finanse etmektir. Bu yeni planların her ikisi de ticari, bağlantı ve kalkınma odaklı girişimlerin yurtdışındaki genişlemesini destekleyen ve dış yardımları araç olarak kullanan Çin ve Doğu Asya modelini taklit etmektedir.⁶² Bu kalkınma ortaklıkları Hindistan dış politikasının yalnızca bir özelliği olmamakla beraber Hindistan'ın kendi kalkınma ihtiyaçlarına da cevap veriyor olması Modi'nin ekonomik diplomasisinin bir özelliğidir. Örneğin, Modi ilk resmi diplomatik ziyaretini 600 MW'lık Koholongchu hidroelektrik santralinin temelini attığı Himalaya ülkesi olan ve Hindistan'ın en büyük sosyo-ekonomik kalkınma ortağı Butan'a yapmıştır.⁶³ 16-17 Haziran 2014 tarihleri arasında ilk yurt dışı devlet ziyaretini gerçekleştirdiği komşu devlet Bhutan'a bilgi teknolojisi ve eğitim sektöründe

⁶¹ Pardesi, M. S. (2019). **Modi, From 'Look East'to 'Act East'semantic Or Substantive Change.** International Studies Perspectives, 20(1), s. 32

⁶² Mullen, R. D. (2019). **Indian Development Assistance: The Centralization And Mercantalization Of Indian Foreign Policy.** International Studies Perspectives, 20(1), s.23

⁶³ Bhatnagar & Passi, **a.g.e.**, s.6-7

kapasitenin geliştirilmesi hususunda yardımcı olma sözü vermiştir. Aynı zamanda Hindistan ile Bhutan arasında serbest ticaret anlaşması imzalanmıştır.⁶⁴

Benzer şekilde, 2014 yılının 3-4 Ağustos tarihleri arasında Nepal'e gerçekleştirdiği ilk ziyareti esnasında Modi, *"Nepal, dünyadaki uluslar arasında geride kalmamalıdır. Hindistan'ın bugün Nepal'e sağladığı elektrik miktarını iki katına çıkarmak istiyorum. Şimdilik karanlığı kaldıracağız."* şeklindeki açıklamalarıyla komşu ülkelerle kalkınma ortaklığı altında yapılan altyapı projelerindeki iş birliğinin Önce Komşuluk politikasındaki önemini altını çizmektedir.⁶⁵ Ziyaret etmiş olduğu ilk ülkeler arasında yer alan Nepal'in parlamentosunda bir söylev veren başbakan, burada Nepal'in dış ve iç işlerine müdahale etmekle herhangi bir ilgisinin bulunmayacağına yönelik sözlü bir beyan vermiştir. Ziyaretin ardından iki ülke, 1950 barış ve dostluk anlaşmasının ve diğer ikili anlaşmaların gözden geçirilmesi noktasında fikir birliğine varmıştır. 23 yıllık bir aranın ardından ekonomi, ticaret ve su kaynaklarının ortak kullanımında karşılıklı yararı teşvik etmek amacıyla ortak bir komisyon toplantısı yapılmıştır.⁶⁶

Hindistan'ın dış politika yapıcıları, bağlantı projelerinin amacının "hiç kimseyle rekabet etmek değil, herkesi kapsayan bir büyüme modeli geliştirmek" olduğunu açık bir şekilde ifade etmişlerdir. Örneğin, Çin'in Tek Kuşak ve Tek Yol projesinin genellikle Hindistan, Japonya ve çok sayıda Afrika ülkesi arasındaki ekonomik iş birliği anlaşması olan Asya-Afrika Büyüme Koridoru veya AAGC ile rakip içinde olduğu söylemine yönelik Hint bürokratlar ikisinin tamamen ayrı olduğunun altını çizmiştir.⁶⁷ Fakat, Hindistan'ın resmi dış politika söyleminde Önce Komşuluk politikasının Çin ile rekabet unsuru taşımadığı ifade edilse de; Çin'in Güney Asya ülkelerinin önemli bir ticaret ortağı olarak ortaya çıkması, bu ülkeler ile savunma ilişkisini gittikçe geliştirmesi, Hindistan'ın mahallesindeki egemenliğini yerinden

⁶⁴ Unnikrishnan, N., & Purushothaman, U. (2016). **India in the Modern World/Indian Foreign Policy: Priorities and Imperatives.** *Russia In Global Affairs*. S.4

⁶⁵ Bhatnagar & Passi, a.g.e., s.6-7

⁶⁶ **Ministry of External Affairs**, 25 Aralık 2019 tarihinde https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/23807/Joint_Press_Statement_on_the_Visit_of_the_Prime_Minister_to_Nepal adresinden erişildi.

⁶⁷ Pulipaka & Singh ve diğerleri, a.g.e., s. 44-47,

etme çabası olarak görülmesine neden olmuştur. Bu nedenle Hindistan'ın komşularla ilişkisinin, Himalayalar'ın komşusu olan Çin'le mücadele etmeyi amaçladığı görülmektedir.⁶⁸ Bu anlamda Hindistan'ın bölgedeki yükselişi, Çin'in dramatik yükselişinin gölgesinde gerçekleşirken Hindistan, Çin'in iddialı ve genellikle saldırgan davranışını ve Hint Pasifik bölgesine hâkim olma olasılığını kendisi için büyük bir meydan okuma olarak görmektedir. Bu sebeple Modi hükümeti, mahalleye büyük miktarda enerji sarf ederek Hindistan'ın bölgesel barışı ve ekonomik entegrasyonu teşvik etme kapasitesine sahip olduğunu göstermiş; Güney Asya'daki dış müdahaleden şikâyet etmek yerine Hindistan'ın doğal coğrafi avantajlarına, ekonomik tamamlayıcılıklarına, paylaşılan kültürel mirasa ve üstün stratejik konumuna dayalı bir bölgesel strateji geliştirmektedir. Bu doğrultuda "Önce Komşuluk" politikası, Modi hükümetinin diplomatik yaklaşımının ve politikasının önemli bir özelliğini oluşturmaktadır. Böylece Hindistan komşu ülkelerle ilişkilerine en yüksek önceliği vererek küçük komşularıyla olan farklılıklarını çözüme kavuşturup Çin'in bölgede artan nüfuzunun önüne geçmeyi amaçlamaktadır.⁶⁹

1.2. Doğu'ya Hareket Politikası

1990'lı yıllara gelindiğinde uluslararası alanda meydana gelen değişiklikler Hindistan'ın yeni bir dış politika stratejisi belirlemesine neden olmuştur. Hindistan'ın belirlediği yeni dış politika stratejisinde meydana gelen değişiklikler Raja Mohan'ın "Hindistan'ın Yeni Dış Politika Stratejisi" adlı makalesinde 5 madde ile özetlenmiştir. Temeli bağımsızlık hareketine kadar uzanan sosyalist fikirlerin yoğunluğu 1976 yılında anayasada ülke için sosyalist cumhuriyet tanımını yapılmasına neden olmuştur. Fakat 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle devlet içinde sosyalizm düşüncesinin yerini dünya sistemine ayak uydurma almıştır. Böylece sosyalist bir toplum dizayn etmek yerine modern kapitalist toplum inşa etmek ve dış politikayı buna paralel oluşturma değişikliklerden *ilkini* oluşturmaktadır. *İkinci* değişim ise dış

⁶⁸ Bhattacharje, J. (2020). **PM Modi's New Year outreach to neighbours: What it means**, 25 Şubat 2020 tarihinde <https://www.orfonline.org/expert-speak/pm-modi-new-year-outreach-neighbours-what-means-60653/> adresinden erişildi.

⁶⁹ Kaura, V. (2018). **Grading India's Neighborhood Diplomacy**, 25 Aralık 2019 tarihinde <https://thediomat.com/2017/12/grading-indias-neighborhood-diplomacy/> adresinden erişildi.

politikada önem sıralamasında ekonominin siyaseti bir alt sıraya iterek ilk sıraya yerleşmesidir. Dünyanın lideri olmak yerine kendi gücü ile dünyanın önemli aktörlerinden biri olmayı amaçlamak, dış politikadaki *üçüncü* değişiklik olarak ifade edilirken Batı karşıtlığı fikrinden vazgeçilmesi *dördüncü* dış politika değişikliği olarak ifade edilmiştir. Bu durumun sebebi, 1990'lı yıllarda dünyada gelişmekte olan ülkelerin de faydacı ekonomi politikalar benimseyerek uluslararası piyasalarla bütünleşmesi ve Hindistan'ın kendi penceresinden tanımladığı üçüncü dünya devletlerinin artık olmayışdır. Böylece Hindistan küreselleşen dünya ekonomisine ayak uydurarak kendi çıkarları doğrultusunda politikalar üretmeye karar vermiştir. Bütün bunların bir sonucu olarak *beşinci* değişiklik ise idealizmden realizme doğru bir kayıştır. İdealizm, İngiltere'den bağımsızlığını nice uğraşlar neticesinde kazanan politika seçkinlerinin benimsediği bir ideolojydi. Bu dönemde bazı durumlarda realist bir yaklaşım benimsenmişse de Nehru tarzı idealizm, Hindistan dış politikasının karakterini betimleyen önemli bir girdi olmuştur. Fakat 1990'lara gelindiğinde uluslararası alanın yanı sıra Deng Xiaoping'in etkisiyle Çin'de meydana gelen değişiklikler sonucunda realizm Hindistan çıkarlarına hitap eden unsur olmuştur. Mohan'ın belirttiği tüm bu değişiklikler neticesinde Narasimha Rao (1991-1996) Soğuk Savaş süresince Hindistan'ın Güneydoğu Asya'yı ihmal etmiş olmasının ve 1990'ların başında benzeri görülmemiş bir ekonomik krizin ardından bölgeden yatırım aramak ve canlı pazarları keşfetmek amacıyla "Doğu'ya Bak" isimli dış politika söylemini ortaya koymuştur.⁷⁰

1990-91 Körfez Savaşı nedeniyle petrol fiyatlarında meydana gelen artış ekonomiyi ciddi şekilde etkilerken Hindistan ekonomisinin büyük ölçüde bağlı olduğu Sovyet bloğunun çöküşüyle ekonominin kırılganlığı gözler önüne serilmiştir. Bu nedenle, Hindistan ekonomik olarak ayakta kalabilmek için alternatif bölgeler aramaya girişmiştir. Fakat, yakın komşusu Güney Asya; siyasi çekişmeler, güven eksikliği ve bölgenin ekonomik geri kalmışlığı sebebiyle ticaret ve yatırım için pek fırsat sunamadığından Hindistan daha fazla finansal kaynak bulabilmek için

⁷⁰ Ganguly, S. (2017). **Has Modi Truly Changed India's Foreign Policy?** . The Washington Quarterly, 40(2), s. 136-141

Güneydoğu ve Doğu Asya'ya bakmaya başlamıştır. Bunlarla beraber modernleşme programına başlayan Çin'in Hint-Pasifik bölgesinde önemli bir oyuncu olma yolunda ilerlemesi, dönemin dünyanın ikinci büyük ekonomisi olan Japonya'nın ASEAN bölgesinde üretim üsleri kurarak ayak izlerini genişletmesi gibi uluslararası siyasette oluşan kaygıların yanı sıra, ASEAN ve Doğu Asya'nın Hindistan'ın büyümesi için büyük umutlar sunduğunun fark edilmesi “Doğu’ya Bak” politikasının başlatılmasına ön ayak olmuştur.⁷¹

2014 yılında Modi, başbakanlığa seçilmesinin ardından Hindistan ile Güneydoğu ve Doğu Asya'nın bütünleşmesini kolaylaştırmak, hızlandırmak, ilişkileri farklı alanlarda ve boyutlarda ele almak için mevcut söylemi “Doğu’ya Hareket Et” olarak güncellemiştir. İsim yönünde değişime ek olarak Asya ile bütünleşmeyi yalnızca ticaret ve yatırım alanlarında değil aynı zamanda Hindistan ve Güneydoğu Asya'yı birbirine bağlayacak insan, mal ve hizmet ulaşımını kolaylaştıracak karayolu ve demiryolu bağlantılarını geliştirme noktasında da sağlamayı amaçlamıştır.⁷² Politika, tüm Asya-Pasifik genelinde daha geniş güvenlik ve savunma bağlarını içerecek şekilde gelişirken Hindistan'ın bölgede daha büyük bir stratejik rol oynama isteğini işaret etmiştir.⁷³

Hindistan, ülkeler arasındaki fiziksel bağlantı girişimlerinin “evrensel olarak kabul görmüş uluslararası normlar, iyi yönetim, hukukun üstünlüğü, açıklık, şeffaflık ve eşitlik” temeline dayanması gerektiğine inanmaktadır. Bu doğrultuda ülkeler arasında ilişkiler geliştirilirken devletler üzerinde sürdürülemez borç yüklerinden kaçınarak mali sorumluluk ilkelerine uymalı, ekolojik ve çevresel korumaya saygı göstermeli, şeffaf bir işleyiş içermeli, yerel topluluklara yetenek ve teknoloji transferini kolaylaştırmalıdır. Daha da önemlisi, Hindistan bağlantı projelerinin ulusların egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı duyacak şekilde sürdürülmesi gerektiğine ve devletler arasında siyasi güvensizlik atmosferine yol açabilecek

⁷¹ Kesavan, K. V. (2020). **India's 'Act East' policy and regional cooperation. India and South Korea: Exploring New Avenues, Outlining Goals**, 7.

⁷² Ganguly, (2017) **a.g.e**, s. 136-138

⁷³ Domínguez, (2014)

herhangi bir adımdan uzak durulması gerektiğine inanmaktadır. Başbakan Modi, bu hususta bağlantı projelerinin sözde ve uygulamada diğer ulusların egemenliğini geçersiz kılmadan veya zayıflatmadan hayata geçirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Hindistan, Doğu'ya Hareket Et politikası çerçevesinde oluşturduğu bağlantı vizyonunda kendisini borç veren ya da lider olarak değil, bir kalkınma ortağı olarak konumlandırmaktadır. Hindistan'ın ülkeler arasında olmasını planladığı bağlantı yelpazesine “kültürden ticarete; geleneklerden teknolojiye; yatırımlardan bilişim teknolojilerine; ekonomik ortaklık kurmaktan stratejik ortaklık kurmaya kadar geniş bir çerçeveden bakılırken yalnızca farklı coğrafyalar arasında daha iyi fiziksel yakınlık oluşturmak değil aynı zamanda barış ve istikrarın kurulması, ekonomik refah ve yeni ticari girişimlerin inşası, radikalizmin önlenmesi, terörün ortadan kaldırılmasını da kapsadığı ifade edilmektedir.⁷⁴

Doğu'ya Hareket Et politikasına doğru dönüşümün, Güneydoğu Asya ülkeleri ile ilişkilerin ekonomik, siyasi, kültürel ve altyapısal düzeyde güçlendirilmesini sağlama arzusunun yanı sıra Çin'in bölgede artan varlığı konusundaki endişelerden kaynaklanan güvensizlik algısının da etkili olduğu söylenebilir.⁷⁵ Yapısal düzeyde değişim ile birlikte Çin'in yükselişine, bölgesel dengelerde Japonya'nın tekrar önemli bir oyuncu olarak ortaya çıkmasına, ABD'nin Hint-Pasifik Okyanusuna yönelik politikasına ve Güneydoğu Asya'nın ekonomik bütünleşmesine stratejik olarak cevap verilmiştir. İdeolojik seviyede ise Hindistan'ın bölgede büyük bir güç olduğuna yönelik görüş benimsenmiştir. Manjeet S. Pardesi⁷⁶ bu hususta Hindistan'ın söz konusu stratejiyle ile bölgede liderlik aramadığını yalnızca Asya güvenliğine ve barışın tesisine olumlu katkıda bulunarak büyük bir güç olarak anılmayı arzu ettiğini ifade etmiştir.⁷⁷

⁷⁴ Pulipaka , Singh & Sircar, **a.g.e.**, s. 11-13,

⁷⁵ Ganguly, (2017) **a.g.e.**,s. 136

⁷⁶ Dr Manjeet S Pardesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Programında Kıdemli Öğretim Görevlisi ve Victoria Üniversitesi Wellington Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde Asya Araştırma Görevlisidir. Araştırma ilgi alanları arasında küresel tarihte uluslararası ilişkiler, büyük güç politikaları, stratejik rekabetler, Asya güvenliği ve Hindistan dış politikası yer almaktadır.

⁷⁷ Pardesi, **a.g.e.** s. 29-31

Doğu'ya Hareket Et politikasını önceki politikadan farklı kılan beş tanımlayıcı özellikten bahsedilebilir. Bunlar Kuzeydoğu bölgesinin merkeziliği; iç ekonomik kalkınmanın Doğu'ya Hareket Et politikası ile ilişkilendirilmesi; deniz ve karasal bağlantıya eşzamanlı odaklanma, bölgesel ve çok taraflı bir yaklaşım benimsemek ve projelerin zamanında uygulanması için bürokratik mekanizmaların kolaylaştırılmasıdır.⁷⁸

Modi hükümetinin “Doğu'ya Hareket Et” olarak bilinen politikası Güneydoğu Asya'nın bütünleşerek ekonomik alanda bölgesel bir atlayış gerçekleştirmesi için gerekli adımların atılmasını içermektedir. Modi'nin 2014-2017 yılları arasında yapmış olduğu dış ziyaretlerin yarısından fazlasının Asya ülkelerine gerçekleşmiş olması hükümetin bölgesel odağını açıkça gözler önüne sermektedir.⁷⁹ Bu sebeple Doğu'ya Hareket Et politikası, bölgesel iş birliği ve entegrasyona olanak sağlayan bağlantı programlarını desteklemektedir. Doğu'ya Bak Politikasının aksine, mevcut Doğu'ya Hareket Et politikası Hindistan'ın Kuzeydoğu bölgesinin ASEAN ülkeleriyle bağlantı sağlamasını kolaylaştıracak projelere büyük önem vermektedir. Aynı zamanda Hindistan'ın Doğu'ya Hareket Et politikası Japonya'nın Serbest ve Açık Hint-Pasifik ve Güney Kore'nin Yeni Güney Politikası ile güçlü ve ortak bir sinerjiye sahiptir. Her üç ülke de ASEAN bölgesinin merkeziliğini kabul ederken ortak ekonomik ve stratejik çıkarları Hint-Pasifik'te birleştiklerinden bu durum karşılıklı iş birliği için fırsatlar sunmaktadır.⁸⁰

Hindistan Başbakanı, Hindistan'ın Güney Asya politikasının üç sacayağının ticaret, kültür ve bağlantı (Commerce, Culture, Connectivity -3C-) olduğunu tekrar tekrar yinelemiştir. Bu sebeple Malakka Boğazı gibi önemli transfer hatlarına yakınlığı göz önüne alındığında ASEAN bölgesiyle olan kara ve deniz bağlantısına ve bu ülkelerle olan ekonomik ve kültürel ilişkilere büyük önem verilmektedir. 22 Haziran 2017'de Dışişleri Bakanı Sushma Swaraj, ASEAN-Hindistan Ortaklık Zirve'sinde

⁷⁸ Chaturvedy, R. R., (2018), **Interpreting India's 'Act East' Policy**, s. 11, URL: <https://www.isas.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2018/03/ISAS-Working-Paper-No.-284-Interpreting-Indias-Act-East-Policy .pdf>

⁷⁹ Mullen, **a.g.e.** s. 19-20.

⁸⁰ Kesavan, (2020). **a.g.e.**, s.7

yaptığı açılış konuşmasında Hindistan'ın bölgeye yönelik politikasının merkezi olarak ASEAN'ın önemini vurgulamıştır. Bu önem, bölgenin deniz yolları güvenliğini ve Hint Okyanusu'nda seyri sefer özgürlüğünü sağlamanın son zamanlarda Hint dış politikasının uğraşmak zorunda kaldığı en acil endişeleri oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Buradan hareketle Doğu'ya Bak Politikası ile Doğu'ya Hareket Et politikası arasındaki önemli farklardan biri bölgesel çok taraflı kuruluşlara diplomatik ve ekonomik katılımın yanı sıra kolektif güvenlik kavramının da vurgulanıyor olmasıdır. 2016'da Vientiane'de düzenlenen 14. ASEAN-Hindistan Zirvesi'nde yer alan Modi, “Denizlerin güvenliğinin sağlanması ortak bir sorumluluktur.” şeklinde demeç vermiştir. Kolektif güvenliğin sağlanmasında ortak sorumluluk fikri diğer Hint ve hatta ASEAN diplomatları tarafından da tekrarlanmıştır. Deniz korsanlığı ve sınır ötesi terörizmde benzer düşünen ülkelerin birlikte çalışması önemli hale geldiğinden Yeni Delhi son yıllarda ASEAN Ekonomik Topluluğu, ASEAN Denizcilik Forumu ve Mekong Ganga İş birliği⁸¹ gibi bölgesel kuruluşlara katılımını artırmıştır.⁸²

Girişimin “Doğuya Bak” dan “Doğuya Hareket Et” e dönüşmesi ile yaklaşım ve söylemde meydana gelen değişikliğin yanı sıra stratejik bir boyut kazanmasına neden olmuştur. Hint-Pasifik bölgesi ile bütünleşme derinleşirken Hindistan, bölgede giderek daha önemli bir ekonomik, politik ve stratejik aktör haline gelmiştir. Hindistan'ın Singapur Yüksek Komiseri Jawed Ashraf'ın konu ile alakalı, “Öncelikle ekonomik olarak başlayan girişim, içerik olarak gittikçe stratejik hale gelmiştir. ASEAN ülkeleriyle kurulan ortaklığın yanı sıra diğer büyük ülkeler ve daha geniş bölgedeki küçük ada devletleri ile güçlü siyasi, ekonomik ve savunma ilişkileri geliştirilmiştir.” şeklindeki ifadeleri, politikanın hem bölgesel hem de söylemsel genişliğini gözler önüne sermektedir. Hindistan'ın sadece bakanlık ve resmi düzeylerde dış ve savunma

⁸¹ Mekong-Ganga İşbirliği (MGC), 10 Kasım 2000'de Laos, Vientiane'de Birinci MGC Bakanlar Toplantısı'nda kurulmuştur. Hindistan, Tayland, Myanmar, Kamboçya, Laos ve Vietnam olmak üzere altı üye ülkeden bulunmaktadır. Turizm, kültür, eğitim ve ulaşımdır önemli iş birliği alanlarıdır. Kuruluş adını bölgedeki iki büyük nehir olan Ganga ve Mekong'dan almaktadır.

⁸² Vijay, A. (2018). **India's Trade and Maritime Policy in the Indian Ocean Region**, Centre for Public Policy Research, s.1-8 URL: <https://www.cprr.in/wp-content/uploads/2018/05/India%E2%80%99s-Trade-and-Maritime-Policy-in-the-Indian-Ocean-Region.pdf>

işleri ile ilgili düzenli istişareleri kurumsallaştırmakla kalmayarak zaman içerisinde bölgedeki birçok ülke ile stratejik ortaklıklar kurduğu görülmektedir.⁸³

Deniz bağlantısının yanı sıra ülkeler arası etkileşimin ve ticaretin önemli bir ayağı olan kara bağlantısının ve altyapının sağlanmış olması da önemlidir. Bu bağlamda otoyollar, ASEAN ülkeleriyle ekonomik ve ticari etkileşimi geliştirirken bazı ASEAN ülkeleriyle derin bir kültürel yakınlığı paylaşan Hindistan'ın Kuzey doğu eyaletlerinde yaşayanlar için toplumsal teması artıracak önemli bağlantı noktalarıdır. Bu sebeple, Modi hükümetinin Doğu'ya Hareket Et girişimi için en önemli ve stratejik görülen projelerden biri Hindistan-Myanmar-Tayland (IMT) Üçlü Otoyoludur. Bu proje, Hindistan'ın Kuzeydoğu bölgesi ile kara sınırını paylaşan tek ASEAN ülkesi olan Myanmar arasındaki kara ticaretini ve kargo taşımacılığını iyileştirmek amacıyla altyapıyı geliştirmeyi hedeflemektedir. Aynı zamanda Hindistan'ın Myanmar'daki artan ekonomik varlığı, Çin'in bu ülkede ve daha geniş ASEAN bölgesindeki etkisini bir ölçüde kontrol etmesini sağlayacaktır.⁸⁴

Modi'nin "3C" olarak isimlendirdiği ülkelerarası bütünleşme ve etkileşimi güçlendirmeye yönelik dış politika enstrümanlarından bir diğeri ise kültüredür. Modi Doğu'ya Hareket Et politikası başlığı altında Asya'nın halklarına hitap edebilmek için Budizm'i kültürel diplomasi adı altında pragmatik bir şekilde kullanmaktadır. 2015 tarihinde Hindistan Buda'nın doğumunun küresel bir kutlaması olan Uluslararası Buddha Poornima Diwas'a ev sahipliği yapmıştır. Modi hükümeti, Hindistan'ı Budizm'in ve Buda'nın manevi doğum yeri olarak (Bugünkü Nepal'de doğmuş olsa da) tanıtmaya çalışırken Budizm'in öğretilerinin ve ibadetlerinin öğrenilmesi için Yeni Delhi'de bir merkez açmayı planlamış; Japonya, Güney Kore, Moğolistan ve Nepal'e olan ziyaretlerinde kutsal Bodhi ağacının fidanını hediye ederek Budist tapınaklarını, ibadethanelerini ziyaret etmiştir.⁸⁵

⁸³ Chaturvedy, (2018), **a.g.e.** s.5-10

⁸⁴ Vijay, (2018). **a.g.e.** s.4-7

⁸⁵ Pethiyagoda, K. (2015), **Modi Deploys His Culture Skills in Asia**, 26 Aralık 2019 tarihinde <https://www.brookings.edu/opinions/modi-deploys-his-culture-skills-in-asia-2/> adresinden erişildi.

Ancak yukarıda bahsi geçen bütün diplomatik girişimlere rağmen “Doğu’ya Hareket Et” politikasının önünde siyasi ve ekonomik birtakım zorluklar bulunmaktadır. Öncelikle ASEAN, ekonomik ve politik olarak dengesiz bir oyun alanıdır. Vietnam ve Laos'ta komünist hükümetler vardır. Singapur'un tek partili siyasi yapısı ve sembolik bir muhalefeti varken Myanmar yarı demokratik siyasi düzene, Tayland ise yeni anayasa vaadiyle askeri yönetime sahiptir. Yatırımcılar sürekli korku, güvensizlik ve dengesizlik durumu sebebiyle herhangi bir sektöre yatırım yapmak istememektedir. Yukarıda belirtilen zorlukların yanında “Doğu’ya Hareket Et” politikasının önünde duran başka güçlükler de vardır.

Güney Çin Denizi sorunu; Çin'in bölgede iddialı manevraları sebebiyle oluşan bölgesel güvenlik sorunu; Malezya, Endonezya ve Singapur'da ekonomiyi kontrol eden Çin Diasporası sorunu; Çin ile Rusya'nın büyüyen ilişkisi, Hindistan'ın Güney Doğu Asya ülkelerinde ticaret ve yatırım girişimlerinin olmaması; kalkınma yolunda büyük bir engel olan bağlantı sorunu bu zorluklardan bazılarıdır.⁸⁶

Modi'nin bu politikayı başarılı bir şekilde yürütmesi yine siyasi, ekonomik ve jeostratejik bağlantı politikalarını yürütmedeki başarısına bağlı olacaktır. Ortaklıkların, hizmetlerde ve yatırımlarda uygulanması terörizm, seyri sefer özgürlüğü, deniz güvenliği ve savunma iş birliği ile mücadele için stratejik iş birliği yoluyla ekonomik canlanmayı teşvik edeceği düşünülmektedir.⁸⁷ Modi'nin Budizm aracılığıyla insanlar arası temasları ve bölgeyle kültürel bağları geliştirmek amacıyla yumuşak güç kullanımı son bölümde detaylı bir şekilde incelenecektir. Doğu’ya Hareket Et politikasının yüzünü döndüğü ve Hindistan'ın ilişkilerini güçlendirmeyi amaçladığı ASEAN'dan bahsetmek doğru olacaktır.

⁸⁶ Ahmed, Z. (2019). **India's Act East policy and North East India: A critical review**. *International Journal of Research in Social Sciences*, s. 7.

⁸⁷ Sajjanhar, A. (2016), **Taking Stock of India's 'Act East Policy**, ORF- Observer Research Foundation, s.4-5 URL: https://www.orfonline.org/wp-content/uploads/2016/05/ORF_Issue_Brief_142_A_Sajjanhar.pdf

1.2.1. ASEAN

Kuruluşundan bu yana ASEAN, Hindistan'ın Doğu'ya Bak politikasının merkezinde bir konum üstlenmektedir. Modi'nin Başbakan seçilmesinin ardından gerçekleşen 2014 Hindistan-ASEAN Zirvesi sırasında ise “Doğu'ya Hareket Et” politikasını duyurması, kuruluşun Hindistan'ın Doğu ülkeleriyle olan ilişkisinde bu önemli konumunu bir kez daha pekiştirmiştir. Çin'in bölge üzerindeki iddialı politikaları, Hindistan'a Güneydoğu Asya'daki stratejik varlığını artırma gerektiği düşüncesini doğururken ASEAN ülkeleri de Çin'e karşı dengeleyici bir rol oynaması için Hindistan ile ilişkilerini giderek geliştirmektedir. Pekin'in saldırgan toprak talepleri nedeniyle Çin-ASEAN bağları gerginlik altındayken, Yeni Delhi sorumlu bir bölgesel paydaş olarak ve ortak kimliği vurgulayarak boşluğu doldurmaya çalışmaktadır. Dönemin Dışişleri Bakanı Sushma Swaraj, Nay Pyi Taw'daki 12. Hindistan-ASEAN toplantısında her iki ülke arasındaki ilişkiyi şu sözlerle ifade etmiştir: *"ASEAN-Hindistan stratejik ortaklığı, gücünü, Hindistan'ın ASEAN'a olan" Doğuya Bak" politikasının ASEAN'ın Hindistan'a yönelik" Batıya Bak" politikası ile buluşması gerçeğine borçludur."*⁸⁸ Modi'nin Haziran 2018'de Shangri La Diyalogu'nda ASEAN'ın stratejik açıdan önemini *"Kapsayıcılık, açıklık ve ASEAN merkeziliği ve birliği yeni Hint-Pasifik'in kalbinde yer almaktadır. Hindistan, Hint-Pasifik Bölgesi'ni ne bir strateji veya sınırlı üyelerden oluşan bir kulüp ne de hâkim olmaya çalışan bir gruplaşma olarak görmemektedir. Ayrıca, hiçbir şekilde bunu herhangi bir ülkeye yönelik olarak görmüyoruz."*⁸⁹

Hindistan için ASEAN'ın bu denli önemli bir konumda olmasının bir diğer sebebi ise Malakka Boğazı'na olan yakınlığıdır. Bahsi geçen deniz yollarının açıklığını korumak ve Hint Okyanusu'nda seyri sefer özgürlüğünü sağlamak son zamanlarda Hint dış politikasının önemli gündem maddelerinden biri olmuştur. Bu nedenle

⁸⁸ Rajendram, D. (2014), **India's new Asia-Pacific strategy: Modi acts East**, *Lowy Institute for International Policy*, s. 7-8 URL: <https://www.lowyinstitute.org/sites/default/files/indias-new-asia-pacific-strategy-modi-acts-east.pdf>

⁸⁹ Ngaibakching, & Pande, A. (2020). **India's act east policy and ASEAN: Building a regional order through partnership in the Indo-Pacific**. *International Studies*, s.73. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0020881719885526>

“Doğu'ya Bak Politikası” ile “Doğu'ya Hareket Et politikası” arasındaki farklı noktalardan biri, bölgesel çok taraflı diplomatik ve ekonomik katılımın yanı sıra kolektif güvenlik kavramının vurgulanmasıdır.⁹⁰

Hindistan ve ASEAN, 2012 yılında ilişkilerini stratejik ortaklık seviyesine yükselttikten sonra Hint Donanması, ASEAN ülkeleriyle güvenlik ortaklığı kapsamında ortak devriyeler, ikili tatbikatlar, insani yardım ve afet yardımları aracılığıyla ilişkilerini geliştirme imkânı bulmuştur. 1995'ten beri Port Blair'de yapılan MILAN tatbikatları Hindistan'a çok taraflı katılım sağlaması yolunda olanak sağlamıştır ve bu katılım Hindistan'ın Andaman ve Nicobar Komutanlığı'na Malakka Boğazı'ndan Doğu Asya'nın sularına ulaşabilmesi için doğal bir temel sunmuştur. Siyasi düzeyde ise Modi hükümeti, önceki hükümetin 2014 yılında ASEAN'a yeni bir diplomatik misyon açma ve potansiyel olarak ASEAN Sekreteryasına bir görevli atama taahhüdüne bağlılığını sürdürmüştür.⁹¹

Modi 14 Kasım 2017 tarihinde gerçekleşen 15. ASEAN-Hindistan Zirvesi'nde Hindistan ile ASEAN ülkeleri arasında binlerce yıl önce kurulan deniz bağlantılarını daha da güçlendirmek, terörizm ve şiddete dayalı aşırılığa karşı ortak aksiyonların alınması adına yakın bir şekilde çalışmaları gerektiğini belli etmiştir. Bununla birlikte Hindistan'ın bölgenin çıkarlarını korumaya, barış ve adil bir düzeni sağlamaya ve kurallara dayalı bir bölgesel güvenlik mimarisi elde etmeye yönelik istikrarlı desteğini ASEAN'a taahhüt ettiğini ifade etmiştir.⁹² Öte yandan Başbakan Modi, 16. Hindistan-ASEAN zirvesinde yaptığı konuşmada “*Hindistan-ASEAN'ın Hint-Pasifik üzerine iş birliğini memnuniyetle karşılıyorum. Doğu'ya Hareket Et politikası Hint-Pasifik vizyonumuzun önemli bir parçası ve ASEAN bunun merkezinde yer alıyor. Entegre, güçlü ve ekonomik olarak zengin olan ASEAN Hindistan'ın yararına.*” şeklindeki

⁹⁰ Vijay, (2018). **a.g.e.** s.3-4

⁹¹ Rajendram, **a.g.e.**, s. 8-10

⁹² **Narendra Modi Resmi İnternet Sitesi**, 25 Aralık 2019 tarihinde

<https://www.narendramodi.in/amp/pm-modi-s-address-at-india-asean-summit> adresinden erişildi.

ifadeleri Hindistan'ın bölgesel dış güvenlik ve iktisadi politikasında ASEAN'ın önemini bir kez daha gözler önüne sermesi bakımından önemlidir.⁹³

Ağustos 2014'te Sushma Swaraj, Hindistan'ın ticaret ve insan-insan bağlantılarını artırmak için bölgedeki bağlantının artırılmasına vurgu yaparak bir sonraki Hindistan-ASEAN eylem planını hazırlamaya başlayacağını duyurmuştur.⁹⁴ Özellikle son dört yılda Hindistan ile ASEAN arasındaki toplam ticaret önemli ölçüde artmıştır. ASEAN-Hindistan Serbest Ticaret Bölgesi (AIFTA), 1 Temmuz 2015 tarihinde ASEAN-Hindistan Hizmet ve Yatırım Ticareti Anlaşmalarının yürürlüğe girmesiyle tamamlanmıştır. Bunun hem insanların hem de yatırımların ASEAN ile Hindistan arasında hareket etmesini kolaylaştırması aynı zamanda Hindistan'ın ASEAN ile ekonomik bağını güçlendirmesi için güvenilir bir kurumsal mimariye sahip olma vizyonuna bağlılığını açıkça yansıtmaları beklenmektedir. 2015 yılında ASEAN Ekonomik Topluluğu'nun (AEC) kurulması, Güneydoğu Asya'nın çeşitli ekonomilerini tek bir pazarda birleştirmeyi amaçladığından daha büyük bölgesel entegrasyona yönelik çığır açan diğer bir önemli başarı olarak görülmektedir. AEC, nihai ürünlerin imalatını ve değişimini mümkün kılması, Hintli firmalara ara malları ASEAN bölgesi üzerinden daha düşük maliyetler ve daha basit prosedürlerle dolaştırması açısından Hindistan ekonomisine çeşitli fırsatlar sunmaktadır. ASEAN şu anda Hindistan'ın dördüncü büyük ticaret ortağıdır ve Hindistan'ın toplam ticaretinin yüzde 10,2'sini oluşturmaktadır. Hindistan'ın hizmet odaklı ekonomisi, ASEAN ülkelerinin üretim tabanlı ekonomilerini mükemmel bir şekilde tamamlamaktadır.⁹⁵

ASEAN ülkeleri arasında Hindistan'ın özellikle Vietnam ve Myanmar ile kurduğu savunma ve güvenlik alanındaki ilişkiler Çin'in bölgedeki iddialı eylemleri karşısında güçlü jeopolitik öneme sahiptir. Myanmar ve Vietnam'ın Bengal Körfezi ve Güney Çin Denizi'nde uzun sahil şeridinde ve Hindistan'ın stratejik hedefleriyle

⁹³ **ASEAN lies at core of India's Act East Policy, says PM Modi**, 25 Aralık 2019 tarihinde <https://www.indiatoday.in/india/story/asean-narendra-modi-1615308-2019-11-03> adresinden erişildi.

⁹⁴ Rajendram, **a.g.e.**, s. 8-10

⁹⁵ Pant, H. V., & Deb, A. (2017). **India-ASEAN partnership at 25**. *Observer Research Foundation*. S.4-6 URL: orfonline.org/wp-content/uploads/2017/07/ORF_Issue_Brief_189_India-ASEAN.pdf

uyumlu bakış açısına sahip olması Hindistan için Mekong alt bölgesinin hem kıtasal hem de deniz bölgesi kapsamında jeostratejik ve jeopolitik önemini ortaya koymaktadır. Vietnam ve Myanmar ile artan stratejik bağlar, hızla değişen bölgesel jeopolitikada karşılıklı güvenin derinleştiğini göstermektedir.⁹⁶ Örneğin; Hindistan'ın Kuzeydoğu bölgesinin sınır güvenliği ve gelişimi için bir ASEAN ülkesi olan Myanmar kritik bir rol üstlenmekte ve bu nedenle Yeni Delhi'nin ana hedefi, doğu komşusuyla bu amaçla iş birliğini ilerletmek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, Başbakan Modi'nin Hindistan-Myanmar ilişkisini yeniden tanımlama potansiyeline sahip önemli politika girişimleri kritik bir zamanda ortaya çıkmıştır. Modi'nin iktidara gelmesinden bu yana başlıca dış politika girişimlerinden biri, Kasım 2014'te Myanmar'da düzenlenen 12. Hindistan-ASEAN zirvesinde açıkladığı Doğu'ya Bak 'politikasını “Doğuya Hareket Et” politikasına evirmesiydi. Modi, Bengal Körfezi bölgesinin Doğu'nun Hindistan için başladığı yer olduğunu; Myanmar ile Güneydoğu Asya'nın Doğu'ya Hareket Et politikasının merkezinde olduğunu vurgulamış ve Myanmar'ın Hindistan ve Güneydoğu Asya arasındaki kara köprüsü olarak önemini yinelemiştir. Modi'nin dört Hint eyaletinin Myanmar ile kara sınırını paylaştığı için Hindistan'ın Kuzeydoğu bölgesinde altyapı gelişimine yaptığı vurgu da Myanmar ve ötesine bağlantıyı genişletmeyi amaçladığını göstermektedir. Ek olarak yakın dönemlerde açıklanan Kuzeydoğu ve sınır ötesi taşımacılık hizmetlerindeki çeşitli bağlantı projeleri, Hindistan'ın komşularıyla coğrafi yakınlığını güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Hindistan, ülkeyi Tayland ile Myanmar üzerinden bağlayacak (ve Laos, Kamboçya ve Vietnam'a genişletilecek) Hindistan-Myanmar-Tayland Üçlü Otoyol projesi gibi iki taraflı, alt bölgesel ve bölgesel devam eden ve planlanan projelere sahiptir. Bu projelerin tüm avantajlarından yararlanmayı isteyen Modi, Hindistan'ın Kuzeydoğu bölgesinde, Myanmar ile bağlantısını geliştiren projelerin Doğu'ya açılan “kapı” olmasından dolayı ehemmiyetinin farkındadır.⁹⁷

⁹⁶ Yhome, K. (2021), **Strengthening India's strategic ties with the Mekong subregion**, Observer Research Foundation, 20 Ocak 2021 tarihinde <https://www.orfonline.org/expert-speak/strengthening-india-strategic-ties-mekong-subregion/> adresinden erişildi.

⁹⁷ Bhatnagar & Passi, **a.g.e.**, s.78-83

Modi, Vietnam'ı da Hindistan'ın Doğu'ya Hareket Et politikasının önemli ve güçlü bir ayağı olarak görmektedir. Örneğin, Modi, Vietnam'ı Doğu'ya Hareket Et politikasının önemli ve güçlü sacayağı olarak kabul ederken; Hindistan Devlet Başkanı Ram Nath Kovind, Vietnam'ın Hindistan'ın “Doğu'ya Hareket Et” politikası için “önemli bir yere sahip olduğunu” ifade etmiştir. Daha da önemlisi, Hindistan'ın dış politikasında Vietnam'ın geleneksel önemine dayanan Modi yönetimindeki BJP hükümeti Vietnam'ı Hint-Pasifik'te stratejik bir kutup olarak görerek ikili ilişkileri daha da güçlendirmeyi amaçlamıştır.⁹⁸

Yukarıda bahsi geçen nedenler ile birlikte Hindistan ve Vietnam arasında Myanmar, Kamboçya ve Laos'taki mevcut geçiş yolları üzerinden daha yakın bağlantı için geniş fırsatların varlığı, Hindistan'ın büyüyen ekonomisinin enerji kaynaklarına olan ihtiyacını Vietnam'ın zengin hidrokarbon rezervlerinin karşılama kapasitesine sahip olması Hindistan'ı Güneydoğu Asya ortaklıkları arasında Vietnam'la olan ilişkisini stratejik açıdan önemli hale getirmiştir.⁹⁹

Vietnam'ın Çin ile gittikçe gergin olan ilişkisi ve Çinhindi ile Güney Çin Denizi'ndeki hâkim jeostratejik konumu Vietnam'ı Hindistan için kendi bölgesinde Çin'i dengelemesi için doğal bir ortak haline getirmektedir.¹⁰⁰ İki ülke arasında onlarca yıldır var olan geleneksel ilişki ve güvene dayanan bağ, Modi hükümeti altında güçlü bir gelişmeye tanık olmuştur. BJP liderliğindeki hükümetler altında Vietnam'ın önemi, Başbakan Atal Behari Vajpayee'nin 2001'deki Vietnam ziyaretinden tam 15 yıl sonra, Modi'nin 2016 yılında bu ülkeye yaptığı ziyaretle vurgulanmıştır. Modi'nin ziyareti sırasında, Hindistan-Vietnam stratejik ilişkisi kapsamlı bir stratejik ortaklığa yükseltilmiştir. Ayrıca, Hindistan ve Vietnam, Vietnam'ın Münhasır Ekonomik Bölgesi'nde ortak petrol ve gaz arama projeleri yürütürken iki ülke 2014 yılında bölgede yeni petrol ve gaz blokları geliştirmek için bir anlaşma imzalamıştır. 2018 Shangri-La Diyalogu'ndaki açılış konuşmasında Başbakan Modi, Vietnam'ın

⁹⁸ Vinh, V. X. (2019). **India-Vietnam Relations under Modi 2.0: Prospects and Challenges**, s. 2-5 URL: https://www.iseas.edu.sg/images/pdf/ISEAS_Perspective_2019_82.pdf

⁹⁹ Borah, R. (2016), **Why India and Vietnam Need Each Other**, 29 Aralık 2019 tarihinde adresinden <https://thedi diplomat.com/2016/09/why-india-and-vietnam-need-each-other/> erişildi.

¹⁰⁰ Rajendram, a.g.e., s. 8-10

Hindistan'ın yeteneklerini karşılıklı geliştirmek için birlikte çalıştığı bir ortak olduğunu ifade etmiştir. 2015-2020 yılları için hazırlanan Vietnam-Hindistan Savunma İşbirliği Ortak Vizyon Bildirisi'ne göre, Hindistan ve Vietnam, insan kaynakları eğitiminde iş birliğini hızlandırma ve iki ülkenin ordusu, hava kuvvetleri, deniz kuvvetleri ve sahil güvenlik arasındaki işbirliğini teşvik etme konusunda anlaşmıştır. Sonuç olarak, Hindistan-Vietnam ilişkileri şu anda Vietnam'ın Rusya ve Çin Halk Cumhuriyeti ile olan ilişkileri ile eşit durumdadır.¹⁰¹ Gelişen bölgesel güç dinamikleri kapsamında iki stratejik ortakla güvenlik iş birliğini çeşitli aşamalarda ilerletmek Hindistan'ın çıkarına olduğu ve Hindistan'a bölgede hareket kolaylığı sağladığı düşünülmektedir.¹⁰²

Modi'nin, Doğu'ya Bak politikasını Doğu'ya Hareket Et politikasına dönüştürmesi söz ile ifade edilenlerin gerçeğe bürünmesine ve Hindistan-ASEAN ilişkilerinin büyümesine neden olmuştur. Hint-Pasifik'teki bölgesel güvenlik ortamının karmaşık olması; Çin'in bölgede büyüyen varlığı ve bölge ülkeleri arasındaki karmaşık ilişkiler sebebiyle ASEAN bölgede dengeleyici büyük güçlerin varlığını istemektedir. Bu anlamda Hindistan'ın bölgesel güç dengesindeki bu boşluğu doldurma fırsatına sahip olması, Güneydoğu Asya ülkeleriyle daha yakın bağları Doğu'ya Hareket Et politikasının siyasi, ekonomik, stratejik ve güvenlik odaklı hedeflerine ulaşmasını kolaylaştıracaktır. Hint-Pasifik'te karşılıklı kalkınma için uygun bir platform yaratmayı, şeffaflığı, egemenliğe ve uluslararası hukuka saygıyı, istikrarı ve serbest ve adil ticareti teşvik eden kurallara dayalı bir düzen arayışında olan uluslarla ilişki kurmaya çalışan Hindistan ve ASEAN birbirleri için önemlidir. Bu anlamda kendine güvenen ve ABD ile samimi ilişkileri olan güçlü bir Hindistan'ın bölgenin istikrarına önemli ölçüde katkıda bulunacağı ileri sürülmektedir.¹⁰³

¹⁰¹ Vinh, **a.g.e.**, s.4-5

¹⁰² Yhome, **a.g.e.**

¹⁰³ Ngaibakching, & Pande, **a.g.e.**, s.74.

1.2.2. BIMSTEC

BIMSTEC, Bengal Körfezi'nin kıyı bölgesinde ve Güney Asya ile Güneydoğu Asya arasında bulunan Bangladeş, Butan, Hindistan, Myanmar, Nepal, Sri Lanka ve Tayland olmak üzere yedi ülkenin kalkınma, büyüme ve iş birliği fırsatlarını değerlendirmek üzere oluşturduğu alt bölgesel gruptur. 1997'deki oluşumundan itibaren BIMSTEC, devletler ve uluslar arasındaki birbirine bağımlı fırsatları yakalamak ve güçlüklerle cevap vermek için kurumsal bir çerçeve ile müşterek fiillere odaklanan bir platform olarak hareket etmeyi amaçlamıştır. Bu nedenle BIMSTEC, Hindistan için sürdürülebilir, barışçıl ve müreffeh bir bölgede iş birliğine odaklanan, ASEAN ile artan bağlantıda dikkat çeken Doğu'ya Hareket Et politikası aracılığıyla ekonomik ve politik gelişmelerden faydalanma ve sınır ötesi entegrasyonu teşvik etmek için Kuzeydoğu bölgesinin jeostratejik konumundan yararlanma noktasında önemli bir role sahiptir. Hindistan'ın Kuzeydoğu'da, dört BIMSTEC ülkesiyle (Bangladeş, Bhutan, Nepal ve Myanmar) sınır komşusu olması ve Hindistan'ın BIMSTEC platformundan yararlanarak ülkenin bölgedeki konumunu güçlendirmede Doğu'ya Hareket Et politikasını uygulamaya koymasına izin vermesi BIMSTEC'in bölgesel iş birliğinde kilit bir rol oynamasına olanak sağlamıştır. Aralık 2020'de, Dışişleri Sekreteri Harsh Vardhan Shringla, Kuzeydoğu'nun Hindistan dış politikasının iki ayağı olan “Önce Komşuluk” ve “Doğu'ya Hareket Et” politikaları arasında bir köprü olduğunu vurgulaması grubun önemini ortaya koymaktadır. Nisan 2021'de ise BIMSTEC dışişleri bakanları toplantısında, Hindistan Dışişleri Bakanı S. Jaishankar, iş birliği ve bölgesel bağlantıyı güçlendirmede BIMSTEC'i ASEAN'a bağlayacak ve Kuzeydoğu'yu “lojistik temel” yapacak esaslı bir gelişmeye işaret etmiştir.¹⁰⁴

2014 seçimlerinin ardından Başbakanlık yemin törenine SAARC üyelerinin davet edilmesi bu kuruluşun Hindistan dış politikasında önemli bir rol oynayacağı düşüncesine yol açmıştır. Fakat 2014 yılında Katmandu'da düzenlenen 18. SAARC

¹⁰⁴ Nayak, S. & Banerjee S., 2021, **The Role of BIMSTEC in Revitalising India's Northeast**, *Observer Research Foundation-ORF*, 14 Ocak 2022 tarihinde <https://www.orfonline.org/research/the-role-of-bimstec-in-revitalising-indias-northeast/> adresinden erişildi.

zirvesinde Pakistan'ın kararsızlığı nedeniyle Motorlu Araç Anlaşması'nın imzalanamaması gibi Pakistan'ın işbirlikçi olmayan tutumu bazı girişimlerin önüne ket vurmuştur. Bunun yanı sıra Hindistan Uri'de meydana gelen terör saldırıları nedeniyle 2016 yılında Pakistan'ın ev sahipliğinde yapılması planlanan 19. SAARC zirvesinin Hindistan tarafından boykot edilmesi zirvenin süresiz olarak askıya alınmasına neden olmuştur.¹⁰⁵

Bunlarla beraber Çin, SAARC'ın gözlemci üyesidir. Örgütün 2014 yılında Nepal'de gerçekleşen son zirvesinde Nepal, Pakistan'ın desteğiyle, Çin'e tam üyelik verilmesini önermiştir. Fakat bu öneri Hindistan tarafından kabul edilmemiştir. Hindistanlı uluslararası ilişkiler uzmanı Harsh Pant, Hindistan'ın Güney Asya'yı arka bahçesi olarak görmeye devam ettiği bu durumun Hindistan'ı Çin karşıtı eğilimleri olan BIMSTEC ile bağlantıyı güçlendirmede itici bir güç olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁶

Tüm bunlar, 2016 yılında Hindistan'ın ev sahipliğini yaptığı BRICS sosyal yardım zirvesine BIMSTEC liderlerini davet etmesine ve Güneydoğu Asya ülkeleri ile iş birliğini geliştirmede BIMSTEC'in daha ön plana çıkmasına yol açmıştır. 2018 yılında Nepal'de gerçekleşen zirvede girişim “terörizmi destekleyen veya finanse eden” devletlere yönelik bir karar almıştır. Bu doğrultuda Hindistan hükümeti, BIMSTEC üyelerinin “Doğuya Hareket Et” politikasının odak noktası olduğunu belirtirken Hindistan'ın bölgede uyuşturucu kaçakçılığı ve terörizmle mücadelede sorumluluk alacağını ifade etmiştir. Özellikle Mayıs 2019'da Modi'nin başbakanlık yemin törenine BIMSTEC liderlerini davet etmesi uluslararası ilişkiler uzmanları arasında Hindistan'ın diplomatik ilgisini bilinçli olarak SAARC'dan BIMSTEC'e doğru bir kaydırıldığına yönelik analizlere neden olmuştur.¹⁰⁷ Bu iddialar ışığında

¹⁰⁵ SAARC tüzüğü uyarınca üye devletlerden yalnızca birinin zirveye katılmayacağını belirtmesi zirvenin ertelenmesine sebebiyet vermektedir.

¹⁰⁶ Gupta, P. 2018, **BIMSTEC: Hindistan'ın Çin Ve Pakistan'ı Saf Dışı Bırakarak Asya'ya Açılma Stratejisi**, *Şarku'l Avsat*, 27 Aralık 2019 tarihinde <https://turk-archive.aawsat.com/bimstec-hindistanin-cin-ve-pakistani-saf-disi-birakarak-asyaya-acilma-stratejisi/> adresinden erişildi.

¹⁰⁷ Unnikrishnan & Purushothaman, **a.g.e**

Hindistan için BIMSTEC'in Myanmar ve Tayland'ın önemli rol oynadığı “SAARC eksi Pakistan” olduğu yorumu yapılabilmektedir.¹⁰⁸

Hindistan-Pakistan arasındaki siyasi ve ekonomik rekabetin yanı sıra meydana gelen terör saldırılarının iki ülke arasındaki ilişkilerde tırmanmaya yol açması terörizm, aşırılıkçılık ve ulusötesi suç dahil ortak güvenlik endişelerinin yanı sıra gıda güvenliği, enerji, ticaret ve yatırım, bağlantı ve altyapı, yoksulluğun azaltılması gibi konularda bölgesel iş birliğini genişletmede BIMSTEC ve ASEAN ile yakın bir şekilde çalışmak Hindistan için pragmatik olacaktır.¹⁰⁹

1.3. Hint Pasifik Kavramsalı ve Bölgede Yürütülen Politikalar

Hint Okyanusu Bölgesi 40'tan fazla kıyı ülkesine ve dünya nüfusunun yaklaşık %40'ına sahiptir.¹¹⁰ Önemli ticaret ağına ve kaynaklara sahip olması sebebiyle bu bölge, Hindistan'ın dış politika stratejisinde her zaman hayati bir rol oynamıştır ve geçmiş tüm başbakanlar, Hindistan'ın bölgede egemen güç olmasını sağlamaya çalışmıştır. Seyir özgürlüğünü korumak ve Hint Okyanusu Bölgesi'nde ülkeler arasında sağlıklı ve huzurlu bir birliktelik sağlamak Yeni Delhi'nin denizcilik dış politikasının temel amacı olmuştur.¹¹¹

Çeşitli ülkelerin resmî açıklamalarında kullanılan “Hint-Pasifik” terimi son zamanlarda yeni bir yapı olarak gündeme gelmektedir. Terim, Hindistan siyasi camiasında yıllardır kullanılmasına rağmen isimlendirme, Başbakan Modi'nin Haziran 2018'deki Shangri-La Diyalogu'ndaki açılış konuşmasının ardından net bir anlam ve vizyon kazanmıştır.¹¹² Modi konuşmasında; seyrüseferin serbest olduğu

¹⁰⁸ Mohan, N. C., 2016, **BIMSTEC: An idea whose time has come?**, Observer Research Foundation-ORF, 14 Ocak 2021 tarihinde <https://www.orfonline.org/research/bimstec-an-idea-whose-time-has-come/> adresinden erişildi.

¹⁰⁹ **BIMSTEC: A Desirable Alternative to SAARC and An Extra Feather to India's Act East Policy**, (2017), URL: <https://thekootneeti.in/2017/10/12/bimstec-a-desirable-alternative-to-saarc-and-an-extra-feather-to-indias-act-east-policy/>

¹¹⁰ Padmaja, G. (2015). **Modi's Maritime Diplomacy: A Strategic Opportunity**. *Maritime Affairs: Journal of the National Maritime Foundation of India*, 11(2), s. 27-28

¹¹¹ Vijay, (2018). **a.g.e.** s.1-2

¹¹² Chaudhury, A. B. R. & Saha, P. (2019) **India in pivotal geographies: Indo-Pacific**, 25 Aralık 2019 tarihinde <https://www.orfonline.org/expert-speak/india-in-pivotal-geographies-indo-pacific-54305/> adresinden erişildi.

deniz ve hava yollarını, bağlantı projelerine katılımı ve uluslararası kural ve normları desteklediğini; Hindistan'ın “Hint-Pasifik”i Asya'daki yeni güvenlik mimarisinin belirleyici faktörü yapma hedefini ifade ederken Hint-Pasifik'in yeni coğrafyasını “Afrika'nın kıyılarından Amerika'ninkine” uzanan “doğal bir bölge” olarak tanımlamıştır. Başbakan ayrıca “istikrarlı, güvenli ve müreffeh bir Hint-Pasifik Bölgesi”nin Hindistan'ın ABD ile stratejik ortaklığının “önemli bir aracı” olduğunu vurgulamıştır.¹¹³ Bu anlamda Hint-Pasifik bölgesi fikri, Batı Pasifik ve Hint Okyanusu bölgeleri arasında büyüyen ekonomik, jeopolitik ve güvenlik bağlantılarının tek bir "stratejik sistem" yarattığını kabul etmeyi içermektedir. Terim, son zamanlarda ABD Başkanı Donald Trump ve yönetimindeki diğer üst düzey isimler tarafından tekrar tekrar kullanılmasıyla yeni bir önem kazanmıştır. Gün geçtikçe, “Hint-Pasifik” terimi dünyanın en dinamik bölgesi olarak Hindistan'ın deniz diplomasisinin merkezi haline gelmiştir.¹¹⁴

G. Padmaja, “*Modi's Maritime Diplomacy: A Strategic Opportunity*” isimli makalesinde Modi hükümetinin Hindistan'ın deniz diplomasisini üç düzeyde yürüttüğünü bunların; stratejik konuların konuşulduğu üst düzey ikili ziyaretler, bölgesel iş birliğinin sağlanması ve son olarak “Mausam Projesi” gibi projelerle kültürel ve medenî bağların canlandırılması olarak sınıflandırmıştır.¹¹⁵

Kasım 2014'te Doğu Asya Zirvesi'nde Modi'nin vermiş olduğu demeç Hindistan'ın deniz diplomasiyi yürütürken emin adımlar ile ilerlemesini sağlayacak deniz hukuk ve güvenliği hususundaki temenni ve hedeflerini yansıtmaktadır:

Karşılıklı bağımlılık ve küreselleşme dünyasında, uluslararası yasaları ve normları takip etmekten başka seçenek yoktur. Bu aynı zamanda deniz güvenliği için de geçerlidir. Bu nedenle, uluslararası hukuk ve normlara uymak Güney Çin Denizi'nde barış ve istikrar için de önemlidir. Buna, ihtilafların barışçıl yollarla çözülmesine temel teşkil etmesi gereken 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi de dahildir. Ayrıca, Güney Çin Denizi Yasal Davranış Kuralları'nın anlaşmazlıkları

¹¹³ Staff, F. (2018). **Shangri-La Dialogue: Narendra Modi's balancing act between India and China on security, other key takeaways**, 21 Mart 2020 tarihinde <https://www.firstpost.com/world/shangri-la-dialogue-narendra-modis-balancing-act-between-india-and-china-on-security-other-key-takeaways-4499201.html> adresinden erişildi.

¹¹⁴ Chaturvedy, (2018), **a.g.e.** s.5-7

¹¹⁵ Padmaja, (2015). **a.g.e.** s. 25-27

*bir uzlaşı süreciyle sonuçlandırma çabalarının yakında başarılı olacağını umuyoruz.*¹¹⁶

Modi'nin dönemiyle birlikte, Hindistan ilk kez Hint Pasifik Okyanusu'nda “lider” bir güç olmayı hedeflemenin yanı sıra bölgede daha büyük roller ve sorumluluklar üstlenmeyi talep etmiştir. Modi, aynı zamanda Hint Pasifik Okyanusu vizyonunu ortaya koyan ilk Hint başbakanıdır. Modi'nin vizyonu, bölgede iş birliğini ilerletmeye ve yetenekleri ortak deniz bölgesinde herkesin yararına kullanmaya dayanmaktadır. Bunlarla beraber sivil denizcilik sektöründe istihdam sağlayan ve ekonomik büyümenin itici gücü olarak kullanılması amaçlanan liman altyapısını geliştirmek için önemli girişimlerde bulunmak ve terörle mücadelede kıyı ve deniz güvenliğine de vurgu yapmaktadır.¹¹⁷ Modi Ekim 2019'da Maldivler ve Sri Lanka'ya iki günlük ziyareti sırasında verdiği demeçlerde Hint Okyanusu'nda 'kurallara dayalı' bir düzen için artan küresel talebe açıkça atıfta bulunmuş; Hint-Pasifik'in bölge ülkelerinin “yaşam çizgisi, ticaret rotası ve geleceklerinin anahtarı” olduğunu ifade etmiştir.¹¹⁸

Hindistan, Kasım 2014'te Hindistan-Pasifik Adaları İş birliği Forumu¹¹⁹ (FIPIC) aracılığıyla, Pasifik Adası ülkeleriyle ilişki kurma fırsatı yakalamıştır. Bölgede güvenlik, diyalog, ortak kurallara dayalı bir düzen, dolaşım özgürlüğü, engelsiz ticaret ve anlaşmazlıkların uluslararası hukuka uygun olarak çözülmesi yoluyla sağlanmalıdır. Hindistan, Hint-Pasifik bölgesinde kurallara dayalı, dengeli ve istikrarlı bir ticaret ortamını desteklemektedir. Karşılıklı yararı teşvik eden sürdürülebilir bağlantı ve ilişkiyi geliştirmeye yönelik projeler sürekli olarak teşvik edilmelidir. Bu bağlamda, Hindistan Yeni Kalkınma Bankası ve Asya Altyapı Yatırım Bankası'nda önemli bir paydaş olmuştur.¹²⁰

¹¹⁶ Padmaja, (2015). **a.g.e.** s. 31-32

¹¹⁷ Roy-Chaudhury, R., & de Estrada, K. S. (2018). **India, the Indo-Pacific and the Quad. Survival**, 60(3), 185-186

¹¹⁸ Moorthy, **a.g.e.**, (2019).

¹¹⁹ Hindistan-Pasifik Adaları iş birliği forumu, Hindistan ve Cook Adaları, Fiji, Kiribati, Marshall Adaları, Mikronezya, Nauru, Niue, Samoa, Solomon Adaları, Palau, Papua Yeni dahil 14 Pasifik Adaları ülkesi arasında iş birliği ni sağlamak amacıyla 2014 yılında geliştirilen çok uluslu bir gruptur.

¹²⁰ Chaudhury & Saha, **a.g.e.**

2016'da Vientiane'de düzenlenen 14. ASEAN-Hindistan Zirvesi'nde yer alan Modi'nin “*Denizlerin güvenliğinin sağlanması ortak bir sorumluluktur*” şeklindeki ifadesi Hint-Pasifik'te barış ve huzurun sağlanmasında müşterek girişimlerin önemini vurgulamıştır. Bu ortak sorumluluk veya kolektif güvenlik fikri diğer Hintli ve hatta ASEAN diplomatları tarafından da tekrarlanmıştır. Bu kapsamda Hindistan, son yıllarda ASEAN Ekonomik Topluluğu, ASEAN Denizcilik Forumu ve Mekong Ganga İş birliği gibi bölgesel kurumlara katılımını artırmıştır.¹²¹

Tüm gelişmelerin yanı sıra daha önce 2007 yılında Japonya Başbakanı Shinzo Abe tarafından başlatılan ve Avustralya'da dönemin başbakanı Kevin Rudd'un yönetimden çekilmesinin ardından sonra sona eren Dörtlü Güvenlik Diyalogu, Kasım 2017'de Manila'da düzenlenen ASEAN zirvesinin aralarında dört ülkeden üst düzey diplomatların katıldığı toplantıda yeniden canlandırılmış ve Hint-Pasifik'te seyrüsefer özgürlüğü ve adil bir düzen sağlanması hususunda ortak taahhütlerle sonuçlanmıştır. “Asya-Pasifik” teriminden farklı olarak, “Hint-Pasifik” terimi Asya'nın gelecekteki güç dengesi açısından demokrasiyi ve uluslararası hukuk kurallarını benimseyen yükselen bir Hindistan'ın varlığını ve önemini ifade etmektedir. Bölgede ortak fikirleri paylaşan bir ülkenin varlığı ABD, Japonya ve Avustralya'ya güven vermektedir. Üst düzey bir Trump yönetimi yetkilisinin “*Bazı hususlarda Hint-Pasifik'ten bahsediyoruz çünkü bu ifade Hindistan'ın yükselişinin önemini yansıtıyor.*” ifadesi denizde seyrüsefer özgürlüğünün sürdürülmesinde iş birliği umudunun Hindistan'a bağlandığını göstermektedir.¹²² Dörtlü'nün yeniden canlanması bugün Hindistan'ın diplomasisinde pragmatizmin büyük bir göstergesidir.¹²³

Quad-Dörtlü gibi girişimler, Çin Halk Kurtuluş Ordusu Donanması'nın (PLAN) ve Pakistan Deniz Kuvvetleri'nin (PN) denizaltı cephaneliğini güçlendirmeye yönelik adımların Hint-Pasifik için tehdit oluşturmamasından kaynaklanmaktadır. Her iki zorluk da Hindistan'ın Hint-Pasifik rolünü olumsuz yönde etkileyebilmektedir.¹²⁴ Modi'nin

¹²¹ Vijay, (2018). **a.g.e.** s.3-5

¹²² Chaudhury, & Estrada, **a.g.e.** s.183-185

¹²³ Rajagopalan, **a.g.e.** (2020)

¹²⁴ Kumar, L. C. D. (2019). **Indian Ocean Region (IOR) : India as a Net Security Provider- The Way Ahead** , The United Service Institution of India, 29 Temmuz 2020 tarihinde

Hint Pasifik'teki izlediği politikanın amacına ulaşması; zorlukların üstesinden gelmesine ve okyanus bölgesinde Hindistan'ı norm koyan bir aktör haline getirmedeki başarısına bağlı olacaktır.

1.3.1. Sagar

10-14 Mart 2015 tarihlerinde Başbakan Modi, Seyşeller, Mauritius ve Sri Lanka ziyaretleri sırasında “SAGAR” olarak adlandırdığı bölgedeki herkes için güvenlik ve büyüme anlamına gelen Hint Okyanusu politikasını duyurmuştur. Bu politika diğer Hint bakanları ve çeşitli forumlardaki yetkililer tarafından tekrarlanmıştır.¹²⁵ Bu resmi ziyaretler bir Hindistan Başbakanı tarafından 34 yıl sonra Seyşel Adaları'na, 10 yıl sonra Mauritius'a ve 28 yıl sonra Sri Lanka'ya ikili bir ziyaret gerçekleştirilmesi bakımından önemlidir. Modi bu ziyaretleri gerçekleştirerek Hindistan'ın Hint Pasifik'te barış, istikrar ve kalkınmaya olan en yüksek siyasi düzey bağlılığını vurgulamıştır. Modi'nin ziyaretleri, deniz iş birliğinin güçlü ikili ilişkilerin devamı için önemli bir husus olduğunun altını çizmektedir. Bölge ülkeleriyle güçlü bir deniz iş birliğinin sağlanması, Hindistan'ın SAGAR'a liderlik ederek kapasite geliştirme programları ile uzun vadede şeffaflığın ve barışın hâkim olduğu bir coğrafyaya dönüşmesinde önemli bir sac ayağıdır.¹²⁶ SAGAR doktrini, Hindistan'ın tüm Hint Bölgesi için bir güvenlik sağlayıcı rolü üstlenmesine büyük önem vermektedir. Bu doktrinin amaçları; güvenli ve şeffaf bir ortam oluşturmak, taraf ülkelerin uluslararası denizcilik kurallarına ve normlarına saygı duyulmasını sağlamak, birbirlerinin çıkarlarına saygı göstermek, denizcilik kaynaklı sorunların barışçıl yollarla çözümüne odaklanmak ve deniz iş birliğinde Hindistan'ı lider hâline getirmek olarak sıralanabilmektedir.¹²⁷

<https://usiofindia.org/publication/usi-journal/indian-ocean-region-ior-india-as-a-net-security-provider-the-way-ahead/> adresinden erişildi.

¹²⁵ Pulipaka, Singh & Sircar, a.g.e., s. 7-10

¹²⁶ Padmaja, G. (2018) **Revisiting 'SAGAR' – India's Template for Cooperation in the Indian Ocean Region**, National Maritime Foundation, s.4-6, 20 Ocak 2020 tarihinde <https://maritimeindia.org/View%20Profile/636602941847320911.pdf> adresinden erişildi.

¹²⁷ **Term of Sagar Doctrine**, 20 Ocak 2020 tarihinde <https://www.iastoppers.com/flashcard/recently-a-term-sagar-doctrine-was-in-the-news-this-term-is-related-to-a-arabian-sea-or-b-indian-ocean/> adresinden erişildi.

Burada dikkat çekilmesi gereken önemli politika değişikliği 1960'ların sonlarından 2015'e kadar Hindistan'ın, Hint Okyanusu'nda güvenliğin sağlanmasında bir politika aracı olarak bağlantısızlığı benimsemiş olmasıdır. Fakat Modi'nin başbakanlık koltuğuna oturmasının ardından duyurulan SAGAR vizyonunun omurgası, iş birliği olarak ifade edilmiştir.¹²⁸ Başbakan Modi, SAGAR çerçevesinin beş ilkesini şu şekilde özetlemiştir;

- Anakara ve adalardaki ulusal çıkarları savunmak,
- Ekonomik iş birliği,
- Deniz iş birliği için bölgesel mekanizmalar yoluyla müşterek eylem,
- İklim değişikliğine cevap vermek ve okyanus ekonomisinden yararlanmak
- Hint Okyanusunda barış, istikrar ve refah için birincil sorumluluk üstlenmek".¹²⁹

Yukarıda bahsi geçen önceliklerin bazıları Hindistan politikası hakkında ipuçları vermektedir. İlk olarak, Hindistan egemenliğini ve çıkarlarını korumak için her şeyi yapmaya hazırdır ve Hindistan, güvenli ve istikrarlı bir Hint Okyanusu sağlamak ve yeteneklerini bölgedeki herkesin yararına kullanmak için çalışacaktır. İkincisi, Hindistan deniz komşuları ve ada devletleri ile ekonomik ve güvenlik iş birliğini derinleştirerek bu ülkelerin deniz güvenliğinin sağlanması ile ilgili kapasitelerinin geliştirilmesine yardımcı olacaktır. Hindistan, kolektif eylem ve iş birliğinin deniz bölgesinde barışı ve güvenliği en iyi şekilde ilerleteceğine inanmaktadır. Bu sebeple çeşitli ikili ziyaretler ile deniz güvenliği hususunda iş birliği sağlanması, deniz

¹²⁸ Iyer, G. (2020). **Sense for sensibility: Maritime domain awareness through the information fusion centre – Indian Ocean Region**, ORF- Observer Research Foundation, 20 Şubat 2020 tarihinde https://www.orfonline.org/expert-speak/sense-for-sensibility-maritime-domain-awareness-through-the-information-fusion-centre-indian-ocean-region-ifc-ior-60811/?amp&expert-speak/sense-for-sensibility-maritime-domain-awareness-through-the-information-fusion-centre-indian-ocean-region-ifc-ior-60811/&twitter_impression=true adresinden erişildi.

¹²⁹ Pulipaka , Singh & Sircar, a.g.e., s. 47

güvenliği hususunun uluslararası kurumlara taşınarak müşterek bir şekilde çözüm üretilmesi bölge için önemli bir rol oynamaktadır. Üçüncüsü, kültürel düzeyde "Mausam Projesi" gibi deniz bağlantılarına odaklanan özel projeler başlatılmıştır. Bunlar, Hindistan ve diğer ülkeler arasındaki ortak denizcilik tarihine odaklanırken kültürel diplomasi, denizcilik tarihi ile ilgili ortaklığın olduğu yerlerde yumuşak güç olarak kullanılmaktadır.¹³⁰ Bu sebeple bölgede öncü bir güç olmayı hedefleyen Hindistan, kendisi ve komşuları arasında ekonomi ve altyapı alanlarında bağlantının sağlandığı bir güven ortamı oluşturmalıdır. Bu, Hint Okyanusu Bölgesi'nde ve özellikle Bangladeş, Myanmar, Sri Lanka Maldivler, Umman ve İran'da deniz altyapısının geliştirilmesine yatırım yapılmasıyla başarılabılır. Bu nedenle SAGAR, Hindistan'ın yakın sularında ve ötesinde projeler geliştirerek yatırım yapan Çin'in varlığı göz önünde bulundurulduğunda ulusal ve bölgesel güvenlik doğrultusunda önemli hale gelmektedir.¹³¹

Hindistan, uzun yıllar boyunca Hint Okyanusu ile ilgili hususlarda sonuçları belirlemede beklenenden çok daha az etki sahibi olmuştur. Fakat Çin ve ABD'nin bölgede varlığını hissettirmeye başlaması Hindistan'ın bölgedeki diğer ülkelerle ilişkilerini güçlendirecek proaktif politikalar izlemesine neden olmuştur. Hindistan'ın dış politikalarında köklü bir değişim sürecine girmesi Asya'da Çin'i dengelemek isteyen ülkeler tarafından Hindistan'ın tercih edilmesini ve bölgede birçok ülke tarafından memnuniyetle karşılanmasını sağlamıştır.¹³² Bu sebeple bölgede öncü bir güç olmayı hedefleyen Hindistan, kendisi ve komşuları arasında ekonomi ve altyapı alanlarında bağlantının sağlandığı bir güven ortamı oluşturmak istemektedir. Bu, Hint Okyanusu Bölgesi'nde ve özellikle Bangladeş, Myanmar, Sri Lanka Maldivler, Umman ve İran'da deniz altyapısının geliştirilmesine yatırım yapılmasıyla

¹³⁰ Padmaja, (2015). a.g.e. s. 26-27

¹³¹ Chopra, A. A. (2016). **Sagarmala or SAGAR: A Maritime Dilemma**, Gateway House, 10 Şubat 2021 tarihinde <https://www.gatewayhouse.in/sagarmala-or-sagar-our-maritime-dilemma/> adresinden erişildi.

¹³² De, P. (2020). **Act East to Act Indo-Pacific: India's Expanding Neighbourhood**. Observer Research Foundation, 30 Nisan 2020 tarihinde <https://www.orfonline.org/research/act-east-to-act-indo-pacific-indias-expanding-neighbourhood-61636/?amp> adresinden erişildi.

başarılabilir. Bu nedenle SAGAR, iş birliği ve bağlantı vizyonunun yanı sıra bir deniz gücü politikası olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³³

Bahsi geçen politikanın kabulü herhangi bir güçlü donanmanın görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesinin ancak diğer kıyılarla iş birliği yoluyla olabileceği gerçeğiyle bağlantılıdır. Dolayısıyla SAGAR, denizcilik hususunu Hindistan'ın dış politikasının merkezine itmiş; deniz güvenliği, deniz iş birliği ve mavi ekonomi arasındaki kritik bağlantıyı vurgulamıştır. SAGAR'ın önemli rolü Doğu'ya Hareket Et, Mausam Projesi gibi deniz alanını etkileyen diğer politikalarla birlikte değerlendirildiğinde daha net bir şekilde görülmektedir. Hindistan'ın deniz alanındaki dirilişini simgeleyen SAGAR politikası, Hint Pasifik'te birçok alanda bağlantının gelişmesi için uygun bir ortam yaratmayı kolaylaştırarak tüm bu politikaların etkili bir şekilde uygulanmasına katkıda bulunacaktır.¹³⁴

1.3.2. Mausam Projesi

Mausam Projesi: Deniz Yolları ve Kültürel Peyzajlar, Hindistan tarafından, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) Doha'daki Dünya Mirası Komitesinin 38. toplantısında tanıtılmıştır.¹³⁵ Ekonomi ve güvenlikle uğraşmanın yanı sıra Hindistan, Mausam Projesi başlığı altında Doğu Afrika ve Hint Okyanusu bölgesindeki diğer ülkelerle doğal ve kültürel bağlantılarını sistematik olarak yeniden canlandırmaya çalışmaktadır. Mausam Projesi, uluslarla kaybedilen bağları yeniden canlandırmayı, 'kültürel peyzajları' yeniden tanımlamayı ve Doğu Afrika, Arap yarımadası ve Güneydoğu Asya'dan Hindistan'ın alt kıtasına uzanan tarihi deniz yolları üzerinde yapılacak araştırmaları teşvik etmeyi amaçlamaktadır.¹³⁶ Proje iki düzeyde anlaşılabilir; ilk olarak daha geniş pencereden bakıldığında Hint Okyanusundaki ülkeler arasında yeniden bağlantı ve iletişim kurmayı amaçlamakta ve bu sayede kültürel değerler ve kaygılar daha iyi anlaşılabilir.¹³⁷

¹³³ Chopra, **a.g.e.** (2016).

¹³⁴ Padmaja, (2018) **a.g.e.**, s.5-6,

¹³⁵ Padmaja, (2015). **a.g.e.** s. 33

¹³⁶ Pulipaka , Singh & Sircar, **a.g.e.**, s. 46-47,

¹³⁷ Padmaja,(2015). **a.g.e.** s. 21

“Mausam Projesi”nin odak noktası, Doğu Afrika ülkeleri, Arap Yarımadası ülkeleri, Hint alt kıtası ve Malakka Boğazı çevresindeki Güney Doğu Asya ülkelerindeki eski kültürel ve ticari ilişkileri yeniden yapılandırmak ve yine Malakka Boğazı'na kıyısı olan Afrika ülkeleriyle ilişkileri derinleştirmektir. Hindistan'ın Mausam Projesi'nin diplomatik, ticari, stratejik ve denizcilik açısından önemi; Hint Okyanusu'nda giderek yükselen Çin'in güç ve etki alanına; Hint alt kıtası ülkelerindeki Çin'in tehdit edici varlığını anlamaya dayanmaktadır.¹³⁸

1.4. Hindistan'da Üret Politikası

Hindistan'da Üret politikasının, daha geniş çapta ulus inşası girişimlerinin bir parçası olarak 2014 yılının Eylül ayında Modi tarafından başlatıldığı görülmektedir. Hindistan'ı küresel bir tasarım ve üretim merkezine dönüştürmek amacıyla başlatılan Hindistan'da Üret politikası kritik bir dönemde oldukça önemli bir rol üslenmiştir. Zira, 2013 yılında gelişmekte olan piyasalarda meydana gelen düşüşle birlikte Hindistan'ın büyüme oranı on yıl içinde en düşük seviyeye gelmiştir. BRICS devletlerinin ulaşmak istedikleri amaçlar ulaşılmaz bir dereceye gelirken Hindistan “Kırılgan Beş” olarak etiketlenmiştir. Bu dönemde küresel yatırımcılar dünyanın en büyük demokrasisinin 1,2 milyar vatandaşı ile bir risk mi yoksa fırsat mı doğurduğunu tartışmaya başlamıştır. Bu sebeple Hindistan'da Üret, ekonomik kriz ortamında Modi tarafından başlatılan ve başta Hindistan vatandaşları olmak üzere, iş dünyasının önde gelenlerine, uluslararası ortak ve yatırımcılara davet çağrısından çok daha fazlasını ifade etmeyi amaçlamıştır. Modi *"Asgari Hükümet, Maksimum Yönetişim"* ilkesine uygun olarak, yetkili ve müdahaleci bir hükümetten iş ortağına geçiş sürecini başlatmıştır.¹³⁹ Eski süreçlerin ve politikaların kapsamlı ve benzeri görülmemiş bir

¹³⁸ **Project Mausam Loud Message to Expansionist China**, 12 Ocak 2021 tarihinden <https://m.dailyhunt.in/news/india/english/news+bharati-epaper-newsbhar/project+mausam+loud+message+to+expansionist+china-newsid-71092787> adresinden erişildi.

¹³⁹ **Make in India Resmi İnternet Sitesi**, 26 Aralık 2019 tarihinde <http://www.makeinindia.com/about> adresinden erişildi.

revizyonunu ve bunların en önemlisi hükümetin zihniyetinde tam bir değişikliği temsil etmektedir.

Hindistan’da Üret politikası, Hindistan hükümetinin yatırımı kolaylaştırmak, yeniliği teşvik etmek, işgücünün becerisini arttırmak, fikri mülkiyeti korumak ve üretim altyapısını inşa etmek için tasarlanmış önemli yeni ulusal programıdır. Hindistan'ın gereksiz yasaları ve düzenlemelerini ortadan kaldırarak bürokratik süreçleri kolaylaştırmak; hükümeti daha şeffaf, duyarlı ve hesap verebilir hale getirerek “İş Yapma Kolaylığı” endeksindeki sıralamasını yükseltmeyi amaçlamaktadır. Politika, mevcut Hint işgücünü kullanmayı, ek istihdam fırsatları yaratmayı, dünyanın dört bir yanından yatırım çekmeyi, Hindistan’ın imalat sektörünü, ikincil ve üçüncül sektörü güçlendirmeyi amaçladığı için Hindistan'ın ekonomik büyümesi için çok önemlidir.¹⁴⁰

Bunun bir parçası olarak Modi, 2022 yılına kadar Hindistan'ın 29 eyaletinin her birinde en az bir akıllı şehir kurmayı hedefleyen “Akıllı Şehir” kampanyası ve 500 şehirde kentsel dönüşüm projeleri gibi girişimlerle altyapıyı güçlendirmeyi amaçlamıştır. Benzer şekilde, Temmuz 2015'te açıklanan 'Dijital Hindistan' kampanyası, Hindistan’ın teknolojisini ve e-yönetim altyapısını yükseltmeyi ve idari prosedürleri kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bu politikanın işlevsel hale gelmesi için hükümet, yerel olarak, Temmuz 2015'te “Hindistan’da Üret” politikasını destekleyecek kadar yetkin ve yeterli insan sermayesi olmasını sağlamak için iş eğitimi vermeyi amaçlayan “Ulusal Beceri Geliştirme Misyonu”nu onaylamıştır. Ayrıca, devletin eski arazi edinme yasalarında reformlara gitmiş, seçilen sektörlerde doğrudan yabancı yatırım limitlerinin artırılmasıyla ülkede yabancı yatırıma daha elverişli bir iş ortamı yaratmaya çalışmıştır.

Uluslararası düzeyde, Modi, ekonomik bakımdan pragmatik ve çok yönlü bir dış politika yaklaşımı geliştirerek 'Hindistan’da Üret' politikasını işlevselleştirmeye

¹⁴⁰India Brand Equity Foundation, 26 Aralık 2019 tarihinden <https://www.ibef.org/economy/make-in-india> adresinden erişildi.

çalışmıştır.¹⁴¹ Fakat Hindistan ekonomisinin daha da serbestleştirilmesini teşvik etse de Modi, Hintlileri Hindistan'da ürün üretmeye teşvik ettiği için pazar yanlısı olmaktan ziyade ticaret yanlısı bir görüntü çizmektedir.¹⁴² Aynı zamanda Modi'nin ekonomik ortaklarla ikili diplomaside Hindistan'da Üret politikası ile dış yatırımlara odaklanması ticaret ve yatırım alanlarında liberalizmden ziyade ekonomik milliyetçiliği benimsediğine kanıt oluşturmaktadır.¹⁴³ Bu sebeple politikanın Hindistan'ın ekonomik ve ticari faaliyetlerinde belirgin bir milliyetçi söylemi barındırdığını söylemek doğru bir yaklaşım olacaktır.¹⁴⁴

Başbakan Modi, politikayı 15 Ağustos 2014 tarihinde ilk Bağımsızlık Günü konuşmasında tanıtırken *“Tüm dünyadaki insanlara söylemek istiyorum: Gel, Hindistan'da Üret. Gelin ve Hindistan'da üretim yapın. Git ve dünyanın herhangi bir ülkesinde sat, ama burada üret. Beceri, yetenek, disiplin ve bir şeyler yapma arzumuz var. Dünyaya Hindistan'a gelmek için bir fırsat vermek istiyoruz.”* ifadelerini kullanması, politikanın ülkenin ekonomik gelişimi için önemini gözler önüne sermektedir.¹⁴⁵

Modi iktidarında, 2019 yılının Kasım ayında Hindistan ekonomisinin savunmasız bölümlerini korumak ve Çin'i karşılıklı piyasa erişimine ikna etmek amacıyla Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık'tan (RCEP) çekildiği duyurulmuştur. Modi hükümeti, teklif edilen anlaşmanın Hindistan'ın kaygılarını ve “temel çıkarlarını” karşılamadığı için kabul edilemez olduğunu ifade etmiştir. Modi, hükümetinin bu yönde aldığı karar ile ilgili Bangkok'taki bir konuşmadaki *“RCEP Anlaşmasını tüm Hintlilerin çıkarları açısından ölçtüğümde olumlu bir cevap alamıyorum.”* şeklindeki ifadesi ile anlaşmanın Hindistan'da Üret politikasıyla

¹⁴¹ Bajpae, a.g.e., s.4-7

¹⁴² Wojcowski, T. (2020). **Populism, Hindu nationalism, and foreign policy in India: the politics of representing “the People”**. International Studies Review, 22(3), s. 9-10
URL:https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/files/110901319/AAM_Populism_Foreign_Policy_and_Hindu_Nationalism_in_India_The_Politics_of_Representing_the_People_ISR.pdf

¹⁴³ Vernekar, P. D. **Evaluation of Narendra Modi Foreign Policy**, s. 114 URL:
https://www.academia.edu/36333757/Evaluation_of_Narendra_Modi_Foreign_Policy

¹⁴⁴ Gupta, a.g.e., s. 14-17

¹⁴⁵ **India Brand Equity Foundation**, 26 Aralık 2019 tarihinden <https://www.ibef.org/economy/make-in-india> adresinden erişildi.

oluşturulmak istenen atmosfer ile uyuşmadığını belirtmiştir. Hindistan için en büyük endişe, halihazırda Çin ile 53 milyar dolar gibi büyük bir ticaret açığının varlığıyken, Çin'den ve başka yerlerden gelen malların akın etmesi ile Hint mallarının bu durum ile rekabet edemeyecek olmasıdır. Ayrıca Hindistan'da tarım büyük ölçüde geçim kaynağı olduğundan ve düşük düzeyde modern teknoloji, paketlenme ve depolama tesislerine sahip olduğundan RCEP'in tarım gibi sektörler ve ülkenin kırsal nüfusu üzerindeki potansiyel etkisinden endişe duyulmuştur. Avustralya, Yeni Zelanda ve Japonya gibi yerlerde çok daha gelişmiş tarım üreticilerinin rekabete açılması, Güney Asya ülkesinde ekonomik ve sosyal bir krize yol açabileceğinden kaygılanılmıştır.¹⁴⁶

Hindistan'da Üret politikası çerçevesinde teknolojik gelişim ve üretimin diğer bir ayağı olarak savunma teknolojisi karşımıza çıkmaktadır. Daha önce Hindistan ordusu operasyonlarında ileri teknolojiden faydalanmadığından Hindistan hükümeti savunma teknolojilerinin devletin güvenliğinin sağlanmasında hayati bir önemi olduğunu düşünmüyordu. 2017'den önce, Hindistan Savunma Bakanlığı tarafından yayımlanan raporların çoğu teknolojiyi öncelikli olarak vurgulamamaktaydı. Fakat 2017 yılından itibaren yayımlanan resmî belgeler Hindistan'ın yaklaşımında bir dönüş olduğunu göstermektedir. Bahsi geçen yılda yayımlanan “Hindistan Silahlı Kuvvetleri Ortak Doktrini” açıkça “savunma teknolojisinin stratejik bir kaynak olduğunu” belirtmektedir. Bunun yanı sıra özellikle savunma teknolojileri hakkında yazılmamış olsa da Hindistan hükümeti 2018'de “Yapay Zeka için Ulusal Stratejisi”ni yayımlamıştır. Ekim 2018'de ise Hindistan Başbakanı Modi ve Japonya Başbakanı Shinzo Abe, “Dijital Ortaklıkta Hindistan-Japonya İş birliği” konusunda anlaşma imzalamış ve iki ülke Yapay Zeka (AI) ve Nesnelerin İnterneti (IoT) gibi yeni nesil teknoloji alanlarında iş birliği yapacaklarını taahhüt etmişlerdir. Ayrıca, Ağustos

¹⁴⁶ Mishra, R. (2019), **Why India pulled out of the RCEP free trade deal**, 26 Aralık 2020 tarihinde <https://www.dw.com/en/why-india-pulled-out-of-the-rcep-free-trade-deal/a-51137128> adresinden erişildi.

2018’de her iki ülkenin Savunma Bakanlıkları, robotik ve insansız kara taşıtları konusunda iş birliği araştırma anlaşmaları imzalamıştır.¹⁴⁷

Sonuç itibariyle Modi döneminde devletin ekonomik göstergelerini iyileştirmek ve refah seviyesini yükseltmek amacıyla Hindistan dış politikası araç olarak kullanılmış ve ikili ilişkilerde ekonomik yakınlaşmayı sağlamak, kazan-kazan ilkesi ile ön plana çıkmıştır. Hindistan’ı üretim merkezi yapmayı amaçlayan Hindistan’da Üret politikası ile Hindistan Çin’e temkinli yaklaşan devletler için önemli bir seçenek oluşturmuştur.

1.5. Hindistan’ın Nükleer Politikası

Hindistan, 2014 yılından bu yana pasif bir aktör olmak yerine kendisini küresel nükleer düzende bir norm belirleyici olarak ortaya çıkarmak için Nükleer Tedarikçiler Grubu’na (NSG) katılma hedefini aktif olarak sürdürmüştür. Başbakan Modi de bu doğrultuda Hindistan’ın gruba dahil edilmesine yönelik uluslararası alanda siyasi destek toplamak amacıyla ilgili ülkelere çok sayıda uluslararası ziyaret gerçekleştirmiştir. Modi’nin ziyaretleri, bu ülkelerin Hindistan’ın Nükleer Tedarikçiler Grubu’na üyeliğinin siyasi kabulünü yansıtan ortak bildirimler yayımlamasıyla sonuçlanmıştır. Özellikle Başkan Pranab Mukherjee ve Dışişleri Bakanı S. Jaishankar’ın Hindistan’ın resmi üyelik başvurusu hakkında yaptıkları bilgilendirme ziyaretleri, NSG’ye üyelik konusunda oldukça etkili olmuştur.¹⁴⁸ Nitekim, 2014 ve 2019 yıllarında Hindistan Başbakanı Modi’den sonra Hindistan’ın “küresel nükleer düzen” ile ilişkisi kayda değer bir hızla canlanmıştır.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Nagao, S. (2020), **The rise of India and Japan-America-India defence technology cooperation**, 20 Şubat 2020 tarihinde https://www.orfonline.org/expert-speak/the-rise-of-india-and-japan-america-india-defence-technology-cooperation-61272/?amp_twitter_impression=true adresinden erişildi.

¹⁴⁸ Biswas, A. (2019). **India and multilateralism: The global nuclear order**, ORF- Observer Research Foundation, 26 Aralık 2019 tarihinde <https://www.orfonline.org/expert-speak/india-and-multilateralism-the-global-nuclear-order-54573/> adresinden erişildi.

¹⁴⁹ Sahu, M. **Revisiting India’s Nuclear Policy: Process, Strategy And Programme**. s.2370, 20 Temmuz 2020 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/343053826_REVISITING_INDIA'S_NUCLEAR_POLICY_PRO

Nükleer silahların yayılmasını önleme konusundaki sert ve kararlı duruşlarıyla tanınan ve daha önce Hindistan'ın nükleer silah programını onaylamadığını ifade eden Japonya ve İsviçre, yapılan ziyaretlerin ardından Hindistan'ın NSG'ye girmesini destekleyeceğini ifade etmiştir. Meksika ve Güney Afrika Cumhuriyeti desteklerini açıklayan diğer iki devlet olmuştur. Modi'nin 8 Haziran 2016'daki ziyareti sırasında Meksika Cumhurbaşkanı Enrique Peña Nieto'nun Hindistan'ın NSG üyeliğine destek verdiklerini açıklamıştır. Bunun yanı sıra, Temmuz 2016'da Başbakan Modi Güney Afrika'ya ziyareti sırasında Güney Afrika Cumhurbaşkanı Jacob Zuma'ya Hindistan'ın NSG üyeliğini desteklediği için teşekkür etmiştir.¹⁵⁰ Bunlarla birlikte Modi yönetimi, sivil nükleer sorumluluk yasasını değiştirerek ABD şirketlerine sivil nükleer enerji üretimine yatırım yapmayı çekici hale getirerek Hindistan'ın Hint-ABD nükleer anlaşmasından tam olarak yararlanmasını sağlamıştır.¹⁵¹

2014'ten bu yana Hindistan ile bölge ve bölge dışı devletler arasında altı anlaşma müzakere edilmiştir:

1. Hindistan Hükümeti ve Avustralya Hükümeti arasında Nükleer Enerjinin Barışçıl Kullanımı Konusunda İş birliği Anlaşması (5 Eylül 2014)
2. Hindistan Hükümeti ve Sri Lanka Hükümeti arasında Nükleer Enerjinin Barışçıl Kullanımı Konusunda İş birliği Anlaşması (16 Şubat 2015)
3. Hindistan Hükümeti ile Büyük Britanya Birleşik Krallığı ve Kuzey İrlanda Hükümeti arasında Nükleer Enerjinin Barışçıl Kullanımı Konusunda İş birliği Anlaşması (13 Kasım 2015)
4. Hindistan Hükümeti ile Japonya Hükümeti arasında Nükleer Enerjinin Barışçıl Kullanımı Konusunda İş birliği Anlaşması (11 Kasım 2016)

[CESS STRATEGY AND PROGRAMME/link/5f28bde4299bf134049ec805/download](https://www.ceasstrategyandprogramme.org/5f28bde4299bf134049ec805/download) adresinden erişildi.

¹⁵⁰ Biswas, **a.g.e.**, (2019).

¹⁵¹ Sridharan, **a.g.e.**, s. 62

5. Hindistan Hükümeti ile Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti Hükümeti arasında Nükleer Enerjinin Barışçıl Kullanımı Konusunda İş birliği Anlaşması (09 Aralık 2016)
6. Hindistan Hükümeti ve Bangladeş Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasında Nükleer Enerjinin Barışçıl Kullanımı Konusunda İş birliği Anlaşması (08 Nisan 2017)¹⁵²

Hindistan, Nükleer Tedarikçiler Grubu'na katılımı ile ilgili Çin'in sözde vetosuna rağmen 2014-2019 tarihleri arasında küresel nükleer düzene entegre olmak amacıyla sivil nükleer iş birliği anlaşmaları müzakere etmiş; mevcut anlaşmaları hayata geçirmiş ve siyasi destek toplamıştır.¹⁵³

Hindistan'ın nükleer politikası ise; 2003 yılı Nükleer Doktrini'nde nükleer silahların 'asgari caydırıcı' olarak kullanılmasını vaat eden ve 'ilk kullanım yok' olarak adlandırılan stratejidir. Doktrinde ifade bulan 'ilk kullanım yok' politikası nükleer silahların yalnızca Hindistan topraklarına veya herhangi bir yerdeki Hint kuvvetlerine yönelik bir nükleer saldırıya misilleme olarak kullanılabileceğini belirtmektedir. Fakat kısa bir aradan sonra doktrine, **biyolojik veya kimyasal** silahlarla da büyük bir saldırı olması durumunda Hindistan'ın nükleer silahlarla misilleme yapma seçeneğini elinde bulunduracağı şerhi eklenmiştir.¹⁵⁴ Modi dönemi nükleer politikası ile ilgili bizlere ipucu veren durum Hindistan'ın nükleer deneme yaptığı Pokhran'da konuşan Savunma Bakanı Rajnath Singh'in "*Bugüne kadar nükleer politikamız ilk kullanım yok. Gelecekte olacaklar koşullara bağlı.*" şeklindeki ifadesidir. Hindistan'ın nükleer doktrininde herhangi bir değişikliği temsil etmese de gelecekte meydana gelebilecek değişikliklerin olasılığını sunmuştur. Böylece Singh, "Hindistan'ın ilk kullanım yok politikasının kalıcı veya mutlak olmadığını açıkça belirten en rütbeli Hindistan Hükümeti yetkilisi" olmuştur. Bununla beraber Modi'nin

¹⁵² Biswas, a.g.e., (2019).

¹⁵³ A.g.e., (2019)

¹⁵⁴ Panda, A. (2019). **Indian Defense Minister: 'Circumstances' May Lead to Review of Nuclear 'No First Use' Policy**, 26 Aralık 2019 tarihinde <https://thediplomat.com/2019/08/indian-defense-minister-circumstances-may-lead-to-review-of-nuclear-no-first-use-policy/> adresinden erişildi.

20 Nisan'da gerçekleştirdiği mitingde “*Her geçen gün, 'nükleer düğmemiz var, nükleer düğmemiz var' derlerdi. O zaman ne var? Diwali için mi sakladık?*” şeklindeki ifadesi her ne kadar milliyetçiliği canlandırmaya yönelik bir girişim olsa da ilerde gerçekleşebilecek bir değişimin işaretini vermektedir. Ülkenin nükleer silah kullanmama konusundaki uzun süredir devam eden taahhüdünün gelecekteki “şartlar” halinde gözden geçirilebileceği ileri sürülebilir.¹⁵⁵ Bu ilk vuruş konusundaki risk, Hindistan'ı nükleer silahları önceden kullanabileceği koşulları düşünmeye zorlayabilir ve uzun süredir devam eden “ilk kullanım yok” beyanına bir meydan okuma getirebilir.¹⁵⁶

1.6. Bağlantısızlıktan Stratejik Özerkliğe

Hint dış politika analisti Raja Mohan'ın 2015 tarihinde yayımlanan “*Modi's World: Expanding India's Sphere of Influence*” adlı kitabında yer alan “*Has Modi Truly Changed India's Foreign Policy?*” isimli makalede Modi'nin öncüllüğünde yürütülen dış politika ile Hindistan'ın üçüncü cumhuriyete geçtiğini savunurken, ana argüman olarak Modi'nin Hindistan'ın dış politikasını temelden güçlendirdiği ve seleflerinin ülkenin dış politika yapımında kullandığı süreci duraksatan sloganların çoğunu değiştirdiği; bunların arasında en önemli olarak eski bağlantısızlık hareketinin yerini stratejik özerlik kavramının aldığı ifade edilmiştir.¹⁵⁷

Bağlantısızlık Hareketinin önde gelen savunucularından biri Hindistan'ın ilk başbakanı Jawaharlal Nehru olarak bilinmektedir. Hareket, devletlerin ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki Soğuk Savaş rekabetinden uzak durmaya, uluslararası ilişkilerde güç kullanımından kaçınmaya ve evrensel silahsızlanmayı teşvik etme, ülkeler arasındaki ekonomik eşitsizlikleri en aza indirme gibi hususlarda iş birliğine vurgu yapmaktaydı. Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından bağlantısızlık, dönemsel

¹⁵⁵ Panda, A. (2019). **From 'No First Use' to 'No, First Use?'**, 26 Aralık 2019 tarihinde <https://thediplotmat.com/2019/08/from-no-first-use-to-no-first-use/> adresinden erişildi.

¹⁵⁶ Calary, C. & Narang, V. (2019), **India's New Nuclear Thinking: Counterforce, Crises, and Consequences**, Harvard Kennedy School Belfer Center for Science and International Affairs, 29 Aralık 2020 tarihinde <https://www.belfercenter.org/publication/indias-new-nuclear-thinking-counterforce-crises-and-consequences> adresinden erişildi.

¹⁵⁷ Ganguly, (2017) **a.g.e.**, s. 131

önemini kaybetmiş olmasına rağmen uluslararası düzen içinde varlığını devam ettirebilmek için üye devletler üzerinde hareketin devamı için ısrarcı bir tavır takınıldı. Hindistan'ın önceki tüm hükümet başkanları bağlantısızlık ile ilgili tüm zirvelere katılmış ve Hindistan'ın bağlantısızlık hareketine olan bağlılığını, insan haklarını, self determinasyonu ve evrensel silahsızlanmayı teşvik etme hedeflerini yinelemişlerdi. Fakat Eylül 2016'da Bolivya'daki Margarita adasında düzenlenen hareketin 17. toplantısına Başbakan Modi katılmamayı tercih etmiştir. 2014 yılında iktidara geldiğinden beri Bakanlar Kurulu'nun hiçbir üyesinin kamuya açık bir şekilde bağlantısızlık hareketine gönderme yapmamış olması, zirveye katılım gösterilmemesinin tesadüfi olmadığını göstermektedir.¹⁵⁸ Sonuç olarak, Modi'nin başbakanlığı döneminde Hindistan'ın geleneksel "bağlantısızlık" politikası terk edilmiştir.¹⁵⁹ Hindistan'ın bağımsızlığından bu yana diğer tüm hükümetlerden farklı olarak, yeni rejimin bağlantısızlık politikasına bağlılığını onaylamak zorunda hissetmediğini belirtmenin konunun daha iyi anlaşılacağı düşüncesiyle faydalı olacağı düşünülmektedir.¹⁶⁰

Modi dönemi dış politikasının önemli bir değişkeni olarak kabul edilen ABD ile yakın ilişkiler kurulmuş olmasına rağmen Hindistan, ABD'nin kendisini garanti müttelik olarak gördüğü pozisyonu bertaraf etmeye çalışmaktadır. Fakat bunun yanı sıra bölgede bağımsız bir güç statüsü elde edebileceği bir düzen oluşturabilmek ve bölgede ayak izini genişleten Çin'i çevrelemek adına ABD'nin Hint-Pasifik stratejisine katılım gösterme niyetini ortaya koymuştur. Bölgesel çok kutupluluğun uluslararası siyasetteki çok kutupluluğa etkisi bağlamında ise uzmanlar Hindistan ile Çin arasında pürüzsüz bir ilişkinin sadece iki ülkenin ve bölgenin ekonomik olarak gelişmesini sağlamayacağını aynı zamanda sistemin çok kutuplu hale geleceğini ve bunun ekonomik küreselleşmeyi kolaylaştıracağını ifade etmektedir. Bu noktada Çin ve Hindistan kendi çıkarları için çok kutuplu bir dünya yapılanmasının ve uluslararası

¹⁵⁸ A.g.e. s. 132

¹⁵⁹ Chaudhury a.g.e., (2018).

¹⁶⁰ Ganguly, S. (2015). **Hindu nationalism and the foreign policy of India's Bharatiya Janata Party**. *Transatlantic Paper Series*, s.10-13 URL: https://www.iukdpf.com/wp-content/uploads/2021/07/Ganguly_HinduNationalismForeignPolicy_Jun15_web.pdf

ticaretin yanı sıra esnek bir küresel enerji piyasasının oluşmasını istemektedirler.¹⁶¹ Bu amaçla Hindistan, uluslararası siyasetin yanı sıra bölgesel platformda da çok kutuplu bir yapının ortaya çıkması ve Pekin'e karşı pazarlık konumunu güçlendirmek amacıyla Vietnam, Japonya ve Avustralya'yı kapsayan bir koalisyon inşasına başlamaktadır. Aynı zamanda Yeni Delhi, Çin'in "Tek Kuşak, Tek Yol" projesinin bir güzergahı olan Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru'nun (CPEC) tartışmalı Keşmir bölgesinden geçmesinden dolayı bir parçası olmayı reddetmiştir.¹⁶²

Çok kutupluluğa ulaşma stratejisinin son aşaması kurumlara aktif katılımıdır. Hindistan'ın uluslararası kuruluşlara katılımı, ülkenin ulusal ve uluslararası çıkarlarını yurtdışında koruma ve sürdürmesinde bir platform sağladığından diplomasının önemli bir parçasıdır. Hindistan'ın Ekim 2014'te Asya Altyapı Yatırım Bankası'nın, Temmuz 2014'te Yeni Kalkınma Bankası'nın kurulmasına yardım etme konusundaki katılımı ve 2017'de ŞİÖ'ye tam üye olması bu stratejiye olan bağlılığı işaret etmektedir. Yeni Delhi'nin bu alandaki çabaları nedeniyle uluslararası ilişkiler uzmanları, Modi'nin liderlik anlayışının, Hindistan'ın uluslararası siyasette bir lider rolünü üstlenme istekliliğini artırmada ve Hindistan'ı çok kutuplu bir dünyada kural koyucu (rulemaker) pozisyonuna getirmede büyük önem arz ettiğini ifade etmektedirler.¹⁶³ Yukarıda bahsi geçen sebeplerden hareketle Modi'nin başbakan seçilmesinin ardından Hindistan dış politikasını yönlendirirken iki ana hedef peşinde koştuğu ifade edilebilir. Bunlardan ilki ABD ile siyasi, ekonomik ve askeri bağları güçlendirirken Rusya ile geleneksel olan dostluğuna zarar vermemek, ikincisi ise bölgede Çin'in politikalarını kontrol altında tutabilmek adına Çin'e ikili yaklaşmak.¹⁶⁴ Modi'nin nihai amacı ise Hindistan'ı uluslararası yapılanmada önemli bir oyuncu haline getirirken aynı zamanda uluslararası sistemin önceliklerini belirleme noktasında yetenekli bir küresel aktöre dönüştürmektir. Nitekim, Hindistan'ı bir kural alıcısından (rule-taker) bir kural

¹⁶¹ Korkmaz, H. (2019). **Stratejik pragmatizmin gölgesinde Çin-Hindistan ilişkilerinin geleceği**, 27 Temmuz 2020 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/stratejik-pragmatizmin-golgesinde-cin-hindistan-iliskilerinin-gelecegi/1626146> adresinden erişildi.

¹⁶² Ogden, a.g.e., s. 13-14

¹⁶³ A.g.e., s. 13-14

¹⁶⁴ Torri, M. (2018), **India 2018: the resetting of New Delhi's Foreign Policy?**, *Asia Maior*, s. 295-296, URL: <https://www.asiamaior.org/files/AM-2018-Torri.pdf>

koyucu haline getirme niyeti ortaya konmaktadır. Geçmiş yönetimlerin riskten kaçınan duruşlarının terk edilerek belirlenen amaca ulaşmada risklerin alındığı ve temkinli bir güç olmaktan çıkıp büyük bir oyuncu olarak daha çevik bir şekilde küresel rol üstlenmeye hazır olduğunu göstermektedir. Bunun için maddi güç kullanımını kuvvetlendirmenin yanı sıra Hindistan'ın ayak izinin genişletilmesinin arzu edildiği bölgelere yönelik yoganın, Budizm'in, diasporanın ve kültürel çıktılarının (film, dizi müzikleri) kullanılarak hiper-enerjik bir diplomasi ortaya konmaktadır. Modi yönetimi stratejik özerkliğe ortaklıklardan kaçınarak değil bilakis güçlü ortaklıklar aracılığıyla ulaşmak istemektedir. Bu aşamada Hindistan Dörtlü'yü (ABD, Japonya, Avustralya, Hindistan) Çin karşısında stratejik özerkliğini arttırmaya çalışmak için kullanırken Rusya ve Çin ile gerçekleştirdiği iş birlikleri ile küresel ekonomik düzene meydan okumaya çalışan Trump karşısında stratejik özerkliğini arttırmayı amaçlamaktadır. Örneğin; Modi Davos'ta yaptığı konuşmasında, küreselleşmeyi “Önce Amerika-America First” korumacılığına karşı savunmak için Çin ile ortak bir zemin bulma çabası sergilerken başka bazı konularda da ABD ile aynı paydada bulunduğu görülmektedir.¹⁶⁵

Yeni Delhi'nin, BM Genel Kurulunda ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanınması karşısında İsrail aleyhine oy kullanmasının ardından Netanyahu'nun Hindistan'a yaptığı ziyaret Hindistan'ın uluslararası siyasette stratejik özerkliğe sahip kendi dış politikasını yürütebilen, İsrail ve Filistin arasındaki ilişkiyi ayırabilen bir aktör olarak görülmesine yol açmıştır.¹⁶⁶

Hindistan'ın stratejik özerklik hususundaki duruşu ile ilgili örnek gösterilebilecek diğer bir konu ise S-400 füzelerinin Rusya'dan satın alınmasıdır. Rusya Cumhurbaşkanı Vladimir Putin'in 2018'de Hindistan'a yaptığı ziyarette iki ülke arasında S-400 füze sistemi anlaşması imzalanmıştır. ABD'li uzmanlar, S-400 füze

¹⁶⁵ Pant, H. V., & Taneja, K. (2019). **Looking back, looking ahead: Foreign policy in transition under Modi**. *ORF Special Report*, s. 5-12, URL: https://www.orfonline.org/wp-content/uploads/2019/07/ORF_SpecialReport_93_ForeignPolicy-Modi_NE

¹⁶⁶ Yumuşak Pragmatizm ile Gerçek Politikalar Arasında Hindistan İsrail İlişkileri, (2019),29 Aralık 2020 tarihinde <https://turk-archive.aawsat.com/2018/01/article55373520/yumusak-pragmatizm-ile-gercek-politikalar-arasinda-hindistan-israil-iliskileri/> adresinden erişildi.

sistemi anlaşmasıyla Amerika'nın Yaptırımları Önleme Yasası'nın (CAATSA) uygulandığı devletler kapsamına Hindistan'ın girme olasılığının yükseldiğini savunmuşlardır. Hindistan Dışişleri Bakanı S Jaishankar'ın Ekim 2019'da Hindistan'ın S-400 füze silah sistemini Rusya'dan satın alma durumuna karşı ABD'den gelen yaptırım tehdidi ile ilgili Mike Pompeo ile gerçekleştireceği toplantı öncesinde *“Herhangi bir devletin bize Amerika'dan ne alıp almamamızı söylemesini istediğimizden daha fazla hiçbir devletin bize Rusya'dan ne alacağını veya almayacağını söylemesini istemeyiz. Bu seçim özgürlüğü bizim ve bunu kabul etmenin herkesin çıkarına olduğunu düşünüyoruz”* ifadeleri Hindistan'ın stratejik özerkliğinden ödün vermeyeceğini göstermektedir.¹⁶⁷ Tüm bunlar ışığında benimsenen bağlantısızlık politikasının terk edilerek stratejik özerkliğe ve ülkenin çıkarları söz konusu olduğunda stratejik uyuma geçiş yapıldığı söylenebilir.¹⁶⁸

1.7. Dış Politika Önceliklerinin Gerçekleştirilmesinde Karşılaşılan Uluslararası ve Ulusal Sorunlar

Geleneksel olarak dış politika, bir devletin diğer devletler ya da uluslararası özel ve tüzel kişiler üzerinde sonuçları olan kararları veya eylemleri şeklinde ifade edilmektedir. Bazı araştırmacılar Hindistan'ın dış politika kararlarının bir kısmını açıklamak için yerel siyasi kurumları, ulusal stratejik kültürü, liderlerin algılarını, güvenlik kaygılarını ve düşünsel yatkınlıkları etken faktörler olarak dikkate almaktadır.¹⁶⁹ Hindistan, coğrafik olarak Pakistan, Sri Lanka, Nepal, Bangladeş, Myanmar ve Afganistan gibi istikrarsız devletler ile sınırlarını paylaşmasından kaynaklanan güvenlik tehditleriyle karşı karşıyadır. Bunun yanı sıra Hindistan'ın etnik açıdan çeşitlilik oluşturan ve Çin, Bangladeş, Myanmar ve Nepal ile sınır komşusu olan Kuzeydoğu bölgesi; çok sayıda isyancı gruba ev sahipliği yapmaktadır. Bu sebeple toprak birliğinin bozulmasına ilişkin tehditler Hindistan dış politikasında derin bir etkiye sahiptir. Hindistan'ın bölgesel ve uluslararası alandaki güvenlik kaygıları,

¹⁶⁷ Bakshi, G.(2019). **India-Russia missile deal: What is CAATSA law and its Implications?**, 30 Haziran 2020 tarihinde <https://www.jagranjosh.com/current-affairs/india-russia-missile-deal-what-is-caatsa-law-and-implications-1570093003-1> adresinden erişildi.

¹⁶⁸ Pant, & Taneja, **a.g.e.**, s.12

¹⁶⁹ Blarel, & Paliwal, **a.g.e.** s.462-463

sınırlı parasal ve maddi kaynakların askeri modernizasyon, deniz güvenliği ve nükleer teknolojiye harcanmasına sebep olmaktadır.¹⁷⁰

Hindistan dış politikası üzerine çalışmalarıyla tanınan C. Raja Mohan'a göre Hindistan dış politikasının dört geniş kaygısı bulunmaktadır. Bunlar; komşular, genişleyen komşuluk alanı, kökten değişen uluslararası sistem ve büyük güç ilişkileridir.¹⁷¹ Aynı zamanda Çin ile karşılaştırıldığında bölgesel ticaret bağlantıları, önemli finansal yatırımlara sponsor olabilecek ekonomik gücü ve askeri kapasitesini bölgesel riskler sebebiyle kolayca kullanamaması gibi sınırlamalar yakın çevresinde etkili olmasındaki engellerden birkaçıdır.¹⁷²

Modi, hükümetin başına geçtiğinden beri Hint-Pasifik bölgesinde ihtilaflı topraklara dair iddialarda bulunan ve Hint Okyanusu kıyı devletlerine siyasi ve ekonomik etkisini yayarak ekonomik açıdan yükselen bir Çin ile karşı karşıyayken aynı zamanda Çin'den kaynaklanan potansiyel güvenlik tehditleriyle boğuşmaktadır.¹⁷³ Çin ekonomik reformlarını Hindistan'dan çok daha önce başlatmış olmasından dolayı etkileyici büyüme oranlarına ulaşarak ekonomik anlamda Hindistan'ın yaklaşık üç katına kadar genişlemiş bu da Pekin'e savunma sektörüne önemli ölçüde yatırım yapma olanağı sağlamıştır.¹⁷⁴

Hindistan, jeostratejik faktörler dikkate alındığında özellikle Çin'in fiili müttefiki olan komşusu Pakistan'ın nükleer silahlara sahip olmasıyla bölgesel bir güç olabilme noktasında kısıtlanmaktadır. Jeostratejik olarak Hindistan, tüm kıta kuzeyi boyunca nükleer Pakistan ve Çin tarafından engellenmektedir. Bu sebeple Hindistan'ın askeri rolü, Pakistan tarafından desteklendiği iddia edilen devlet dışı

¹⁷⁰ Mukherjee, R., & Malone, D. M. (2011). **Indian foreign policy and contemporary security challenges**. *International Affairs*, 87(1), s.90

¹⁷¹ Pranaya, S. R. (2020). **C Raja Mohan: South Asia is more concerned with ideology than practicality**, 27 Mart 2020 tarihinde <https://tkpo.st/2ulgTyz>
<https://kathmandupost.com/20/2020/02/08/c-raja-mohan-south-asia-is-more-concerned-with-ideology-than-practicality> adresinden erişildi.

¹⁷² Bayram, D. Ç. (2019). **Hindistan'da ikinci Modi dönemi**, 29 Aralık 2020 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/hindistanda-ikinci-modi-donemi/1501128> adresinden erişildi.

¹⁷³ Sidhu, & Godbole, a.g.e., s.1-4.

¹⁷⁴ Mukherjee, & Malone, a.g.e., s.97-98

aktörler tarafından sistematik terör saldırılarını bile önleyememesi sebebiyle tamamen savunmacı ve caydırıcı bir duruşa indirgenmiştir. Güneyde ise Hint Okyanusu'nun geniş alanları büyük güçlerin küresel stratejik hesaplamalarında dikkate alındığından bu bölgelere yönelik siyasi ve askeri güç yeteneklerini geliştirmesini engellemektedir.¹⁷⁵

Batı'da ihtilaflı sınır problemleri, Keşmir sorunu, terörizm ve özellikle Modi'nin ikinci döneminde ortaya çıkan CAA sebebiyle sürekli olarak karşı karşıya geldiği Pakistan vardır. İçeride ise belirlenen dış politika hedeflerinin üç sistemsal sorun tarafından engellenmesi söz konusudur. Birincisi Hindistan kurumlarının yalnızca G-20 ülkeleri arasında değil aynı zamanda BRICS ülkeleri arasında da sorumluluğu üstelenebilecek kapasitesinin bulunmamasıdır. İkincisi Hindistan Dışişleri Başkanlığının kurumsallaşmış politika, planlama ve yapım sürecinden yoksun olmasıdır. Üçüncüsü ise hükümetin dış politika alanında kilit eyalet hükümetleri ile arasında uyumun sağlanamaması durumunda belirlenen hedefleri gerçekleştirmenin güçleşecek olmasıdır. Örneğin Batı Bengal yönetiminin Bangladeş ile Hindistan arasındaki su problemini çözmek için giriştiği Teesta Nehri Antlaşmasına karşı çıkması sebebiyle Modi'nin selefi Singh'in Dakka ile görüşmesini engellemiştir.¹⁷⁶ Hindistan'ın etkili dış politika üretmesi önündeki çözülmesi mühim olan diğer sorunlar ekonominin gelişmesini engelleyen yüksek işsizlik ve yoksulluk oranları ile Modi dönemiyle evrilen sağcı-muhafazakâr ve Hinduizm odaklı politikalar olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁷⁷ Bahsi geçen konuya üçüncü bölümde ayrıntılı olarak yer verilecektir.

¹⁷⁵ Sridharan, **a.g.e.**, s. 56

¹⁷⁶ Sidhu, & Godbole, **a.g.e.**, s.1-4.

¹⁷⁷ Bayram, **a.g.e.**

İKİNCİ BÖLÜM

BÖLGE VE ÖTESİNDEKİ DEVLETLERLE İLİŞKİLER

Çalışmanın bu bölümünde Modi Döneminde dış politika kapsamında bazı sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır. Bu sorular;

- Hindistan gerçekte dünyada nerede duruyor?
- Başbakan Modi'nin Hindistan'daki küresel sahnede üstlendiği vizyon nedir? Şeklinde açıklanabilir

Dünya, Hindistan dış politikasının ana itici güçleri anti-emperyalizm karşıtlığı ve bağlantısızlık politikası olduğundan bu yana çok büyük değişiklikler geçirmiştir. İki kutuplu dünya; uzun zaman önce ABD'nin geri çekilmesiyle ortaya çıkan yeni belirsizlikler, Rusya'nın potansiyel müttefikleri için güvenilir bir model teşkil edememesi, yeni asimetrik tehditler, Çin'in küresel ekonomik süper güç olarak ortaya çıkmaya başlaması nedeniyle Hindistan'ın hem Asya hem de dünyadaki rolünü yeniden tanımlaması gerekmektedir. Yeni Delhi'nin tüm bunlarla başa çıkması için yeni “stratejik” müttefikler bulması, kendini güvenilir ve çekici bir ortak olarak sunması, iç çelişkileri ve dengesizlikleri ortadan kaldırması gerektiği ileri sürülmüştür.¹⁷⁸ Bu doğrultuda çalışmanın bu bölümünde Asya'da oynanan güç oyunlarında başat rolü oynayan ve Hindistan ile ilişkilerinde önemli yol kat etmiş ülkeler ile Modi dönemi Hindistan hükümeti arasındaki ilişkilerde dönüm noktalarına yer verilmiştir.

2.1. Pakistan ile İlişkiler

Pakistan'ın, Hindistan'a karşı devlet dışı aktörlerin terör faaliyetlerini desteklemesi kadar tarihsel anlaşmazlıklar sebebiyle Hindistan için önemli bir konuma sahiptir. Bu önem, Başbakan Modi'nin liderliğinde daha da artmıştır. 2014 yılının

¹⁷⁸ Missaglia, N., & Tramballi, U. (2018). **India: the Modi factor**. India, s.11-12. URL: https://www.ispionline.it/sites/default/files/pubblicazioni/india_web1_2.pdf

Ağustos ayında Pakistan ile Hindistan arasında müzakerelerin başlatılmasının arifesinde Hindistan Dışişleri Bakanlığı'nın Keşmir'de bulunan All Parties Hurriyat Conference (Tüm Partiler Hürriyet Konferansı)¹⁷⁹ ayrılma yanlısı örgütün üyeleri ile görüşülmemesi yönündeki uyarılarına rağmen Pakistan Yüksek Komiseri Abdul Basit'in görüşmesi üzerine Modi, Hindistan'ın içişlerine müdahaleyi tolere edemeyeceği gerekçesiyle görüşmeleri askıya almıştır. Daha önceki hükümetler buna benzer uyarılar yayımlamış fakat dikkate alınmadığı halde görüşmeler askıya alınmadan devam etmişti. 2014 yılının sonlarında Cammu Keşmir eyaletindeki bir dizi sınır çatışmaları karşılıklı suçlamalara yol açarken 2015 Mart ayına kadar görüşmelere ara verilmiştir.¹⁸⁰

2015 yılının Ocak ayında Pakistan merkezli olduğu iddia edilen teröristlerin Pathankot'taki (Pencap) Hindistan Hava Kuvvetleri üssüne saldırmasının ardından Modi ortak soruşturma gerçekleştirilmesi için Pakistanlı meslektaşlarına teklifte bulunmuş; bu teklif Hint-Pakistan ilişkileri üzerine araştırmalarda bulunan gazeteciler tarafından Modi hükümetinin Pakistan ile ilişkileri geliştirme konusundaki isteğini ortaya koyduğu şeklinde yorumlanmıştır. Pakistan ile ilişkilerde kırılma noktası 2016 yılının Eylül ayında Cammu Keşmir eyaletindeki Uri kasabasında bulunan Hint Ordu Kampına düzenlenen ikinci saldırının ardından Hintli yetkililerin saldırıyı Pakistan merkezli terör örgütü Ceyş-i Muhammed 'e atfetmesiyle gelmiştir. Bunun ardından Modi kamuya açık bir şekilde defacto kabul edilen uluslararası sınırın kontrol çizgisi karşısında bulunan Keşmir'deki terör örgütü kamplarını hedef alan saldırılar için düğmeye basmıştır.¹⁸¹ Önceki Hint hükümetleri çoğunlukla benzer provokasyonların ardından misilleme yapmazken Modi, daha önce benzeri görülmemiş şekilde misilleme yapılması kararı vermiştir. Hindistan, Pakistan'ın Keşmir'deki kontrol çizgisinde terörist faaliyetlerine karşı hava operasyonları gerçekleştirmiştir. Modi'nin devam eden müzakereleri durdurma ve ardından Pakistan'a askeri olarak misilleme

¹⁷⁹ Ayrılmış partiler ve liderlerin ittifakı olan Tüm Partiler Hürriyet Konferansı (APHC), Keşmir'in ayrılmasını savunmak için siyasi bir cephe olarak 9 Mart 1993'te kuruldu. O zamandan beri, Pakistan'ın Hindistan'ın Cammu ve Keşmir Eyaleti üzerindeki iddiası üzerinde meşruiyet sağlama arayışında sürekli olarak destekleniyor.

¹⁸⁰ Ganguly,(2017) **a.g.e.**,s. 136

¹⁸¹ **A.g.e.** s. 135-136

yapma kararları, önceki hükümetlerin uygulamalarından önemli ölçüde ayrılmıştır. Bu eylemler, Pakistan'ın dönemsel hasarlarıyla başa çıkmada yeni bir çözüm olduğunu ve mevcut hükümetin önceki politikalara dönme ihtimalinin düşük olduğunu göstermektedir.¹⁸² Modi, kararlı bir şekilde yanıt vermeseydi; ülkesini güvende tutabilecek chowkidar (bekçi) kişiliğine ve kararlı bir lider olarak meşruiyetine zarar verebilirdi. Aynı zamanda düşük bir tırmanma riskiyle karşılık verilmiş olması Modi'nin rakibini alt etmeye yönelik ve sert güce odaklanan sadece Hindutva temelli bir politika yürütmediğini uluslararası siyasete pragmatik de yaklaştığını göstermektedir.¹⁸³

14 Şubat 2019'da ise Ceyş-i Muhammed'in yetiştirmiş olduğu bir intihar bombacısının aracını Cammu ve Keşmir'in Pulwama semtindeki ulusal karayolu üzerinde polis konvoyuna çarpması, 40 güvenlik görevlisinin hayatını kaybetmesine ve Hindistan ile Pakistan arasındaki ilişkilerin tırmanmasına neden olmuştur. Terör saldırısından iki hafta sonra Hindistan, Pakistan'ın Hayber Pakhtunkhwa eyaletindeki Balakot'taki en büyük Ceyş-i Muhammed terör kampına hava saldırısı düzenlediğini açıklamış ve Pakistan topraklarına bomba atması için bir Hint savaş uçağı filosu göndermiştir. Dönemin ABD ulusal güvenlik danışmanı John Bolton ise Hindistan'ın terörizme karşı kendini savunma hakkının desteklenmesi gerektiğini ifade etmiş; bu açıklama Hindistan'ın başlatmış olduğu operasyonun uluslararası alanda meşru bir geçerliliğe sahip olduğunu göstermiştir. Mayıs 2019'daki seçimlerin ardından tekrar başbakanlık koltuğuna oturan Modi ve hükümeti Pakistan'a yönelik kararsız politikalarından vazgeçtiklerini ve terörle mücadelede daha radikal bir yaklaşım benimsediklerini göstermeye çalışmışlardır. Balakot hava saldırılarında Modi'nin risk almaya istekli olduğu göz önüne alındığında, Pakistan'ın nükleer silahlara sahip olmasının önceki dönemlerde olduğu kadar caydırıcı olmayacağı iddia edilmektedir. Bölgede ve takip edilen komşuluk politikasında istikrarsızlığa sebep olan Pakistan ve

¹⁸² Ganguly, S., Smetana, M., Abdullah, S. & Karmazin, A., (2019). **India, Pakistan, and the Kashmir dispute: Unpacking the dynamics of a South Asian frozen conflict.** *Asia Europe Journal*, 17(1), s.9-10

¹⁸³ Barron, B. (2020). **Hindutva, Modi and India's International Trajectory.** University of Toronto, 20 Haziran 2020 tarihinde <https://utsynergyjournal.org/2020/03/20/hindutva-modi-and-indias-international-trajectory/> adresinden erişildi.

Hindistan arasındaki belirsiz ilişki Yeni Delhi'nin, Mayıs 2019'da Modi'nin yemin törenine BIMSTEC üyelerini davet etmesi ile sonuçlanmıştır. Bazı uzmanlar tarafından hükümetin komşuluk politikasında değişiklik olduğunu ve BIMSTEC Pakistan'ı içermediğinden Hindistan'ın iş birliği odağını SAARC'dan BIMSTEC'e kaydırmaya eğimli olduğunu gösterdiği belirtilmiştir.¹⁸⁴

Hindistan ile arasındaki uzun süredir devam eden çatışma ve anlaşmazlıklar sebebiyle Pakistan, Hint mallarının ülkesinden kara geçişini yasaklamakta; bu durum ise Hindistan'ın İran, Afganistan, Orta Asya ve Körfez bölgesindeki pazarlara güvenli bir geçiş yolu kurmasını zorlaştırmaktadır. Buna karşılık Hindistan, Çabahar¹⁸⁵ Limanı'nın genişlemesini finanse ederek bu erişim sorununu güvenli bir transit güzergahla çözmek istemektedir. Hindistan'dan 900 kilometre uzaklıkta bulunan Çabahar, Hint Okyanusu'na doğrudan erişimi olan tek İran limanıdır. Hindistan'ın Orta Asya'ya erişme ve Afganistan'da nüfuz kazanma stratejisi Çabahar'ın öngörülen genişlemesinin ne kadar hızlı tamamlanabileceğine bağlıdır. Çabahar'ın genişlemesinin jeopolitik sonuçları, Çin'in "Tek Kuşak, Tek Yol" girişimi ve "Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru" olarak bilinen altyapı projeleri kapsamında Çin'in sponsorluğunda Pakistan Gwadar¹⁸⁶ da inşa edilen limanın kıyı şeridinde bakıldığında daha netleşmektedir.

Gwadar Limanı, Pekin'in Hint Okyanusu üzerinden küresel pazarlara açılan kapısı olarak Çin sponsorluğunda inşa edilirken ayrıca Çin'e güvenli bir petrol yolu olarak hizmet vermektedir. Limanın Hindistan yakınlarındaki stratejik konumu

¹⁸⁴ Kaura, V. (2020). **India's Pakistan policy: from 2016 'surgical strike'to 2019 Balakot 'airstrike'**. The Round Table, 109(3), 277-287.

¹⁸⁵ Çabahar Limanı, güneydoğu İran'daki Sistan ve Belucistan eyaletlerinde yer almaktadır. Liman, hem iç siyasette hem de küresel siyasette önemli kılan birçok özelliğe sahiptir. İran'ın okyanusa doğrudan erişimini sağlayan tek deniz limanı olmasının yanı sıra Hint Okyanusu'na ve coğrafi olarak Afganistan, Pakistan ve Hindistan gibi ülkelere yakın ve gelişen uluslararası Kuzey-Güney ulaşım koridoru için önemli bir transit ve ticaret merkezlerinden biri olma potansiyeline sahiptir. Çabahar ayrıca ABD yaptırımlarından muaf olan ve İran'ın diğer ülkelerle ticari ilişkiler kurmasını kolaylaştıran birkaç önemli yerden biridir.

¹⁸⁶ Pakistan'ın Umman Denizi kıyısındaki Belucistan eyaleti Gwadar'da bulunur ve Pakistan Denizcilik Bakanı'nın idari kontrolü ve China Overseas Port Holdings Corporation'ın operasyonel kontrolü altında bulunmaktadır. Liman, Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (CPEC) projesinde önemli bir konuma sahiptir Çabahar Limanı'nın 170 kilometre doğusunda yer almaktadır.

düşünüldüğünde sonunda bir Çin askeri üssüne dönüşebileceği düşüncesi Hindistan'ın bu durumu kendisine yöneltilen bir tehdit olarak algılamasına neden olmaktadır. Bu anlamda Çabahar ve Gwadar limanının tamamen işlevsel olması her iki ülke arasında kayda değer bir rekabet dinamiği oluşturacaktır.¹⁸⁷ Hindistan-Pakistan ilişkilerinde Hinduizm odaklı politikalar sebebiyle meydana gelen değişikliklere 3. Bölümde değinilecektir.

2.2. Bangladeş ile İlişkiler

Bangladeş ve Hindistan ortak bir kültürü, tarihi ve dili paylaşmanın yanı sıra en uzun kara sınırını da paylaşmaktadır. Bölgedeki bağlantının iyileştirilmesi, Hindistan'ın Kuzeydoğu bölgesinin gelişmesini çok önemli hale getirmiştir. Bangladeş, özellikle Kuzeydoğu'da barış ve istikrarı sağlamak için Hindistan'ın güvenlik hesaplarında önemli bir rol oynarken 7 milyar \$ dan fazla olan ticaret hacmiyle Hindistan'ın önemli bir ticaret ortağıdır. 1971'de Bangladeş'in kurulmasından bu yana, Hindistan aktif olarak ülke ile dostane ilişkiler sürdürmektedir. Fakat Hint inisiyatifine rağmen, Bangladeş'teki hükümet değişiklikleriyle meydana gelen istikrarsız Hindistan politikası ikili ilişkilerde sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Bu sebeple Modi'nin "Önce Komşuluk" politikası uyarınca, Bangladeş'le ilişkilerin geliştirilmesine özel önem verilmektedir.¹⁸⁸ Bangladeş'in Hindistan için önemi Modi'nin 2015 yılında Dakka'ya yaptığı ziyaret sırasında, Bangladeş'in "sadece bir komşu" değil, Hindistan'ın "kalıcı bağlantılar" paylaştığı bir ülke olduğunu söylemesinden de anlaşılmaktadır. Hindistan Cumhurbaşkanı Ram Nath Kovind ise Bangladeş'i Hindistan'ın "en yakın komşusu" olarak adlandırmıştır. Dışişleri Bakanı Sushma Swaraj, Dakka'ya 2017'de yaptığı ziyaret sırasında, ilişkilerin 'stratejik bir ortaklığın çok ötesine geçtiğini ve

¹⁸⁷ Shirmohammadi, T. & Rahn, W. (2017). **Can India challenge China with new Iranian Chabahar Port?** 22 Nisan 2020 tarihinde <https://www.dw.com/en/can-india-challenge-china-with-new-iranian-chabahar-port/a-41659083> adresinden erişildi.

¹⁸⁸ Bhatnagar & Passi, a.g.e., s.116-117

Bangladeş'in Hindistan için önemini "*Padosi pehele, lekin Bangladeş sabse pehele*" (*İlk önce komşular, ama Bangladeş herkesin önünde*) sözleriyle ifade etmiştir.¹⁸⁹

Modi, Mayıs 2014'te göreve başladığından beri, Hindistan-Bangladeş ilişkileri tüm alanlarda önemli gelişmeler göstermiştir. Dışişleri Bakanı Sushma Swaraj'ın Haziran 2014'te yurtdışındaki ilk resmi ziyaretini Bangladeş'e gerçekleştirmesi önemli bir adımdır. Bangladeş Başbakanı Şeyh Hasina sadece Modi'yi zaferinden dolayı kutlamakla kalmamış aynı zamanda ülkesini ziyaret etmeye de davet etmiştir. İki lider Eylül 2014'te New York'ta BM Genel Kurulunun oturumlarında ve ayrıca Kasım 2014'te Katmandu'daki SAARC zirvesi sırasında bir araya gelmiştir. Ardından Modi'nin Haziran 2015'te Bangladeş'i ziyareti, ikili ilişkilerin ilerlemesinde önemli olmuştur. Toplantılar görüş alışverişinin yanı sıra karşılıklı olarak endişelerin giderilmesinde de etkili olmuştur.¹⁹⁰

İki ülke arasında güvenlik alanında iş birliği oluşturulması, özellikle Ekim 2014'te Batı Bengal'deki Bardhwan'daki bombalı saldırılar sonrası sınır ötesi terörizm olaylarının arttığına yönelik algının artmasıyla gündeme gelmiştir. Olay, Hindistan'da faaliyet gösteren yasadışı örgüt olan Jamaatul Mücahid'in Bangladeş ağını ortaya çıkarırken iki ülke arasındaki güvenlik iş birliğinin dinamiklerini değiştirmiştir. Bu olaydan önce hâkim olan güvenlik iş birliğinin sadece Hindistan için bir gereklilik olduğu yönündeki algısı, yerini daha güçlü güvenlik iş birliğinin her iki ülkenin de çıkarına olduğuna yönelik bir kanıya bırakmıştır. Modi'nin ziyareti sırasında iki ülke, özellikle sahte para ve insan kaçakçılığının yanı sıra sınır ötesi suçlarla birlikte mücadele etmek için bir anlaşma imzalamıştır. Denizcilik alanında var olan anlaşmazlıkların giderilmesiyle güvenlik ve iş birliği alanı yaygınlaşmıştır. Belirlenen sınırın bir işareti olarak, iki ülkenin sahil güvenlik görevlileri bir anlaşma imzalamıştır.¹⁹¹

¹⁸⁹ Ali, S. M. (2018). *The Current and Future State of India–Bangladesh Relations*. *Strategic Analysis*, 42(5), 529-530.

¹⁹⁰ Bhatnagar & Passi, *a.g.e.*, s.16-29

¹⁹¹ *A.g.e.*, s.119-121

Modi ve Bangladeş Başbakanı Şeyh Hasina, Batı Bengal'in Siliguri kentinden başlayan 34,6 milyon Hindistan rupisi değerinde bir proje olan “Hindistan-Bangladeş Dostluk Boru Hattı Projesi”ni başlatırken ayrıca Dakka'dan Batı Bengal'e yeni demiryolu hatları ve Kalküta, Dakka ve Agartala arasında yeni otobüs seferleri açmıştır. Başbakan Hasina'nın Nisan 2017'de Yeni Delhi'ye yaptığı ziyarette savunma, nükleer enerji, siber güvenlik ve medya alanlarında 22 anlaşma imzalanmıştır. Hindistan, ikili ziyaretler sırasında, ülkedeki limanların iyileştirilmesi de dahil olmak üzere 17 kalkınma projesi için 2015 yılında 3 milyar \$ ve 2017 yılında 4,5 milyar \$'lık iki kredi kullandırmıştır.¹⁹²

2015 yılının Ağustos ayında iki devlet arasında Hindistan ve Bangladeş sınırın her iki tarafında yetmiş yıldır “vatansız” olarak yaşayan binlerce insanın hayatını değiştirecek ve Hindistan dış politikasının değişimine kanıt oluşturabilecek “Toprak Takası Antlaşması” imzalanmıştır. Bu bölgelerde yaşamını idame ettiren yerleşimcilerin bulundukları ülkelerin idari yönetimine erişim ve iletişim eksikliği bulunmaktaydı; bunun yanı sıra devlet okulu, devlet hastanesi, sağlık kliniği ve belediye çalışmalarından yoksundular. Bu antlaşmanın yapılarak uzun yıllar devam eden sorunun Modi'nin hükümet başkanlığı döneminde çözülmesi başarılı ve tarihi bir dış politika sonucu olarak ifade edilmektedir. Aynı zamanda Hindistan siyasetinde geleneksel olarak savunulan sınırlarda bölgesel egemenlikten taviz verilmesi ve BJP'nin kabul ettiği Hindutva ideolojisini bir kenara bırakarak Müslüman bir ülkeyle antlaşma imzalaması önemli bir dış politika değişikliği olarak yorumlanmıştır. Modi pragmatik bir hamle yaparak geçmiş hükümetlerin yaptığı gibi bölgedeki toprakların kaybına yönelik kurumsal duyarlılık ile kısıtlanmayarak, Pakistan ile arasının gergin olduğu bir dönemde Bangladeş ile sorunları en aza indirerek bağları güçlendirmeyi seçmiş ve halkı yatıştırmak için sınırların resmi hale gelmesinin ardından yasadışı göçe karşı sert önlemlerin alınacağını belirtmiştir.¹⁹³ Modi'nin Bangladeş hususundaki önemli endişelerinden birini de Teesta'nın sularını paylaşma anlaşmasının bir türlü

¹⁹²Shah, a.g.e.

¹⁹³ Miller, M. C., & Sullivan de Estrada, K. (2017). **Pragmatism in Indian foreign policy: How ideas constrain Modi**. *International Affairs*, 93(1), s. 29-30

sonuçlanmamasıdır. Fakat Modi bu konudaki anlaşmanın en kısa sürede imzalanacağına söz vermiştir.¹⁹⁴

Anlaşmazlıklara rağmen, Bangladeş ve Hindistan ikili iş birliğini artırmaya kararlı görünmektedir. Dahası hem Yeni Delhi hem de Dakka, bölge pazarlarını entegre ederek; malların, hizmetlerin ve insanların sınır ötesi akışlarındaki engelleri kaldırarak Bengal Körfezi bölgesini Güney ve Güneydoğu Asya arasında bir bağlantı ve zenginlik merkezine dönüştürmek istemektedir. Gözlemciler, Hindistan'ın Yeni Delhi'nin arka bahçesi olarak gördüğü Çin'in Güney Asya'daki artan etkisine karşı koymak için Bangladeş'i Doğu'ya Hareket Et politikasının merkezi bir unsuru haline getirmeye odaklandığını söylerken karasal ve deniz bağlantısının sağlanmasında Yeni Delhi'nin Myanmar ve Güneydoğu Asya için bağlantı planlarının Bangladeş'in transit ve altyapı gelişimine dayandığına dikkat çekmektedir.¹⁹⁵ Bu anlamda Bangladeş'in jeopolitik konumu Hindistan'a Güneydoğu Asya'nın kapılarını açarken ilişkilerin pozitif yönde ilerlemesi Modi dönemi dış politika zaferlerinden biri sayılabilir.

2.3. ABD ile İlişkiler

Amerika Birleşik Devletleri hem Çin'in Asya'da genişleyen ayak izini kontrol altında tutmak hem de İkinci Dünya Savaşı sonrası müttefikleriyle birlikte kurmuş olduğu sistemik düzenin devamını sağlamak için yüzünü Asya'ya dönmüştür.¹⁹⁶ 2007 başlarında dönemin başbakanı Manmohan Singh, ABD Büyükelçisi Ronen Sen'e ABD'nin Hindistan'ın Doğu'ya Bak politikasına dahil olarak Pasifik bölgesinde olması gerektiğini belirtmiştir. Modi, Singh'in özellikle Çin'e karşı denge kurabilmek için Doğu Asya'da ABD ile kurduğu ortaklığa devam etmiş ve ileri götürmüştür. Hindistan'ın Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına baş konuk olarak katılan ilk ABD Başkanı olan Obama ile Modi arasında 2015 tarihinde Asya ve Hint Okyanusu için ortaklık belgesi imzalamışlardır. Bu belge özellikle Güney Çin Denizinde “deniz

¹⁹⁴ Bhatnagar & Passi, a.g.e., s.120

¹⁹⁵ **Bangladesh PM Sheikh Hasina in India to bolster trade, connectivity**, (2019), Deutsche Welle, 20 Nisan 2020 tarihinde <https://www.dw.com/en/bangladesh-pm-sheikh-hasina-in-india-to-bolster-trade-connectivity/a-50708175> adresinden erişildi.

¹⁹⁶ Niu, J. (2019). **The evolution of post-war China-US relations and the Asia-Pacific security order**. *China International Strategy Review*, 1(2), s. 238.

güvenliğini korumak ve seyri sefer özgürlüğünü sağlamak çağrısında bulunduğu için her iki devletin ortak çıkarlarını ortaya koymaktadır.¹⁹⁷ 2014 Modi ve Başkan Obama bir araya geldiklerinde, “21. yüzyılda güvenilir ortaklar olarak dönüştürücü bir ilişkimiz olacak, ... ortaklığımız dünyanın geri kalanı için bir model olacak.” şeklindeki açıklamaları ilişkide gelinmesi niyet edilen noktayı ifade etmesi açısından önemlidir. O zamandan beri iki ülke arasındaki ilişkiler savunma, ticaret, sivil nükleer işler ve Asya güvenliği alanlarında iş birliğini derinleştirmeye odaklanmıştır.¹⁹⁸

Ağustos 2016’da Hindistan ve ABD arasında 2004’ten beri müzakere edilen ve “her iki tarafın da kara tesislerinden, hava üslerinden ve limanlarından tedarik, yedek parça ve hizmetlere erişmesine” izin veren “Lojistik Değişim Anlaşması Memorandumu” imzalanmıştır. Böylece iki devlet yakın bir savunma ortaklığına dahil olmuştur. Pragmatizm, Yeni Delhi’nin savunma malzemelerini Rusya’ya bağımlılığı en aza indirmek amacıyla çeşitlendirmesiyle bu anlaşmanın temelini oluşturmaktadır. Yeni Trump yönetiminin iş başına gelmesinin ardından Modi’nin 2017’de ABD’ye yaptığı ziyarette, iki taraf kendilerini Hint-Pasifik bölgesinde demokratik değerlerin savunucusu olarak iş birliğini ve diplomatik istişareleri artırmaya karar vermişlerdir. Stratejik özerklik güdüsü ve devam eden ekonomik büyüme isteğiyle birlikte ABD ile bağların artması yeni hükümetin hedeflerini özetlemektedir.¹⁹⁹ 6 Eylül 2018’de iki ülke arasındaki 2+2 Diyalog sırasında İletişim Uyumluluğu ve Güvenlik Anlaşması anlamına gelen COMCASA imzalanmıştır. COMCASA, her iki tarafın da aynı iletişim sistemleri üzerinde çalışmasına izin vererek askerler için “birlikte çalışabilir” bir ortam sağlayacaktır. 2 + 2 diyalogundan sonra yayımlanan ortak açıklamada, iki ülkenin gelişmiş savunma sistemlerine erişimi kolaylaştıracağı ve Hindistan’ın mevcut ABD menşeli platformlarını en iyi şekilde kullanmasını sağlayacağı ifade edilmiştir. Bu anlaşma aynı zamanda Hindistan ve ABD askerlerinin birbirleriyle daha fazla iletişim kurmasını sağlayarak birlikte çalışabilirliği kolaylaştıracaktır. Bu anlaşmanın imzalanmasında 2017 yılında Çin ile Hindistan’ın, Hindistan-Çin-Butan sınırındaki

¹⁹⁷ Pardesi, a.g.e. s. 31-32

¹⁹⁸ Ogden, a.g.e, s. 10-11

¹⁹⁹ A.g.e., s.10-11

Doklam'da sınır anlaşmazlığı sebebiyle aylarca çatışması önemli bir temel oluşturmuştur. Hindistan, gelecekte Doklam tipi bir kriz durumunda, ayakları sağlam zemine basacak ve COMCASA sayesinde üstün istihbarata ve bilgiye erişebilecektir.²⁰⁰

2019 yılının Şubat ayında Cammu Keşmir'de meydana gelen intihar saldırısı sebebiyle Hindistan son 50 yıl içinde ilk defa Pakistan'a hava operasyonu düzenlemiş ve operasyon başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Hindistan'da seçimler yaklaşmışken Modi hükümeti içerisinde başarısız girişim sebebiyle tansiyon yükselmiştir. Bu aşamada 2019 tarihinde ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsünün, Ceyş-i Muhammed örgütünün lideri Mesud Azhar'ın BM Güvenlik Konseyi tarafından terör örgütleri kara listesine alınması için tüm kaynakları seferber edeceğini ifade etmesi ve 1 Mayıs 2019 tarihinde BMGK'nın Mesud Azhar'ı BM'nin küresel yaptırımlar listesine eklemesi Modi hükümetine rahat bir nefes aldırılmıştır. Bu anlamda Mesud Azhar'ın BMGK yaptırım listesine alınması Modi hükümetinin kaybedilen itibarını geri kazanması bağlamında önem taşımaktadır.²⁰¹

Trump yönetimi deniz bölgesinde Çin'e karşı dengenin sağlam bir zeminde oluşması için kademeli olarak Hindistan'ın bölgede güçlü bir aktör olarak ortaya çıkmasını desteklemiştir. Pentagon, Hindistan'ın Doğu'ya Hareket Et politikası ile ABD'nin Hint-Pasifik'in yeniden dengelenmesi politikası arasında stratejik bir yakınsama görmekte ve bu nedenle Hint Okyanusu bölgesinde ve ötesinde Hindistan'ın bir güvenlik sağlayıcısı olarak denizcilik kabiliyetlerini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Bunun yanı sıra Hindistan Orta Asya'dan Güneydoğu Asya'ya Hindistan üzerinden uzanan Hint-Pasifik bölgesel bağlantılarında ekonomik koridor oluşturmayı hedeflemektedir.²⁰² Her iki ülkenin politikasının bu bağlamda örtüştüğü söylenebilmektedir.

²⁰⁰ **Seven reasons why COMCASA is so important for India**, (2018). 27 Nisan 2020 tarihinde <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/seven-reasons-why-comcasa-is-so-important-for-india/articleshow/65707682.cms> adresinden erişildi.

²⁰¹ Sobir, O. (2019). **Hindistan Dış Politikasında "Tehlikeli Pragmatizm"**, 21 Nisan 2020 tarihinde <https://ankasam.org/hindistan-dis-politikasinda-tehlikeli-pragmatizm/> adresinden erişildi.

²⁰² Pardesi, a.g.e. s. 31-32

İki ülke arasında Modi döneminde rastlanan pozitif bir gelişmede, ABD'deki Hintli öğrenci sayısı ve Hindistan'da aktif olan ABD şirketi sayısının artması olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan Hindistan ABD merkezli teknoloji devlerinin çoğunun en iyi üç müşterisi arasına girmektedir. Hint CEO'lar Trump'a vurgu yaparken Hint şirketler ABD'ye büyük yatırım yapmaktadır.²⁰³

ABD, Çin'i hedefleyen Hint-Pasifik stratejisinde Hindistan'ın rolüne büyük önem vermektedir. Hindistan, Hint-Pasifik stratejisi ve “Dörtlü (Quad)” aracılığıyla Çin'in Tek Kuşak ve Tek Yol Girişimi'ne karşı bir denge kurarak uluslararası statüsünü iyileştirebileceğini ve ABD ile Japonya'dan finansal destek sağlayabileceğini düşünmüştür. Ancak ABD'nin, Hindistan'ın Hint-Pasifik stratejisindeki ulusal çıkarlarına saygı göstermesi olası değildir. ABD için Hint-Pasifik, Hindistan'ın batı kıyısından Amerika'nın batı kıyısına kadar uzanmakta ve Hint Okyanusu'nun tamamını içermemektedir. Öte yandan zaman içerisinde Trump yönetiminin İran, Afganistan, ticaret ve iklim değişikliği politikaları Hindistan'ın kalkınma koşullarına zarar verdiği düşünülmektedir.²⁰⁴

Modi'nin başbakanlık koltuğuna oturmasının ardından Hindistan dış politikasında görülen Amerikan yanlısı yaklaşımda, Trump'ın “Öce Amerika-American First” politikasının bir sonucu olan korumacı eğilimlerin ardından bir ikilem meydana gelmiştir. Trump'ın neo-korumacı politikasının çelik (%25) ve alüminyum (%10) üzerine ağır ithalat vergileri uygulama kararının ardından Hindistan, hem ABD ile imzalamış olduğu stratejik ortaklık belgesine dayanarak hem de bu ürünlere olan ihracatının ABD'nin stratejik güvenliğini tehlikeye düşürecek seviyede olmaması sebebiyle bu karardan muaf tutulmayı talep etmiştir. Fakat Trump, Hindistan'ı ABD mallarına %100 vergi tarifeleri koyduğunu iddia ederek dürüst olmayan ticari uygulamalar yürüttüğü gerekçesiyle suçlamıştır. Hindistan ise buna ABD'yi Dünya

²⁰³ Jaishankar, D. (2020). **The resilience of India-US relations**, ORF: Observer Research Foundation, 21 Nisan 2020 tarihinde <https://www.orfonline.org/research/the-resilience-of-india-us%e2%80%89relations-61742/?amp> adresinden erişildi.

²⁰⁴ Liu, Z. (2018). **A long road ahead for India-China relations**, 21 Nisan 2020 tarihinde <https://www.eastasiaforum.org/2018/05/19/a-long-road-ahead-for-india-china-relations/> adresinden erişildi.

Ticaret Örgütü nezdinde korumacı politikalar uyguladığı ve ağır vergi tarifeleri yürürlüğe koyduğu gerekçesiyle kınamış ve ABD ürünleri üzerinde vergi tarifeleri arttıracığına yönelik gözdağı vermiştir. ABD'nin 2018 yılında Hint çelik ve alüminyum ihracatına daha yüksek tarifeler uygulamasının ardından Hindistan, bazı Amerikan ürünlerin ihracatına daha yüksek tarife ile misilleme yapmıştır. Tüm bu iddiaların uygulamaya geçmesi bir süre sürüncemede kalsa da Hindistan, ABD ile müzakerelere devam etmek durumunda kalmıştır.²⁰⁵

İki ülke arasında ticaret konusunda ortaya çıkan anlaşmazlıklara rağmen savunma bağları güçlü olmaya devam etmektedir. Hindistan, son on yılda 18 milyar dolardan fazla bir hacme ulaşan yüksek teknolojiye savunma teçhizatı tedarikini artırmıştır. ABD ise, Hindistan'ın savunma donanımı tedarik kaynaklarını çeşitlendirmesine yönelik politikasının, Hindistan'ı bir savunma ortağı olarak Amerika'ya çevireceğine inanmaktadır. Trump yönetimi, Hindistan'ın hava savunmasını güçlendirmek amacıyla 1,9 milyar dolar değerindeki Entegre Hava Savunma Silah Sistemi satışını onaylamıştır. Bu aşamada Çin'in Hindistan'a yakın bölgelerde ve Güney Çin Denizi'ndeki saldırgan duruşunun Hindistan-ABD savunma ortaklığı için itici güç olduğunu ifade etmek doğru olacaktır.²⁰⁶ Savunma, ekonomi ve siyasi alanlarda artan iş birliği ve ortaklığa rağmen iki ülke arasındaki ilişkilerin gidişatı devletlerin çıkarları nezdinde oluşturmuş olduğu politikaların paralellik oluşturmasına bağlı olacaktır.

2.4. Çin Halk Cumhuriyeti ile İlişkiler

Soğuk Savaş'ın bitmesiyle kurulan tüm Hindistan hükümetleri Çin'in geniş çaplı stratejisine karşı dirençli bir duruş sergilemek için hem içeride hem de dışarda çeşitli önlemler almıştır. İçeride dünya piyasasıyla entegre olmak, dış yatırımlar ile yardımları ülkeye çekmek için ekonomik reformlar uygulanması ve askeri alanda ordunun modernleşmesi için çaba sarf edilirken dışarıda komşuların yanı sıra Doğu ve

²⁰⁵Torri, a.g.e., s. 302-304,

²⁰⁶ Chakravarty, P. R. (2020). **Trump's visit is not about trade alone**, ORF: Observer Research Foundation, 21 Nisan 2020 tarihinde <https://www.orfonline.org/research/trumps-visit-is-not-about-trade-alone-61660/?amp> adresinden erişildi.

Güneydoğu Asya ülkeleriyle bağları derinleştirmeyi amaçlayan Doğu'ya Hareket Et'e çevrilen Doğu'ya Bak politikası uygulamaya konmuştur.²⁰⁷ Asya bölgesinin en büyük iki gücü olan Çin ve Hindistan için bu bölgedeki önemli ticaret yolları hayati önem taşımaktadır. Çin petrol ve doğal gazının %80'inden fazlasını Hint-Pasifik Okyanusu ve Güney Çin Denizi üzerinden ithal ederken Hindistan ham petrol ihtiyacının yaklaşık %80'ini Hint-Pasifik Okyanusu üzerinden deniz yoluyla ithal etmektedir.²⁰⁸ Bu sebeple Hindistan için bu bölgede etkin ve kural koyucu bir ülke olarak var olması önem arz etmektedir.

Hindistan'ın Hint-Pasifik Okyanusu bölgesinde kendisini lider bir güç olarak konumlandırma çabasının en başat hedefi Çin'in bölge üzerindeki artan etkisi ve Hint-Pasifik Okyanusu kıyıları ile yakın ortaklığını elimine etmektir. Hindistan'ın ana argümanı, Hint-Pasifik Okyanusu'nun Hint denizcilik faaliyetlerinin arka bahçesi olduğu bu sebeple bölgede tek lider ve baskın ülkenin Hindistan olması gerektiğidir. Bu bağlamda Hindistan, Çin'in artan gücünü kontrol altına almak için çeşitli politikalar başlatmıştır. Birçok stratejik analist, Çin'in Hindistan'ın arka bahçesinde hareket alanını genişletecek stratejik girişimlerin Hindistan'ın ulusal çıkarları ve Hint Okyanusu Bölgesi'ndeki baskın konumu için büyük bir zorluk olduğunu iddia etmiştir.²⁰⁹

Uluslararası siyasette ise Pekin'in, Mesud Azhar'ın küresel olarak tanınmış bir terörist olarak aranmasına izin vermeyi reddetmesi, Dalai Lama'nın Hindistan'da yaptığı seyahatlere itiraz etmesi ve Hindistan'ı NSG'ye kabul etmeyi reddetmesi gibi stratejik eylemleri Hindistan'ın küresel ve bölgesel siyasi gelişmeleri etkileme kapasitesini arttırmasının önüne geçme girişimleridir. Çin bu şekilde uluslararası siyaseti yönlendirme kabiliyetini kullanarak Hindistan'ın manevra alanını sınırlamayı

²⁰⁷Bayram, a.g.e.

²⁰⁸Kiliç, F., & Sheikh, A. M. (2018). **India And Israel Defense Relationship In The Context Of Offensive Realism**. *Journal of South Asian Studies*, 6(2), s.93-94.

²⁰⁹A.g.e., s.94-96.

amaçlarken kendi politikasına denk düşmeyen şekildeki davranışlara yönelik bedel ödetmektedir.²¹⁰

Bu arada Hindistan, Modi hükümeti altında Çin'in liderliğinde bulunan üç uluslararası kuruma (Temmuz 2014'te kurulan BRICS Kalkınma Bankası, 2016'da kurulan Asya Altyapısı Yatırım Bankası, Şangay İşbirliği Örgütü) üye olmuştur. Hindistan önemli uluslararası kurumlara katılarak ve karar alma süreçlerindeki rolünü kuvvetlendirerek uluslararası alandaki statüsünü güçlendirmeyi ve Hindistan'ı küresel bir lider olarak konumlandırmayı hedeflemektedir. Hindistan'ın uygulamaya koyduğu strateji, Çin'e karşı temel çıkarlarını korurken Çin'deki gerginlik kaynaklarını iyileştirmek ve problemlerin en aza indiği bir bölgede Hindistan'ın büyük bir güç olarak kendi yükselişini kolaylaştırmaktır.²¹¹

Analistler tarafından Asya'yı tanımlamak ve sonrasında yönetmek için bir mücadele olarak tanımlanan gerginlik ise 2017 yılının Haziran ayının ortalarında, Bhutan'ın Çin'in Donglang olarak adlandırdığı, dağlık bir alan olan Doklam Platosu'nda bir yol inşasına başladığını fark etmesiyle başlamıştır. Daha da önemlisi istihbarat raporları ve uydu görüntüleri Çin'in iki ordunun karşı karşıya geldiği noktaya yakın bir bölgede birkaç kalıcı askeri nokta, helikopter pisti inşa ettiğini ve yaklaşık 1.800 Çinli askeri, kışın bile Doklam bölgesinde konuşlandırıldığını belirtmektedir. Bu durum Hindistan'ın dikkatleri bu bölgeye çekmesine ve bölgedeki varlığını güçlendirmesi gerektiğine yönelik bir kanıya neden olmuştur.²¹²

Hindistan, tartışmalı bölgede herhangi bir toprak talep etmese de Çin ile resmi bağları olmayan müttefiki Butan adına hareket ettiğini söylerken, ülkeyi Kuzeydoğu bölgesine bağlayan Siliguri Koridoru'na yakın "tavuk boynu" adı verilen araziye tampon bölge olarak görmektedir. Bu sebeple Çin tarafından başlatılan inşaat, Hindistan'ın güvenlik endişeleri üzerinde etkisi olan önemli bir statüko değişikliğini

²¹⁰Pant, & Taneja, **a.g.e.**, s.21-22

²¹¹ Pardesi, **a.g.e.** s. 32

²¹² Joseph, J. (2018). **What is the Doklam issue all about?**, *The Hindu*, 18 Aralık 2019 tarihinde <https://www.thehindu.com/news/national/what-is-the-doklam-issue-all-about/article22536937.ece> adresinden erişildi.

temsil etmektedir.²¹³ Hindistan-Çin ilişkilerinde kırk yıldan uzun bir süre içinde iki güç arasındaki ikili ilişkilerin en keskin düşüşün meydana gelmesine neden olmuştur.²¹⁴

Hindistan ve Çin, 28 Ağustos 2017'de Doklam'dan çekilmeyi kabul ettiğinde, çoğu Hintli analist bunu Hindistan için diplomatik bir zafer olarak nitelendirmiş; BJP sözcüsü ve emekli Tuğgeneral Anil Gupta, “Çinliler Hindistan'ın isteklerine boyun eğmektedir. Çin'in yol yapımını bıraktığına dair raporun doğru olduğu teyit edilirse, o zaman bu Hindistan için büyük bir stratejik zaferdir.” ifadelerini kullanmıştır.²¹⁵ Fakat Doklam krizi iki ordunun askeri modernleşmesini hızlandırdığı, sınırları boyunca tarihin en büyük konvansiyonel askeri yığınaklarından birini gerçekleştirdiği dönemde iki büyük Asya ülkesinin tartışmalı sınırlarına bir başka ihtilaf noktası daha eklemiştir.²¹⁶

Başbakan Modi, seçim kampanyası sırasında daha güçlü bir yaklaşımla Çin'in “yayılmacı tutumunu” tartışmalı Arunaçhal Pradesh²¹⁷ mitinginde açık bir şekilde eleştirmiştir. Bu tutum Modi'nin Eylül 2014 Japonya ziyaretinde başka bir ülkeye tecavüz etmek, başkalarının sularına girmek, diğer ülkeleri işgal etmek ve bölgeyi ele geçirmek eylemlerinin 18. Yüzyıldan kalma bir yayılmacı zihniyeti temsil ettiğini belirtmesinde dikkat çekmiştir. Bu düşüncenin bir dereceye kadar politika etkisi olmuştur; Sushma Swaraj, Hindistan'ın One China politikasını onaylamasının Çin'in Arunaçhal Pradesh'deki Hint hassasiyetlerini tanıyan bir One India politikasını onaylamasına bağlı olduğunu açıkça ortaya koymasına sebebiyet vermiştir.²¹⁸ Burada amacın her iki ülkenin birbirinin hassasiyetlerini, çıkarlarını tanıdığı ve kabul ettiği bir düzende sınır ve toprak anlaşmazlıklarının önüne geçilerek yanlış anlaşılmaya mahal

²¹³ Woody, C. (2018). **Tensions are still simmering a year after the world's 2 biggest countries almost clashed over a border at the top of the World.** 18 Aralık 2019 tarihinde <https://www.businessinsider.com/tensions-between-china-and-india-continue-year-after-doklam-standoff-2018-8> adresinden erişildi.

²¹⁴ Pant, & Taneja, a.g.e., s.20

²¹⁵ Joshi, M. (2020). **Lost victory in Doklam**, ORF, 27 Aralık 2020 tarihinde <https://www.orfonline.org/expert-speak/lost-victory-doklam/> adresinden erişildi.

²¹⁶ Joseph, a.g.e., (2018)

²¹⁷ Arunaçhal Pradesh, Hindistan'ın kuzeydoğusunda bulunan eyalettir.

²¹⁸ Rajendram, a.g.e., s. 5-6

verilmeyeceği; böylece barış ve güven ortamının kendiliğinden oluşacağı düşüncesi yattığı ifade edilebilir.

Modi'nin Çin'e karşı izlemiş olduğu politikalarda başarılı olduğu bazı yeni unsurların varlığından söz etmek mümkündür. Bunlardan ilki, politika söyleminde yeni bir vurgu yaparken bağlara daha büyük bir ivme kazandırmaktır. Aynı zamanda 2015 yılında Xi'nin Xian'da Modi ile bir gün geçirmek için Pekin'den çıkarak yaptığı jest, Çin medyasında yer alırken yorumcular tarafından kutlanmıştır. Xian'ın sağladığı ağırlıklı olarak kültürel ve dini ortam, Modi hükümetinin Hindistan-Çin'in tarihi ve medeniyet bağlantılarına yaptığı vurgu için mükemmel bir zemin hazırlamıştır. Bunlar her zaman her iki liderin hemen hemen tüm konuşmalarında anlaşılmış olsa da Modi ilişkilerin ekonomik ve siyasi boyutunun yanı sıra tarihsel, kültürel ve medeniyet boyutunu önemli direklerinden biri olarak ortaya çıkaracak şekilde ön plana çıkarmıştır. İkinci olarak uzun bir süre sonra bir Hintli lider, sıkıntılı sınır anlaşmazlığı hakkında çok açık sözlü ve alenen konuşmuştur. Modi, Çin topraklarındayken, Çin'in bazı pozisyonlarını yeniden gözden geçirmesi, anlaşmazlığa stratejik ve uzun vadeli bir perspektiften bakması gerektiği şeklinde açıklama yaparken aynı şekilde, ilişkilerin güçlenmesi ve iş birliğinin ilerlemesi gerekliliğinden de bahsetmiştir. Başbakan'ın Pekin'deki sözlerinin Çin ve Hindistan'ın ötesine ulaşmasını sağlamayı amaçladığı görülmektedir.²¹⁹

Hindistan'ın Çin ile ilişkileri uzun süredir iki ayrı safhada ekonomik ve güvenlik yolunda ilerlemiştir. Pekin, Yeni Delhi'nin en iyi iki yönlü ticaret ortağı olmasına rağmen tartışmalı sınırlardaki gerilimler ve Çin'in Hint Okyanusu'ndaki artan varlığı Hindistan'ı tedirgin etmeye devam etmektedir. Bu anlamda Modi hükümeti, ilişkiye pragmatik bir yaklaşım getirirken olumlu ekonomik bağları korumaya çalışmıştır. Fakat bununla birlikte Modi, Fiili Kontrol Hattındaki sınır ihlallerine dair suçlamalar gibi olaylara daha güçlü bir yaklaşım göstermiştir. Çin'in bölgedeki varlığı, Hindistan ile tartışmalı sınır boyunca artan iddiasıyla birleştiğinde Hindistan stratejik topluluğu içinde “stratejik kuşatma” algısına yol açmıştır. Bu nedenle Hindistan, Çin'in Hint

²¹⁹ Bhatnagar & Passi, a.g.e., s. 68-69

Pasifik Okyanusu'ndaki artan mevcudiyetine ve Hindistan'ın Güney Asya komşularıyla ilişkilerine kesinlikle dikkat kesilmiştir. Bir taraftan ise Pekin, Hindistan'ın Doğu ve Güneydoğu Asya'daki kilit ortaklarla, özellikle Vietnam ve Japonya ile gittikçe büyüyen ilişkilerine karşı savaşılmaktadır. Çin ile doğrudan rekabet etmek Hindistan'ın menfaatine olmasa da rekabet unsuru Çin-Hindistan ikili ilişkisini karakterize etmeye devam etmektedir. Bu rekabet unsuru bir taraftan Hindistan'ın ASEAN ve Japonya gibi ortaklarla ilişkilerine yatırım yapmanın önemini de güçlendirirken ASEAN, Hindistan'ın Doğu'ya Hareket Et politikasının kritik bir bileşeni olmayı sürdürmektedir. Bunun ışığında, Hindistan'ın Doğu'ya Hareket Et politikası Çin'e karşı dış dengeleme stratejisinin bir parçası olarak düşünülebilir. Yeni Delhi'nin Tokyo ile ilişkileri, özellikle Japonya Başbakanı Shinzo Abe ile olan kişisel bağlantısı ışığında değerlendirildiğinde Modi iktidarı zamanında en fazla değişikliğe uğrayan politikadır. Bu kuvvetli bağ Japonya'nın Çin ile gergin ilişkisi bağlamında değerlendirildiğinde Asya'nın en gelişmiş deniz kuvvetleri ve önemli bir yatırım kaynağı olarak Japonya, odağını doğuya kaydırması için Hindistan'a önemli ortaklık fırsatları sunmaktadır.²²⁰

Fakat Hindistan'ın Hint-Pasifik ortaklarıyla stratejik katılımı, Çin'i içerme veya Çin'in stratejik alanına girmeye çalıştığı algısından kaçınmaya dikkat ederek hem Çin'le olan rekabeti hem de daha büyük bir küresel rol alma isteğini yansıtmaktadır. Bu nedenle, Çin ile açık rekabetten kaçınmaya çalışırken, bölgedeki etkisini ihtiyatlı bir şekilde genişletmesi muhtemeldir. Modi hükümeti, Çin'e karşı söyleminde UPA hükümetinden daha sert bir tutum sergilerken, ekonomik ilişki konusunda pragmatist olarak kalarak Hindistan'ın Çin ile ilişkisini ekonomik faydalarıyla dengelemeye dikkat etmiştir.²²¹

İki ülke arasındaki ilişkide aşılmayı bekleyen zorluklardan bahsedecek olursak; Çin-Pakistan dostluğu ve sınır anlaşmazlığı Hindistan-Çin ilişkisinde en çetin uyuşmazlıktır. İkincisi ise Tibet meselesidir. Dalai Lama ve sürgündeki Tibet hükümeti, Çin'in Tibet Özerk Bölgesi üzerindeki egemenliğini destekleyen resmi Hint

²²⁰ Domínguez, a.g.e., (2014)

²²¹ Rajendram, a.g.e., s. 5

politikasına rağmen Çin tarafında Hindistan'ın niyetleri hakkında şüphelere yol açmaktadır. Uluslararası ilişkiler uzmanları tarafından Hindistan-Çin “stratejik ortaklığı” bu anlamda mahkûmiyet altında ve özden yoksun olarak tanımlanmaktadır. Elli yılı aşkın bir süredir çözölemeyen sınır anlaşmazlığının ilişkideki normal ritmi bozma ve tansiyonu yükseltmedeki kolaylığı, iki ülke arasındaki ilişkinin stabil kalmasında ve bölgesel barışın oluşmasında büyük engel teşkil etmektedir.²²²

Ancak tüm bunların yanında Çin ve Hindistan, bu ilişkiyi Asya istikrarının ve yeniden dirilişinin temel taşı olarak görmektedir. Bölünmüş bir Asya hiçbirinin avantajı olmayacağı için birbirleriyle iş birliğini devam ettirmenin her ikisinin yararına olduğunun bilincindedirler.²²³ Haziran 2019'da Başbakan Modi'nin başkanlık ettiği, RIC'nin (Rusya-Hindistan-Çin) Osaka gayri resmi zirvesinde kendisinin ve yetkililerinin yapmış olduğu açıklamalardan, Hindistan'ın sadece serbest ticareti teşvik etme ve korumacılık ile ilgili konularda değil, aynı zamanda terörle mücadele ve iklim değişikliği gibi konularda da Çin ile iş birliği yapmanın değerini gördüğü aşikardır. Hindistan'ın RIC'ye olan bağlılığının birden fazla nedeni vardır. Birincisi, güvenlik ortamının stabilize edilmesinin üç gücün de dahil edilmesiyle gerçekleşebileceğine dair inancın yansımasıdır. İkincisi, Hindistan'ın çıkarlarını olumsuz yönde etkileme kapasitesine sahip olan Çin'e karşı işbirlikçi bir duruş sergilemenin bir yoludur. Üçüncüsü, Hindistan'ın gruplaşmaya katılması Rusya'nın yönünü tamamıyla Çin'e döndürmesini engelleyerek kendisi ile olan stratejik ilişkisini güvence altına alabilme fırsatı vermektedir. Dördüncüsü, Hindistan'ın kendisini bir Avrasya ve Hint-Pasifik gücü olarak projelendirmesine olanak sağlamaktadır.²²⁴

Bu anlamda Hindistan'ın Çin'in önderliğindeki Şangay İş birliği Örgütü'ne 2017 yılının başlarında resmi olarak katılması, rekabetçi bir iş birliği ve jeopolitik çıkarların yakınsaması için örnek verilebilir. Rusya ve Çin liderliğindeki asıl üyelerin niyetleri, potansiyel olarak “Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) karşı bir

²²² Bhatnagar & Passi, **a.g.e.**, s.69-70

²²³ **A.g.e.**, s.72

²²⁴ Joshi, M. (2019), **India's strategy in the China-Russia-USA triangle**, ORF- Oberser Research Foundation, 25 Aralık 2020 tarihinde <http://www.orfonline.org/research/indias-strategy-in-the-china-russia-usa-triangle-59417/> adresinden erişildi.

denge” yaratmakken; Pekin ve Yeni Delhi ilişkisi söz konusu olduğunda Şangay İş birliği Örgütü’nün amacı ortak çabalarını birleştirerek çok taraflı ticaret müzakerelerinde bölgesel bağlantı, enerji nakli ve istikrarı teşvik ederek pan-Asya ruhunu sağlamaktır.²²⁵ Bu sebeple her iki ülke arasında çözülmeyi bekleyen çeşitli uyuşmazlıklar olsa dahi bölgesel refah ve istikrarın temin edilmesinde iş birliği sağlanması kaçınılmazdır.

2.5. Japonya ile İlişkiler

Geleneksel ekonomik anlaşmalara odaklanma politikasından sapan Hindistan-Japonya ortaklığı; bölgesel iş birliği, deniz güvenliği, küresel iklim ve BM reformları da dahil olmak üzere çok çeşitli çıkarları kapsayacak şekilde önemli ölçüde çeşitlenmiştir. Ortaklığın önemli bir yönü, iç siyasi yelpazede her zaman iki taraflı desteğe sahip olmasıdır. ²²⁶ Hindistan’ın siyasi elitleri; ülkenin kendi gelişimi ve refahı için oluşturulan vizyonun gerçekleştirilmesinde, Asya’da barış ve istikrarın sağlanmasında Japonya’nın önemli bir rolü olduğunu düşünmektedir.²²⁷

Modi, 2014 yılında göreve başladıktan hemen sonra, yakın bölgesi dışında ilk ikili ziyaretini Japonya’ya gerçekleştirmiş ve bu durum Japonya’nın Hindistan dış ve ekonomi politikasındaki yüksek önemini vurgulamıştır. 1 Eylül 2014’te yapılan Hindistan-Japonya zirvesinde ikili ilişkiler “Özel Stratejik ve Küresel Ortaklık” a yükseltilirken aynı zamanda bağlantı projelerinden yüksek hızlı tren, yeni nesil altyapı ve ulaşım sistemlerine; sanayi şehirlerinden ilçelerin gelişmesine, akıllı topluluk projelerinden yenilenebilir enerjiye kadar ekonomik ilişkilerin önemli ölçüde geliştirileceği açıklanmıştır. 2014 ikili zirvesinin en önemli kararları arasında iki ülke arasında Kuzeydoğu Hindistan’da gelişmiş bağlantı ve kalkınma projelerinde iş birliği yapılması, bu bölgede ekonomik kalkınmayı hızlandırmak için bölgeyi Hindistan’daki diğer ekonomik koridorlara ve Güneydoğu Asya’ya bağlamak yer almıştır. Böylece Hindistan, Japonya’yı bağlantı projelerinde “en yakın ve güvenilir ortağı” olarak

²²⁵ Missaglia, & Tramballi, **a.g.e.**, s.105-106.

²²⁶ Pant, & Taneja, **a.g.e.**, s.6

²²⁷ Pulipaka & Singh ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 13

gördüğünü, ekonomik ve altyapı modernizasyonuna dair çıkarlar noktasında Japonya ile ortaklık kurma niyetini ortaya koymuştur.²²⁸

Her iki devletin askeri yeteneklerini geliştirme konusunda istekli olması, Çin Ordusu'nun Asya'daki rolü sebebiyle aynı kaygıları paylaşması ulusal ve bölgesel çıkarların yakınsamasında önemlidir.²²⁹ Modi'nin bir yıl önce Japonya'ya yaptığı ziyarette “*Güçlü bir Japonya, Hindistan'a ve güçlü bir Hindistan Japonya'ya fayda sağlıyor.*” şeklindeki açıklaması güçlü bir ortaklığın her iki ülkeyi ulusal ve uluslararası alanda kalkındıracağını ortaya koymaktadır.²³⁰ Benzer şekilde, Hindistan ve Japonya'nın sırasıyla Hint ve Pasifik okyanuslarında koruyucu rolleri vardır. Özellikle Abe ve Modi'nin Japonya'nın “Özgür ve Açık Hint-Pasifik” stratejisini Hindistan'ın Doğu'ya Hareket Et politikası ile uyumlu hale getirme hususundaki kararlılıklarını dile getirmiş olmaları önemlidir. Modi ve Abe arasında imzalanan Hindistan-Japonya 2025 ortak vizyonu Hint-Pasifik bölgesinde ve ötesinde “barışçıl, adil, açık, istikrarlı, uluslararası kural ve teamüllere dayalı bir düzen” i sağlamanın bölge barışı ve huzuru için önemli olduğunu ifade etmektedir.²³¹ Hint-Pasifik ortak açıklamada çok önemli bir yer almıştır. Ortaklık vizyonunda Abe ve Modi, Pasifik ve Hint Okyanuslarını ayrı alanlar olarak değil, bütünleşmiş bir bölge olarak tanımlamış; 2025'e doğru Hint-Pasifik bölgesinde ve ötesinde barışçıl, açık, eşitlikçi, istikrarlı ve kurala dayalı bir düzeni gerçekleştirme' ve Hint-Pasifik bölgesinin barışı, güvenliği ve gelişimi için çalışma taahhütlerini yinelemiştir. Ayrıca ortak açıklamada, savunma ekipmanı ve teknolojisinin transferi, gizli askeri bilginin korunmasına yönelik güvenlik önlemleri anlaşmaları ile Japon yüksek hızlı demiryolu teknolojilerinin benimsenmesine kadar çeşitli Japonya-Hindistan iş birliğine atıfta bulunulmuştur. Bu anlamda Hint-Pasifik, iki devletin eylem odaklı ortaklıklarında hangi hedefleri izleyeceğini tanımlamada kilit nokta olmuştur.²³² Bilginin korunmasına yönelik

²²⁸ Pulipaka, Singh & Sircar, a.g.e., s. 4-5

²²⁹ Gupta & Mullen ve diğerleri a.g.e., s. 37

²³⁰ Bley, B. (2019). **Size vs Statecraft: How India and Japan Play the Major Power Game**, 22 Aralık 2019 tarihinde <https://thedi diplomat.com/2019/09/size-vs-statecraft-how-india-and-japan-play-the-major-power-game/> adresinden erişildi.

²³¹ Pardesi, a.g.e. s. 32-33

²³² Yoshimatsu, H. (2019). **The Indo-Pacific in Japan's strategy towards India**. *Contemporary Politics*, 25(4), s.9-10

savunma teçhizatı ve teknolojisinin devri ile ilgili ve Sınıflandırılmış Askeri Bilgilerin Korunması için Güvenlik Tedbirleri Anlaşması her iki başbakan iradesinin bir sonucu olarak imzalanmış ve ikili stratejik / askeri ilişkilerin güçlenmesine katkı sağlamışlardır. Modi, Hindistan-ABD önderliğinde düzenlenen Malabar Tatbikatına Japonya'nın katılımını memnuniyetle karşılamıştır. Üç taraflı diyalogların ve ikili iş birliğinin Hint-Pasifik bölgesinde, ötesinde ve küresel düzlemde önemini vurgulayan Modi ve Abe Hindistan-Japonya ve ABD üçlü diyalogunun kurulması yönünde karşılıklı iradelerini beyan etmiştir.²³³ Bölgenin önde gelen demokrasileri bu tür askeri ve stratejik yeteneklerin ortak paylaşımı ve kullanımını Çin'in yükselişini daha iyi yönetmek, bilgi akışını kolaylaştırmak ve istişareleri desteklemek için bir platform olarak görmektedir. Bu sebeple 30 Ağustos- 3 Eylül 2015 tarihleri arasında Japonya'ya yapılan ziyaret ile iki ülke stratejik ortaklıklarını stratejik küresel ortaklık olarak güncellemiştir.²³⁴

Japonya, Hindistan'ın altyapı gelişiminde önemli bir ortaktır. Modi'nin bölge devletleriyle ikili ilişkileri tüm Hintlilerin güvenliği ve refahı için dönüştürme vizyonu ile tutarlı bir şekilde Japonya, akıllı şehirlere, endüstriyel koridorlara, enerji üretimine, hızlı trenlerin döşenmesine yatırım yapma sözü vermiştir. Hindistan'ın 1999 tarihinde yaptığı nükleer testlerin ardından Japonya, birkaç Hint şirketini yasaklamıştı. Modi, Hindistan Havacılık Limited, Hindistan Aeronautics Limited²³⁵ (Tejas Aircraft üreticileri) yanı sıra 6 Hint şirketinin Japon firmalarıyla çalışmasına ve araştırma yapmasını engelleyen yasağın kaldırılmasını sağlamıştır. Bu ziyaret ile Modi Japonya'dan 34 milyar dolarlık net yatırım sözü almıştır.²³⁶ Bunun bir sonucu olarak 2016 yılında Nükleer Enerjinin Barışçıl Kullanımlarında İş birliği için Japonya ile Hindistan arasında bir antlaşma imzalanmıştır. Böylece Hindistan, Nükleer Silahların

²³³ Ministry of Foreign Affairs of Japan, 21 Mart 2020 tarihinde https://www.mofa.go.jp/sa/sw/in/page3e_000432.html adresinden erişildi.

²³⁴ Pardesi, a.g.e. s. 33

²³⁵ Hindistan merkezli bir havacılık ve savunma şirkettir.

²³⁶ Vernekar, a.g.e, s. 111

Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'na taraf olmayıp Japonya'nın sivil alanda nükleer enerjinin kullanımına yönelik iş birliği yaptığı ilk devlet olmuştur.²³⁷

Modi hükümet başkanlığı koltuğuna oturmasının akabinde Japonya ile yapılan yıllık zirve toplantılarına büyük önem vermiştir. 2014-2018 yılları arasında Japonya ile Hindistan arasında beş zirve toplantısı yapılmış; bunu 2014, 2016 ve 2018 yıllarındaki ziyaretler izlemiştir. Bölgesel güvenlik sorunlarını ele almak için iki ülke arasında daha yakın koordinasyon ihtiyacının altını çizen Modi, Japonya ile güçlü savunma iş birliğini destekleyeceğini ifade etmiştir. 2018 yılında yapılan zirvede Modi ve Abe iki ülke arasındaki savunma iş birliğini kuvvetlendirmek için Dışişleri ve Savunma Bakanlıkları Diyalogu oluşturmayı kabul etmiştir. Güney Çin Denizi'ne yönelik anlaşmazlıklarda tarafların problemleri çözmede tehdide, güç kullanımına dayalı ya da uluslararası hukuk ve teamül kurallarına aykırı sayılabilecek eylemlerden kaçınarak barışçıl yolları devreye sokmanın önemi üzerinde ortak beyan bildiriminde bulunmuşlardır. Çin'in yükselişinin mevcut dengeyi bozması, bölgede çok kutupluluğu bozacak hâkim bölgesel güç olarak ortaya çıkması hususunda Hindistan ve Japonya ortak endişeleri paylaşmaktadır. Japonya, Hint-Pasifik bölgesi baskın bir konuma gelmiş tek bir bölgesel güç olmadan çok kutuplu olarak kalırsa hem Hindistan hem de Japonya'nın çıkarlarına en iyi şekilde hizmet edeceği düşünülmektedir.²³⁸

2014 yılındaki ilk zirve toplantısında Modi ve Japon mevkidaşı Shinzo Abe, Japonya'nın doğrudan yatırımını ve Hindistan'daki Japon şirketlerinin sayısını iki katına çıkarma hedefini belirlemiştir. Zirve toplantısında Japonya, Hindistan'da 33,5 milyar ABD doları kamu ve özel yatırım artırmayı kabul etmiştir. Yatırım ve yardımların bir kısmı altyapı, bağlantı, ulaşım, akıllı şehirler, enerji ve beceri geliştirme gibi çeşitli sektörlerdeki projeleri desteklemek amacıyla kullanılmıştır. Modi, Hindistan'da bir dizi Japon sanayi bölgesi ve elektronik park kurmaya karar

²³⁷ Pardesi, **a.g.e.** s. 33

²³⁸ Pant, & Taneja, **a.g.e.**, s.33

verirken Abe, Hindistan'ın “Hindistan’da Üret”, “Dijital Hindistan” ve “Beceri Hindistan” programlarını desteklemeyi kabul etmiştir.²³⁹

Doğu’ya Hareket Et politikası, Hindistan’ın Güneydoğu Asya’ya açılan bir kapı olan Kuzeydoğu bölgesine ulaşma ve geliştirme konusundaki uzun vadeli vizyonu ile yakından bağlantılıdır. Başbakan Modi, bu bölgenin ulaşım, iletişim, enerji ve su yolları ile ilgili altyapısının geliştirilmesi konusunda iş birliğine hazır olduğunu ifade etmesi ve bu durumun Japonya’nın Kuzeydoğu bölgesine yönelik çıkarları ile doğrudan uyuşması her iki ülkenin bölgenin kalkınması için iş birliği yapmasına olanak sağlamaktadır.²⁴⁰ Bangladeş, Butan, Çin, Myanmar ve Nepal ile uluslararası sınıra sahip olan Kuzeydoğu Hindistan, yakın zamana kadar Myanmar ve Nepal ile sürekli siyasi çekişme içinde olması, Doğu Pakistan ve Bangladeş’in bu bölgeye ulaşım olanakları sağlama konusunda isteksizliği, Yüksek Himalayalar’ın yarattığı coğrafi engel ve güven eksikliği gibi sebepler Çin ile etkileşim kurulmasının önüne geçerken, yakın zamana kadar isyanların varlığı bu bölgenin gelişim sürecinin hızlandırılmasının önündeki zorluklardır. Sonuç olarak, Kuzeydoğu Hindistan gelişim sürecinde sürüncemede kalmıştır. Son yıllarda Hindistan, politika önlemleri yoluyla ve fiziki altyapıyı güçlendirerek Kuzeydoğu’daki ekonomik büyümeyi hızlandırmak için sürekli çaba sarf etmektedir. Örneğin, Hindistan hükümeti Mart 2027’ye kadar Kuzeydoğu ve Himalaya eyaletlerindeki endüstrilere vergi teşvikleri uzatmış ve altyapıyı iyileştirmek için sürekli girişimlerde bulunmuştur. Hindistan’ın Kuzeydoğu’daki bağlantı projelerini hızlandırması Japonya’dan yardımlar almasına neden olmuştur. Daha yakın zamanda, Kuzeydoğu Bölgesinin geliştirilmesi için Japonya-Hindistan Koordinasyon Forumu (JICF) başlatılmış ve ilk toplantısı 3 Ağustos 2017’de yapılmıştır. Japonya ile bağlantı projeleri üzerinden iş birliği artarken iki ülke arasında güven seviyelerinin arttığını gösteren yeni kurumsal çerçeveler oluşmuştur. 14 Eylül 2017’de düzenlenen ikili zirvede Hindistan ve Japonya,

²³⁹ Kesavan, (2020). **a.g.e.**, s.10

²⁴⁰ **A.g.e.** s.11

Hindistan'ın kuzeydoğusundaki Japonya destekli bağlantı projelerini hızlandırmak için bir Japonya-Hindistan Doğu'ya Hareket Et Forumu kurmaya karar vermiştir.²⁴¹

Deniz alanı ve bölgesel kalkınma ile bağlantı odaklı önemli ve yeni bir girişim ise Asya Afrika Büyüme Koridorudur (AAGC). 2016'daki Hindistan-Japonya Ortak Bildirimi, “Asya ve Afrika arasındaki bağlantının iyileştirilmesi” nin önemini vurgulamıştır. Daha sonra, Mayıs 2017'de, Afrika Kalkınma Bankası Grubu'nun 52. Yıllık Genel Kurulunda konuşan Başbakan Modi, Asya Afrika Büyüme Koridoru'nun operasyonelleştirilmesi çağrısında bulunmuş ve iki ülke yeni bir vizyon belgesi başlatmıştır. Vizyon belgesi, AAGC'nin dört sütuna dayanacağını belirtmektedir: Bunlar kapasite ve becerileri arttırmak; kaliteli altyapı ve kurumsal bağlantı; gelişim ve iş birliği projeleri; ve insanlar arası ortaklıktır. AAGC'nin eklenmesi, küresel ekonomik faaliyetlerin odağının giderek Hint-Pasifik bölgesine doğru kaymakta olduğunun kabulüne dayanmaktadır. Hindistan ve Japonya iki demokrasi ve güçlü ekonomiler olarak Hint-Pasifik bölgesinin ekonomik, politik ve güvenlik mimarisini şekillendirmek için birlikte çalışmaktadır. AAGC, Hindistan ve Japonya'nın siyaset arenasında önde oldukları alanları harmanlamaya çalışacaktır. Hedeflerin gerçekleşmesi için Japonya önemli finansal ve teknolojik kaynaklar kullanabilirken Hindistan, diasporasının hükümet-hükümet ilişkilerini ve iş ağlarını masaya getirebilir. İşte AAGC, Hindistan ve Japonya arasında gelişen böyle bir stratejik ortaklığın doğal bir sonucudur.²⁴² Hindistan ve Japonya'nın Hint ve Pasifik okyanuslarında önemli rolleri ve stratejik hedefleri bulunmaktadır. Bu sebeple bölgede artan ABD-Çin arasındaki çekişme istikrarın Hindistan ve Japonya arasındaki güçlü iş birliğini giderek daha fazla gerekli hale getirdiği ifade edilmektedir.²⁴³ Bölgesel barış ve istikrara vurgu yapan her iki ülkenin ilişkilerinin bölgenin ve dünyanın barış ve istikrarının sağlanmasında önemli bir rol oynaması yapılan iş birliği ve ortaklıkların yalnızca vizyon olarak ortaya konmadan aynı zamanda eyleme de geçmesine bağlı olacaktır.

²⁴¹ Pulipaka , Singh & Sircar, **a.g.e.**, s. 26

²⁴² **A.g.e.**, s. 44-47,

²⁴³ Bley, **a.g.e.**, (2019).

2.6. Batı Asya ile İlişkiler

Hindistan, Batı Asya’da İsrail, İran ve Suudi Arabistan’ın oluşturduğu üç güç odağı arasında denge kurarak “bağlantısız” bir şekilde yani her bir ilişki bağı birbirine karıştırmadan yürütmeyi başarmıştır. Bu nedenle Hindistan, bölgesel ve küresel güçlerle ikili ve çok taraflı ilişkilerini etkilemeden birçok küresel meseleye dengeleyici bir görüş benimsemek zorunda kalmıştır. Modi; Yahudiler, Şii Müslümanlar ve Sünni Müslümanlardan oluşan üç güç merkezinin başkentlerini ziyaret ederek stratejik bir şekilde kendi ülke çıkarlarını göz önünde bulundurmuştur. Terör zanlıları Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nden (BAE) sınır dışı edilmiş; İsrail ile teknolojik ve savunma ortaklıkları müzakere edilmiş ve Tahran'a Amerikan baskısının devam ettiği dönemde yatırım kararı vererek, Hindistan-İran petrol ticaretini ve Çabahar yatırımlarını gerçekleştirmiştir.²⁴⁴

Modi hükümeti, Suudi Arabistan ve BAE ile olan ilişkilere, özellikle altyapı ve enerji başta olmak üzere yatırım ve krediyi artırmak için başbakanlık ziyaretleriyle yeni bir zemin hazırlamıştır.²⁴⁵ Daha derin ekonomik ve güvenlik bağlarına odaklanarak ve büyük Hindistan diasporasına ulaşarak bölge ile stratejik karşılıklı bağımlılığın temelini atmıştır. Tüm kilit Orta Doğu ülkelerine yaptığı ziyaretler ile iş birliği ve iyi ilişkilere yanlış anlaşılma ve rekabetler nedeniyle ket vurulmasına engel olmuştur.²⁴⁶

Bu ülkelerle olan ilişkilerin geliştirilmesi Hindistan'ın hem İsrail'le daha yakın ilişkilerini hem de Pakistan'ın Körfez ülkeleriyle olan yakın ilişkilerini dengeleme ve Körfez'deki büyük Hindistan diasporasına ulaşma amacı taşımaktadır. Bunların yanı sıra Modi hükümetinin dış politikasının bir uzantısı olarak yabancı yatırım ve bununla ilintili olan teknoloji için güçlü bir araştırma yapmak, Hindistan'ın işgücü piyasasına yeni girenleri kolayca istihdam etmek, toplumda ekonomik istikrarı sağlamak, ihtiyaç

²⁴⁴ Pant, & Taneja, **a.g.e.**, s.57

²⁴⁵ Sridharan, **a.g.e.**, s. 61

²⁴⁶ Gupta, K. (2016). **Is Modi's Middle East diplomacy enough?**, 27 Aralık 2020 tarihinde <https://www.eastasiaforum.org/2016/06/04/is-modis-middle-east-diplomacy-enough/> adresinden ulaşıldı.

duyulan 10 milyon işi yaratmak ve dünyada ekonomik bir güç olma hedeflerini gerçekleştirmek için yeni pazarlar aramaktadır. Bu sebeple Hindistan'ı diğer ülkelere üretim platformu olarak tanıtmaya çalışmıştır.²⁴⁷

Batı Asya bölgesinde seleflerinden daha fazla siyasi irade sergileyen Modi, Hindistan'ın Basra Körfezi'ndeki eski ip (tigrope) diplomasisini temele oturarak İran ve Suudi Arabistan ile olan ilişkilerini hassas bir denge üzerinde ilerletmiştir. Bölgedeki ilişkileri seleflerinin politikaları ile inşa etmekle beraber kendi harç ve tuğlasını eklemeyi ihmal etmemiştir. Modi BAE'ye ziyaret gerçekleştirerek ülkenin hidrokarbon ihtiyacının %70'ini temin ettiği bu bölgede Hindistan'ın ayak izini genişletmeyi genel bir stratejinin parçası haline getirmiştir. Suudi Arabistan ile samimi ilişkiler kurmaya dikkat etmiştir; çünkü bu ülke Hindistan'a en yüksek miktarda ham petrol ihraç etmekte ve üç milyon Hintli işçiye ev sahipliği yapmaktadır.²⁴⁸ Dünyadaki Hint diaspora toplulukları arasından Körfez bölgesi Hindistan'a şimdiye kadar kaydedilen en büyük havale miktarını göndererek 78 milyar dolar ile toplam miktarın %55'ten fazlasını oluşturmaktadır.²⁴⁹ BAE ve Suudi Arabistan ile beraber İran da Hindistan için önemli bir hidrokarbon kaynağıdır. Aynı zamanda Hindistan'daki yoğun Şii nüfusu göz önüne alındığında İran ile iyi ilişkiler kurmak zaruridir. En önemlisi İran, jeostratejik, jeoekonomik ve bölgesel güvenlik sebebiyle önem taşımaktadır.²⁵⁰

Suudi Arabistan ve Hindistan, bir taraftan "askeri personel ve uzmanların ortak değişimi, ortak askeri tatbikatların yürütülmesi, gemi ve uçakların karşılıklı ziyaretleri yoluyla savunma iş birliğini artırma ihtiyacı konusunda anlaşırken diğer taraftan Hindistan'da ortaklaşa silah ve mühimmat geliştirmek için bir anlaşma yapmışlardır. Bunların yanı sıra Modi yalnızca Hindistan'ın BM'de terörizm konusunda önerdiği Uluslararası Terörizmle ilgili Kapsamlı Sözleşmesi'nin kabul edilmesi için destek toplamakla kalmamış, aynı zamanda Hindistan'ın Pakistan'a karşı güvenlik

²⁴⁷Sridharan, **a.g.e.**, s. 61

²⁴⁸ Gupta & Mullen ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 37-38

²⁴⁹ Pant, & Taneja, **a.g.e.**, s.58-59

²⁵⁰ Gupta & Mullen ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 37

kaygılarının da tanınmasını sağlamıştır. Böylece “devletlerin diğer ülkelere karşı terörizmi meşrulaştırmak, terörizmi desteklerken dini kullanması, Batı ve Güney Asya dahil olmak üzere siyasi konulara ve anlaşmazlıklara dini ve mezhepsel bir renk katılması” na atıfta bulunmuştur. Bu Yeni Delhi için diplomatik bir zafer olmasının yanı sıra Körfez devletlerinin Hindistan ile ilişkilerini geliştirmeye verdiği önemi de vurgulamaktadır. Suudi Arabistan ve BAE’nin Pakistan ile yakın ilişkileri, Hindistan ile ilişkilerini her zaman sekteye uğratmış olsa da İslamabad’ın Suudi Arabistan’ın bölgesel politikalarına daha fazla askeri destek vermemesi, Yeni Delhi’ye bu ortaklıkları yeniden şekillendirme fırsatı vermiştir. Körfez ülkeleri bölgede alternatif güvenlik ortakları ararken, stratejik olarak yükselen bir Hindistan bu ülkelerle kolaylıkla iş birliği yapma fırsatı bulmaktadır.²⁵¹

2.7. İsrail ve Filistin ile İlişkiler

İsrail ve Hindistan 1992’de diplomatik ilişkiler kurarken, Hindistan’da BJP’nin 2014’te iktidara gelmesinden bu yana iki ülke arasındaki sıcak bağlar daha görünür hale gelmiştir.²⁵² Parti tarafından Yahudi devleti bir model olarak görülürken İsrail’in Araplar ve Filistinlilerle olan savaşları Hindistan’ın Pakistan’la mücadelesine benzetilmektedir. İsrail’in düşmanlarıyla başa çıkma konusundaki iddialı yaklaşımı BJP tarafından desteklenmektedir.²⁵³

BJP hükümeti, Mayıs 2014 yılında iş başına geldiğinde Hint-İsrail ilişkilerinin normalleşmesi, ülkenin Orta Doğu’ya geniş katılımının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu dönemde Hindistan’ın İsrail’e olan yaklaşımında belirleyici etken olarak Filistin meselesi değil, ekonomik iş birliği olmuş ve İsrail, ilişkiler zarar görmeden Hindistan için önemli bir ortak haline gelmiştir. İlişkileri geliştirmeye yönelik adımlar,

²⁵¹ Gupta, a.g.e, (2016)

²⁵² Najjar, F. & Alsaafin, L. (2018), **Modi visits Ramallah, backs independent Palestine state**, 28 Aralık 2019 tarihinde <https://www.aljazeera.com/news/2018/2/10/modi-visits-ramallah-backs-independent-palestine-state> adresinden erişildi.

²⁵³ Joshi, M. (2017), **PM’s Israel visit: High on hype, but low on deliverables**, 28 Aralık 2019 tarihinde <https://www.orfonline.org/research/modi-israel-visit-high-on-hype-low-on-deliverables/> adresinden erişildi.

Yeni Delhi'nin “gelişmekte olan ülke” etiketini atma ve büyük güç olma beklentisine sahip ulusal çıkarlarını da yansıtmaktadır.²⁵⁴

Modi, herkesi şaşırtacak bir çıkış yaparak Temmuz 2017'de Tel Aviv'i ziyaret eden ilk Hindistan Başbakanı olmuştur. Halka ve medyaya açık bir şekilde gerçekleşen ziyaret, önceki Hindistan Ulusal Kongresi hükümeti tarafından benimsenen yaklaşımla keskin bir tezat oluşturmaktadır. Bir önceki Başbakan Manmohan Singh, görevdeki on yıl boyunca hiçbir İsraili bakanla görüşmemiştir.²⁵⁵ Başbakan Modi'nin İsrail'e yaptığı ziyaret ikili ilişkileri açıklığa kavuştururken bunları askeri-güvenlik paradigması geleneğinden çıkarmış ve odağı siyasi olmayan ve ekonomik kalkınma odaklı konulara kaydırmıştır.²⁵⁶ Modi ve Netanyahu görüşmeler sonrası yayımladıkları ortak açıklamada, 'Hintli bir başbakanın İsrail'e ilk kez tarihi ziyareti iki ülke halkları arasındaki dostluğu kalıcı hale getirdiği ve ikili ilişkinin stratejik bir ortaklık paylaştığı' belirtilmiştir. Netanyahu'nun 'sizin için 70 yıl bekledik' diyerek Modi'yi selamlaması, İsrail'in dünyadaki en büyük demokrasisinden nihai ve ahlaki onaylanması olarak yorumlanabilmektedir.²⁵⁷ P.R. Kumaraswamy **Reading Modi's Visit to Israel** isimli makalesinde ziyaretin Hindistan ve İsrail ilişkilerindeki yansımaları şu şekilde değerlendirmiştir:

*“Başbakan Narendra Modi'nin Temmuz 2017 başında gerçekleştirdiği üç günlük İsrail ziyareti, Hint-İsrail ilişkilerinde yeni bir aşamaya ve çeşitli şekillerde geçmiş Hindistan uygulamalarından ayrıldığına işaret etti. Diplomatik ilişkilerin kurulmasından çeyrek yüzyıl sonra gelen ziyaret, Hindistan'ın İsrail'le daha açık bir şekilde iletişim kurma arzusunu gösterirken aynı zamanda bu süreçte Hindistan'ın daha geniş anlamda Orta Doğu'ya yaklaşımında yeni bir 'normalleşme' yansıtmaktadır.”*²⁵⁸

25 yıldır diplomatik bağları paylaşmasına; savunma, terörle mücadele, tarım ve enerji ile ilgili konularda yakın çalışmalarına rağmen hiçbir Hindistan Başbakanı İsrail'i ziyaret etmemiştir. Gerçekleştirilen ziyaretle Modi'nin dış politikasında Hint

²⁵⁴ Kumaraswamy, P. R. (2010). **India's Israel policy**. Columbia University Press, s. 1-3, URL: https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2019C11_kumaraswamy.pdf

²⁵⁵ Gupta & Mullen ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 25-27

²⁵⁶ Kumaraswamy, **a.g.e.**, s.12-13.

²⁵⁷ Kaura, V. (2019). **Indo-Israeli relations in the Modi era: a transformative shift**. *Israel Affairs*, s. 3-4

²⁵⁸ Kumaraswamy, **a.g.e.**, s.1

menfaatlerini gerçekleştirme hususunda tereddütsüz iddialı adımlar atma kararlılığı sergilenmiştir. Bu durum Modi hükümetinin İsrail'e yönelik adımlarına yansırken geçmişin politikalarından belirgin bir kopuşa işaret etmektedir.²⁵⁹ Geleneksel olarak Yeni Delhi, Filistin davası ve Arap bloğu ile yakın uyumu sebebiyle İsrail ile ikili ilişkilerdeki gelişmelerin çoğunu perde arkasında tutarken, Modi dinamikleri değiştirmiş ve ilişkiyi temkinli bir şekilde ön plana taşımıştır.²⁶⁰

Nicolas Blarel ise The Diplomat'ta yayımlanan The Myth of India's 'Shift' Toward Israel isimli makalesinde mevcut hükümetin pozisyonunu, 1999'daki Kargil krizinden sonra gelişen rızaya dayalı İsrail yanlısı bir eğilimin devam etmesi olarak yorumlamıştır. Kongre liderliğindeki Kongre hükümetinin 2004 yılında iş başına gelmesinin ardından İsrail'den savunma alımlarını sürdürerek artırması, İki Kongre hükümeti döneminde (2004-2014) bakanlık düzeyinde daha az ikili ziyaret olsa da savunma kuruluşları arasında doğrudan değişimlerin yoğunlaşması söz konusuydu. Bu sebeple Nicolas Blarel, Hindistan'ın İsrail politikasındaki bazı hususlardaki sürekliliğin önemli bir örneği olarak Modi hükümetinin iktidara gelmesinden bu yana imzalanan savunma anlaşmalarının çoğunun önceki hükümetler tarafından müzakere edilmiş olmasını göstermiştir.²⁶¹ Modi hükümetinin Temmuz 2014'te Gazze'de İsrail savunma güçleri ile Hamas arasındaki çatışmada dengeleyici pozisyonu, Hindistan'ın koşulsuz bir şekilde İsrail yanlısı bir konuma yönelmediğini göstermektedir. Hindistan'ın Barak-I füzelerinin satın alınması hususunda İsrail ile müzakere halindeyken aynı zamanda BM İnsan Hakları Konseyi'nin İsrail'in Gazze'ye saldırısına yönelik bir soruşturma başlatmayı amaçlayan kararını destekleyen oy kullanması bunun bir göstergesidir.²⁶² Modi hükümetinin Hindistan ve İsrail'i 'İslami' aşırılığın yarattığı kaos ve şiddet ortamının mağduru olarak gören ve Filistin'e yönelik

²⁵⁹ Pant, H. (2017). **Modi's Israel visit marks the realisation that India's pro-Arab stance was never rewarded by the Arab World**, 28 Aralık 2019 tarihinde <https://www.orfonline.org/research/modis-israel-visit-marks-the-realisation-that-indias-pro-arab-stance-was-never-rewarded-by-the-arab-world/> adresinden erişildi.

²⁶⁰ Shalev, T. (2017). **Israel all set for a Modi hug**, 28 Aralık 2019 tarihinde <https://www.orfonline.org/expert-speak/israel-all-set-for-a-modi-hug/> adresinden erişildi.

²⁶¹ Blarel, N. (2015). **The Myth of India's 'Shift' Toward Israel**, 28 Aralık 2019 tarihinde <https://thediplomat.com/2015/02/the-myth-of-indias-shift-toward-israel/> adresinden erişildi.

²⁶² Blarel, a.g.e, (2015).

tavizlere şiddetle karşı çıkan destekçiler ordusu olsa da, Hindistan'ın Kudüs'te sadece çekimser kalmak yerine ABD ve İsrail'e karşı oy verme kararında seçtiği yolda kalmaya devam etmek ve güvenli bir şekilde elde ettiği dengeyi korumaya odaklandığını söyleyebiliriz. Verilen kararlarda ikili ilişkiler göz önünde bulundurulsa da devletin çıkarları ve uluslararası politik dengenin bozulmaması ana etkenlerdir.²⁶³

2018 Şubat ayında ise bir Hindistan başbakanı tarafından ilk kez gerçekleştirilen işgal altındaki Batı Şeria'nın Ramallah kentine yapılan ziyaret Filistinli liderler tarafından “tarihi” ve dönüm noktası olarak nitelendirilmiştir. Filistin Yönetimi Başkanı Mahmud Abbas ile görüşmelerin ardından Başbakan Modi, Hindistan'ın “barış ortamında yaşayan bağımsız bir Filistin devleti” görmeyi umduğunu belirtmiştir.²⁶⁴ Filistin'i resmi olarak ziyaret eden ilk Hindistan Başbakanı olma unvanını alan Modi'nin bu girişiminin ardından iki taraf arasında özel hastane kurulmasını da içeren yaklaşık 50 milyon dolarlık bir anlaşma imzalanmıştır. Bunun yanı sıra Modi Filistin halkına devlet, barış ve refah arayışları için en iyi dileklerini iletirken, 2020'de Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistin Mültecileri Yardım ve Çalışma Ajansı'na (UNRWA) 5 milyon dolar katkıda bulunacağını açıklamıştır.²⁶⁵

Yaptığı ziyaretin ardından Modi resmi twitter hesabından “*Hindistan ile Filistin arasındaki dostluk zamanın sınavında ayakta kaldı. Filistin halkı, birçok zorluğa karşı olağanüstü bir cesaret gösterdi. Hindistan, Filistin'in kalkınma yolculuğunu her zaman destekleyecektir. Hindistan ve Filistin'in teknoloji, eğitim ve altyapı geliştirme gibi kilit sektörlerde yoğun bir şekilde iş birliği yaptıklarından memnunuz.*”²⁶⁶ şeklinde yaptığı açıklama uzmanlar tarafından Orta Doğu'da Hindistan'ın dış

²⁶³ Mirchandani, M. (2018). **Much rides on Bibi, Modi and the 'Bromance'**, 12 Ocak 2020 tarihinde <https://www.orfonline.org/research/much-rides-on-bibi-modi-and-the-bromance/> adresinden erişildi.

²⁶⁴ Najjar & Alsaafin, a.g.e, (2018).

²⁶⁵ **Hope for early resumption of dialogue between Palestine and Israel: PM Narendra Modi**, (2019), 19 Mart 2020 tarihinde <https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/hope-for-early-resumption-of-dialogue-between-palestine-and-israel-pm-modi/articleshow/72266060.cms>

²⁶⁶ **Narendra Modi Resmi Twitter Hesabı** (@narendramodi), 19 Mart 2020 tarihinde <https://twitter.com/narendramodi/status/962288082413289472> adresinden erişildi.

politikasını dengelemenin bir parçası şeklinde yorumlanmıştır. Bazı uzmanlar ise Modi'nin Filistin topraklarına yaptığı ziyareti ilişkileri onarılamaz bir şekilde zarar görmeden önce eski haline getirme çabası olarak "çoğunlukla sembolik" olarak nitelendirmiştir.²⁶⁷

Modi 2019 yılında Filistin halkı ile ilgili Uluslararası Dayanışma Günü sebebiyle yaptığı konuşmada *"Filistin halkıyla Uluslararası Dayanışma Günü vesilesiyle, Hindistan'ın Filistin davasına güçlü desteğini yineliyorum. Ayrıca, egemen, bağımsız, İsrail ile barış içinde birlikte yaşayan Birleşik Filistin Devleti kurma çabalarında Filistin halkıyla dayanışmamızı ifade ediyorum. İsrail ile barış içinde birlikte yaşıyor,"* şeklinde ifadeleri Hindistan'ın İsrail ve Filistin özelinde dış politikada çizmiş olduğu rotayı göstermesi açısından önem taşımaktadır.²⁶⁸

Hindistan Dışişleri Bakanlığı sekreteri B. Bala Bhaskar yaptığı *"Filistin ve İsrail ile ilişkilerimizi tireledik ve şimdi ikisini de birbirinden bağımsız ve münhasır görüyoruz ve bu politikanın bir parçası olarak Başbakan bu ziyareti üstleniyor"* şeklindeki açıklama Hindistan'ın çeşitli alanlarda ortaklık kurduğu bir devletin hassasiyetlerinin dış politikasını etkilememesini sağlayarak manevra alanını geniş tuttuğunu ve iki tarafla kurulan ilişkiyi birbirini etkilemeyen bağımsız bileşenler olarak gördüğünü göstermektedir.²⁶⁹ Bununla beraber Modi'nin İsrail'e ziyareti sırasında Filistin Otoritesini ziyaret etmeme kararı ile Hindistan'ın İsrail ve Filistinlilerle olan ilişkisini birbirinden ayırdığına dair önemli bir gösterge olarak değerlendirilmektedir.²⁷⁰

²⁶⁷ Najjar & Alsaafin, a.g.e, (2018)

²⁶⁸ **Hope for early resumption of dialogue between Palestine and Israel: PM Narendra Modi**, (2019), 19 Mart 2020 tarihinde <https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/hope-for-early-resumption-of-dialogue-between-palestine-and-israel-pm-modi/articleshow/72266060.cms>

²⁶⁹ Miglani, S., (2018), **Indian PM Narendra Modi visits Palestinians after Israel to show they are 'mutually independent and exclusive' partners**, 12 Ocak 2020 tarihinde <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/narendra-modi-palestine-israel-visits-india-prime-minister-netanyahu-independent-exclusive-a8202131.html>

²⁷⁰ Kaura, a.g.e, s.14

İsrail ile gelişen ilişkiler, Hindistan'ın Filistin devletine yönelik kamu desteğini yinelemesini ve her iki tarafı da iki devletli bir çözüme ve güvenli sınırlara dayanan barışçıl bir çözüm için müzakere etmeye çağırmasını engellememiştir. Bu durum her Hindistan hükümetinin resmi politikası olarak kalmasına rağmen, İsrail ile halka açık bir şekilde ilişki kurmaktan çekinmemiştir.²⁷¹ Hint diplomasisinde 'çığır açan' bir girişim olarak kabul edilen 2017 tarihindeki Modi'nin İsrail ziyareti, Hint-İsrail ilişkisinde olağanüstü bir dönüm noktası olduğu kadar baskın bir ideolojiden diğerine belirleyici bir geçişin olduğunu göstermektedir. Tüm bunların ışığında Modi'nin İsrail ve Filistin politikası bağımsızlıktan bu yana geleneksel olarak kabul gören Nehruvian, sömürgecilik ve üçüncü dünyacılık gibi önceki hükümetler altında önemli olan fikirlerin yerini, realpolitik ve milliyetçiliğin aldığını söylemek mümkün olmaktadır.²⁷²

2.8. Avrasya'da Güç İlişkileri ve Hindistan

Hindistan, coğrafi yakınlığı ve ulaşımı kolaylaştıran İpek Yolu sayesinde Orta Asya ile uzun bir kültürel ve ticari ilişkiler geçmişine sahiptir. Ancak Hindistan-Orta Asya ilişkileri, Anglo-Rus rekabeti ve bunun sonucunda farklı ideolojilere sahip ulus devletlerin ortaya çıkması nedeniyle 20. yüzyılda durma noktasına gelmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Orta Asya'da bağımsız cumhuriyetlerin kurulmasından sonra Hindistan, bölgeyle olan ilişkilerini yeniden tasarlama fırsatı yakalamıştır. Yeni Delhi'nin bu konuda yapılandırmacılığını gösteren en somut, örnek "Connect Central Asia" politikasıdır. 2012'de başlatılan politika, Hindistan'ın Orta Asya ile siyasi, ekonomik, tarihi ve kültürel bağlantılarını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Dönemin Dışişleri Bakanı E.Ahmed Connect Central Asia politikasını, "Hindistan'ın yüzyıllarca ortak tarihin ipeksi bağlarıyla bağlı olduğu" Orta Asya ile yeniden bağlantı kurmanın bir yolu olarak tasvir ederken; politikanın hem bireysel hem de toplu olarak Orta Asya ülkeleri ile proaktif politik, ekonomik ve insanlar arası etkileşime dayandığını ifade

²⁷¹ Chakravarty, P. R. (2018). **Independent trajectory for India-Israel ties**, 27 Mart 2020 tarihinde <https://www.orfonline.org/research/independent-trajectory-for-india-israel-ties/> adresinden erişildi.

²⁷² Kaura, a.g.e, s.13-14

etmiştir. Tek Kuşak ve Tek Yol projesi ile ilgili artan jeostratejik ve güvenlik endişeleri, Yeni Delhi'yi 2015 yılına kadar ABD yaptırımları nedeniyle doğrudan erişim ve gecikmeli yatırımlarla ertelenen Orta Asya'ya yönelik etkisiz stratejisini düzeltmeye zorlamıştır. Göreve başladıktan kısa bir süre sonra, Başbakan Modi 2015'in temmuz ayında tüm Orta Asya ülkelerini ziyaret etmiştir. Bu ziyaretler, Hindistan'ın 2012'de başlattığı “Connect Central Asia” politikasının ivmesini artırmış ve bir sonraki iş birliği aşamasını harekete geçirmiştir. Ziyaretler ayrıca Hindistan'ın bölge ile diplomatik ilişkilerinde önemli bir değişikliğe işaret etmiştir. Yeni Delhi ilk defa bölgeye coğrafi bir birim olarak bakmaya başlamıştır. Ocak 2019'da Semerkant'taki Hindistan-Orta Asya Diyalogu'nda, Hindistan Dışişleri Bakanı Sushma Swaraj,'ın “Biz (Hindistan-Orta Asya) ortak tarih, kültürel bağlantılar ve ortak alışkanlıklar ve gelenekler ile birbirine bağlıyız” demeci Hindistan'ın Orta Asya ile ilişkilerini göz önünde bulundururken yalnızca ekonomik ve jeo-stratejik çıkarlara vurgu yapmayarak kültürel ve geleneksel bağlantıya da önem verdiğini göstermektedir.²⁷³

Bir Rus gazetesinde yer alan rapora göre, bölgedeki Hint varlığının Çin'in büyüyen etkisini dengelemesi ve Orta Asya'nın güney kısmının Çin'in hâkimiyet bölgesi olmasını engellemesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu anlamda son beş yılda Hindistan'ın, Uluslararası Kuzey-Güney Ulaşım Koridoru (INSTC) gibi projelere yatırım yaparak Uluslararası Mal Taşımacılığı Gümrük Sözleşmesine katılması Çin'i dengeleme yönündeki önemli gelişmelerdir. INSTC ile taşınan kargo, 2017'deki 27.000 tonluk bir artışla 2018'de 287.000 tona yükseltmiştir. Şubat 2019'da Kazakistan'ın Hindistan büyükelçisi Bulat Sarsenbayev, “Ticaretimiz büyüyor, ancak potansiyel çok daha fazla. Çabahar ve Bandar Abbas gerçekte bir projenin parçasıdır. Çabahar tamamlanacak, Çabahar'dan İran demiryolu ağına bir demiryolu inşa

²⁷³Wani, A. (2020). **India and China in Central Asia: Understanding the new rivalry in the heart of Eurasia.** Occasional Paper, Observer Research Foundation, February, 17. S. 20-21 URL: https://www.orfonline.org/wp-content/uploads/2020/02/ORF_OccasionalPaper_235_India-China-CAR_NEW-19Feb.pdf

edilecek; daha sonra Türkmenistan ve Kazakistan'a gidecek.” şeklindeki açıklaması Hindistan’ın bağlantı girişimlerinin Orta Asya’ya kadar uzandığını göstermektedir.²⁷⁴

Çin ve Hindistan’ın bölgede ekonomik güçler olarak ortaya çıkışı, Avrupa ile bitişik olan Rusya ile yakın ilişkileri ve Güneydoğu Asya’da ayak izini genişletme çabaları gibi diğer ortak çıkarları Avrasya üzerinde birleşmektedir. Modi’nin başbakan olduğu dönemde 2017 yılında Hindistan ve Pakistan, Avrasya devletlerinin üyelerinden oluşan Şangay İş birliği Örgütü’ne tam üye olmuşlardır. Bunun yanı sıra Hindistan ve Pakistan’ın çıkarlarının çakıştığı devlet olan Afganistan da bu örgütün diyalog ortağıdır. Başlangıçta sınırları askersizleştirerek bir güven forumu oluşturmak için kurulan örgütün hedefleri ve amaçları artan terörist faaliyetler sebebiyle Hindistan’ın terörle mücadelede iş birliğini ve istihbarat paylaşımını içerecek şekilde genişletilmiştir. Liderliğin büyük üçlünün (Hindistan, Rusya, Çin) elinde bulunmasının yanı sıra aynı zamanda bu kuruluş, devlet başkanlarının doğrudan etkileşimde bulunmalarını ve akut bölgesel güvenlik durumları ile başa çıkma hususunda kolaylık sağlamaktadır. Büyük üçlünün terörizmden muzdarip oluşu terörizme karşı ortak bir tepki ortaya koyacak olması önemli bir gelişmedir.²⁷⁵ Bu anlamda Kıta Avrasyası ve Hint-Pasifik’in kavşağında bulunan birkaç güçten biri olan Hindistan’ın bölgesel ve ekonomik çıkarlarının Rusya ve Çin ile kesiştiği nokta olan Avrasya için dizayn ettiği politikaların başarılı olması ülkenin kalkınması ve güvenliği ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır.²⁷⁶

²⁷⁴ Wani, a.g.e, s. 25-26

²⁷⁵ Maitra, R. (2018). **Sino-India relations must be reset in wake of rapid changes in Eurasia II**, 29 Mart 2020 tarihinde <http://www.vijayvaani.com/ArticleDisplay.aspx?aid=4724> adresinden erişildi.

²⁷⁶ **Russia Holds The Key To India’s Eurasian Policy – Analysis**, 20 Mayıs 2021 tarihinde <https://www.eurasiareview.com/19042021-russia-holds-the-key-to-indias-eurasian-policy-analysis/> adresinden erişildi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HİNDUTVA GÜNDEMİ'NİN İÇ VE DIŞ POLİTİKAYA ETKİSİ

3.1. Hindutva'nın Doğuşu, İlkeleri ve Günümüz

Hindutva'nın fikri dayanağını 1923 yılında yayımlanan “Essentials of Hindutva” (Hindutva'nın Temelleri) başlıklı eseri ile şekillendiren, Hindu milliyetçi örgütü Hindu Mahasabha'nın lideri ve Hindutva teriminin yaratıcısı Vinayak Dimodar Savarkar'a göre; Hindutva'da vurgulanan şey yalnızca din değil, tarih, kültür, bağlı olunan ritüeller, yaşam tarzı ve etnisite bakımından homojen oluşmuş milleti içeren bir kavramdır. Savarkar, Hindular arasında farklılıklar olmasına rağmen, din, kültür, tarih, ırk ve dil gibi belirli ve homojen bir ulusun dayandığı ve inşa edildiği ortaklıklar olduğunu savunmaktadır.²⁷⁷ Müslümanlığa geçmiş olan Hintler için “*Hint Müslümanlarının da damarlarında Hint kanı dolaşıyor ancak bu yeterli değildir. Şartların eşitlendiği anda devreye medeniyet etkeni girer*” şeklinde ortak bir medeniyet mirasının önemini vurgulamaktadır.²⁷⁸ Bu anlamda Müslümanlar ve Hristiyanlar kültürel farklılıkları nedeniyle “ulus” kavramının bir parçası değildir.²⁷⁹ Hinduları zayıflıklarından istifade ederek uzun yıllar hükmeden Müslüman ve Hristiyan öteki, Hindu milliyetçi dış politika bakış açısının temelini oluşturmaktadır. Buna göre, Savarkar'ın ileri sürdüğü gibi ötekilerden temizlenmiş saf bir Hindu ulusunun meydana gelmesi, Hint toplumunda "kendisini dış saldırganlığa karşı savunmasını" sağlayacak bir "savaş ruhu ve sosyal uyum" yerleştirmesine yol açacaktır.²⁸⁰ Hindutva'nın “Hindu üstünlük” yaklaşımının büyük olanın küçük olanı yok etmesine dayanan sosyal Darwinist yaklaşımı benimsediği ve Hinduları toplumun

²⁷⁷Shida, W., (2020). **The Powerful Rise of Hindu Nationalism And Its Impact**, 30(3), s.58, URL: <http://www.cicir.ac.cn/UpFiles/file/20200722/6373101373281916595745105.pdf>

²⁷⁸ Baykent, S. (2019). **Modi'nin Hindistan'ı: "Hindutva" kışkırtıcılığı bir demokrasi**, 22 Mart 2020 tarihinde <https://www.indyturk.com/node/30706/t%C3%B0Crkiyeden-sesler/modi%E2%80%99nin-hindistan%E2%80%99%C4%B1-hindutva-k%C4%B1skac%C4%B1nda-bir-demokrasi> adresinden erişildi.

²⁷⁹Siddiqui, K. (2017). **Hindutva, neoliberalism and the reinventing of India**. *Journal of Economic and Social Thought*, 4(2), s. 156

²⁸⁰ Wojciewski, a.g.e., s. 9-10

sahibi olarak gören Savarkar'ın Siyonizm'den de ilham aldığı söylenebilir. İsrail'in İslam ülkeleri arasında tek başına kalması ve savaşmaktan başka çaresi kalmaması gibi, Hindu milliyetçileri için de aynı durum söz konusudur. Savarkar bu görüşlerine, "Hindistan-Siyonizmin Kardeşliği" temalı eserlerinde dikkat çekmektedir. Bu mantığa göre Hinduların, Hindistan'ı işgal eden ve kendilerini yok etmek isteyen Müslümanlara karşı durmaları ve onları toplumsal, sosyal ve coğrafi uzamlarından atmaları gerekmektedir.²⁸¹

Savarkar dünyayı, devletlerin çıkarlarını gözeten ve sonuçların sıfır toplamı olduğu, büyük ölçüde gerçekçi geleneğe hitap eden bir bakış açısıyla anlamlandırmaktadır. Hindu milliyetçilerinin Thukydides, Morgenthau ve Waltz gibi Batılı realistlerden ayrıştığı nokta bir ülkenin güçlü olması için ortak ve homojen bir "ulusal kimlik" geliştirmesi gerektiği konusunda ısrarcı olmalarıdır. Hindu milliyetçi başyapıtı *Essentials of Hindutva*'da Savarkar, ulusal kimliğin üç önemli unsurdan oluştuğunu yazmaktadır: ortak kan, ortak kanunlar-ortak törenler- ritüeller ve ortak kültür. Varsayılan ulusal kimliğin oluşması dış politika ve ulusal savunma için önemlidir. Çünkü güçlü bir ulusal kimlik, askerlere uğruna savaşacağı bir neden vereceğinden güçlü bir ulusal ordu için gereklidir.²⁸² Hindutva ideolojisinin temelini oluşturan diğer bir düşünür M. S. Golwalkar'a göre; Hindu devleti coğrafya, ırk, din, kültür ve dil birliğinden oluşmaktadır. Onun gözünde bir zamanların şanlı Hindu milletin çöküşü, Müslümanların ve İngilizlerin Hindistan'ı fethetmesiyle başlamıştır. Hindutva fikri, Hindistan'ın bir Hindu ulusu olarak birliğini ve büyüklüğünü yeniden kurma üzerinde inşa edilmektedir. Bu doğrultuda Hindutva düşüncesinin ülkede yaygınlaşmasında Hindu çoğunluğunun hakimiyetinin sağlanması ve azınlıkların ayrıcalıklarının en aza indirgenmesi önemlidir. Bu fikirler, BJP'nin bir parçası ve ulusal gönüllü örgütü RSS gibi oluşumlarda modernize edilmiş haliyle devam etmektedir. Başbakan Modi ve İçişleri Bakanı Amit Shah'ın, siyasi kariyerlerine RSS'de başladığı göz önünde bulundurulduğunda Golwalkar, Modi'nin akıl

²⁸¹ Ünlü, H. (2020). **Hindutva as an Informal Institution**. Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 3(4), 252-259.

²⁸² Panda, A., (2014). **Hindu Nationalism and ... Foreign Policy?**, 15 Aralık 2020 tarihinde <https://thedi diplomat.com/2014/04/hindu-nationalism-and-foreign-policy/> adresinden erişildi.

hocalarından biri olarak kabul edilir.²⁸³ Son yıllarda Hindutva'nın güçlenen etkisinin BJP hükümeti başkanı Modi'nin merkezinde saf bir Hindu ulusu fikrine sahip olan RSS'nin yaşam boyu bir üyesi olması ise önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁸⁴

RSS'in aşırıcı bir yapılanma olarak görüldüğü Kongre'nin egemenliği döneminde Hindistan siyasi kültürünü açıklayan kavram rekabet eden toplumsal çıkarların merkezde birleştiği "kalıcı merkezçilik" kavramıydı. Hindistan gibi çeşitli bir toplum için ayrışan çıkarları somutlaştırmak yerine bunları müşterek bir politika etrafında uzlaştırmak önemli bir amaç olmuştu. Fakat BJP kimlik siyasetini ve Hindu milliyetçiliğini hükümet gündeminin temel taşı haline getirerek Hindu dünya görüşünü yansıtan yeni bir uzlaşma meydana koymuştur. Toplumu cezbeden bu politikaların başarısı çoğu siyasi partinin BJP'ninkinden önemli ölçüde ayrılmayan bir dil benimsemesine neden olmuştur.²⁸⁵ Kongre sisteminin çökmesi ve Sol'un alternatif olarak ortaya çıkamaması, Kongre'nin arkasında durduğu laiklik fikrinin göz ardı edilmesine, Hindutva'nın hareket alanının genişlemesine ve politika yapım sürecinde fikirsel dayanak olarak kullanılmasına neden olmuştur. Manevra kabiliyetinin güçlenmesiyle 10 yıl öncesine kadar marjinal bir güç olarak görülen Hindutva günümüzde devletin siyasi ve kültürel gündemini belirleyebilecek bir konuma yükselmiştir.²⁸⁶ Bu durum Hindutva'nın yeni bir gayri resmi kurum olarak güçlenmesine olanak sağlamıştır. Bunun siyasetteki en önemli karşılığı Modi'nin

²⁸³ Wagner, C., & Arora, R. (2020). **India's citizenship struggle: the Modi government pushes its nationalist agenda**. S.2-4 URL:

https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/67208/ssoar-2020-wagner_et_al-Indias_citizenship_struggle_the_Modi.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-2020-wagner_et_al-Indias_citizenship_struggle_the_Modi.pdf

²⁸⁴ Kinnvall, C. (2019). **Populism, ontological insecurity and Hindutva: Modi and the masculinization of Indian politics**. *Cambridge Review of International Affairs*, 32(3), s. 294-295.

²⁸⁵ (Maiorano, D). (Sen, R). (Vater, J. J.). (2020) . **Is There a 'BJP System' in Indian Politics?**, Institute of South Asian Studies, 21 Aralık 2020 tarihinde <https://www.isas.nus.edu.sg/papers/is-there-a-bjp-system-in-indian-politics/> adresinden erişildi.

²⁸⁶ Siddiqui, a.g.e, s.142-144,

Ünlü, a.g.e, s. 252-259

Baykent, a.g.e, (2019).

karizmatik kişiliğiyle Hindu kitlelerini harekete geçirmede etkili olmaya başlamasıdır.²⁸⁷

Böylece BJP'nin yalnızca seçimler açısından baskın olmayı değil, aynı zamanda Hindistan siyasetinin ilkelerini ve değerlerini dönüştürmede 'hegemonik' olmaya çalıştığını söylemek doğru olacaktır. Bu doğrultuda BJP, etkisini ideolojik alanlarda da genişletmeyi başarmıştır.²⁸⁸ Nehru'dan bu yana, 2014 yılında göreve başlayan sağcı bir Hindu milliyetçisi olan Modi'ye kadar hiçbir Hindistan başbakanı bu kadar çeşitli ve güçlü bir ideolojiyle yakından veya kişisel olarak bağlantılı olmamıştı.²⁸⁹ Modi'nin Başbakan olmadan önce bile Hindutva'ya olan bağlılığını *"Hindistan milleti ve Hindular birdir. Sadece Hindular gelişirse ulus gelişecektir. Hinduların birliği ulusu güçlendirecek."* sözleriyle teyit etmesi RSS ile Hindu kimliği üzerinde ortak görüşü paylaştığına yönelik önemli bir göstergedir.²⁹⁰ Raja M. Ali Saleem'in "Hinduism, Hindutva and Hindu Populism in India: An Analysis of Party Manifestos of Indian Rightwing Parties" adlı makalesinde *"O, ünlü Nehru-Gandhi hanedanını ve elli yıldan fazla bir süredir Hindistan'da baskın siyasi parti olan Hindistan Ulus Kongresi'ni tahttan indiren bir adam. Modi, ilk Hindu milliyetçisi Hindistan başbakanı olmasa da, kesinlikle hem Hindu milliyetçiliğini hem de popülizmi kullanan ilk kişidir."* şeklindeki söylemi Modi'nin kendisini diğer başbakanlardan ayıran tutumunu gözler önüne sermektedir.²⁹¹ Bu sebeple Modi'nin dış politika yapımında Hindu ulusal kimliğini ve Hindu halkının duyduğu ontolojik güvensizliklere verilen tepkiyle dizayn edilen popülist politikayı kullandığını söyleyebiliriz.²⁹² Ashoka Üniversitesi rektörünün de ifade ettiği üzere milliyetçiliğin toplumun temeline işlenebilmesi için ulusun güvensiz bir ortamda olduğunu ve bununla mücadele edebilmek için güçlü birine ihtiyaç duyduğu fikrinin benimsenmesi gerekir. BJP dış siyasette bu güvensizliğin Pakistan ve Çin gibi dış düşmanlardan geldiğini ifade ederken iç siyasette laiklik ve Kongre ile

²⁸⁷ Ünlü, a.g.e, s. 252-259

²⁸⁸ Maiorano, Sen & Vater, a.g.e, (2020)

²⁸⁹ Miller, M. C. (2020). **Do Leader Ideologies Influence Foreign Policy? Nehruvianism vs. Moditva. Asia Policy**, 27(2), 176-178.

²⁹⁰ Siddiqui, a.g.e, s.143,

²⁹¹ Saleem, R. M. A. (2021). **Hinduism, Hindutva and Hindu Populism in India: An Analysis of Party Manifestos of Indian Rightwing Parties**. Religions, 12(10), 803.

²⁹² Kinnvall, a.g.e, s. 294-295.

özdeşleştirilen bir dizi insanı da ulus karşıtı bir tehdit ve iç düşman olarak ortaya koymakta aynı zamanda Jawaharlal Nehru'nun torunu Rahul Gandhi'nin liderliğindeki laik Kongre partisini ve diğer muhalefet partilerini Müslüman azınlığa ve Pakistan'a doğrudan fayda sağlayacak politikalar uygulayan kişiler olarak tasvir etmektedir.²⁹³ Örneğin; BJP'nin 2019 seçim beyannamesinde ulusun artık terör güçlerine karşı çaresiz olmadığına, BJP'nin “daha güçlü, daha güvenli ve müreffeh bir ulus inşa etme kararlılığını” ortaya koyacağına yönelik vaatleri, hem iç hem de dış ulusal güvenlikle ilgilidir. BJP, beyannamede “terörizme ve aşırılıkçılığa sıfır tolerans” sözü verirken terörle mücadelede güvenlik güçlerine hareket kolaylığı sağlama politikasına devam edeceğini de ifade etmiştir.²⁹⁴ 1990'lar boyunca, BJP'nin destek tabanı büyük ölçüde kentsel orta sınıf ve üst kastlarla sınırlıyken 2014 seçimlerinin ardından nüfusun diğer kesimleri arasında önemli ilerlemeler kaydetmiş olması yukarıda bahsedilen popülist politika ve söylemlerin başarıya ulaştığını göstermektedir.²⁹⁵

Günümüz Hindutva gündeminde, Müslüman ve Hristiyan azınlıklar, yasadışı göçmenler, teröristler veya Pakistan gibi ulusun dış gruplarına karşı korunması gereken Hindu milletin varlığı etrafında birleşmektedir. Bu durumdan anlaşılabileceği üzere amaç yalnızca kolektif bir Hindu kimliği oluşturmak değil aynı zamanda Hindistan'ın iç ve dış işlerinde egemenliğini yeniden sağlayacak, dış saldırılara karşı var gücüyle koruyacak bir Hindu kimliğini oluşturmaya çalışmaktır.²⁹⁶ İç tehdide karşı Hindu kimliğini ve değerlerini korumanın önemli bir vazife olarak sunulmasının sonuçlarını 2019 İnsan Hakları İzleme Örgütü raporunda görebiliriz. Rapora göre çoğu Müslüman en az kırk dört kişi bu sözde inek koruma grupları tarafından öldürülmüş;

²⁹³ Chandra, K. (2019). **How Hindu Nationalism Went Mainstream**, Foreign Policy, 21 Aralık 2020 tarihinde <https://foreignpolicy.com/2019/06/13/how-hindu-nationalism-went-mainstream/> adresinden erişildi.

²⁹⁴ Saleem, R. M. A. (2021). **Hinduism, Hindutva and Hindu Populism in India: An Analysis of Party Manifestos of Indian Rightwing Parties**. Religions, 12(10), 803.

²⁹⁵ Maiorano, D. & Sen, R. ve diğerleri, (2020) . **Is There a 'BJP System' in Indian Politics?**, Institute of South Asian Studies, 21 Aralık 2020 tarihinde <https://www.isas.nus.edu.sg/papers/is-there-a-bjp-system-in-indian-politics/> adresinden erişildi.

²⁹⁶ Wojcowski, a.g.e., s. 13

Müslüman erkekler, Hindu grupları tarafından, Hindu kadınları ile evlenmeye çalıştığı gerekçesiyle “love jihad” ile suçlanarak saldırıya uğramıştır.²⁹⁷

Dış tehdit bağlamında ise Modi’nin son dönemde sınır krizi yaşadığı Çin ve terör saldırıları nedeniyle karşı karşıya geldiği Pakistan’a sert tavır takınması örnek gösterilebilir. Keşmir’in özerkliğinin iptal edilmesinde ve Pakistan, Bangladeş gibi ülkelerden gelecek gayrimüslimlere vatandaşlık hakkı tanıyacak yasanın çıkarılmasında oynamış olduğu önemli rol, onu Manmohan Singh ya da diğer “zayıf” başbakanlardan ayırmaktadır. Kişisel kararlılığını göstermek için daha iddialı bir milliyetçiliği kucaklayan ve Hindistan’ın gücünü gösterecek bir dış politika izleyeceği izlenimine neden olmuştur. Bu izlenim, Hindistan’ın dünya siyasetinde daha iddialı ve etkili bir rol oynamasını isteyen seçmenler arasında güçlü bir çekiciliğe neden olmuştur. Örneğin Bihar’daki bir BJP destekçisinin belirttiği gibi: “*Manmohan Singh uysal, zar zor konuşabiliyordu. Devletinizin başı o kadar zayıfsa, komşular size sürekli olarak bulaşacaktır. Pakistan ordusu geldi ve askerlerimizin kafalarını kesti ve Manmohan Singh hiçbir şey yapmadı. Çin bizi sınırlarımızda tehdit ediyor ve hiçbir şey yapmıyorlar. Hindistan’ı yönetecek güçlü bir adama ihtiyacımız vardı. Pakistan iki askerimizin kafasını keserse, artık Modi yirmi Pakistanlı’nın kellesini kesecek.*”²⁹⁸

Hem iç siyasette hem de dış siyasette Pakistan’ın, Hindu milliyetçi söyleminde önemli bir rol oynadığını ve Hindutva’nın söylemsel olarak inşa ederek yeniden ürettiği birincil dış öteki kavramına hizmet etmekte olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Buna göre Pakistan, eski Hindu ulusunun İslami işgalciler aracılığıyla fethini ve boyun eğdirilmesini ve daha sonra “Akhand Bharat”ın (Tek, monolitik Hindistan) iki ayrı devlete bölünmesini sembolize etmektedir. Pakistan tehdidini İslamlaştırarak; onu saldırgan ve hem siyasi hem kültürel bir düşman olarak sunarak Hint-Pakistan çatışmasını toplumsal hale getirmeyi ve Hinduları ortak bir cephede birleştirmeyi amaçlamaktadır. Seçim kampanyasında kullandığı çatışmacı dile rağmen

²⁹⁷ Maizland, L. (2020). **India’s Muslims: An increasingly marginalized population**. *Council on Foreign Relations*, 20. 21 Aralık 2020 tarihinde <https://www.cfr.org/background/india-muslims-marginalized-population-bjp-modi> adresinden erişildi.

²⁹⁸ Wojcowski, a.g.e., s. 13

göreve başlama törenine Başbakan Navaz Şerif'i davet etmiş, Pakistan'ı ziyaret ederek kapsamlı bir diyalog sürecini başlatmaya hazır olduğunu göstermiştir. Fakat aynı zamanda Modi hükümeti Pakistan ile yaşadığı sınır anlaşmazlığı ve terörist saldırılarına daha uygun bir yanıt vermeyi öngören "kademeli bir tırmanma politikasına" sınırlı bir kayma sinyali vermiştir. 2014'te sınır hattında Pakistan ile yaşanan çatışmada en ufak bir provokasyonda bile "istediği zaman ateş etme" ve "tam güçle ateş etme" izni veren Hindistan Ulusal Güvenlik Danışmanı Ajit Doval'ın "savunma hücumu" olarak adlandırdığı politika izlenmiştir. Bununla beraber Ekim 2016'da Pakistan kaynaklı olduğu düşünülen iki sınır ötesi terörist saldırıya Pakistan'daki terörist üslerine karşı hava operasyonu düzenlemiştir. Modi hükümeti, önceki hükümetlerin aksine, bu operasyonları halka açıklayarak popülist Hindutva gündemi için operasyonları aktif bir şekilde araçsallaştırarak Hint halkının büyük bir bölümünü hükümetin arkasına çekmeye ve Modi imajını yeniden üretmeye çalışmıştır.²⁹⁹ Bu tür girişimlerin Hindutva'nın gerçekçiliği ile ilişkili olduğunu söylemek doğru olacaktır. Realistik hindutva, zorlayıcı aksiyonlara daha fazla güvenmeyi ve güç gösterisi için askeri gücü kullanma isteğini teşvik etmektedir. Örneğin, 14 Şubat 2019'da Cammu Keşmir'in Pulwama bölgesinde Hintli güvenlik personeli taşıyan bir araç konvoyuna bir intihar bombacısı tarafından saldırı düzenlendiğinde Hindistan, Pakistan'ın Balakot kentindeki sınır hattı boyunca hava saldırıları düzenlemiş; kriz tırmandıkça, Modi Pakistan'ı nükleer silah kullanmakla açıkça tehdit etmeye istekli olduğunu göstermiştir. 2001'de Hindistan Parlamentosu'nda ve 2008'de Bombay'da yaşanan korkunç terör saldırılarına rağmen, nükleer politikanın Modi'ye kadar Hindistan-Pakistan ilişkilerinin bir özelliği olmaması Hindutva dış politik yansımalarını göstermesi açısından önemlidir.³⁰⁰

Hint milliyetçileri dış politikada Çin ve Pakistan'dan gelen tehditleri bertaraf etmek, Hindistan'ın bölgede ve uluslararası politikada özerkliğini korumak için önemli bir nükleer caydırıcı ve güçlü bir konvansiyonel güç inşa etmesini talep ederek askeri güce büyük ağırlık vermektedir. ABD'nin Hindistan'ın kabiliyetini ve manevra

²⁹⁹ Wojcieszewski, a.g.e., s. 26-29

³⁰⁰ Singh, A. P., (2021). **Hindutva's Realism in Modi's Foreign Policy**, 27 Şubat 2021 tarihinde <https://thediomat.com/2021/01/hindutvas-realism-in-modis-foreign-policy/> adresinden erişildi.

alanını sınırlayarak bölgede ve uluslararası camiada yönlendirmek istediğini savunmaktadırlar. Ayrıca, ülkenin çıkarları doğrultusunda askeri gücün elde edilmesi ve ekonomide ilerlemenin sağlanması için dış baskılara karşı dayanıklı bir kalkınma programının gerçekleştirilmesi gerektiğine inanmaktadırlar. Bu bakımdan Hindu milliyetçileri ve hem Modi hem de BJP'nin bazı önemli destekçileri, realist veya hiper-realist görüşlerin bir kısmını veya tamamını paylaşmaktadırlar.³⁰¹ Pakistan ve Çin örneğinde görüldüğü gibi Hindutva'ya özgü gerçekçi/realist önermelerin Modi'nin dış politikası üzerindeki etkisi ortadadır. Bu yeni eğilimlere adapte olmak hem Hindistan'ın müttefikleri hem de rakipleri için bölgesel dengenin sağlanması açısından önem taşımaktadır.

³⁰¹ Hall, I. (2019). **Modi And The Reinvention of Indian Foreign Policy**. Policy Press. s.42-44

3.2. Hindutva Dış Politikası

“Hindutva yüzüm dış ilişkilerde bir varlık olacak”
(My Hindutva face will be an asset in foreign affairs)³⁰²

Narendra Modi

Hindistan Ulusal Kongresi'nin liderleri, dil ve kültür ortaklığına dayanan Batılı ulus inşa modellerini reddederek çeşitli din, dil ve kültüre sahip olan ülkesiyle uyumlu olduklarını düşündükleri “çeşitlilik içinde birlik” kavramını savunmuşlardır. Bu nedenle 1920'lere kadar, ulus çoğunlukla toplulukçu terimlerle tasvir edilirken 1920'lerden sonra çeşitliliklerin uzlaşabildiği ve harmanlandığı bir topluluk içinde yaşayan bireysel vatandaş vurgulayan ulus kavramları öne çıkmıştır. Bu süreçte “kast, inanç veya renkten bağımsız” bir şekilde kapsayıcı vatandaşlığa bağlılık Hindistan siyasi kültürünün merkezinde yer almıştır. 1930'lardan itibaren, resmî açıklamalar laik bir devletin ve dinsel çeşitlilik içinde ayrımcılık yapmadan din ve dinini yaşama özgürlüğünü desteklemiştir.³⁰³ Bağımsızlık sonrasında özellikle Kongre lideri Nehru'nun “seküler” bir ideale olan bağlılığı ülkenin baskın ideolojisi olarak çoğulcu bir Hindistan fikrinin korunmasına yardımcı olmuştur.³⁰⁴ BJP ise, Hindistan Anayasasında laikliğin devletin önemli bir kıstası olmasına, dini aile yasaları ve Keşmir için özel statü gibi çoğulcu politikalara sürekli olarak karşı çıkmaktadır. Bağımsızlıktan bu yana Kongre ve müttefik partiler tarafından azınlıkları yatıştırmak amacıyla bu tür politikaların uygulamasını azınlıkların lehine görmektedir.³⁰⁵

2014 yılında BJP'nin parlamentonun alt meclisi ve Hindistan'ın en etkili siyasi organı olan Lok Sabha'da ilk kez tek partili çoğunluğu kazanmasından bu yana Hint

³⁰² “My Hindutva face will be an asset in foreign affairs”, 20 Aralık 2019 tarihinde <https://www.narendramodi.in/my-hindutva-face-will-be-an-asset-in-foreign-affairs-3183> adresinden erişildi.

³⁰³ Bajpai, R. (2017). **Why did India choose pluralism? Lessons from a post-colonial state**. 21 Aralık 2020 tarihinde <https://www.pluralism.ca/press-release/india-choose-pluralism-lesson-post-colonial-state/> adresinden erişildi.

³⁰⁴ Ayoob, M. (2020). **The rise of Hindu nationalism in historical perspective**. *India Review*, 19(4), s.423

³⁰⁵ Bajpai, a.g.e.

toplumunda ana akım ideoloji olan Hindutva'nın yükselişine zemin hazırlayan bir dizi politika izlenmiştir. Hindu milliyetçiliği iç meselelere odaklansa da Hindistan'ın dış politikasını beklenmedik bir şekilde şekillendirmiştir. Bu sebeple Hindistan'ın diğer büyük ülkelerle ve komşularıyla olan ilişkileri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.³⁰⁶ Bu anlamda Modi hükümetinin sözde Nehru diplomasisinin takipçisi olmaması, dış politikadaki ideolojik mirasını kökünden sökmeye ve Hindu milliyetçiliği ile şekillenen bir “Naya Bharat” (Yeni Hindistan) inşa etmeye yönelik girişimi onu BJP Başbakanı Vajpayee (1998-2004) de dahil olmak üzere tüm seleflerinden ayırmakta ve Hindu milliyetçiliğinin Hindistan'ın diplomasisinde giderek önemli bir perspektif ve vazgeçilmez faktör olmasına olanak sağlamıştır.³⁰⁷

Modi'nin 2014 yılında elde ettiği önemli başarı özellikle gençler arasında büyük beklentiler doğurmuştur. Seçim kampanyası sırasında Modi kendisini Hindistan'ı daha önce elde edilmemiş yüksek büyüme oranını yakalayabilecek, milyonlarca iş yaratabilecek ve “acche din” (Hintçe'de “iyi günler”) sağlayabilecek 'kalkınma adamı' olarak sunarken öte yandan Hindistan devletini Hindulaştırmaya yönelik daha katı bir politikanın sürdürüleceğine inanan sağcı Hindu milliyetçilerdeki beklentiyi yükseltmiştir.³⁰⁸ Özellikle 2019'daki seçimler öncesi yayımlanan seçim beyannamesinde “*Milliyetçilik ilham kaynağımız, yoksul ve geri kalmış kesimlerin ekonomik gelişimini sağlamak felsefemiz ve iyi yönetim de sloganımız.*” şeklinde yaptığı açıklama tüm beklentilere cevap olarak kabul edilmiştir.³⁰⁹ Bu sebeple Hindu milliyetçilerinin yıllardır harekete geçilmesini talep ettiği üç kilit noktanın Modi yönetiminde sonuca ereceği ümidini artırmıştır. Bunlar ilk olarak, Ayodhya'da 1992 yılında Hindu aşırıcular tarafından tahrip edilen 16. Yüzyılda inşa edilmiş olan Babri Camisinin kalıntıları üzerinde Ram'a adanmış bir tapınağın inşası; ikincisi Cammu ve

³⁰⁶ Shida, a.g.e, s.56-57

³⁰⁷ Hall, I. (2020). **Author's Response: Foreign Policy, Ideology, and Domestic Politics in Modi's India.** *Asia Policy*, 27(2), 184-188.

³⁰⁸ Maiorano, D. (2015). **Early Trends and Prospects for Modi's Prime Ministership.** *The International Spectator*, 50(2), s.75-96.

³⁰⁹ **Hint Başbakan'dan seçim vaadi: Müslüman Keşmir'e sağlanan özel haklar kalkacak**, 20 Aralık 2019 tarihinde <https://tr.euronews.com/2019/04/08/hint-basbakandan-secim-vaadi-musulman-kesmir-e-saglanan-ozel-haklar-kalkacak> adresinden erişildi.

Keşmir'in anayasal özel statüsünün kaldırılması ve üçüncü olarak, yeni bir medeni kanunun kabul edilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

2015 yılında Diego Maiorano tarafından kaleme alınan “Early Trends and Prospects for Modi’s Prime Ministership” adlı makalede bahsedilen üç kilit unsurdan ikisi 2020 yılına kadar gerçekleştirmiş oldu. Hindistan Başbakanı Modi, CAA'yı komşu Müslüman çoğunluk ülkelerinde ezilen Hindular için verilen asil bir çaba olarak çerçevelerken bu yasanın zulme yardım etmeyi amaçladığını belirtmiştir.³¹⁰ Ardından 2019’un Ağustos ayında BJP, anayasayı Müslüman çoğunlukta bir bölge olan Keşmir’in özerkliğini kaldırmak maksadıyla değiştirmiştir. Kasım ayında ise Hindistan Yüksek Mahkemesi tarafından, yirmi yıldan uzun bir süre önce Ayodhya kentindeki Hindu milliyetçileri tarafından kutsallaştırılan 16. yüzyıldan kalma bir caminin bulunduğu yerde bir Hindu tapınağı inşa edilmesine izin veren bir karar alınmıştır.³¹¹

Modi’nin Hindutva kaynaklı yapmış olduğu iç ve dış politikaların Hindu ulusal kimliğinin ve Hindu halkının yaşadığı inandığı güvensizlik ortamını ortadan kaldırmaya yönelik yürütülen politika ile yakından ilişkili olduğunu söylemek doğru olacaktır.³¹² Bunun yanı sıra bu tür politikalar Modi yönetimi tarafından seçim söylemlerinde taahhüt edilen Hindu çoğunluğun taleplerini karşılayan “Medeniyet Devleti” vizyonunu gerçekleştirme amacı ile de yakından ilişkilidir.³¹³ “Medeniyet Devleti” hedefiyle Hindu dininin belirli bir yorumunu siyasallaştırmaya çalışan Hindu milliyetçi söyleminin bir yansıması olan iki politikayı CAA ve Keşmir’in statüsünün kaldırılmasının dış politikaya ve Hindistan’ın uluslararası alandaki vizyonuna etkileri aşağıda yer alan başlıklarda incelenmiştir

³¹⁰ Maiorano, a.g.e., s.77-80.

³¹¹ Shankar, S. (2020). **India’s Citizenship Law, In Tandem With National Registry, Could Make Bjp’s Discriminatory Targeting Of Muslims Easier**, 2 Nisan 2020 tarihinde <https://theintercept.com/2020/01/30/india-citizenship-act-caa-nrc-assam/> adresinden erişildi.

³¹² Kinnvall, a.g.e, s. 294-295.

³¹³ Ünlü, H. (2019). **2019 Hindistan genel seçimleri ve 'Yeni Hindistan' tartışmaları**, 28 Nisan 2020 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/2019-hindistan-genel-secimleri-ve-yeni-hindistan-tartismalari/1490235> adresinden erişildi.

3.2.1.Vatandaşlık Değişikliği Yasası (CAA)

Hindistan, 11 Aralık 2019'da Vatandaşlık Değişiklik Yasasını (CAA) kabul etmiştir. Vatandaşlık Yasasına göre; Hindistan, Müslümanlar hariç olmak üzere, Afganistan, Bangladeş ve Pakistan'dan 31 Aralık 2014'ten önce gelen sözde zulüm gören Hindular, Zerdüştlar, Sihler, Budistler, Jainler ve Hristiyanları koşullu olarak Hint vatandaşı olarak kabul edebilecektir.³¹⁴ Böylece bağımsız Hindistan tarihinde ilk kez, vatandaşlığa kabul edilme sürecine dini bir kriter eklenmiştir.³¹⁵ BJP, belirtilen üç ülkenin bir devlet dinine (İslam) sahip olmasından dolayı azınlıkları görmezden geldiğini ve yeni yasanın "Pakistan, Afganistan ve Bangladeş'ten zulümden kaçan insanları kurtaracağını" savunmuştur.³¹⁶ CAA, Müslümanlar ile gayrimüslim göçmenler arasında net bir ayrım yaparak Müslüman göçmenler, Pakistanlı casuslar olarak görülürken gayrimüslimler mülteci olarak ele alınmıştır.³¹⁷ Rohingya Müslümanlarının zulme ve şiddete uğradığı Myanmar gibi komşu ülkelerden gelen göçmenlerle Pakistan'daki Ahmediler ve Şiiler gibi ezilen Müslüman azınlık topluluklarının CAA kapsamında hiçbir korumadan yararlanamıyor olması BJP'nin zulüm temelli yapmış olduğu ayrımı sorgulatmaktadır.³¹⁸

Yasa, Hindistan'ın laik anayasasını ihlal eden ve Modi hükümeti tarafından ülkede yaşayan 200 milyon Müslümanı marjinalleştirmeye yönelik son çaba olarak eleştirilmektedir.³¹⁹ Aynı zaman da Yasa'nın Hindistan'ı Hinduların ayrıcalıklı olarak yaşadığı bir Hindu vatanı haline getirerek Müslümanları ikinci sınıf vatandaş konumuna sokmaya çabalayan Hindu-milliyetçi gündemin bir parçası olduğu da

³¹⁴ Shida, a.g.e, s.56-57

³¹⁵ **Changes to India's Citizenship Laws**, (2019). Congressional Research Service, 27 Kasım 2020 tarihinde <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11395> adresinden erişildi.

³¹⁶ Çelik, H. **Transformation in Indian Politics after the Pulwama Attack**. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 3(2), s. 214-215

³¹⁷ Ahmed, H. (2020). **Making Sense of India's Citizenship Amendment Act 2019: Process, Politics, Protests**, 20 Temmuz 2020 tarihinde <https://www.ifri.org/en/publications/notes-de-lifri/asie-visions/making-sense-indias-citizenship-amendment-act-2019-process> adresinden erişildi.

³¹⁸ **Changes to India's Citizenship Laws**, (2019). Congressional Research Service, 27 Kasım 2020 tarihinde <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11395> adresinden erişildi.

³¹⁹ Schmall, E. (2019). **India's Narendra Modi Defends Controversial Citizenship Law as National Protests Continue**, 26 Aralık 2019 tarihinde <https://thedi diplomat.com/2019/12/indias-narendra-modi-defends-controversial-citizenship-law-as-national-protests-continue/> adresinden erişildi.

belirtilmektedir.³²⁰ Asıl gayenin farklı inançların, dinlerin, dillerin ve kültürlerin laik bir federal devlet altında bir arada yaşamını idame ettirebildiği bir kavrama dayanan “Eski Hindistan” konseptinin tüm azınlıkların Hindutva ideolojisi etrafında birleştiği bir medeniyeti temsil eden “Yeni Hindistan” a evrilmesine altyapı hazırlamak olduğuna inanılmaktadır. Burada asıl endişe; oluşturulmak istenen “Yeni Hindistan” vizyonunda ülkede bulunan 200 milyondan fazla Müslümanın nerede konumlandırıldığı konusudur.³²¹

Eleştirmenler iç siyasette CAA’ye karşı ifade özgürlüğünün baltalanması, medyaya sansürün artması, muhalifleri susturmak için ayaklanma, karalama ve terörle mücadele yasalarının kullanılması, siyasi muhaliflerin düzenli olarak anti-ulusal olmakla suçlanması gibi sebeplerle Modi liderliğindeki hükümetin Hindistan’ı şu anda Pakistan kadar otokratik ve komşuları Bangladeş ile Nepal’den daha kötü bir duruma soktuğunu ifade etmektedir. Buna örnek olarak, BJP’nin iktidarı süresince iktidar partisini eleştiren 7.000’den fazla kişinin isyana teşvikle suçlanması, Hindistan Yüksek Mahkemesi’nde Mayıs 2016’da onaylanan hakaret yasasının BJP hükümetinin politikalarına eleştirilerde bulunan gazetecileri ve haber kuruluşlarını susturmak için sıklıkla kullanılması gösterilebilir.

Bu süreç Hindu ortak kültürünü paylaşmadığını düşündükleri Müslümanlardan sık sık Hindistan’ı terk etmelerini ve Pakistan’a yerleşmelerini isteyen radikal Hinduları cesaretlendirmiştir. Buna ek olarak, azınlıkların Hinduizm’e geri döndürülmesi için ortak bir çaba sarf edilmektedir. Muhalefet partileri, Hindistan’ın parlamenter demokrasiden uzaklaşarak kişi ve tek bir ideolojik yaklaşıma odaklanan yönetim biçimine evirildiğini düşünmektedir.³²²

Dış politika kapsamında ise Vatandaşlık Değişikliği Yasası (CAA) ve önerilen Vatandaşların Ulusal Kaydı (NRC) gibi Hindistan’ın ülke içinde yaşanan gelişmeler,

³²⁰ Ashbridge, E. (2020). **S-India: Shared Values and Shared Interests**, 30 Ocak 2020 tarihinde <https://thedi diplomat.com/2020/01/us-india-shared-values-and-shared-interests/> adresinden erişildi.

³²¹ Ünlü, a.g.e., (2019)

³²² Chanda, A. **New Nationalism in India: Identifying the Broad Contours.**(2017)

Hindistan'ın komşuluk politikasını kısmen ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Alınan bu kararlar Hindistan'ın Afganistan ve Bangladeş ile ilişkileri üzerinde özellikle olumsuz bir etkisi olmuştur. Vatandaşlık Değişikliği Yasası üç Müslüman komşu olan Afganistan, Bangladeş ve Pakistan'ı hedeflerken devletin komşuluk diplomasisi aniden yeni sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bangladeş ile ilişkiler Başbakan Şeyh Hasina döneminde önemli ölçüde iyileşmişti, ancak CAA ve önerilen NRC Bangladeş hükümetini zor bir duruma sokarken bir diğer dost komşu olan Afganistan ile ilişkileri de etkilemektedir.³²³ Pakistan, Afganistan ve Bangladeş'te yaşayan dini azınlıklar için vatandaşlık hakkı tanıyan yasanın kabulüyle Hindistan, Müslüman çoğunluğa sahip komşularının başarısız devletler olduğu ve hepsinin toplu olarak Müslüman olmayan nüfusların soykırımına karıştığı şeklinde anlaşılabilmektedir. Afganistan'ın eski devlet başkanı Karzai'nin "Afganistan'daki azınlıklara zulmetmedik, bütün ülkeye zulmedildi" şeklindeki açıklaması ülkenin azınlıklara zulüm yapıldığı hususunda kendi kendini açıklama isteğinin bir göstergesidir.³²⁴

Bangladeş Dışişleri Sekreteri Shahidul Haque CAA'nın Hindistan'ın bir iç meselesi olduğunu ifade etmesine rağmen CAA, Hindistan-Bangladeş ilişkilerini karmaşıktır. CAA yalnızca Hindistan-Bangladeş ilişkilerini tehlikeye atmakla kalmaz, aynı zamanda ülkenin diğer bölgesel aktörlerle ve hatta ötesi ile ilişkilerini etkileme potansiyeline sahiptir. Parlamentoda yaptığı konuşmada CAA'e duyulan ihtiyacı vurgulayan Amit Shah, Bangladeş'i Pakistan ve Afganistan ile birlikte Müslüman olmayan azınlıkların zulme maruz kaldığı yerler olarak adlandırmış olması Bangladeş tarafından memnuniyetsizliğe neden olmuştur. CAA parlamentodan geçtikten kısa bir süre sonra, Dışişleri Bakanı Momen planlanan Hindistan ziyaretini iptal ederken bunu Bangladeş İçişleri Bakanı Asaduzzaman Khan'ın ziyaretinin iptal etmesi ve Yeni Delhi'deki iki ülke yetkilileri arasında nehir yönetimi konulu iki

³²³ Rajagopalan, a.g.e. (2020)

³²⁴ Zeeshan, M. (2020). **Has Modi Given Up on South Asian Cooperation?**, 28 Nisan 2020 tarihinde <https://thediplotmat.com/2020/02/has-modi-given-up-on-south-asian-cooperation/> adresinden erişildi.

toplantının ertelenmesi izlemiştir.³²⁵ Bu olaylar Bangladeş halkının Hindistan hükümetine tepki göstermesine ve kızgınlığa neden olmuş; Hindistan hükümetine eleştirilere yol açmıştır. Bangladeş Başbakanı Şeyh Hasina'nın medya danışmanı İkbâl Sobhan Chowdhury, terörist faaliyetlerle dolu Pakistan ve Afganistan'la birlikte anılmış olunmasından dolayı hoşnutsuzluğunu dile getirmiştir.³²⁶ Tüm bunları tetikleyen diğer bir durumun Bangladeş'te CAA'nin Bengalce konuşan insanların Hindistan'dan sınır dışı edilmesine yol açarak Bangladeş'in dayanamayacağı Rohingya benzeri başka bir kriz yaratabilme ihtimaline yönelik endişe olduğunu söylemek doğru olacaktır.³²⁷ Sonuç olarak bölgesel bağlamda, vatandaşlık yasası son yıllarda en büyük ilerlemenin kaydedildiği Bangladeş ile ilişkilerde gerginliğe sebep olmuştur. Dakka'daki hükümet, yalnızca Bangladeş vatandaşlığı açıkça belirlenmiş kişileri geri almaya istekli olduğunu açıkça ifade etmiştir.³²⁸

ABD Uluslararası Dini Özgürlükler Komisyonu (USCIRF), yaptığı açıklamada din temelinde ayrımcılığı kurumsallaştıran bu politikanın yasalaşması durumunda, ABD hükümetinin "Hindistan İçişleri Bakanı Amit Şah ve diğer liderlere yaptırım uygulamayı değerlendirmesi gerektiğini" vurgulamıştır.³²⁹ ABD düşünce kuruluşu Kongre Araştırma Servisi ise CAA'nin Hindistan Müslüman cemaatinin statüsünü etkileyebileceğine dair endişelerini dile getirirken; BM'nin ilgili alt kurumları tarafından hazırlanan raporlarda ülkede protestolara karşı aşırı güç kullanımına dikkat çekilmiş ve Hindistan hükümeti ifade ve düşünce özgürlüğüne saygı duymaya çağırılmıştır. İslam İşbirliği Teşkilatı, Hindistan hükümetinden Müslüman azınlığın

³²⁵ Ranjan, A. (2020). **India's Citizenship Moves May Impact Relations With Its Neighbors**, 28 Nisan 2020 tarihinde <https://thediplotmat.com/2020/01/indias-citizenship-moves-may-impact-relations-with-its-neighbors/> adresinden erişildi.

³²⁶ Chowdhury, E. K. (2020). **India's NRC, CAA may take Bangladesh closer to China**, *Seoul National University Asia Center*, 20 Haziran 2020 tarihinden <https://diverseasia.snu.ac.kr/?p=4525> (erişim tarihi: 20 Haziran 2020)

³²⁷ Habib, H. (2020). **Neighbour's worries over CAA and NRC**, 27 Temmuz 2020 tarihinde <https://frontline.thehindu.com/cover-story/article30327842.ece> adresinden erişildi

³²⁸ Wagner, & Arora, a.g.e, s.2-4

³²⁹ **Hindistan: Müslümanlar göçmenlere vatandaşlık hakkı tanımayan tasarı kanunlaştı**, 28 Nisan 2020 tarihinde <https://tr.euronews.com/2019/12/13/hindistan-da-muslumanlar-vatandasliktan-dislayan-yasa-tasarisi-kanunlasti> adresinden erişildi.

güvenliğini sağlamaya ve BM Şartı'nın yükümlülüklerini yerine getirmesini talep etmiştir.³³⁰

Sağcı BJP hükümeti altındaki Hint-milliyetçi güdümlü bu tür politikalar dünyanın en büyük çoğunlukçu ve seküler demokrasisi unvanına sahip ülkenin değerlerini içsel olarak zayıflatırken toplumsal ve siyasal çatlakları derinleştirerek ulusal birliği ve istikrarı baltalamıştır. İstikrarsızlık, Hindistan'ın Washington'un öngördüğü güçlü bir ortak olarak kalamamasına, Çin gibi yükselen süper güçlere karşı etkin bir şekilde direnme yeteneğinin ve Hindistan'ın bölgesel liderlik konusundaki umutlarının zayıflamasına neden olmaktadır.³³¹

3.2.2. Madde 370'in Kaldırılmasının Uluslararası Konjonktürel Sebepleri ve Dış Politikaya Etkisi

Hindu milliyetçisi BJP'nin Hindistan siyasi sahnesinin ön saflarına yükselmesi ve 2019'da tekrar hükümeti kuracak çoğunluğu elde etmesiyle Hindutva ideolojisi güç kazanmıştır. RSS destekli BJP, Cammu ve Keşmir eyaletinin anayasal statüsünü değiştirme isteğine ve hükümette çoğunluk desteğine sahip olmayı fırsat bilerek Cammu Keşmir'e özerklik tanıyan “370. Madde” yi iptal etmiş ve devletin özel statüsünü geri çekmiştir.³³² Keşmir'in özerk statüsünün kaldırılması sadece BJP'nin seçim kampanyasındaki vaatleri yerine getirmeyi değil, aynı zamanda Hindu milliyetçi güçlerin uzun süredir ulaşmayı istediği hedefi hayata geçirmek için de tasarlanmıştır.³³³ Keşmirli akademisyenler bu süreci anayasal bir işgal olarak nitelendirirken, Hindistan'ın 370. Maddeyi feshetmesi Keşmir'in çözülmemiş

³³⁰ Deka, K. (2019). **Everything you wanted to know about the CAA and NRC**, 28 Nisan 2020 tarihinde <https://www.indiatoday.in/india-today-insight/story/everything-you-wanted-to-know-about-the-caa-and-nrc-1630771-2019-12-23> adresinden erişildi.

³³¹ Ashbridge, a.g.e. (2020)

³³² Farooq, M. & Javaid, U. (2020). **Suspension of Article 370: Assessment of Modis Kashmir Masterstroke under Hindutva Ideology**. *Global Political Review*, 5(1), s.1-3

³³³ Shida, a.g.e, s.67

uluslararası statüsünü bir iç meseleye dönüştürme girişimi olarak değerlendirmektedirler.³³⁴

370. maddenin feshedilmesinin uluslararası konjonktürde meydana gelen değişiklikler önem arz etmektedir. Özellikle 21-24 Temmuz 2019 tarihleri arasında Pakistan Başbakanı Imran Khan'ın ABD'ye gerçekleştirmiş olduğu ziyaret, yalnızca Hint Pasifik'te kurulan denge değil aynı zamanda küresel siyaset ilişkilerindeki dengeyi sarsabilecek bir gelişme olarak görülmüştür. ABD ve Pakistan ilişkilerinin onarılmasına yönelik gösterilen gayret Hint-Pasifik bölgesinde ABD ile ortak stratejiler geliştiren, ekonomi, güvenlik ve askeri alanında anlaşmalar yaptığı Hindistan'da büyük bir kaygıya neden olmaktadır.³³⁵ ABD'nin daha önce Pakistan'a yaptığı fakat askıya aldığı yardımları yeniden yürürlüğe koyması ve F-16'lar için teknik anlamda destek sağlanmasına karar vermesi Afganistan'daki barışın inşasında söz sahibi olabilecek; kapasitesi ve odak noktasını Keşmir'e yönlendirecek güçlü bir Pakistan olasılığı Modi hükümetinde büyük bir soru işaretine yol açmaktadır.³³⁶ Bu nedenle hem iç siyasette beklentilere karşılık vererek hükümete yapılan baskıyı ortadan kaldırabilmek hem de ABD-Pakistan arasında meydana gelen yakınlaşmayı kendi lehine dönüştürmek amacıyla Keşmir'in özerkliğini düzenleyen Hindistan anayasasının 370 ve 35a maddelerinde değişikliğe gidilmesi için hazırlanan önergeyi parlamentoya sunmuştur.³³⁷ Hindistan'ın Keşmir'in özerkliğini ortadan kaldıracak anayasal değişikliği parlamentoya sunmadaki girişimin ardında Afganistan'da yaşanan siyasi değişimlerin yanı sıra, BM'nin yaşanan gelişmeler üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olması, halkı etkisi altına alan yükselen popülizm, küresel mecrada tek taraflı dış

³³⁴ Osuri, G. (2019). **Kashmiris are living a long nightmare of Indian colonialism**, 27 Aralık 2019 tarihinde <https://theconversation.com/kashmiris-are-living-a-long-nightmare-of-indian-colonialism-121925> adresinden erişildi.

³³⁵ Ünlü, H. (2019). **Hindistan'ın yeni dış politika stratejisi ve Keşmir krizi**, 28 Nisan 2020 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/hindistan-in-yeni-dis-politika-stratejisi-ve-kesmir-krizi/1552592> adresinden erişildi.

³³⁶ Ünlü, A.g.e. (2019)

Bağ, M. (2019). **Hindistan, Pakistan ve Çin'in gölgesinde Keşmir sorunu**, 28 Nisan 2020 tarihinde <https://tr.euronews.com/2019/08/09/hindistan-pakistan-ve-cin-in-golgesinde-kesmir-sorunu> adresinden erişildi.

³³⁷ Ünlü, A.g.e. (2019)

politika davranışlarına eğilimin artması ve devletin politika yapım sürecinde merkezine aldığı Hindutva'nın etkisi göz ardı edilmemelidir.³³⁸ Bununla beraber Modi hükümeti Cammu ve Keşmir'e özerlik sağlayan 370. Maddenin, devlette terörizm ve bölücülüğün arkasındaki bir neden olduğunu savunmaktadır. Modi, "Hindistan'ın terörizm ve ayrılıkçılık tohumlarının ekilmesinin arkasındaki büyük bir sebebi ortadan kaldırmaya karar verildiğinin farkındasınız." Şeklinde yaptığı açıklama ile argümanını desteklemektedir.³³⁹

Vatandaşlık Değişikliği Yasasının ardından Keşmir'in özel statüsünün kaldırılması, Modi hükümetinin yürüttüğü Hindu milliyetçiliğini açığa çıkarmış, zımnen toplumsal şiddeti ve düzensizliği körüklemiş ve Hükümet yanlısı olmayan tüm vatandaşlar "ulus karşıtı" olarak gösterilmiştir.³⁴⁰

Keşmir'in özel statüsünün kaldırılmasına cevap olarak Pakistan Başbakanı İmran Han, sağcı BJP hükümetini *"Bunlar Hitler'le aynı çizgide yürüyor"*³⁴¹ ve *"Bölgedeki asker sayısını 900 bine çıkardılar ve 8 milyon Keşmirliye sokağa çıkma yasağı uyguladılar. Herkesin Ulusal Gönüllü Organizasyonu'nu (RSS) anlamasını istiyorum. Tamamen Hitler ve Mussolini'den ilham alan, bir ırkın üstünlüğüne, Nazilerin inandığı aryan ırka inanan bir grup."*³⁴² sözleriyle tepkisini ortaya koymuştur.

³³⁸ Ünlü, H. (2019). **Derinleşen Keşmir krizi ve Hindistan fikrinin sonu**, 27 Aralık 2019 tarihinde <https://gasam.org.tr/derinlesen-kesmir-krizi-ve-hindistan-fikrinin-sonu/> adresinden erişildi.

³³⁹ **India eliminated big reason behind terrorism: PM Modi on Article 370 move**, 27 Aralık 2019 tarihinde <https://www.indiatoday.in/india/story/india-eliminated-reason-terrorism-pm-modi-article-370-1615194-2019-11-02> adresinden erişildi.

³⁴⁰ Danziger, S. (2020). **Dividing Lines: What India's Hindu Nationalist Turn Portends For Relations With Pakistan**, 28 Haziran 2020 tarihinde <https://www.stimson.org/2020/dividing-lines-what-indias-hindu-nationalist-turn-portends-for-relations-with-pakistan/> adresinden erişildi.

³⁴¹ Ortahamamcılar, B. (2019). **Pakistan Başbakanı İmran Han'dan Hindistan'a Keşmir eleştirisi: Hitler'le aynı çizgide yürüyorlar**, 27 Aralık 2019 tarihinde <https://tr.euronews.com/2019/09/13/pakistan-basbakan-imran-handan-hindistana-kesmir-elestirisi-hitlerle-ayn-cizgide-yuruyor> adresinden erişildi.

³⁴² **'İki nükleer güç karşı karşıya gelecek' dedi ve uyardı**, 27 Aralık 2019 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/iki-nukleer-guc-karsi-karsiya-gelecek-dedi-ve-uyardi-ortalik-kan-golune-doner-41339409> adresinden erişildi.

Yaptığı açıklama ile alınan kararı kınayan Pakistan hükümeti, Yeni Delhi büyükelçisini geri çekerek Hindistan ile diplomatik ilişkilerin seviyesini düşürme karar vermiştir. Hindistan'ın Cammu ve Keşmir'e ayrıcalık tanıyan anayasal hükümleri lağvetmesi ve Keşmir'in sahip olduğu özel statü yapısını kaldırmasının ardından Pakistan, Hindistan ile ticari ilişkilerini resmen durdurmuştur.³⁴³ Bu durum diplomatik alanda Hindistan ile Pakistan arasında gerginliğin artmasına yol açmış ve bölgesel kargaşaya neden olmuştur. 2019'da BJP hükümetinin izlediği, doğrudan veya dolaylı da olsa Pakistan'ı hedef alan Hindu milliyetçiliği içerikli iç ve dış politikalar, bölgesel ve uluslararası alanda iki devleti karşı karşıya getirmiştir. Kuruluşundan günümüze Pakistan, Keşmir'in Müslüman çoğunluğa sahip bir bölge olmasından dolayı Pakistan'a dahil edilmesini talep ederek "Güney Asya'daki Müslüman vatani" fikri üzerine motivasyon sağlamaktadır. Keşmir'in özel statüsünün kaldırılmasının ardından iç ve dış baskılarla karşı karşıya kalan Pakistan hükümeti, hem kara hem de hava kuvvetlerini seferber etmiş ve Keşmir çevresinde füze konuşlandırmasını artırmıştır.³⁴⁴

Keşmir kararı, Hindistan'ın Hint Pasifik'te ortak stratejik girişimlerde bulunduğu ABD'yi bir ikilem içine sokmuştur. Hem iç hem de dış politikalarında "özgürlük ve insan hakları" gibi değerlerin savunucusu olan ABD, Hindu milliyetçisi grupların dini azınlıklara baskılarına kayıtsız kalamamış; ABD Dışişleri Bakanlığı ve Kongresi, diğerlerinin yanı sıra Hindistan hükümetinin yaptığı radikal hamleleri eşzamanlı olarak eleştirmiştir. Güney ve Orta Asya İşlerinden Sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Alice G. Wells, ABD hükümetinin Hindistan Keşmir'deki durumu yakından takip ettiğini ve tutukluların serbest bırakılması için temyize başvurmaya devam ettiğini bildirmektedir.³⁴⁵

5 Ağustos'ta bir Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Keşmir'deki gelişmeler hakkında *"Gözaltı raporları konusunda endişeliyiz ve bireysel haklara saygı gösterilmesini"*

³⁴³ Pakistan'dan Hindistan'a Cammu Keşmir kınaması: Müslümanların dini özgürlükleri kısıtlanıyor, 27 Aralık 2019 tarihinde <https://tr.euronews.com/2019/08/12/pakistan-dan-hindistan-a-cammu-kesmir-kinamasi-muslumanlarin-dini-ozgurlukleri-kisitlaniyo> adresinden erişildi.

³⁴⁴ Shida, a.g.e, s.65

³⁴⁵ A.g.e, s.67-68

teşvik ediyoruz. Tüm tarafları Denetim Hattı boyunca barış ve istikrarı korumaya çağırıyoruz. Barış ve istikrarı korumak istiyoruz ve elbette Hindistan ile Pakistan arasında Keşmir ve diğer endişe verici konularda doğrudan diyalogu destekliyoruz. Dünyanın gerilimlerin olduğu herhangi bir bölgeye gelirse, insanlardan hukukun üstünlüğünü, insan haklarına saygıyı, uluslararası normlara saygıyı gözetmelerini istiyoruz.” şeklindeki ifadeleri, Keşmir nedeniyle bölgede meydana gelebilecek herhangi bir gerginliği yatıştırarak bölgeyi etkisi altına alabilecek şiddetin bölgesel ve uluslararası dengeyi alt üst etmesini önleme ve Hindistan’ı tek taraflı Hindu milliyetçiliği güdümlü politikalarından geri adım atmaya ikna etme çağrısında bulunmayı amaçlamaktadır. Pakistan Başbakanı Imran Khan’ın *"Dünya Hindistan'ın Keşmir'e yönelik saldırısını durdurmak için hiçbir şey yapmazsa, nükleer silahlı iki devletin doğrudan bir askeri çatışmaya daha da yaklaşmasıyla tüm dünya için sonuçlar olacaktır.”* şeklindeki açıklamaları uluslararası mecrada yaşanan endişeleri körüklemiştir. Çin Dışişleri Bakanlığı ise özellikle Pekin'in Çin toprağı (Aksai Chin) olduğunu iddia ettiği Ladakh'ın statüsünün değiştirilmesini “kabul edilmez” olduğunu ifade ederek Hindistan'ın Keşmir'deki eylemleriyle ilgili “ciddi endişelerini” dile getirmiştir. Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Hindistan'ı “statükoyu tek taraflı olarak değiştirmeyi bırakmaya” ve Hindistan ve Pakistan'ı ihtiyatlı davranmaya çağırmıştır. Çin Dışişleri Bakanı "Pakistan için uluslararası arenada adaleti sağlama" sözü verirken; Pekin'in, Pakistan'ın Keşmir meselesini BM Güvenlik Konseyi'ne götürme çabalarını desteklediği bildirmiştir.³⁴⁶

2019 yılının sonlarında hem Hint hem de Amerikan basınında, Yeni Delhi'nin Keşmir'deki hamlelerinin ve ulusal hükümetin Hindu milliyetçi politikalarının Hindistan'ın seküler ve çoğulcu demokratik toplum olarak uluslararası itibarının zedelenmesine neden olduğu çokça yer almıştır. Eski Hindistan Ulusal Güvenlik Danışmanı ve Dışişleri Bakanı Shivshankar Menon, Yeni Delhi'de bir halka açık forumda, BJP'nin Keşmir'deki 2019 eylemlerinin ve kabul edilen vatandaşlık yasası

³⁴⁶ Kronstadt, K. A. (2019). **Kashmir: Background, Recent Developments, and US Policy.** Congressional Research Service. S. 18-19 URL: <https://www.freekashmir.org/wp-content/uploads/2020/01/Full-Report-of-Congressional-Research-Service-on-Kashmir.pdf>

ile vatandaşlık kabulüne dini kriter getirmesinin ülkenin uluslararası imajına zarar verdiğini *"Hindistan'ın ahlaki konumu darbe aldı"* ve *"Hindistan'ın ortakları bile çok kültürlü, çoğulcu bir toplum olarak kimlik bilgilerini sorguluyor."* şeklindeki sözleriyle ifade etmiştir.³⁴⁷

Pakistan; Çin'e ek olarak Malezya, Türkiye ve İran'dan da güçlü destek almayı başarmıştır. Malezya Başbakanı Mahathir Mohamad, BM Genel Kurulu'na yaptığı konuşmada, Hindistan'ın Keşmir'i "işgal ettiğini" söylerken Ağustos 2019'da Türk Dışişleri Bakanlığı, 370. Maddede yapılan değişikliğin Keşmir'deki "mevcut gerilimi daha da artırabileceğini" ifade etmiştir. İran lideri Ali Hamaney ise Hindistan'ı geri adım atarak ve Cammu Keşmir'de "Müslümanlara yönelik baskı ve zorbalığı önleyecek" bir politika benimsemeye davet etmiştir.³⁴⁸

Fakat, Hindistan hükümetinin 370. Maddeyi değiştirmesi ve 35A Maddesinin yürürlükten kaldırması kısmen "doğru zamanda" gelmiştir. Tüm bu tepkilere rağmen Modi'nin Keşmir'in özel statüsünü kaldırmasında ABD'nin yakın zamanda Golan Tepeleri'ni İsrail toprağı olarak tanınması, Rusya'nın Kırım konusundaki iddiası Hindistan'ın eylemleri için bir gerekçe olarak sunulabilir. Son olarak, Modi için Hong Kong'daki protestoların patlak vermesi uluslararası ve bölgesel tepkilerin seviyesini önemli derecede etkilemiştir. Pakistan'ın uzun süredir müttefiki olan Çin hükümetine Hong Kong hususunda uluslararası ilgi göz önüne alındığında, Keşmir meselesinden Pakistan'ı yatıştıracak birkaç açıklama dışında geri çekilmesi şaşırtıcı değildir. Keşmir'in entegrasyonunun arkasındaki Hindu-milliyetçi motivasyonlar oldukça açık olsa da Modi, Keşmir ve Pakistan ile olan ilişkilerinde adım atmadan önce uluslararası aktörlerin tepkisini test ederek ilerlemektedir.³⁴⁹ Keşmir konusunda özellikle Batı'nın sözlü eleştiriden bir adım ileri giderek eyleme geçmesinin önündeki handikaplardan bir diğeri ise Çin'in bir hegemon olarak karşı konulmaz yükselişinin engellenmesinde Hindistan'a duyulan ihtiyaçtır. Yıllar içinde Hindistan'ın Çin'in Tek Kuşak ve Tek Yol

³⁴⁷ Kronstadt, a.g.e., s. 22-23

³⁴⁸ Sodhi, J. (2021). **The Article 370 Amendments on Jammu and Kashmir: Explaining the Global Silence.**, ORF-Observer Research Foundation, S.14

³⁴⁹ Bagwe, A. (2019). **Modi's Grand Strategy in Kashmir?**, 22 Aralık 2019 tarihinde adresinden <https://www.fpri.org/article/2019/09/modis-grand-strategy-in-kashmir/> erişildi.

girişimine katılmayı reddetmesi bölgede bir ağırlık olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hindistan önemli bir bölgesel güç olmasaydı daha yoğun bir uluslararası tepkiyle karşılaşma ihtimali oldukça yüksekti. Bu nedenle, Hindistan'ın büyüyen ekonomik, politik ve askeri nüfuzunun yanı sıra “Çin tehdidi”, Keşmir'e yönelik Pakistan ve Çin dışındaki uluslararası aktörler tarafından ortaya konacak ve Hindistan'ın geri adım atmasını sağlayacak etkili bir tepkinin eksikliğinin sebebini göstermektedir.³⁵⁰ Fakat bu tür politikalar bölgesel ve uluslararası camiada iyi bağların sürdürülmesinin önüne set koyarken Başbakan Modi'nin çokça savunulan "Önce Komşuluk" stratejisine aykırı olarak değerlendirilebilir.

3.3. Neo-Hindutva

Uluslararası siyasetin ve ülkelerarası problemlerin değişen yapısı sebebiyle geleneksel güç kaynaklarına sahip devletlerin nüfuz alanlarını genişletmek için sadece sert gücün kullanılmasının yeterli olmadığı görülmüştür. Çünkü günümüzde dünya çapında yaşanan sorunlar, yalnızca devletler arasında değil devlet dışı ve ulus ötesi aktörleri de içermektedir. Bu yeni eğilimleri açıklamak için Joseph Nye, geleneksel yöntemlerden farklı olarak güç kullanımının ikinci bir yolunu önermektedir. Gücün bu ikinci yönü diğer uluslararası aktörlere komuta gücünü kullanarak istediğini yaptırmanın aksine ülkeleri etkileme yeteneği, kültür, ideoloji ve kurumlar gibi soyut güç kaynaklarıyla ilişkilendirilen soft power-yumuşak gücü içermektedir. Yumuşak güç unsurlarını kullanan bir devlet, kültürü ve ideolojisini çekici hâle getirerek gücünü başkalarının gözünde meşru gösterebilir, sert gücün maliyetinden kaçınarak isteklerini daha kolay empoze edebilmektedir.³⁵¹

Buradan hareketle, Edward Anderson, ‘Neo-Hindutva’: Evolving Forms, Spaces, and Expressions of Hindu Nationalism” adlı makalesinde RSS’in kurumsal ve ideolojik çerçevesinin dışında işleyen bir Hindu milliyetçiliğini ifade etmek amacıyla 'Neo-Hindutva' kavramı üzerine araştırmalarda bulunmuş ve bu milliyetçilik biçiminin sabit kalmaktan ziyade, temel değerlerini ve yerel kültürel özelliklerini değişen dünya

³⁵⁰ Sodhi, a.g.e., s. 9

³⁵¹ Nye, J. S. (1990). **Soft power**. *Foreign policy*, (80), 153-171.

uygulamaları doğrultusunda sürekli olarak kalibre ettiğini belirtmiştir.³⁵² Anderson, RSS ile olan bağlantıyı reddeden bu “yumuşak” formu, özünde öncelikli hedefi Hinduları, Müslüman olarak tanımlanan “Öteki”ye karşı örgütlemek olan ve dışlayıcı bir ideoloji olarak tanımlanan "sert" formlardan ayırmaktadır. Hindu milliyetçiliğinin bu türü, sert ve yumuşak neo-hindutva (soft hindutva) arasındaki ayrımı anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu durumda yumuşak neo-hindutva Hindu milliyetçiliği ile açık bir bağlantı kurmaktan kaçınır ancak Hindu topluluğunun küresel düzeyde temel temsilcisi olarak hareket eder.³⁵³ Yumuşak Neo-Hindutva mantığı ile sosyal refah, diasporik çok kültürlülük, sosyal medya, yoga ve ulusötesi bağlamlarda Hindu kültürü ve değerleri şekillenmeye ve yumuşak güç olmaya başlamıştır.³⁵⁴

2014 seçim beyannamesinde BJP’nin hindutvanın yumuşak yüzü olarak kavramsallaştırabileceğimiz yumuşak neo hindutvayı da kullanacağına dair ibareler göze çarpmaktadır. Hindu kültürünü ve değerlerini yaymak, korumak, gelecek nesillere ve deniz aşırı bölgelere aktarımını sağlamak önemli amaçlardan biri olduğu anlaşılmaktadır. Buradan hareketle Beyannamenin “Dış İlişkiler- Önce Ulus, Evrensel Kardeşlik” bölümünde yer alan ifadeler Hindutva’nın yumuşak yüzünün deniz aşırı ülkelerde yaşayan diaspora ile bağlantıyı ve bağlılığı sağlamak, yoga ile Hindu kültürü ve değerlerinin taşıyıcılığını üstlenmek devletler ile ilişkilerde yumuşak hindutvanın politika olarak dizayn edilmesine örnek gösterilebilir:

“Güçlü, kendine güvenen bir Hindistan inşa edeceğiz, ulusların nezdinde hak ettiği yeri yeniden kazandıracağız. Bunun için öncelikle asırlık geleneğimiz “Vaasudhaiva Kutumbakam”ın (tüm dünya bizim ailemiz) tarafından yönlendirileceğiz. Aynı zamanda, dış politikamız ulusal çıkarlara dayalı olacaktır. Çıkarlarımızı karşılıklı olarak ilerletmek için bir müttefikler ağı oluşturacağız. Uluslararası yüksek masada daha büyük bir rol oynamak için tüm

³⁵² Anderson, E., & Longkumer, A. (2018). ‘Neo-Hindutva’: evolving forms, spaces, and expressions of Hindu nationalism. 21 Kasım 2020 tarihinde <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09584935.2018.1548576?needAccess=true> adresinden erişilmiştir.

³⁵³ Thube, S. (2020). **The Many Faces of Hindutva**, Oxford Review Of Books, 17 Ocak 2021 tarihinde <https://www.the-orb.org/post/the-many-faces-of-hindutva> adresinden erişildi.

Reddy, D. S. (2018). **What is neo-about neo-Hindutva?**. Contemporary South Asia, 26(4), 483-490. 17 Ocak 2020 tarihinde <https://www.theleaflet.in/the-hollowness-of-the-hindutva-governance-model/> adresinden erişildi.

³⁵⁴ Reddy, a.g.e., 483-490.

kaynaklarımızı ve insanlarımızı kullanacağız. Hindistan, yumuşak güç potansiyelinin tam kapsamını takdir etmekte uzun zamandır başarısız oldu. Yumuşak güç yollarımızı, özellikle manevi, kültürel ve felsefi boyutlarından yararlanarak ve bunlara odaklanarak, dış alışverişimize entegre etmeye ihtiyaç vardır. Hindistan her zaman dünya meselelerinde önemli bir rol oynamış ve dünyaya çok şey sunmuştur. Bu, eskiden beri onun geleneği olmuştur. Hindistan'ın manyetik gücü her zaman kadim bilgeliğinde ve mirasında olmuştur, uyum ve eşitlik gibi ilkeleri aydınlatmıştır. Bu, günümüzün Yumuşak güç zamanlarında bugün dünya için eşit derecede alakalı olmaya devam ediyor. Bunu yaymak için proaktif diplomasiyi benimseyeceğiz.”³⁵⁵

Tüm bunlar, ideolojik eğilimleri sert güce bir alternatif olarak yumuşak gücü vurgulayan Nehru'nun aksine, Modi'nin ideolojik olarak her ikisini de vurguladığını göstermektedir.³⁵⁶ Önceki kısımlarda sert-hindutva politikasının iç ve dış ilişkilere yansımından bahsedilmişti. Yumuşak hindutvanın politika enstrümanlarına da değinmek açıklayıcı olacaktır. Bu aşamada yumuşak gücün etkin kullanılması ve diaspora ile ilişkilerde meydana gelen değişmelere değinilecektir.

3.3.1. Yumuşak Güç Kullanımı

Hindistan, dış politika hedeflerini güvenceye almak için kamu diplomasisi ve yumuşak güç kaynaklarını başarılı bir şekilde kullanmaktadır. Modi tarafından dizayn edilen yumuşak güç politikasının amacı ise Hindistan'ın geleneksel kamu diplomasisini tamamlamak, uluslararası alanda imajını olumlu yönde artırmak, ülkesini uluslararası hukuk ilkelerine saygı gösteren bir yükselen güç olarak lanse etmek, diğer ülkelerle ilişkileri geliştirmek ve ekonomik büyümeyi teşvik etmek amacıyla yabancı yatırım, teknoloji ve turistleri çekmeye yardımcı olmaktır. Bu hedeflere ulaşmak için Budizm, Diaspora ve Yoga olmak üzere üç yumuşak güç kaynağına/varlığına odaklanmıştır.³⁵⁷ Bağımsızlığa kavuşmasının ardından halkları ve hükümetleri etkilemeyi amaç olarak belirleyen Hindistan bunun için açık diplomasi ve

³⁵⁵ Election Manifesto, (2014). 22 Aralık 2020 tarihinde https://www.thehindu.com/multimedia/archive/01830/BJP_election_manif_1830927a.pdf adresinden erişildi.

³⁵⁶ Rajagopalan, R. (2020). **Modi Couldn't Change Indian Foreign Policy: The Question Is Why**. Asia Policy, 27(2), 168-171. 19 Ocak 2021 tarihinde <https://muse.jhu.edu/article/754914/pdf> adresinden erişildi.

³⁵⁷ Mazumdar, A. (2018). **India's soft power diplomacy under the Modi administration: Buddhism, diaspora and yoga**. Asian Affairs, 49(3), s. 469-470

ahlaki retoriği kullanarak üst düzey diyaloglara, entelektüel değiş tokuşlara, uluslararası konferanslara önemli kaynaklar ayırmıştır.³⁵⁸

Hindistan'ın yumuşak güç kullanımı geleneğe bağlılığını korumaya devam etse de üç temel alanda geçmişten ayrılmaktadır. Birincisi; Hindistan aktif olarak kendi ülkesinde (özellikle evlenmiş genç insanlar), yurt dışında (Hint diasporası) ve gelişmekte olan dünyada yeni destekçiler aramaktadır. İkincisi, Hintli yetkililer Hindistan'ın siyasi ve diplomatik elitleri dışındaki topluluklarla diyalog kurarak dış politika yapım sürecini daha aktif hale getirmeye çalışmaktadır. Üçüncüsü, hem bölgede hem de dünyanın diğer bölgelerinde daha fazla kişiye ulaşabilmek için geleneksel yöntemlerin yanı sıra yeni medya araçları başarılı bir şekilde kullanılmaktadır.³⁵⁹ Tüm bunların yanında 2000 yılından bu yana gerek Dışişleri Bakanlığı gerekse hükümetin diğer birimleri tarafından birtakım yeni girişimlerde bulunulmuştur. Bunlara Hindistan'ın ihtiyacı olan yatırım için bilgi, beceri ve fon sağlayabileceğine inanılan Hint diasporasına ulaşmak istenmesi, yabancı ticari şirketlerle bağlantı kurma girişimleri, "Brand India"³⁶⁰ gibi yeni fikirlerin ortaya atılarak Hindistan'ın dünyada bir marka haline getirilmeye çalışılması ve teknolojiyi aktif bir şekilde kullanan daha genç kimselere ulaşmak için yeni sosyal medyanın etkin olarak kullanılması örnek olarak gösterilebilir.³⁶¹

11 Aralık 2014 tarihinde BM Genel Kurulu 21 Haziran'ı Uluslararası Yoga günü olarak kabul eden kararı oybirliği ile onaylamıştır. Yoga gününün BM kararı ile ilan edilmesi ve Hindistan'ın kültürünü tanıtmaya amacıyla yoganın değerini ve uluslararası alandaki tanınırlığına odaklanan etkinlikler düzenlenmesi Modi'nin uluslararası alandaki diplomatik başarısı olarak belirtilmiştir. Her ne kadar uluslararası yoga gününü ilan eden kararda Hindistan ya da geçmiş kökenine değinilmese de Hint

³⁵⁸ Hall, I. (2012). **India's new public diplomacy**. *Asian Survey*, 52(6), s.1090, URL: <https://www.jstor.org/stable/10.1525/as.2012.52.6.1089>

³⁵⁹ Hall, a.g.e, (2012), s.1090

³⁶⁰ 25 Eylül 2014'te göreve başladıktan kısa bir süre sonra Modi, yabancı yatırımları çekmek ve Hindistan markasını oluşturmak için kampanya başlattı. Temel olarak kampanya, hizmet sektörü, imalat, bilgi teknolojisi, altyapı, bilgi teknolojisi destekli hizmetler vb. alanlarda iş dünyası için yükselen bir merkez olarak Hindistan'ı çekici hâle getirmektir.

³⁶¹ Hall, a.g.e, (2012), s.1102

televizyonlarında yoga günü kararının Modi'nin küresel sahnedeki zaferi olduğunu ve Hindistan'a şeref getirdiğini belirtilirken Modi taraftarları ise alınan kararla Hindistan'ın kültürel bir güç olarak uluslararası sahneye çıktığını savunmuşlardır.³⁶²

C. Raja Mohan, Modi'nin dış politika yapımında yumuşak güç kullanımında yeniliklerden birinin "dini diplomasiye" bağlılığı olduğunu ifade etmiştir. Önceki Hindistan başbakanlarının geçmiş konuşmalarında Hindistan'ın felsefi ve dini mirasından bahsetmek alışılmadık bir durum olmasa da Modi'nin, dini diplomasiye olan bağlılığı ve yumuşak güç olarak kullanmadaki yoğunluğu Modi'yi öncekilerden farklı kıldığına yönelik bir kanıya neden olmuştur. Modi'nin dini diplomasisinin en az üç bileşeni olduğu düşünülmektedir. İlki, önemli dini yerlere yapılan vurgu; ikincisi, halka açık organize edilmiş dinler arası diyalog konferanslarına katılım; üçüncüsü, özellikle uzak bölgelerdeki kitlelere ulaşımıdır.³⁶³

Bu sebeple Modi, Hindistan'ın zengin Budist mirasının tanıtımına yoğun ilgi göstermiştir. Budizm, Hindistan'ın yakın çevresindeki bazı ülkelerle son dönemde gerçekleştirdiği diplomatik ilişkilerin merkezinde yer almaktadır. Yakın bölgede bulunan Budizm'i bir inanış biçimi olarak tanımlayan ülkelerle ilişkilerini geliştirmek için hedef ülke kamuoyuna Hindistan'ın Budist öğretilere saygı gösteren ve bunlara bağlı bir ülke olarak tanıtımına önem verilmektedir. Bu sebeple Ağustos 2014'te Modi'nin Nepal Kurucu Meclisi'nde yaptığı konuşmada, Budizm'in Hindistan ve Nepal arasındaki ortak kültürel ve medeniyet bağlarına nasıl katkıda bulunduğu vurgulanmıştır. Aynı zamanda Hindistan'ı çoğulcu ve barış dolu bir güç olarak göstermekte yardımcı olurken komşularına hükmetmeye çalıştığı imajının oluşmasına engel olmaktadır. Güneydoğu Asya ülkeleri ve Hindistan arasında Budizm'in ortak bir değer olarak vurgulanması, "Doğu'ya Hareket Et" politikasının yere sağlam basmasına olanak sağlamıştır.³⁶⁴

³⁶² Miller,& Estrada, a.g.e., s. 43-44

³⁶³ Hall, I. (2018). **Narendra Modi's New Religious Diplomacy**. In *this Forum*, *International Studies Perspectives* (Vol. 20, pp. 11-14).

³⁶⁴ Mazumdar, a.g.e., s. 472-473

Ayrıca Hindistan, coğrafi anlamda tam anlamıyla Hint-Pasifik bölgesinin bir parçası olmayan bölgelere de Budizm yoluyla kültürel olarak bağlı olduğunu göstermekte ve bu bölgeye erişiminde tarihsel ve Budist bağlantılar kullanmaktadır. Modi, Eylül 2016'da Vietnam'a yaptığı ziyaret sırasında, Vietnamlı öğrencilere Budist Sangha üyeleri için Hindistan enstitülerinde Budist çalışmalarına katıldıkları takdirde özel yıllık burslar verileceğini duyurmuştur. 2014 yılında, Modi yönetimi Doğu Hindistan'da ünlü eski Budist yüksek öğrenim merkezi Nalanda yakınında bir üniversite açarak Hindistan'ın dört bir yanından gelen Budist rahiplerin araştırmalarının uğrak yeri olmasını amaçlamıştır. Hindistan, 4 Mayıs 2015 tarihinde Buda'nın manevi doğum yeri ve zengin Budist mirası olarak tanıtmak amacıyla "Budist Asya" ya ulaşmasının bir parçası olarak Buda'nın yaşamının ve öğretilerinin küresel bir kutlaması olan "Uluslararası Buda Poornima Diwas Kutlaması" na ev sahipliği yapmıştır. Etkinliğe Modi, bakanlar, parlamenterler, diplomatlar, Budist rahipler ve rahibeler katılmıştır.³⁶⁵ Modi, komşu ülkelerle olan ilişkilerinde İslam'ı da dahil etmiş; Mart 2016'da, Dünya Sufi Forumu himayesinde ilk Uluslararası Tasavvuf Konferansı, Yeni Delhi'de gerçekleştirilmiştir. Hindistan'ın dini diplomasisine İslam'ın dahil edilmesi, Modi, Sufi Uluslararası Konferansı'ndaki açılış konuşmasında, *"Zamansız bir barış pınarına, dünyadan dinleri alan ve besleyen eski bir gelenek ve inanç kaynağı olan bir ülkeye hoş geldiniz."* şeklindeki ifadesi Hindistan'ın dünyanın en büyük ikinci Müslüman nüfusunu barındırdığı göz önünde bulundurulduğunda uluslararası camiada Hindistan'ın çoğunlukçu imajını yansıtmaması açısından önemlidir.³⁶⁶

Dini diplomasi ve yoganın yanı sıra dünyanın dört bir yanına dağılmış halde bulunan Hint diasporası ile çeşitli şekilde ilişkiler üretmek ve geliştirmek de Hindistan yumuşak güç politikasının önemli bir aracı olmuştur.

³⁶⁵ Mazumdar, a.g.e., s. 474-475

³⁶⁶ Muni, a.g.e., s.117-12

3.3.2. Diaspora ile İlişkiler

Seleflerinden farklı olarak Modi, görev süresinin başlangıcından bu yana Hint diasporasını etkilemeye ve dış politika hedeflerindeki rollerini artırmaya çalışmıştır. Başbakan Modi, yönetimin başına geçtiğinden beri diasporanın gelişim ve kalkınma stratejisinde önemini fark etmiş ve Hint diasporasının Hint dış politika yapımındaki rolünü vurgulamıştır.³⁶⁷ BJP Genel Sekreteri Ram Madhav'ın *"Diplomasi konturlarını değiştiriyoruz ve Hindistan'ın yurtdışındaki çıkarlarını güçlendirmenin yeni yollarını araştırıyoruz"*, *"Hint diasporasının üyeleri, bu ülkelerde sadık vatandaşlar olursa Hindistan'ın sesi olabilir. Diaspora diplomasisinin ardındaki uzun vadeli hedef budur."* şeklindeki açıklaması diasporanın dış politikada Hindistan'ın elini güçlendirmedeki önemini vurgulaması açısından önem arz etmektedir.³⁶⁸ 2 Ekim 2016'da Mahatma Gandhi'nin doğum yıldönümü vesilesiyle Başbakan Modi, Pravasi Bharatiya Kendra'nin (Hint Diaspora Merkezi) açılışında söylediği sözler yeni hükümetin dış politika stratejisinde diasporanın önemini vurgulaması açısından dikkat çekicidir: *"Hint diasporasına sadece sayıları açısından değil, aynı zamanda gücü açısından da bakılmalıdır. Yıllardır "beyin göçü" teriminin moda olduğunu söyledim. Fakat eğer diasporaya gücümüz olarak bakarsak, bunu "beyin kazancı" na dönüştürebiliriz"*³⁶⁹

Hindistan Denizaşırı İşleri Bakanlığı'na göre Hindistan diasporası, Çin'den sonra dünyada ikinci sıraya yerleşmektedir. Dolayısıyla, Hindistan dış politikası çerçevesinde diaspora ile kurulan ilişkilere önem verilmelidir. Hindistan, dış politika yapımında sahip olduğu kaynakları, potansiyeli ve varlıklarını kullanırken diasporaya neredeyse hiç odaklanmadığı için bu eğilim Hindistan politika yapımında yenidir.³⁷⁰ Modi, gelişmiş dünyadaki etkili Hint diasporası ile etkileşim kurarak bu ilişkiye başlıca iki rol yüklemiştir. Bunlardan birincisi gelişmiş ülkelerdeki Hint diasporasının

³⁶⁷ Srinivas, J. (2019). **Modi's Cultural Diplomacy and Role of Indian Diaspora**. *Central European Journal of International & Security Studies*, 13(2). S.74 URL: <http://www.cejiss.org/static/data/uploaded/1562750126803971/04%20Srinivas.pdf>

³⁶⁸ Kinnvall, a.g.e., s. 291-292.

³⁶⁹ Srinivas, a.g.e., s.83

³⁷⁰ A.g.e., s.84

bir elçi olarak yaşadıkları ülkelerde Hindistan'ın küresel yükselişini desteklemesini sağlamakken ikincisi diasporanın ülkeleri olan Hindistan'a yolladıkları dövizlerin ülkenin Gayri Safi Yurt İçi Hasılasının yüzde 3,7 sini oluşturmasını temin etmektir.³⁷¹

Hindistan diasporasının desteğini kazanabilmek için Başbakan Modi, Mayıs 2017' ye kadar toplam 49 yabancı ülkeye seyahat gerçekleştirmiştir. Dış ziyareti sırasında hemen hemen her toplantıda Hint diasporasını, Hindistan ekonomisine yatırım yaparak Temiz Ganj nehri programına bağış yaparak ve Hint kırsal kalkınma programlarına katılarak Hint gelişiminin bir parçası olmaya çağırmıştır. Modi hükümeti, aynı zamanda tüm Hint diasporasına anavatanlarıyla iletişimde kalmalarını ve Hint vatandaşı olmak istiyorlarsa hayat boyu Hint vizelerini güvenceye almalarını sağlayan tek bir kimlik kartı vermeye karar vermiştir.³⁷²

Bunun dışında, Hindistan'ın popüler film endüstrisi Bollywood, Hindistan'ın yumuşak gücünün kullanılmasında ve diaspora ile ilişki kurulmasında önemli bir araçtır. Örneğin, Amir Khan 2015 yılında (Çinli gençler arasında daha önce çektiği 3 Idiots filminin başarılı olması sebebiyle) PK filmini tanıtmak için Çin'e gitmiştir. Ayrıca, Bollywood filmlerinden birkaçı, daha diasporik bir kitleyi çekmek ve Hindistan'ın onlar hakkındaki endişelerini hissettirmek için diasporik temalara dayanmaktadır. Örneğin, KalHo Na Ho, Kabhi Khusi Kabhi Gam gibi filmler tamamen Hint diasporasının hayatlarına dayanmaktadır. Bollywood film ödül törenleri bazen Avrupa, Orta Doğu ve Amerika'da yapılırken Bollywood programlarının, ses yayınlama işlevlerinin ve filmlerinin çoğu, Hint diasporasını çekmek için farklı küresel şehirlerde çekilmektedir. Bunlar yumuşak güç vasıtasıyla Hint dış politikasının işlevsel hâle gelmesinin en önemli örneklerinden bazılarıdır. Bu nedenle, Hint film endüstrisinin küreselleşmesi, uluslararası ilişkilerde Hint yumuşak gücünün geliştirilmesinde önemli bir rol üstlenmektedir.³⁷³

³⁷¹ Sidhu W.P. S. & Mehta, V. S. ,(2015), **Modi's Foreign Policy @365: Course Correction**, s.4-5 URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2015/05/modi365_final-book.pdf

³⁷² Srinivas, a.g.e., s.83

³⁷³ A.g.e., s.83

Modi hükümeti, kültürel ve manevi bağın güçlenmesini sağlamaya çalışmanın yanı sıra gittikçe artan bir şekilde Hint diasporasının fiziksel güvenliğinin sağlanmasına da önem vermektedir. Nisan 2015 boyunca, Modi yönetimi, Suudi Arabistan'ın Yemen'e askeri müdahalesi ve Yemen'deki hedeflere yönelik saldırılarının artması nedeniyle Yemen'de mahsur kalan yaklaşık 5.000 Hint vatandaşını tahliye etmek için “Raahat Harekâtı”nı gerçekleştirmiştir. Aynı dönemde, yönetim, Nepal'de meydana gelen büyük deprem sonrasında “Maitiri Harekâtı” kapsamında Nepal'de mahsur kalan binlerce Hintli vatandaş tahliye etmiştir. Temmuz 2016'da ise hükümet Güney Sudan'da çekişen gruplar arasında çatışmaların artması sebebiyle Hint Hava Kuvvetleri'ni “Sankat Mochan Operasyonu” çerçevesinde Hintli vatandaşların tahliyesinde kullanılmıştır.³⁷⁴

Sonuç itibarıyla her ne kadar Modi hükümeti, Hindistan'ı yumuşak bir güç merkezi haline getirmenin başlangıcında olsa da önceki hükümetlere kıyasla daha tutarlı ve stratejik bir yumuşak güç yaklaşımını kurumsallaştırma ve geliştirme konusunda başarılı olmuştur.³⁷⁵ Modi'nin dünyanın herhangi bir bölgesinde bulunan Hint diasporası ile yakın ilişkiler geliştirmesinde diasporaya etnik kökenini hatırlatarak manevi köprü kurma amacına ulaşma yolunda kararlı bir şekilde yürüdüğünü söylemek doğru olacaktır.

³⁷⁴ Mazumdar, a.g.e, s. 478-479

³⁷⁵ Lahiri, S. (2017). **Soft Power-A Major Tool In Modi's Foreign Policy Kit.** *Journal of South Asian Studies*, 5(1), s.45

SONUÇ

Modi'nin yaptığı konuşmalardan yola çıkılarak siyasi, ekonomik, güvenlik ve kültürel alanlarda bağlantıyı güçlendirmiş ve amaçları senkronize etmiş bir bölgenin oluşmasına öncelik vermek; Hindistan'ın yerel kalkınmasını teşvik etmek için uluslararası ortaklıklardan yararlanmak; Hint-Pasifik'te istikrarlı ve çok kutuplu bir güç dengesinin sağlanması; Pakistan'ı terörizmi desteklemekten caydırmak; ve uluslararası sahnede Hint temsilini ve liderliğini ilerletmek Hindistan dış politikasında önemli hedefler olarak belirtilmektedir. 2014 yılında Hindistan'da yapılan seçimler neticesinde BJP'nin iktidar koltuğuna tek başına oturmasıyla Asya üzerine çalışmalar yapan uzmanlar arasında Hindistan için yeni bir dönemin başlangıcı olup olmadığı hususunda çeşitli analizler yapılmıştır. Bu husustaki görüşler birbirleriyle çatışmaktadır. Görüşlerin ayrıştığı nokta bu hedeflere ulaşma hususunda izlenen politikaların geçmiş hükümetlerden ayrılıp ayrılmadığı yani Modi'nin dış politikasının iddialı bir değişim ortaya koyup koymadığıyla ilgilidir.

Yapılan araştırmalar ve analizler neticesinde, Modi dönemi sonrası Hindistan dış politikasında “temel amaçları değiştirmeden kullanılan araçlarda ve yöntemlerde değişiklik” meydana geldiği çıkarsaması yapılabilir. Bu doğrultuda, Modi'nin birincil etkisi, mevcut politikaların ve davranışların önemli ölçüde geliştirildiği ve ilerletildiği bir hızlanmanın önünü açmasıdır. İkili ilişkilerde, bu eğilimler en çok Hindistan'ın özellikle Çin'in Hint-Pasifik bölgesindeki politikalarına karşı şekillendirdiği ABD, Japonya ve Avustralya ile ilişkilerinde belirginleşirken, Rusya ile bağlarını güçlendirmeye devam etmiştir. Çin ile süregelen sınır gerilimlerine rağmen, stratejik özerklik kapsamında ilişkileri ekonomik olarak derinleştirmiştir. Modi'nin ülkenin stratejik özerkliğini koruyarak ikili ilişkilerde ve çok taraflı platformlarda Hindistan'ın çıkarlarını korumada söylemde ve eylemde daha cesur davranması, bölgede çok kutupluluğu korumak adına küçük büyük fark etmeksizin önceki hükümetler tarafından uzun yıllar ziyaret edilmeyen birçok ülke ile bağlantıyı ve ilişkileri geliştirmesi, bu ülkelerdeki Hint diasporasıyla erişimi derinleştirmesi, terörizme karşı çizgilerini net bir şekilde belirginleştirmesi bu dönemdeki Hindistan dış politikasının

önemli çıktılardır. Özellikle din ve yumuşak güç diplomasisi söz konusu olduğunda Modi, Hindistan'ın dünyadaki rolünü Hindu kültürünün taşıyıcısı ve bir vishwaguru (dünya gurusu) olarak yeniden şekillendirmeye başlamıştır. Modi'nin dış politikayı, önceki Hintli liderlerin uluslararası diplomaside gösterdiği enerjiyi sağlam bir şekilde kullandığı ortadadır.

Ülkeler ile ekonomik veya güvenlik ilişkileri söz konusu olduğunda pragmatik yaklaşımla ve hızlı diplomasi yoluyla Hindistan'ı mevcut tarihsel ve ideolojik kısıtlamalardan kurtarmak dış politikada önemlidir. Bu nedenle, Hindistan ile potansiyel düşmanlar arasındaki ekonomik ilişkiler, güvenlik ilişkilerinden nispeten bağımsızdır ve birbirleri üzerinde oluşacak herhangi bir kısıtlamanın önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Bu durum, Başbakan Modi'nin Çin Devlet Başkanı Xi Jinping ile yaptığı görüşmelerden, yapılan ekonomik anlaşmalardan, BRICS Bankası ve Asya Altyapı Yatırım Bankası'nın oluşumundan açıkça görülmektedir.

Bu dönemde ekonomik ve teknolojik gelişmenin dış politikadaki merkeziliği, Hindistan'ın bağımsızlığından bu yana ulaşmak istediği ekonomik kalkınma hedefinin bir tekrarı olmayıp aynı zamanda ekonomik gücün tüm yönlerinde “teknolojinin” rolünün tanınması önemli bir değişkendir. Bir diğer önemli değişiklik, dış politikanın iç hedeflerle daha uyumlu hale getirilmesidir. Örneğin; Modi iki yerel projeden Swachh Bharat, Dijital Hindistan/Smart City (Akıllı Şehir) ABD ve Japonya'da halka açık yaptığı açıklamalarda bahsederken gelişmiş ülkelerin liderleriyle yaptığı toplantılarda, Hindistan'ın ekonomik kalkınma ve teknolojik hedeflerine ulaşmada bu ülkelerin desteğini aramıştır. Aynı zamanda ulusal güce yapılan iddialı vurgu, askeri gücün tehditleri bertaraf etmedeki rolünün daha realist bir değerlendirmesiyle gözle görülür hâle gelmiştir. Bu durumun sonuçlarından biri, geleneksel olmayan tehditlere (sınır ötesi terörizm, devlet dışı aktörlerin kullanımı) artan odaklanmadır. Ulusal güce yapılan vurguyu içeride ve özellikle Pakistan ve Çin ile olan ikili ilişkilerde Hindutva odaklı politikalarda görmek mümkündür. Fakat Hindistan'ın dini ve kültürel mirasına ve tarihine dayanan ortak zeminin genişletilmesini içeren ulusal gücün diğer bir boyutu olan “yumuşak güce” daha fazla vurgu yapılması sert Hindutva siyasetine zıtlık içerir.

Bununla birlikte, dış politikada iddialı bir dönüşüm gerçekleştirmek ve değişimi sağlamak için Modi hükümetinin bölge genelinde ciddi ve derinlemesine bir stratejik ortaklık kurma taahhüdünün ötesine geçmesi gerekmektedir. Bunun için siyasi düzeyde, Doğu Asya ve Güneydoğu Asya ortağına, daha fazla bölgesel diplomatik kaynağa ve Doğu Asya Zirvesi ve ASEAN Bölgesel Forumu gibi ilgili çok taraflı kurumlara daha aktif katılıma ihtiyaç vardır. Ekonomik alanda ise, Hindistan'ın Doğu ve Güneydoğu Asya ülkeleri ile ticari ilişkilerinin devam etmesi ve ülkede yabancı yatırımlara olanak sağlamak yasal kısıtlamaları gevşetme konusundaki istekliliğini göstermelidir. Böylece Hindistan Asya-Pasifik bölgesinde özellikle Japonya ile ilişkilerini güçlendirmeye olan bağlılığını açıkça göstermiş olacaktır.

Son yıllarda, Hindistan'ın Doğu Asya ve Güneydoğu Asya ile ilişkilerinin esas olarak Çin ile başa çıkmanın zorluğundan kaynaklandığı ortadadır. Bu nedenle Modi hükümetinin sürdürdüğü bölgesel ilişkiler, Çin ile Hindistan ve diğer komşu ülkeler arasındaki ilişkilerin gelişmesinden etkileneyecektir. Çin'in Hint Okyanusu'ndaki askeri varlığı göz önünde bulundurulursa iki ülke arasındaki tartışmalı sınırlara yönelik anlaşmazlıkların tırmanması Hindistan'ın Japonya, Vietnam, Avustralya, ASEAN ve Endonezya gibi kilit ortaklarla daha derinlemesine temaslarda bulunmasına sebep olabilir. Nitekim, Çin'in Hint-Pasifik'teki anlaşmazlıklara yönelik sert tutumunun bölgeyi istikrarsızlaştırmaya devam etmesi, Doğu ve Güneydoğu Asya ülkelerinin bölgesel güvenlik mimarisinde iş birliğinde Hindistan'ı aramasını ve Hindistan'ın bölgede etki alanını genişletmesinin önünün açılmasını sağlayabilir. Fakat iç siyasette çoğunlukçu ve Hindutva odaklı politikaların yürütülmesi Hindistan'ın, bölgede yalnız kalmasına neden olabileceği Hindistan uzmanları tarafından dile getirilmiştir. Bu sebeple Asya'nın yeni yükselen gücü olarak tanımlanan Hindistan, ulusal ve uluslararası çıkarlarını koruyan, hedeflerine ulaşmasına olanak sağlayacak aynı zamanda bölge ülkeleriyle uzlaşmayı kolaylaştıracak bir dış politika ile devam etmeli ve kapsamını sınırlamamalıdır.

Profil analizi sonucu ile doğru orantılı olarak Modi, ülkesinin hareket alanını sınırlayan engellerle uğraşmak zorunda olduğunun farkındadır. Sistemik kısıtlamalar içinde bu zorluklar ile başa çıkarak hedeflere ulaşmak için söylemsel ve yöntemsel

güncellemelere gitmiştir. Dünya'yı tehditkâr, uluslararası siyaseti kötü olarak algılayan bir lider olmak yerine iş birliğine önem vermiştir. Odak noktası Doğu'ya Hareket Et, Önce Komşuluk, SAGAR gibi politikalarla fırsatlardan yararlanmak ve ilişkiler kurmak olmuştur. Asya'da bulunan her ülkeyi bir yapbozun parçası olarak tanımlayarak ortak katılım olmadan ekonomik gelişimin ve bütünleşmenin gerçekleşmeyeceğinin bilincindedir. Fakat Modi'nin hedef odağının ve olayları kontrol etmeye yönelik inancının ortalama bir seviyede olması uluslararası siyasetin bağlamına göre sorunlara ya da ilişkilere odaklandığını ve kısıtlamalara zaman zaman myedan okuduğu görülmektedir. Nitekim, Modi'nin sert hindutva odaklı siyasetine ve Pakistan'a karşı tutumu kanıt oluşturmaktadır. Tüm bunlar, Modi'nin liderlik tarzının ve kişiliğinin dış politikanın değişimine olan etkisini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

AHMED, H.: (2020)	Making Sense of India's Citizenship Amendment Act 2019: Process, Politics, Protests , 20 Temmuz 2020 tarihinde https://www.ifri.org/en/publications/notes-de-lifri/asia-visions/making-sense-indias-citizenship-amendment-act-2019-process adresinden erişildi.
AHMED, Z.: (2019)	India's Act East policy and North East India: A critical review . International Journal of Research in Social Sciences, s. 7.
ALİ, S. M.: (2018)	The Current and Future State of India–Bangladesh Relations . Strategic Analysis, 42(5), 529-530.
ANDERSON, E., LONGKUMER, A., (2018)	'Neo-Hindutva': evolving forms, spaces, and expressions of Hindu nationalism . 21 Kasım 2020 tarihinde https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09584935.2018.1548576?needAccess=true adresinden erişilmiştir.
2019	ASEAN lies at core of India's Act East Policy, says PM Modi , 25 Aralık 2019 tarihinde https://www.indiatoday.in/india/story/asean-narendra-modi-1615308-2019-11-03 adresinden erişildi.
ASHBRIDGE, E.: (2020)	S-India: Shared Values and Shared Interests , 30 Ocak 2020 tarihinde https://thediplomat.com/2020/01/us-india-shared-values-and-shared-interests/ adresinden erişildi.
AYOGB, M.: (2020)	The rise of Hindu nationalism in historical perspective . India Review, 19(4), s.423
BAGWE, A.: (2019)	Modi's Grand Strategy in Kashmir? , 22 Aralık 2019 tarihinde https://www.fpri.org/article/2019/09/modis-grand-strategy-in-kashmir/ erişildi.
BAĞ, M.: (2019)	Hindistan, Pakistan ve Çin'in gölgesinde Keşmir sorunu , 28 Nisan 2020 tarihinde

	https://tr.euronews.com/2019/08/09/hindistan-pakistan-ve-cin-in-golgesinde-kesmir-sorunu adresinden erişildi.
BAJPAEE, C.: (2016)	Modi, India and the emerging global economic order. Journal of Asian Public Policy, 9(2), s.2-7
BAJPAI, R.: (2017)	Why did India choose pluralism? Lessons from a post-colonial state. 21 Aralık 2020 tarihinde https://www.pluralism.ca/press-release/india-choose-pluralism-lesson-post-colonial-state/ adresinden erişildi.
BAKSHI, G.: (2019)	India-Russia missile deal: What is CAATSA law and its Implications? , 30 Haziran 2020 tarihinde https://www.jagranjosh.com/current-affairs/india-russia-missile-deal-what-is-caatsa-law-and-implications-1570093003-1 adresinden erişildi.
2019	Bangladesh PM Sheikh Hasina in India to bolster trade, connectivity, (2019) , Deutsche Welle, 20 Nisan 2020 tarihinde https://www.dw.com/en/bangladesh-pm-sheikh-hasina-in-india-to-bolster-trade-connectivity/a-50708175 adresinden erişildi.
BARRON, B.: (2020)	Hindutva, Modi and India's International Trajectory. University of Toronto, 20 Haziran 2020 tarihinde https://utsynergyjournal.org/2020/03/20/hindutva-modi-and-indias-international-trajectory/ adresinden erişildi.
BAYKENT, S.: (2019)	Modi'nin Hindistan'ı: "Hindutva" kısıcında bir demokrasi, 22 Mart 2020 tarihinde https://www.indyturk.com/node/30706/t%C3%BCrkiye-den-sesler/modi%E2%80%99nin-hindistan%E2%80%99%C4%B1-hindutva-k%C4%B1skac%C4%B1nda-bir-demokrasi adresinden erişildi.
BAYRAM, D. Ç.: (2019)	Hindistan'da ikinci Modi dönemi, 29 Aralık 2020 tarihinde https://www.aa.com.tr/tr/analiz/hindistanda-ikinci-modi-donemi/1501128 adresinden erişildi.
BHATNAGAR, A., PASSI, R.: (2016)	Neighbourhood First: Navigating Ties Under Modi, ORF (Observer Research Foundation), s.67, URL:

	https://www.orfonline.org/research/neighbourhood-first-navigating-ties-under-modi/
BHATTACHARJE, J.: (2020)	PM Modi's New Year outreach to neighbours: What it means , 25 Şubat 2020 tarihinde https://www.orfonline.org/expert-speak/pm-modi-new-year-outreach-neighbours-what-means-60653/ adresinden erişildi.
2017	BIMSTEC: A Desirable Alternative to SAARC and An Extra Feather to India's Act East Policy , URL: https://thekootneeti.in/2017/10/12/bimstec-a-desirable-alternative-to-saarc-and-an-extra-feather-to-indias-act-east-policy/
BİSWAS, A.(2019)	India and multilateralism: The global nuclear order , ORF- Observer Research Foundation, 26 Aralık 2019 tarihinde https://www.orfonline.org/expert-speak/india-and-multilateralism-the-global-nuclear-order-54573/ adresinden erişildi.
BLAREL, N., PALIWAL, A.:(2019)	Opening The Black Box–The Making Of India's Foreign Policy . India Review, 18(5), s. 457
BLAREL, N. (2015)	The Myth of India's 'Shift' Toward Israel , 28 Aralık 2019 tarihinde https://thediplomat.com/2015/02/the-myth-of-indias-shift-toward-israel/ adresinden erişildi.
BORAH, R.:(2016)	Why India and Vietnam Need Each Other , 29 Aralık 2019 tarihinde https://thediplomat.com/2016/09/why-india-and-vietnam-need-each-other/ erişildi.
BLEY, B.:(2019)	Size vs Statecraft: How India and Japan Play the Major Power Game , 22 Aralık 2019 tarihinde https://thediplomat.com/2019/09/size-vs-statecraft-how-india-and-japan-play-the-major-power-game/ adresinden erişildi.
CALARY, C., NARANG, V.: (2019)	India's New Nuclear Thinking: Counterforce, Crises, and Consequences , Harvard Kennedy School Belfer Center for Science and International Affairs, 29 Aralık 2020 tarihinde https://www.belfercenter.org/publication/indias-new-

	nuclear-thinking-counterforce-crises-and-consequences adresinden erişildi.
CHAKRAVARTY, P. R.:(2020)	Trump's visit is not about trade alone , ORF: Observer Research Foundation, 21 Nisan 2020 tarihinde https://www.orfonline.org/research/trumps-visit-is-not-about-trade-alone-61660/?amp adresinden erişildi.
CHANDA, A. (2017)	New Nationalism in India: Identifying the Broad Contours.
CHATURVEDY, R. R.:(2014)	Neighbourhood First: Modi's Foreign Policy Mantra. Institute of South Asian Studies, October, 3. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/184416/ISAS_Brief_No_346_-Neighbourhood_First_03102014141625.pdf
CHATURVEDY, R. R.:(2018)	Interpreting India's 'Act East' Policy , s. 11, URL: https://www.isas.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2018/03/ISAS-Working-Paper-No.-284-Interpreting-Indias-Act-East-Policy_.pdf
CHAUDHURY, R.R.:(2018)	Understanding Modi's vision for the Indo-Pacific , 25 Aralık 2019 tarihinde https://www.iiss.org/blogs/analysis/2018/05/modi-vision-indo-pacific adresinden erişildi.
CHAKRAVARTY,P. R.:(2018)	Independent trajectory for India-Israel ties , 27 Mart 2020 tarihinde https://www.orfonline.org/research/independent-trajectory-for-india-israel-ties/ adresinden erişildi.
CHANDRA, K.:(2019)	How Hindu Nationalism Went Mainstream , Foreign Policy, 21 Aralık 2020 tarihinde https://foreignpolicy.com/2019/06/13/how-hindu-nationalism-went-mainstream/ adresinden erişildi.
2019	Changes to India's Citizenship Laws , Congressional Research Service, 27 Kasım 2020 tarihinde https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11395 adresinden erişildi.
CHAUDHURY, A. B. R., SAHA, P.:(2019)	India in pivotal geographies: Indo-Pacific , 25 Aralık 2019 tarihinde https://www.orfonline.org/expert-

	speak/india-in-pivotal-geographies-indo-pacific-54305/ adresinden erişildi.
CHOPRA, A. A.:(2016)	Sagarmala or SAGAR: A Maritime Dilemma , Gateway House, 10 Şubat 2021 tarihinde https://www.gatewayhouse.in/sagarmala-or-sagar-our-maritime-dilemma/ adresinden erişildi.
CHOWDHURY, E. K.:(2020)	India's NRC, CAA may take Bangladesh closer to China , Seoul National University Asia Center, 20 Haziran 2020 tarihinden https://diverseasia.snu.ac.kr/?p=4525 (erişim tarihi: 20 Haziran 2020)
CHUNHAO, L.:(2019)	India's Foreign Policy Re-Orientation in Modi's Second Term and Future Prospects 2 Eylül 2020 tarihinde http://www.cicir.ac.cn/UpFiles/file/20200228/6371848243709195014821157.pdf adresinden erişildi.
ÇELİK, H.:(2020)	Transformation in Indian Politics after the Pulwama Attack . Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi, 3(2), s. 214-215
DANZİGER, S.:(2020)	Dividing Lines: What India's Hindu Nationalist Turn Portends For Relations With Pakistan , 28 Haziran 2020 tarihinde https://www.stimson.org/2020/dividing-lines-what-indias-hindu-nationalist-turn-portends-for-relations-with-pakistan/ adresinden erişildi.
2017	Deconstructing the Modi Doctrine: Three Years of Modi's Foreign Policy 25 Aralık 2019 tarihinde https://www.brookings.edu/events/deconstructing-the-modi-doctrine-three-years-of-modis-foreign-policy/ adresinden erişildi.
DE, P.:(2020)	Act East to Act Indo-Pacific: India's Expanding Neighbourhood . Observer Research Foundation, 30 Nisan 2020 tarihinde https://www.orfonline.org/research/act-east-to-act-indo-pacific-indias-expanding-neighbourhood-61636/?amp adresinden erişildi.
DEKA, K.:(2019)	Everything you wanted to know about the CAA and NRC , 28 Nisan 2020 tarihinde https://www.indiatoday.in/india-today-

	insight/story/everything-you-wanted-to-know-about-the-caa-and-nrc-1630771-2019-12-23 adresinden erişildi.
DOMÍNGUEZ, G.:(2014)	From 'Look East' To 'Act East' – India Shifts Focus, 25 Aralık 2019 tarihinde https://www.dw.com/en/from-look-east-to-act-east-india-shifts-focus/a-18141462 adresinden erişildi.
2014	Election Manifesto, 22 Aralık 2020 tarihinde https://www.thehindu.com/multimedia/archive/01830/BJP_election_manif_1830927a.pdf adresinden erişildi.
FAROOQ, M., & JAVAİD, U. (2020).	Suspension of Article 370: Assessment of Modis Kashmir Masterstroke under Hindutva Ideology. Global Political Review, 5(1),
GUPTA, K. (2016).	Is Modi's Middle East diplomacy enough? , 27 Aralık 2020 tarihinde https://www.eastasiaforum.org/2016/06/04/is-modis-middle-east-diplomacy-enough/ adresinden erişildi.
GUPTA, P. 2018,	BIMSTEC: Hindistan'ın Çin Ve Pakistan'ı Saf Dışı Bırakarak Asya'ya Açılma Stratejisi, Şarku'l Avsat, 27 Aralık 2019 tarihinde https://turk-archive.aawsat.com/bimstec-hindistanin-cin-ve-pakistani-saf-disi-birakarak-asyaya-acilma-stratejisi/ adresinden erişildi.
GANGULY, S. (2017).	Has Modi Truly Changed India's Foreign Policy?. The Washington Quarterly, 40(2), s. 136-141
GANGULY, S. (2015).	Hindu nationalism and the foreign policy of India's Bharatiya Janata Party. Transatlantic Paper Series, s.10-13 URL: https://www.iukdpf.com/wp-content/uploads/2021/07/Ganguly_HinduNationalismForeignPolicy_Jun15_web.pdf
GANGULY, S., SMETANA, M., ABDULLAH, S. & KARMAZİN, A., (2019).	India, Pakistan, and the Kashmir dispute: Unpacking the dynamics of a South Asian frozen conflict. Asia Europe Journal, 17(1), s.9-10
GOPALAKRİSHNAN, M. & JHA, M.2019	How PM Modi Changed The Face Of Indian Foreign Policy, 25 Aralık 2019 tarihinde

	https://amp.dw.com/en/how-pm-modi-changed-the-face-of-indian-foreign-policy/a-48618235 adresinden erişildi.
GUPTA, S., MULLEN, R. D., BASRUR, R., HALL, I., BLAREL, N., PARDESI, M. S., & GANGULY, S.2019	Indian Foreign Policy under Modi: A New Brand or Just Repackaging?. International studies perspectives, 20(1), s. 1-7
GUPTA, S. (2018).	India's trade engagement: The more things change, the more they remain the same. International Studies Perspectives. s. 14-17
HABİB, H. (2020).	Neighbour's worries over CAA and NRC, 27 Temmuz 2020 tarihinde https://frontline.thehindu.com/cover-story/article30327842.ece adresinden erişildi.
HALL, I. (2020).	Author's Response: Foreign Policy, Ideology, and Domestic Politics in Modi's India. Asia Policy, 27(2), 184-188.
HALL, I. (2019).	Modi And The Reinvention of Indian Foreign Policy. Policy Press. s.77-78
HALL, I. (2018).	Narendra Modi's New Religious Diplomacy. In this Forum], International Studies Perspectives (Vol. 20, pp. 11-14).
HALL, I. (2012).	India's new public diplomacy. <i>Asian Survey</i> , 52(6), s.1090, URL: https://www.jstor.org/stable/10.1525/as.2012.52.6.1089
HALL, I. (2015).	Is a 'Modi doctrine' emerging in Indian foreign policy?. Australian Journal of International Affairs, 69(3), s.3
HERMANN, M. G. (2005).	Assessing leadership style: A trait analysis. The psychological assessment of political leaders, 7(2), 178-212.
2019	Hint Başbakan'dan seçim vaadi: Müslüman Keşmir'e sağlanan özel haklar kalkacak, 20 Aralık 2019 tarihinde

	https://tr.euronews.com/2019/04/08/hint-basbakandan-secim-vaadi-musulman-kesmir-e-saglanan-ozel-haklar-kalkacak adresinden erişildi.
2019	Hindistan: Müslümanlar göçmenlere vatandaşlık hakkı tanımayan tasarı kanunlaştı , 28 Nisan 2020 tarihinde https://tr.euronews.com/2019/12/13/hindistan-da-musulmanlar-vatandasliktan-dislayan-yasa-tasarisi-kanunlasti adresinden erişildi.
2019	Hope for early resumption of dialogue between Palestine and Israel: PM Narendra Modi , 19 Mart 2020 tarihinde https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/hope-for-early-resumption-of-dialogue-between-palestine-and-israel-pm-modi/articleshow/72266060.cms
2019	India eliminated big reason behind terrorism: PM Modi on Article 370 move , 27 Aralık 2019 tarihinde https://www.indiatoday.in/india/story/india-eliminated-reason-terrorism-pm-modi-article-370-1615194-2019-11-02 adresinden erişildi.
2019	India Brand Equity Foundation , 26 Aralık 2019 tarihinden https://www.ibef.org/economy/make-in-india adresinden erişildi.
IYER, G. (2020).	Sense for sensibility: Maritime domain awareness through the information fusion centre – Indian Ocean Region , ORF- Observer Research Foundation, 20 Şubat 2020 tarihinde https://www.orfonline.org/expert-speak/sense-for-sensibility-maritime-domain-awareness-through-the-information-fusion-centre-indian-ocean-region-ifc-ior-60811/?amp&expert-speak/sense-for-sensibility-maritime-domain-awareness-through-the-information-fusion-centre-indian-ocean-region-ifc-ior-60811/&_twitter_impression=true adresinden erişildi.
2021	‘İki nükleer güç karşı karşıya gelecek’ dedi ve uyardı , 27 Aralık 2019 tarihinde https://www.hurriyet.com.tr/dunya/iki-nukleer-guc-

	karsi-karsiya-gelecek-dedi-ve-uyardi-ortalik-kan-golune-doner-41339409 adresinden erişildi.
JAISHANKAR, D. (2020).	The resilience of India-US relations , ORF: Observer Research Foundation, 21 Nisan 2020 tarihinde https://www.orfonline.org/research/the-resilience-of-india-us%e2%80%89relations-61742/?amp adresinden erişildi.
JOSEPH, J. (2018).	What is the Doklam issue all about? , The Hindu, 18 Aralık 2019 tarihinde https://www.thehindu.com/news/national/what-is-the-doklam-issue-all-about/article22536937.ece adresinden erişildi.
JOSHI, M. (2020).	Lost victory in Doklam , ORF: Observer Research Foundation, 27 Aralık 2020 tarihinde https://www.orfonline.org/expert-speak/lost-victory-doklam/ adresinden erişildi.
JOSHI, M. (2019),	India's strategy in the China-Russia-USA triangle , ORF- Observer Research Foundation, 25 Aralık 2020 tarihinde http://www.orfonline.org/research/indias-strategy-in-the-china-russia-usa-triangle-59417/ adresinden erişildi.
JOSHI, M. (2017),	PM's Israel visit: High on hype, but low on deliverables , 28 Aralık 2019 tarihinde https://www.orfonline.org/research/modi-israel-visit-high-on-hype-low-on-deliverables/ adresinden erişildi.
KAURA, V. (2020).	India's Pakistan policy: from 2016 'surgical strike'to 2019 Balakot 'airstrike' . The Round Table, 109(3), 277-287.
KAURA, V. (2019).	Indo-Israeli relations in the Modi era: a transformative shift . Israel Affairs, s. 3-4
KAURA, V. (2018).	Grading India's Neighborhood Diplomacy , 25 Aralık 2019 tarihinde https://thediplomat.com/2017/12/grading-indias-neighborhood-diplomacy/ adresinden erişildi.

KESAVAN, K. V. (2020).	India's 'Act East' policy and regional cooperation. India and South Korea: Exploring New Avenues, Outlining Goals, s.7
KİLİÇ, F., & SHEİKH, A. M. (2018).	India And Israel Defense Relationship In The Context Of Offensive Realism. Journal of South Asian Studies, 6(2), s.93-94.
KİNNVALL, C. (2019).	Populism, ontological insecurity and Hindutva: Modi and the masculinization of Indian politics. Cambridge Review of International Affairs, 32(3), s. 291-292.
KHANDAL, P., (2018).	Leadership Trait Analysis, Foreign Policy & Emerging Powers A Case Of Modi's India, Stichting Praesidium Libertatis, s.5-30
KORKMAZ, H. (2019).	Stratejik pragmatizmin gölgesinde Çin-Hindistan ilişkilerinin geleceği, 27 Temmuz 2020 tarihinde https://www.aa.com.tr/tr/analiz/stratejik-pragmatizmin-golgesinde-cin-hindistan-iliskilerinin-gelecegi/1626146 adresinden erişildi.
KRONSTADT, K. A. (2019).	Kashmir: Background, Recent Developments, and US Policy. Congressional Research Service. S. 18-19 URL: https://www.freekashmir.org/wp-content/uploads/2020/01/Full-Report-of-Congressional-Research-Service-on-Kashmir.pdf
KUMAR, L. C. D. (2019).	Indian Ocean Region (IOR) : India as a Net Security Provider- The Way Ahead , The United Service Institution of India, 29 Temmuz 2020 tarihinde https://usiofindia.org/publication/usi-journal/indian-ocean-region-ior-india-as-a-net-security-provider-the-way-ahead/ adresinden erişildi.
KUMAR, R.	India's Foreign Policy under Modi Government, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, 2(2), s.103)
KUMARASWAMY, P. R. (2010).	India's Israel policy. Columbia University Press, s. 1-3, URL: https://www.swp-

	berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2019/C11_kumaraswamy.pdf
KUMARASWAMY, P. R. (2018).	Reading Modi's visit to Israel. <i>India Quarterly</i> , 74(1), s.12-13.
LAHİRİ, S. (2017).	Soft Power-A Major Tool In Modi's Foreign Policy Kit. <i>Journal of South Asian Studies</i> , 5(1), s.45
LİU, Z. (2018).	A long road ahead for India-China relations , 21 Nisan 2020 tarihinde https://www.eastasiaforum.org/2018/05/19/a-long-road-ahead-for-india-china-relations/ adresinden erişildi.
MAİORANO, D. (2015).	Early Trends and Prospects for Modi's Prime Ministership. <i>The International Spectator</i> , 50(2), s.75-96.
MAİORANO, D., SEN, R. & VATER, J. J. (2020).	Is There a 'BJP System' in Indian Politics? , Institute of South Asian Studies, 21 Aralık 2020 tarihinde https://www.isas.nus.edu.sg/papers/is-there-a-bjp-system-in-indian-politics/ adresinden erişildi.
MAİZLAND, L. (2020).	India's Muslims: An increasingly marginalized population. <i>Council on Foreign Relations</i> , 20. 21 Aralık 2020 tarihinde https://www.cfr.org/background/india-muslims-marginalized-population-bjp-modi adresinden erişildi.
	Make in India Resmi İnternet Sitesi , 26 Aralık 2019 tarihinde http://www.makeinindia.com/about adresinden erişildi.
MAZUMDAR, A. (2018).	India's soft power diplomacy under the Modi administration: Buddhism, diaspora and yoga. <i>Asian Affairs</i> , 49(3), s. 469-470
MAİTRA, R. (2018).	Sino-India relations must be reset in wake of rapid changes in Eurasia II , 29 Mart 2020 tarihinde http://www.vijayvaani.com/ArticleDisplay.aspx?aid=4724 adresinden erişildi.
MİGLANİ, S., (2018),	Indian PM Narendra Modi visits Palestinians after Israel to show they are 'mutually independent and

	exclusive' partners , 12 Ocak 2020 tarihinde https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/narendra-modi-palestine-israel-visits-india-prime-minister-netanyahu-independent-exclusive-a8202131.html
MİHRA, R. (2018).	What ails India-China relations? , 27 Aralık 2019 tarihinde https://www.dw.com/en/what-ails-india-china-relations/a-43560117 adresinden erişildi.
MİLLER, M. C., & SULLIVAN DE ESTRADA, K. (2017).	Pragmatism in Indian foreign policy: How ideas constrain Modi . International Affairs, 93(1), s. 43-44
MİLLER, M. C. (2020).	Do Leader Ideologies Influence Foreign Policy? Nehruvianism vs. Moditva . Asia Policy, 27(2), 176-178.
	Ministry of External Affairs , 25 Aralık 2019 tarihinde https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/23807/Joint_Press_Statement_on_the_Visit_of_the_Prime_Minister_to_Nepal adresinden erişildi.
	Ministry of Foreign Affairs of Japan , 21 Mart 2020 tarihinde https://www.mofa.go.jp/s_sa/sw/in/page3e_000432.html adresinden erişildi.
MİRCHANDANİ, M. (2018).	Much rides on Bibi, Modi and the 'Bromance' , 12 Ocak 2020 tarihinde https://www.orfonline.org/research/much-rides-on-bibi-modi-and-the-bromance/ adresinden erişildi.
MİSHRA, R. (2019),	Why India pulled out of the RCEP free trade deal , 26 Aralık 2020 tarihinde https://www.dw.com/en/why-india-pulled-out-of-the-rcep-free-trade-deal/a-51137128 adresinden erişildi.
MİSSAGLIA, N., & TRAMBALLİ, U. (2018).	India: the Modi factor . India, s.105-106. URL: https://www.ispionline.it/sites/default/files/pubblicazioni/india_web1_2.pdf

2014	Modi could be India's Deng Xiaoping, says economist Arvind Subramanian , 25 Aralık 2019 tarihinde https://www.thehindu.com/business/Economy/modi-could-be-indias-deng-xiaoping-says-economist-arvind-subramanian/article6054196.ece adresinden erişildi.
MOHAN, N. C., 2016	BIMSTEC: An idea whose time has come? , <i>Observer Research Foundation-ORF</i> , 14 Ocak 2021 tarihinde https://www.orfonline.org/research/bimstec-an-idea-whose-time-has-come/ adresinden erişildi.
MOORTHY, N.S. (2019).	Modi 2.0 two-nation southern visit, full of messages and meanings , 25 Aralık 2019 tarihinde https://www.orfonline.org/expert-speak/modi-2-0-two-nation-southern-visit-full-of-messages-and-meanings-51828/ adresinden erişildi.
MUKHERJEE, R. & MALONE, D. M. (2011).	Indian foreign policy and contemporary security challenges . <i>International Affairs</i> , 87(1), s.90
MULLEN, R. D. (2019).	Indian Development Assistance: The Centralization And Mercantalization Of Indian Foreign Policy . <i>International Studies Perspectives</i> , 20(1), s.19–25.
MUNI, S. D. (2017).	Modi's 'Neighbourhood First' Initiative . In <i>Modi And The World: (Re) Constructing Indian Foreign Policy</i> , s.117-12
	"My Hindutva face will be an asset in foreign affairs" , 20 Aralık 2019 tarihinde https://www.narendramodi.in/my-hindutva-face-will-be-an-asset-in-foreign-affairs-3183 adresinden erişildi.
NAGAO, S. (2020),	The rise of India and Japan-America-India defence technology cooperation , 20 Şubat 2020 tarihinde https://www.orfonline.org/expert-speak/the-rise-of-india-and-japan-america-india-defence-technology-

	cooperation-61272/?amp&_twitter_impression=true adresinden erişildi.
NAJJAR, F. & ALSAAFİN, L. (2018),	Modi visits Ramallah, backs independent Palestine state, 28 Aralık 2019 tarihinde https://www.aljazeera.com/news/2018/2/10/modi-visits-ramallah-backs-independent-palestine-state adresinden erişildi.
2015	Narendra Modi: India And Sri Lanka Must Be Good Neighbours 25 Aralık 2019 tarihinde https://www.bbc.com/news/world-asia-india-31865470 adresinden erişildi.
2017	Narendra Modi Resmi İnternet Sitesi, 25 Aralık 2019 tarihinde https://www.narendramodi.in/amp/pm-modi-s-address-at-india-asean-summit adresinden erişildi.
NAYAK, S. & BANERJEE S., 2021	The Role of BIMSTEC in Revitalising India's Northeast, Observer Research Foundaiton-ORF, 14 Ocak 2022 tarihinde https://www.orfonline.org/research/the-role-of-bimstec-in-revitalising-indias-northeast/ adresinden erişildi.
NİU, J. (2019).	The evolution of post-war China–US relations and the Asia–Pacific security order. China International Strategy Review, 1(2), s. 238.
NGAİBİAKCHİNG, & PANDE, A. (2020).	India's act east policy and ASEAN: Building a regional order through partnership in the Indo-Pacific. International Studies, s.73.URL: https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0020881719885526
NYE, J. S. (1990).	Soft power. Foreign policy, (80), 153-171.
OGDEN, C. (2018),	Tone Shift: India's Dominant Foreign Policy Aims Under Modi, Indian Politics and Policy, s. 8
OLLAPALLY, D. (2019)	India needs to keep its friends close and its rivals closer, 25 Aralık 2019 tarihinde https://www.eastasiaforum.org/2019/01/04/india-needs-to-keep-its-friends-close-and-its-rivals-closer/ adresinden erişildi

ORTAHAMAMCILAR, B. (2019).	Pakistan Başbakanı İmran Han'dan Hindistan'a Keşmir eleştirisi: Hitler'le aynı çizgide yürüyorlar, 27 Aralık 2019 tarihinde https://tr.euronews.com/2019/09/13/pakistan-basbakan-imran-handan-hindistana-kesmir-elestirisi-hitlerle-ayn-cizgide-yuruyor adresinden erişildi.
OSURİ, G. (2019).	Kashmiris are living a long nightmare of Indian colonialism, 27 Aralık 2019 tarihinde https://theconversation.com/kashmiris-are-living-a-long-nightmare-of-indian-colonialism-121925 adresinden erişildi.
PADMAJA, G. (2015).	Modi's Maritime Diplomacy: A Strategic Opportunity. Maritime Affairs: Journal of the National Maritime Foundation of India, 11(2), s. 27-28
2019	Pakistan'dan Hindistan'a Cammu Keşmir kınaması: Müslümanların dini özgürlükleri kısıtlanıyor, 27 Aralık 2019 tarihinde https://tr.euronews.com/2019/08/12/pakistan-dan-hindistan-a-cammu-kesmir-kinamasi-muslumanlarin-dini-ozgurlukleri-kisitlaniyo adresinden erişildi.
PADMAJA, G. (2018)	Revisiting 'SAGAR' – India's Template for Cooperation in the Indian Ocean Region, National Maritime Foundation, s.4-6, 20 Ocak 2020 tarihinde https://maritimeindia.org/View%20Profile/636602941847320911.pdf adresinden erişildi.
PANDA, A. (2019).	Indian Defense Minister: 'Circumstances' May Lead to Review of Nuclear 'No First Use' Policy, 26 Aralık 2019 tarihinde https://thedi diplomat.com/2019/08/indian-defense-minister-circumstances-may-lead-to-review-of-nuclear-no-first-use-policy/ adresinden erişildi.
PANDA, A. (2019).	From 'No First Use' to 'No, First Use?' , 26 Aralık 2019 tarihinde https://thedi diplomat.com/2019/08/from-no-first-use-to-no-first-use/ adresinden erişildi.
PANDA, A. (2015),	Narendra Modi to Become First Indian PM to Visit Israel, 28 Aralık 2019 tarihinde https://thedi diplomat.com/2015/06/narendra-modi-to-become-first-indian-pm-to-visit-israel/ adresinden erişildi.

PANDA, A., (2014).	Hindu Nationalism and ... Foreign Policy? , 15 Aralık 2020 tarihinde https://thedi diplomat.com/2014/04/hindu-nationalism-and-foreign-policy/ adresinden erişildi.
PANT, H. (2017).	Modi's Israel visit marks the realisation that India's pro-Arab stance was never rewarded by the Arab World , 28 Aralık 2019 tarihinde https://www.orfonline.org/research/modis-israel-visit-marks-the-realisation-that-indias-pro-arab-stance-was-never-rewarded-by-the-arab-world/ adresinden erişildi.
PANT, V.H. (2019)	Jaishankar As Foreign Minister A Sign That Foreign Policy Will Be Key Priority Of Modi Government , 25 Aralık 2019 tarihinde https://economictimes.indiatimes.com/blogs/et-commentary/jaishankar-as-foreign-minister-a-sign-that-foreign-policy-will-be-key-priority-of-modi-government/
PANT. H. V. (2020).	Shifting terrain for India's foreign policy , 20 Nisan 2020 tarihinde https://www.orfonline.org/research/shifting-terrain-for-indias-foreign-policy-60533/?amp&research/shifting-terrain-for-indias-foreign-policy-60533/&_twitter_impression=true adresinden erişildi.
PANT, V.H. (2019),	Jaishankar As Foreign Minister A Sign That Foreign Policy Will Be Key Priority Of Modi Government , 25 Aralık 2019 tarihinde https://economictimes.indiatimes.com/blogs/et-commentary/jaishankar-as-foreign-minister-a-sign-that-foreign-policy-will-be-key-priority-of-modi-government/
PANT, H. V., & TANEJA, K. (2019).	Looking back, looking ahead: Foreign policy in transition under Modi. ORF Special Report, s. 5-12, URL: https://www.orfonline.org/wp-content/uploads/2019/07/ORF_SpecialReport_93_ForeignPolicy-Modi_NE
PANT, H. V., & DEB, A. (2017).	India-ASEAN partnership at 25. Observer Research Foundation. S.4-6 URL: orfonline.org/wp-content/uploads/2017/07/ORF_Issue_Brief_189_India-ASEAN.pdf

PARAMESWARAN, P. (2015).	A “new proactive” Indian foreign policy under Modi?. The Diplomat, 21. 20 Eylül 2020 tarihinde https://thediplomat.com/2015/07/is-india-advancing-a-new-proactive-foreign-policy-under-modi/ adresinden erişildi.
PARDESİ, M. S. (2019).	Modi, From ‘Look East’to ‘Act East’semantic Or Substantive Change. International Studies Perspectives, 20(1), s. 29-33.
PETHİYAGODA, K. (2015),	Modi Deploys His Culture Skills in Asia, 26 Aralık 2019 tarihinde https://www.brookings.edu/opinions/modi-deploys-his-culture-skills-in-asia-2/ adresinden erişildi.
PİCCONE, T. (2015).	Modi’s Foreign Policy Strikes a Spiritual Chord When It Comes to Democracy,’. Modi’s Foreign Policy@ 365: Course Correction. 25 Ocak 2020 tarihinde https://www.brookings.edu/opinions/modis-foreign-policy-strikes-a-spiritual-chord-when-it-comes-to-democracy-2/ adresinden erişildi.
PRANAYA, S. R. (2020	C Raja Mohan: South Asia is more concerned with ideology than practicality, 27 Mart 2020 tarihinde https://tkpo.st/2ulqTyz https://kathmandupost.com/20/2020/02/08/c-raja-mohan-south-asia-is-more-concerned-with-ideology-than-practicality adresinden erişildi.
PRESTON, T. (2010).	Leadership and foreign policy analysis. In Oxford Research Encyclopedia of International Studies. s.14-15
2018	Project Mausam Loud Message to Expansionist China, 12 Ocak 2021 tarihinden https://m.dailyhunt.in/news/india/english/news+bharati-epaper-newsbhar/project+mausam+loud+message+to+expansionist+china-news+71092787 adresinden erişildi.
	India and Connectivity Frameworks , Delhi Policy Group, s. 11-13, URL:

PULİPAKA, S, SİNGH, G. A. & SİRCAR, S. (2017),	https://www.delhipolicygroup.org/uploads_dpg/publication_file/india-and-connectivity-frameworks-1074.pdf
RAJAGOPALAN, P. R. (2020). INDIA'S	India's Self-Inflicted Foreign Policy Challenges in 2020 , 20 Nisan 2020 tarihinde https://thedi diplomat.com/2020/01/indias-self-inflicted-foreign-policy-challenges-in-2020/ adresinden erişildi.
RAJAGOPALAN, R. (2020).	Modi Couldn't Change Indian Foreign Policy: The Question Is Why . Asia Policy, 27(2), 168-171. 19 Ocak 2021 tarihinde https://muse.jhu.edu/article/754914/pdf adresinden erişildi.
RAJENDRAM, D. (2014),	India's new Asia-Pacific strategy: Modi acts East , Lowy Institute for International Policy, s. 7-8 URL: https://www.lowyinstitute.org/sites/default/files/indias-new-asia-pacific-strategy-modi-acts-east.pdf
RANJAN, A. (2020).	India's Citizenship Moves May Impact Relations With Its Neighbors , 28 Nisan 2020 tarihinde https://thedi diplomat.com/2020/01/indias-citizenship-moves-may-impact-relations-with-its-neighbors/ adresinden erişildi.
REDDY, D. S. (2018).	What is neo-about neo-Hindutva?. Contemporary South Asia , 26(4), 483-490. 17 Ocak 2020 tarihinde https://www.theleaflet.in/the-hollowness-of-the-hindutva-governance-model/ adresinden erişildi.
ROY-CHAUDHURY, R., & DE ESTRADA, K. S. (2018).	India, the Indo-Pacific and the Quad . Survival, 60(3), 185-186
2021	Russia Holds The Key To India's Eurasian Policy – Analysis , 20 Mayıs 2021 tarihinde https://www.eurasiareview.com/19042021-russia-holds-the-key-to-indias-eurasian-policy-analysis/ adresinden erişildi.
SAJJANHAR, A. (2016),	Taking Stock of India's 'Act East Policy , ORF-Observer Research Foundation, s.4-5 URL: https://www.orfonline.org/wp-content/uploads/2016/05/ORF_Issue_Brief_142_A_Sajjanhar.pdf (sayfa 4-5)

SAHOO, N. (2014).	Decoding Modi's Foreign Policy , 29 Aralık 2019 tarihinde https://carnegieendowment.org/2014/09/23/decoding-modi-s-foreign-policy-pub-56711 adresinden erişildi.
SAHU, M.	Revisiting India's Nuclear Policy: Process, Strategy And Programme. s.2370, 20 Temmuz 2020 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/343053826_REVISITING_INDIA'S_NUCLEAR_POLICY_PROCESS_STRATEGY_AND_PROGRAMME/link/5f28bde4299bf134049ec805/download adresinden erişildi.
SALEEM, R. M. A. (2021).	Hinduism, Hindutva and Hindu Populism in India: An Analysis of Party Manifestos of Indian Rightwing Parties. Religions, 12(10), 803.
SCHMALL, E. (2019	India's Narendra Modi Defends Controversial Citizenship Law as National Protests Continue , 26 Aralık 2019 tarihinde https://thediplomat.com/2019/12/indias-narendra-modi-defends-controversial-citizenship-law-as-national-protests-continue/ adresinden erişildi.
2018	Seven Reasons Why COMCASA is So Important For India, (2018). 27 Nisan 2020 tarihinde https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/s-even-reasons-why-comcasa-is-so-important-for-india/articleshow/65707682.cms adresinden erişildi.
SHAH, K. M. (2019),	India in pivotal geographies: South Asia , 25 Aralık 2019 tarihinde https://www.orfonline.org/expert-speak/india-in-pivotal-geographies-south-asia-54281/ adresinden erişildi.
SHALEV, T. (2017).	Israel all set for a Modi hug , 28 Aralık 2019 tarihinde https://www.orfonline.org/expert-speak/israel-all-set-for-a-modi-hug/ adresinden erişildi.
SHANKAR, S. (2020).	India's Citizenship Law, In Tandem With National Registry, Could Make Bjp's Discriminatory Targeting Of Muslims Easier , 2 Nisan 2020 tarihinde https://theintercept.com/2020/01/30/india-citizenship-act-caa-nrc-assam/ adresinden erişildi.

SHEİKH, AM, & MUHAMMAD, A.,(2018).	Leadership trait analysis in Foreign Policy , International Journal Of Research Culture Society, 2(11).
SHİDA, W., (2020).	The Powerful Rise of Hindu Nationalism And Its Impact , 30(3), s.58, URL: http://www.cicir.ac.cn/UpFiles/file/20200722/6373101373281916595745105.pdf
SHİRMOHAMMADİ, T. & RAHN, W. (2017).	Can India challenge China with new Iranian Chabahar Port? 22 Nisan 2020 tarihinde https://www.dw.com/en/can-india-challenge-china-with-new-iranian-chabahar-port/a-41659083 adresinden erişildi.
SHUJAHİ, F. K., & HUSSAİN, N. (2016).	Evaluating Modi's Foreign Policy: Continuity or Change. <i>Journal of Political Studies</i> , s. 627
SİDDİQUİ, K. (2017).	Hindutva, neoliberalism and the reinventing of India. <i>Journal of Economic and Social Thought</i> , 4(2), s. 156
SİDHU, W. P. S., & GODBOLE, S. (2015).	Bold Initiatives Stymied by Systemic Weakness. Modi's Foreign Policy , 365, s.4. URL: https://www.brookings.edu/opinions/bold-initiatives-stymied-by-systemic-weakness/
SİDHU W.P. S. & MEHTA, V. S. (2015),	Modi's Foreign Policy @365: Course Correction , s.1 URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2015/05/modi365_final-book.pdf
SİDHU, W.P.S.	Looking Ahead: The Next 365 Days , 25 Aralık 2020 tarihinde https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2015/06/modi365_wps.pdf adresinden erişildi.
SİNGH, A. P., (2021).	Hindutva's Realism in Modi's Foreign Policy , 27 Şubat 2021 tarihinde https://thediplomat.com/2021/01/hindutvas-realism-in-modis-foreign-policy/ adresinden erişildi.
SOBİR, O. (2019).	Hindistan Dış Politikasında "Tehlikeli Pragmatizm" , 21 Nisan 2020 tarihinde https://ankasam.org/hindistan-dis-politikasinda-tehlikeli-pragmatizm/ adresinden erişildi.

SODHĪ, J. (2021).	The Article 370 Amendments on Jammu and Kashmir: Explaining the Global Silence. , ORF-Observer Research Foundation, S.14
SÖNMEZOĞLU, F. (1989).	Dış Politika Analizi. İstanbul: Küre Yayınları., s.87
SRĪDHARAN, E. (2017).	Where is India headed? Possible future directions in Indian foreign policy. International Affairs, 93(1), s. 62 URL:https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/ia/INTA93_1_04_Sridharan.pdf
SRĪNĪVAS, J. (2019).	Modi's Cultural Diplomacy and Role of Indian Diaspora. Central European Journal of International & Security Studies, 13(2). S.74 URL: http://www.cejiss.org/static/data/uploaded/1562750126803971/04%20Srinivas.pdf
STAFF, F. (2018).	Shangri-La Dialogue: Narendra Modi's balancing act between India and China on security, other key takeaways, 21 Mart 2020 tarihinde https://www.firstpost.com/world/shangri-la-dialogue-narendra-modis-balancing-act-between-india-and-china-on-security-other-key-takeaways-4499201.html adresinden erişildi.
2*19	Term of Sagar Doctrine, 20 Ocak 2020 tarihinde https://www.iastoppers.com/flashcard/recently-a-term-sagar-doctrine-was-in-the-news-this-term-is-related-to-a-arabian-sea-or-b-indian-ocean/ adresinden erişildi
2015	The mantra that PM gave us was – Reform, Perform and Transform”: Shri Mahesh Sharma, 25 Aralık 2019 tarihinde https://www.mygov.in/48months/articles/the-mantra-that-pm-gave-us-was-reform-perform-and-transform-shri-mahesh-sharma/index.html adresinden erişildi.
2014	The Manmohan Doctrine and Narendra Modi's Foreign Policy, 20 Aralık 2020 tarihinde https://www.orfonline.org/research/the-manmohan-

	doctrine-and-narendra-modis-foreign-policy/ adresinden erişildi.
TORRİ, M. (2018),	India 2018: the ressetting of New Delhi's Foreign Policy? , <i>Asia Major</i> , s. 295-296, URL: https://www.asiamajor.org/files/AM-2018-Torri.pdf
TOURANGBAM, M. (2019)	Invoking Greater Realism in Indian Foreign Policy , 25 Aralık 2019 tarihinde https://thedi diplomat.com/2019/12/invoking-greater-realism-in-indian-foreign-policy/ adresinden erişildi
THUBE, S. (2020).	The Many Faces of Hindutva , Oxford Review Of Books, 17 Ocak 2021 tarihinde https://www.the-orb.org/post/the-many-faces-of-hindutva adresinden erişildi.
UNNİKRIŠHMAN, N., & PURUSHOTHAMAN, U. (2016)	India in the Modern World/Indian Foreign Policy: Priorities and Imperatives. Russia In Global Affairs. S.4
ÜNLÜ, H. (2019).	2019 Hindistan genel seçimleri ve 'Yeni Hindistan' tartışmaları , 28 Nisan 2020 tarihinde https://www.aa.com.tr/tr/analiz/2019-hindistan-genel-secimleri-ve-yeni-hindistan-tartismalari/1490235 adresinden erişildi
ÜNLÜ, H. (2019).	Hindistan'ın yeni dış politika stratejisi ve Keşmir krizi , 28 Nisan 2020 tarihinde https://www.aa.com.tr/tr/analiz/hindistan-in-yeni-dis-politika-stratejisi-ve-kesmir-krizi/1552592 adresinden erişildi.
ÜNLÜ, H. (2019).	Derinleşen Keşmir krizi ve Hindistan fikrinin sonu , 27 Aralık 2019 tarihinde https://gasam.org.tr/derinlesen-kesmir-krizi-ve-hindistan-fikrinin-sonu/ adresinden erişildi.
ÜNLÜ, H. (2020).	Hindutva as an Informal Institution. Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 3(4), 252-259.
VAİSHNAV, MILAN (2019)	The BJP in Power: Indian Democracy and Religious Nationalism , 25 Aralık 2019 tarihinde

	https://carnegieendowment.org/2019/04/04/bjp-in-power-indian-democracy-and-religious-nationalism-pub-78677 adresinden erişildi.
VERNEKAR, P. D.	Evaluation of Narendra Modi Foreign Policy , s. 114 URL: https://www.academia.edu/36333757/Evaluation_of_Narendra_Modi_Foreign_Policy
VİJAY, A. (2018)	India's Trade and Maritime Policy in the Indian Ocean Region , <i>Centre for Public Policy Research</i> , s.1-8 URL: https://www.cpvr.in/wp-content/uploads/2018/05/India%E2%80%99s-Trade-and-Maritime-Policy-in-the-Indian-Ocean-Region.pdf
VINH, V. X. (2019)	India-Vietnam Relations under Modi 2.0: Prospects and Challenges , s. 2-5 URL: https://www.iseas.edu.sg/images/pdf/ISEAS_Perspective_2019_82.pdf
WAGNER, C., & ARORA, R. (2020).	India's citizenship struggle: the Modi government pushes its nationalist agenda . S.2-4 URL: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/67208/ssoar-2020-wagner-et-al-Indias-citizenship-struggle-the-Modi.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-2020-wagner-et-al-Indias-citizenship-struggle-the-Modi.pdf
WANI, A. (2020).	India and China in Central Asia: Understanding the new rivalry in the heart of Eurasia . <i>Occasional Paper, Observer Research Foundation</i> , February, 17. S. 20-21 URL: https://www.orfonline.org/wp-content/uploads/2020/02/ORF-OccasionalPaper-235-India-China-CAR-NEW-19Feb.pdf
WOODY, C. (2018)	Tensions are still simmering a year after the world's 2 biggest countries almost clashed over a border at the top of the World . 18 Aralık 2019 tarihinde

	https://www.businessinsider.com/tensions-between-china-and-india-continue-year-after-doklam-standoff-2018-8 adresinden erişildi.
WOJCZEWSKI, T. (2020).	Populism, Hindu nationalism, and foreign policy in India: the politics of representing “the People”. <i>International Studies Review</i> , 22(3), s. 9-10 URL: https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/files/110901319/AAM_Populism_Foreign_Policy_and_Hindu_Nationalism_in_India_The_Politics_of_Representing_the_People_ISR.pdf
YANG, Y. E. (2010).	Leaders’ conceptual complexity and foreign policy change: Comparing the Bill Clinton and George W. Bush foreign policies toward China. <i>The Chinese Journal of International Politics</i> , 3(4), 415-446.
YHOME, K. (2021),	Strengthening India’s strategic ties with the Mekong subregion, Observer Research Foundation, 20 Ocak 2021 tarihinde https://www.orfonline.org/expert-speak/strengthening-india-strategic-ties-mekong-subregion/ adresinden erişildi.
YOSHIMATSU, H. (2019).	The Indo-Pacific in Japan's strategy towards India. <i>Contemporary Politics</i> , 25(4), s.9-10
YOUNUS, U. (2019).	India’s Foreign Policy Evolution, <i>The Diplomat</i> , 20 Eylül 2020 tarihinde https://thediplomat.com/2019/03/indias-foreign-policy-evolution/ adresinden erişildi.
2018	Yumuşak pragmatizm ile gerçek politikalar arasında Hindistan-İsrail ilişkileri, (2018). Şarkul Avsat, 29 Aralık 2020 tarihinde https://turk-archive.aawsat.com/yumusak-pragmatizm-ile-gercek-politikalar-arasinda-hindistan-israil-iliskileri/ adresinden erişildi.
ZEESHAN, M. (2020).	Has Modi Given Up on South Asian Cooperation?, 28 Nisan 2020 tarihinde

	https://thedi diplomat.com/2020/02/has-modi-given-up-on-south-asian-cooperation/ adresinden erişildi.
Demeç, 2021	BJP means 'Sabka Saath, Sabka Vikaas, Sabka Vishwas': PM Modi, (2021). 9 Şubat tarihinde https://www.narendramodi.in/prime-minister-narendra-modi-text-of-speech-at-bjp-karyakartas-on-the-party-s-sthapana-diwas-in-new-delhi-554804 adresinden erişildi.
Demeç, 2020	During Kargil War, Indian Army showed its might to the world: PM Modi during Mann Ki Baat, (2020). 9 Şubat 2022 tarihinde https://www.narendramodi.in/prime-minister-narendra-modi-s-mann-ki-baat-with-nation-july-2020-550666 adresinden erişildi.
Demeç, 2019	English rendering of PM's address at the Rising India Summit, (2019). 9 Şubat 2022 tarihinde https://pib.gov.in/Pressreleaseshare.aspx?PRID=1566301 adresinden erişildi.
Demeç, 2019	English rendering of PM's address on International Yoga Day Celebrations in Ranchi, Jharkhand, (2019). 9 Şubat 2022 tarihinde https://pib.gov.in/PressReleasePage.aspx?PRID=1575118 adresinden erişildi.
Demeç, 2019	English rendering of PM's closing remarks at the Namaste Trump event in Ahmedabad, Gujarat, (2019). 9 Şubat 2022 tarihinde https://pib.gov.in/Pressreleaseshare.aspx?PRID=1604181 adresinden erişildi.
Demeç, 2019	English rendering of PM's speech at presentation ceremony of Tagore Award for Cultural Harmony, (2019). 9 Şubat 2022 tarihinde https://pib.gov.in/newsite/PrintRelease.aspx?relid=188682 adresinden erişildi.
Demeç, 2019	English rendering of PM's Speech at the inauguration of several development projects in Itanagar, Arunachal Pradesh, (2019). 9 Şubat 2022

	tarihinde https://pib.gov.in/Pressreleaseshare.aspx?PRID=1563646 adresinden erişildi.
Demeç, 2019	English rendering of Press Statement by Prime Minister during state visit of President of South Africa to India, (2019). 9 Şubat 2022 tarihinde https://pib.gov.in/Pressreleaseshare.aspx?PRID=1561403 adresinden erişildi.
Demeç, 2019	English rendering of Prime Minister's Press Statement during the visit of Crown Prince of Saudi Arab (2019), 9 Şubat 2022 tarihinde https://pib.gov.in/newsite/PrintRelease.aspx?relid=188804 adresinden erişildi.
Demeç, 2021	India and Bangladesh must progress together for the prosperity of the region: PM Modi, (2021), 9 Şubat 2022 tarihinde https://www.narendramodi.in/text-of-prime-minister-narendra-modi-s-address-at-the-national-day-programme-of-bangladesh-554603 adresinden erişildi.
2020	India has entered the third decade of the 21st century with new energy and enthusiasm: PM Modi, (2020). 9 Şubat 2022 tarihinde https://www.narendramodi.in/text-of-pm-s-speech-in-shri-siddhaqanga-mutt-547857 adresinden erişildi.
Demeç, 2021	India is a spirit where the nation is above the self: PM Modi, (2021). 9 Şubat 2022 tarihinde https://www.narendramodi.in/text-of-prime-minister-narendra-modi-s-address-at-the-function-marking-goa-liberation-day-celebrations-in-goa-559008 adresinden erişildi.
Demeç, 2020	Global investment sentiment has shifted from 'Why India' to 'Why not India': PM Modi, (2020). 9 Şubat 2022 tarihinde https://www.narendramodi.in/text-of-prime-minister-narendra-modi-s-keynote-address-at-

	assochem-foundation-week-2020-552922 adresinden erişildi.
Demeç, 2019	Kargil victory is a symbol of India's might, determination and capability: PM Modi, (2019). 9 Şubat 2022 tarihinde https://www.narendramodi.in/text-of-pm-s-speech-at-the-kargil-vijay-diwas-commemorative-function-on-27-july-2019--545803 adresinden erişildi.
Demeç, 2019	No country can emerge as a superpower in the absence of a strong national security policy: PM Modi, (2019). 9 Şubat 2022 tarihinde https://www.narendramodi.in/text-of-pm-modi-s-speech-at-public-meeting-in-fatehabad-haryana-544884 adresinden erişildi.
Demeç, 2021	PM Modi addresses public meeting in Hooghly, West Bengal, (2021). 9 Şubat tarihinde https://www.narendramodi.in/pm-modi-addresses-public-meeting-in-hooghly-west-bengal-554084 adresinden erişildi.
Demeç, 2021	PM Modi's remarks at India-Russia Annual Summit with President Putin, (2021). 9 Şubat 2022 tarihinde https://www.narendramodi.in/prime-minister-narendra-modi-s-remarks-at-india-russia-annual-summit-with-president-putin-558782 adresinden erişildi.
Demeç, 2019	PM praises the valour and pride of Indian soldiers, (2019). 9 Şubat 2022 tarihinde https://pib.gov.in/PressReleaseDetail.aspx?PMO=3&PRID=1564705 adresinden erişildi.
Demeç, 2016	PM's concluding remarks at All Party Meeting on Jammu & Kashmir, (2016). 9 Şubat tarihinde https://www.narendramodi.in/pm-s-concluding-remarks-at-all-party-meeting-on-jammu-kashmir-511595 adresinden erişildi.
Demeç, 2019	Text of PM's address on laying of foundation stone of Integrated Command and Control Centres in Sikkim, Arunachal Pradesh and Tripura through video conference, (2019). 9 Şubat 2022 tarihinde

	https://pib.gov.in/PressReleasePage.aspx?PRID=1567939 adresinden erişildi.
Demeç, 2019	Translation of Press Statement by Prime Minister during State Visit of President of Sri Lanka to India, (2019). 9 Şubat 2022 tarihinde https://www.mea.gov.in/Speeches-Statements.htm?dtl/32126/Translation_of_Press_State_ment_by_Prime_Minister_during_State_Visit_of_Presi_dent_of_Sri_Lanka_to_India adresinden erişildi.
Demeç, 2021	Today's new India emphasizes on solving problems rather than avoiding them: PM Modi, (2021). 9 Şubat 2022 tarihinde https://www.narendramodi.in/text-of-prime-minister-narendra-modi-s-address-to-depositors-in-bank-deposit-insurance-programme-558876 adresinden erişildi.
Demeç, 2021	Today the mantra of the country is - Make in India, Make for the world: PM Modi, (2021). 9 Şubat 2022 tarihinde https://www.narendramodi.in/text-of-pm-s-address-at-%E2%80%98rashtra-raksha-samparpan-parv-in-jhansi-uttar-pradesh-558524 adresinden erişildi.
Demeç, 2021	Uttar Pradesh can become the powerhouse of India's growth engine: PM Modi, (2021). 9 Şubat 2022 tarihinde https://www.narendramodi.in/text-of-prime-minister-narendra-modi-s-speech-at-interaction-with-the-beneficiaries-of-pradhan-mantri-garib-kalyan-anna-yojana-in-uttar-pradesh-556511 adresinden erişildi.
Demeç, 2016	We are proud of our armed forces. They will continue to give befitting reply to those who spread terror: PM Modi, (2016). 9 Şubat tarihinde https://www.narendramodi.in/pm-modi-s-text-of-speech-at-a-public-meeting-in-kozhikode-kerala-532364 adresinden erişildi.
Demeç, 2021	We believe in the mantra of "Nation First, Always First": PM Modi, (2021). 9 Şubat 2022 tarihinde https://www.narendramodi.in/text-of-prime-minister-s-address-at-inauguration-laying-the-foundation-stone-

	of-multiple-projects-in-dehradun-uttarakhand-558749 adresinden erişildi.
--	---

